

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Danielis Chamieri Delphinatis Panstratiæ Catholicæ, sive
Controversiarvm De Religione Adversvs Pontificios
Corpus.**

Tomis quatuor distributum. : cum indicibvs necessariis.

De Sacramentis

Chamier, Daniel

[Frankfurt], 1627

Liber septimus, De eucharistia

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-926

LIBER SEPTIMVS.
De
E V C H A R I S T I A.

Caput Primum.

STATVS CONTROVERSIAE DE ADORATIONE EVCHARISTIAE.

ACTENVS de Consecratione:
nunc deinceps de consecratorum
Elementorum vſu externo. Di-
ctum enim alias, cum nihil sua
natura determinatum significat;
ideo non simpliciter instituta;
sed adhibita certi vſus cir-
cunstantia quo sine Sacra-
menta non sint. Sic enim aqua, cum po-
ſſi vel ad bibendum aliū, vel ad
lauandum applicari, tamen Christi
vſus, vt ex ea Sacramentum face-
ret, potam non iuſſit, sed loca-
tioni adhibuit: vnde si potetur
nullum censetur esse Baptisma.

II. Panis in Veteri Testamento affluabatur in arca testimonii: & e-
rat hoc modo, si minus Sacramentum nostrae definitionis, saltem typus,
quales tunc erant plurimi. Sed in Novo Testamento speciei institutae in
Sacramentum corporis & sanguinis Christi, vſum docuerunt Euangeli-
ſtae partim suis verbis, partim verbis Christi: quorum illa referunt quid fe-
ceritista, quid iuſſerit fieri: De pane ergo, Fredit, deditque discipulis, & ait,
Accipite, comedite. De poculo, Dedit eum, dicens, bibite ex hoc omnes. Ac de
isto quidem Marcus addidit, Et biberunt ex eo omnes. Quoditdem intelli-
gendum de pane, vt ederint omnes.

III. In iis verbis manifestum est, Dominum vſum pane ac poculo ad
momentum praesens: ita vt vtrunque fuerit illico consumptum, id est, di-
ſtributum Apostolis, vt eodem momento consumeretur, ficut consumi
solent quae in mensa conuiuis apponuntur. Et quidem panis fractus, datuſ
que in manus discipulorum, vinum itidem distributum. Porro fuisse diſ-
pulos iam ante pastos, totius historie descriptio certum facit.

IV. Hinc iam copiosum excitatur examen quæſitionum, quæ mino-
rum, quæ maiorum: non enim omnia eiusdem momenti; ficut apud nos,
fue apud illos, non negligendarum tamen in hoc nostro instituto. Prima
quæſio disputatur, vtrum aliquis vſus sit elementorum præter eum, quem
fue prescriptis, ficut descripsit Institutio. Et nos quidem facile responde-
mus, nullum dari: quandoquidem quicquid est Sacramenti pendeat ab ipsa
institutione. At Papistæ censem aliter: & institutioni addiderunt, primo
Adorationem: secundo Reseruationem.

V. De Adoratione disputarunt isti. Tapperus articulo decimo quarto.
Pighius Controversia 8. Lindanus Panoplia libri quarti capite quinto &
quadragesimo. Slotanus contra Velsium articulo decimo septimo. Grop-
perus initio tomis secundi de præstantissimo altaris Sacramento. Espensus
de Adoratione Sacramenti. De Castro de Adoratione, hæresi secunda Cro-
quetius catechesi 151. & 152. Leonardus Rubenus de Idololatria, libri se-
condi cap. 3. & sequentibus Socolouius Concione 2. Dedalus discursu 7.
Sanct. Ius Reptitione nona, capite quarto. Raueſtein Defensionis Tri-
dentinae parte 2. ad 5. caput fessionis 13. Julius Cæſar Bulengerus responsio-
nis ad tractatum Orthodoxum, parte 1. segmento 17. Bellarmine de Eu-
charistia lib. 4. capitibus postremis duobus. Costerus Enchiridij capite 8.
parte extrema. Salmero tomo 9. tractatu 24. Gregorius de Valencia Com-
mentariorum tomo 4. disput. 6. quæſ. 11. punto secundo. Coronis Institu-
tions libri 4. cap. 45. Snares ne Sacramentis disputatione sexagesima
quinta. Richeomus de Missa libri secundi capite 14. & tribus consequen-
tibus. Petrus Michael Dialogo de legitima ratione venerandi, & digniſ-
mendi Eucharistiae Sacramentum. Hardinus contra Iuelum articulo
octavo.

VI. Disputarunt & nostri. Calvinus Institutionis libri quarti capite
decimo octavo, §. 35. & sequentibus. Iuellus contra Hardingum articulis
7. & 21. Chemnitius parte 2. Examinis ad caput 5. fessionis 17. Hospianus
Historie Sacramentariae libri 5. cap. 7. & 8. Ioannes Scharpius in Cursu
Theologico de Sacra Cœa, quæſione 5. de Transubstantiatione. Iuellus
contra Hardingum articulo octavo. Plessius de Eucharistia libri quarti
capite septimo.

VII. Tridentina Sesio 13. cap. 5. Nullus dubitandi locus relinquitur,
quoniam omnes Christi fideles pro more in Ecclesia Catholica semper recepta latraria
cultum, qui vero Deo debetur, huic (anc)̄issimo Sacramento veneracione
exhibant. Petrus Micael, Status prima questionis nostra est (inquit Cle-
mens) an Eucharistia veneranda sit, eadem adorationis cultu & honore, qui
soli Deo debetur. Respondet Petrus, Nos sane id affirmamus. Tapperus, Cer-
ta fide tenendum est, sacram Eucharistiam sancte à nobis adorari; ficut in Mis-
sa fide extra Missam, & bicunque reposita fuerit. Costerus, Ex his efficitur san-
ctissimum hoc Sacramentum, & iuxta nomen suum venerabile, quanta potest
reverentia, honore, celebritate, tum interno cordis affectu, tum externis ceremoniis
a Christi fidelibus venerandum, colendum, & adorandum esse, summo et-
iam cultu, quem Gratiæ laetitia vocant, soli Deo consueniente. Sic illi quidem
loqui, distincte, discrete, que, vt adorati dixerint, ficut Sacramentum, ficut
quod idem est Eucharistiam.

VIII. Veruntamen idem Concilium canone 6. haud paulo aliter, si

quis dixerit, in Eucharistie Sacramento Christum unigenitum Dei Filium
non esse cultu latraria, etiam externo, adorandum: atque adeo nec festina peculiari
celebritate venerandum, neque in processionibus, secundum laudabilem, & v-
niuersalem Ecclesiæ sancte ritum, & consuetudinem, solemniter circumfandum,
vel non publice, vt adoretur, populo proponendum, & eius adoratores esse
idololatras, anathematis. Vbi vides adorationem nullam nominari nisi vnius
Iesu Christi. Et vero Bellarmine haud aliter disputat: non Pighius; non alij
plurimi.

IX. At nos primum, adorandum esse Christum *genitivus*, scimus esse
essentiali veræ pietati: nec omnino Christianum esse posse, qui contra fer-
rit. Adorari autem in Eucharistia duplē habet intellectum: vel quem-
admodum adorari dicitur idem Christus in oratione: vel quomodo eidem
dicitur esurienti Ch. isto dari cibus, qui datur indigenti, Matth. 25. Nam di-
scrimen est longum. Quia in priori, oratio illa nullo modo obiectum est
adorationis: vnde nemo dixit vñquam, adorari orationem ipsam, ficut pre-
ces: sed tantum sine circumstantiam, ficut etiam modum adorandi. Ast in
posteriore, indigens ipse obiectū est elemosynæ, que inde redundat Deum.

X. Priori sane modo nemo nostrum recusat testari in Eucharistia, ficut in
Sacramento adorare se Christum: non tantum quia, dum celebratio fit, in
Christum toto feratur animo vir sanctus; que ratio esset tantum circumstan-
tia; quia vtrumque eodem fiat tempore: que posset esse mere per accidens;
ac proinde nimis infra Sacramenti dignitatem. Sed etiam quia ipsa illa cele-
bratio fit actus religiosus: ac proinde separari nequeat ab adoratione Chri-
stifici oratio, hymnus, & similia. Vnde etiam *οἰκεῖα* nomen. Nam
quicunque prius agit gratias Deo, idem adorat Deum.

XI. Sed Papistæ non sic. Imo secundo modo: vnde ratio illa loquendi.
Adorare Sacramentum, adorare Eucharistiam: quod profecto alias nunquā
dicerent, quomodo non dicunt, se adorare suas Litanias. Sed quomodo a-
dorant Deum in imaginibus: quia has primo, deinde per relationē, Deum:
& sic Gregorius de Valentia dixit, qui censeant nullo modo ad species ipsa-
eam venerationem pertinere, in eo hæretice pugnare contra perpetuum v-
sum & sensum Ecclesiæ. Et res ipsa loquitur. Nam qua partes sunt eius ve-
nerationis, elatio supra caput Sacerdotis, circumlatio, ficut circumfatio,
ostentatio: hæc omnes tantum ad species pertinent; quas pro arbitrio agunt,
ferunt. Deinde Sanctus, Nos nos pudet, nec pœnitit, totum adorare Sacra-
mentum; quoniam ibi singulariter Deus adest.

XII. Itaque habent nos aduersarios; ac dicam scribentes fœdissimæ i-
dololatriæ: bona fide agnoscentes verba Coronis. Hanc adorationem solam,
vel Papistas efficerunt magis idololatras, quam vlli fuerint Ethnici, vel
Catholicos, magis blasphemos, quam vlli fuerint Donatistæ. Non vt fatea-
mur incertum esse, vtrum verius sit; fed vt restemur nullam vlli periculi
conditionem reculaturos, si non probemus partem priorem. Habemus en-
im pro certo à Papistis stabiliri *εἰπολαργειαν*. Nam quid tum, si panem fo-
mmiarunt nullum: esse? At non æque effecerunt. Itaq; si remanet panis, ador-
atur panis. Præterea vt non remaneat, tamen species panis, id est, acciden-
tia dicuntur & remanere & adorari. Quid intereat? Nisi quod tanto fœdior
accidentium, quam substantia adoratio: quanto sunt substantia accidentia.

XIII. Sed Sanctus, acutus orator, nos grauioris reos peragit idolola-
tria. Et habet argumentum. Qui relicta verborum Christi simplicitate, &
proprietate, nostræ falsæ interpretationis idolam, & figmentum adoremus.
Quia, teste Augustino contra Faustum lib. 20. cap. 15, latius est vel lapidi, qui
quomodo est, aram constitue, & victimam offerre, quam id quod o-
mnino non est, in deliramento phantasmati adorare.

XIV. Sed nos idololatras non poruit nisi ipfissima impudentia calum-
niari, qui protestemur nihil prorsus adorare, præter vnicū Deum: & reapse
præstemus, quod profitemur. Consentimus Augustino præstare, vel lapi-
dem adorare, quam figmentum inanis cogitationis? Atque inde Papistas la-
cessimus: quod adoren accidentia sine subiecto: cui figmento nullum fi-
gmentum æquari potest. Sed qui nostrum figmentum dixerit verum sen-
sum verborum Christi, non non idololatra tantum futurus est: sed etiam a-
liquid deterius, si quid deterius esse potest. Verum ista ex præiudicio par-
tium, dicuntur facilis quam solidius. Omittantur sane: & res ipsa dispute-
tur. Nam hæc calumnia non est tanti; tantum sic æthiopes præ se putant
vniuersos homines esse deformes.

C A B . II.

De adoranda Eucharistia, Papistica argumenta.

I. Papistæ disputant his Sophismatis. Primum esto. Hoc dictat & docet
omnes homines ratio naturalis, vt Deum adorent, vbi cunq; illius pre-
sentiam aduertunt: Ast Dei presentiam aduertunt in Eucharistia: Ergo
Deus est adorandus in Eucharistia. Probatur minor. Quia Christus est
Deus. At Christus in Eucharistia præfens est. Ergo Deus in Eucharistia præ-
fens est. Et magnus hic prolixusq; conatus; vt multis argumentis conficiant
virumque, & Deum & Christum etiam hominem esse adorandum.

II. Si

DE EUCHARISTIA,

156

II. Si vellem esse Sophista, priam propositionem non concederem facile. Et haberem infirmandi causam ex ipso Salmerone; cuius haec verba, *Cum adorare Deum, si primum preceptum affirmatum, quod non obligat omni tempore; sicut non semper Deum nobis & ubique presentem adorare oportet: ita nec presente venerabili Sacramento, Christum in eo existentem actu semper adorare obligamus.* Vbi vides diserte negari ubiquecumque Deus sit, ibi adorandum. Sed nobis non placet esse tam Sophistis. Et ingenue fatenar, ubiquecumque se Deus nobis praesentem exhibet, siue ex promissione, siue actu praesenti; ibidem esse adorandum.

III. Imo amplius, concedimus Christum esse Deum: concedimus Christum *quod ipsi inquit, non semper Deum nobis & ubique presentem adorare oportet;* tam sublimi sapient. Concludunt enim, Christum adorandum in Eucharistia. Sic olim ille magno conflato exercitu conchas legit in littore. An nondum suam vident stultitiam? Nunc saltem aduentant. Vbiunque Christus suam praesentiam exhibet, ibidem adorandum. At exhibet in Baptismo: Ergo in baptismo adorandum. Optime sane. Sed muta: Ergo Baptismus adorandum. Spectatum admissi, risum tenetis amici? Similiter. Deus Abraham testatus est suam praesentiam ad querum Mamre: Ergo Abraham debuit adorare querum. Hem, quam molli flatu, quam magnus apparatus disurbatus est! Sed deinceps de re dicit fortasse.

V. Secundum sophisma; à testimonio Scripturae. David loquens de Eucharistia Sacramento; Psalmo 22. *Edent pauperes, & saturabuntur: & laudabunt Dominum, qui requirent eum.* Et paulo post, *Manduauerunt & adorauerunt omnes pinguis terra:* non obscure praedicens Christianos sacrae communionis tempore, venerabundos accessuros mensam Dominicam, atque adoraturos hoc corpus Domini, quod suscipiunt. Hæc Costerus. Addit Salmero. Illa coniunctio & caussalis est. Estque sensus, manduauerunt, quia prius adorauerunt. Augustinus, *Manduauerunt corpus humilitatis Domini sui etiam diuines terra: nam sicut pauperes saturati sunt usq; ad imitationem, quia prius adorauerunt.*

VI. Iecur logicum! Comedent, & saturabuntur; & adorabunt: Ergo Eucharistiam adorabunt. Nihil potuit excogitari potentius; aut magnificens. Lorinus in eum locum, *Pauperes spiritu, & quos difficit mundus, qui reip; etiam priusquam conuerterentur, vera religionis ac solidarum virtutum era; tegentes, bonis diuinis saturabuntur: inter qua facile primum locum tenebit panis cœlestis.* Videjonus Eucharistia tantum saturabuntur, sed etiam aliis Dei bonis. Vix tu, vir bone, adorari omnia bona que à Deo accipiuntur? Inauditum haec tenus, & absurdum. Sed facilis alioquin sensus: immensis donis cumulatum iri homines: atque ea occasione futurum ut adorent Deum: ut in priori, *Edent & saturabuntur, & laudabunt: id est, cum comedent, saturabuntur: cum saturi fuerint, laudabunt.*

VII. Nam quod de causalitate particula Salmero notat, ridiculum est. Videjonus ante verbis; *Reminiscetur, & conuertentur ad Dominum, universi finis terra: & adorabunt.* Siccine reminiscetur, quia conuertentur: & conuertentur, quia adorabunt? Scimus interdum ita esse, ut causalitatis sit: at non ita ut posterius membrum indicet causam prioris: sed potius posterioris prius: atque adeo hoc loco ita potest. Quanquam non sit perpetuum: saepius enim copula est simpliciter, quod ne ipsi quidem ignorant, quibus nunc imperitos commodum est ludificari. Itaque nulla vis esset, nisi confirmaret aliunde: quod nemini factum.

VIII. Tertium sophisma, ex Psalmo 99. *Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.* In hunc locum Augustinus notat in Scripturis scabellum pedum Dei appellari terram. Christum autem asumpisse terram, id est, corpus suum de terra. Tum, & quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad alutem dedit: nemo autem illam manducat, nisi prius adorauerit, inuentum est quemadmodum adoretur scabellum pedum Domini: & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Similiter Ambrosius de Spiritu sancto cap. 12.

IX. Atqui primum, nullum id argumentum est à Scriptura, sed ab Augustini subtilitate, decepti Latini editione. Nam Hebraice eadem phrasis est, quæ Psalmo 132. redditur, *Adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius.* Bene: adorare in loco, at non adorare locum. Sic nos facile, adoramus in Eucharistia, sed non adoramus Eucharistiam.

X. Et tamen, quid promouent aduersari? Certe nusquam dixit Augustinus Eucharistiam adorari, quod nunc disputamus, sed carnem Christi adorari, & quidem priusquam comedatur, videlicet etiam ante celebracionem Eucharistie, & non comedatur à quoquam, nisi adorauerit, quod Papistis magnum mendacium, qui non ab impiis tantum, sed etiam ab canibus comedunt, qui tamen, opinor, adorarunt nunquam, nisi Papistico quodam adorationis genere.

XI. Quartum. Arca testamenti fuit olim adorata: Ergo Eucharistia etiam debet adorari. Probatur consequentia. Arca enim adorabatur, quia continebat, tabulas decalogi, Virgam Aaronis, & Manna. At Eucharistia continet Christum legiterum nostrum; cuius typi fuerunt & Virga & Manna.

XII. Respondeo, negari antecedens: Nunquam enim reperias in Scriptura arcam fuisse adoratam. Nunquam id, inquam, Scriptura aut iusfit, aut docuit, sed posteri superstitioni finixerunt. Denique Rubenus verbosissimus scriptor, prolixo inquirit singula quibus speravit arcam fore commendatam; tamen neque verbo, neque exemplo illustravit adorationem, sed supposuit, tanquam nihil haberet controversiae. At nos scimus adoratum fuisse ad arcam, sed adoratum Deum, non arcum, quomodo adoratum in templo, sed nunquam adoratum templum.

XIII. Quintum. Olim multis honor delatus fuit Eucharistia. Pri-

mum, Catechumeni ad eius aspectum non admittabantur; neque paenitentes, neque infideles. Secundo, laborabatur ne vel minima eius particula in terram laberetur. Tertio, aureis vasis, & argenteis reseruabantur; sed & consecrabantur in eius gratiam altaria, vestes, linteae, calices.

XIV. Illa vero facta omnia concedimus; & conquista tanto diligenter, quanto prolixius recederetur ab initiis Ecclesiæ; cresceretque exterius rituum cumulus, qui tandem erupit in superstitionem: imo etiam in apertum idolatriam. Sed quorsum omnia? Ut probetur honos delatus Eucharistie. Abundatis otio, Sophistæ, qui quod nulla est in quaestione tam diligenter confirmare satagatis. At nobis certum, omnia Sacra menta semper in magno honore fuisse apud omnes fideles. Augustinus de Trinitate tertij cap. 10. *Honorem tanquam religiosa possunt habere. Sacramenta, inquam, non Eucharistia sola, sed omnia.* Exspecto dum adorari Baptismum quis doceat. Nam honorari quis negat, qui sciatur non tantum ad Ipe-ctandum Baptisma, sed ne ad Baptisterium quidem accessisse Catechumenos? Qui memiserit etiam fontes consecratos?

XV. Sextum. Ex perpetua consuetudine eleuandi, & ostendendi Eucharistiam populo adorandam. Apud Areopagitam Ecclesiastica Hierarchia cap. 3. Basilium 27. de Spiritu, dicentem Sacramentum hoc inuocari dum ostenditur. Item in Liturgiis tam Græcis quam Latinis. Sed & in Scripturis. Nam Psalmo 72. *Erit firmamentum in terra in summum montium.* Item in omnibus sacrificiis Mosaicis, eleuatio fuit. Et serpens ille in deserto eleuatus, in figuram Christi.

XVI. Eleuata est Eucharistia: Ergo adorata. Perpetua nugæ. Nonne enim eleuatio in lege visitissima inter sacrificandum? Norunt aduersarii, & proferunt, tun autem in promptu Scriptura. Leuiticii octauo, *Tulitque peccatum, eleuans illud coram Domino.* Vicissimo tertio, *Cumque eleuauerit eos, agnos, Sacerdos cum panibus primiariam coram Domino.* Numerorum quinto, *Tollet Sacerdos de manu eius sacrificium zelotrys, & eleuabit illud coram Domino.* Et alibi frequenter. Et tamen horum qui quam, quis ausus adoratum dicere, & quidem apud eos, quibus tam seueri interdicta, & tam constantes exosa cuiuslibet creaturæ adoratio? Fuerit ergo sane aliquando in vsu panem & poculum benedictum in altum tolli, an propterea adoratum sequitur? Qui nos Rubenus festiva Ruthenorum delectauit historia, cuius se oculatum testem perhibet. Hos solitos etiam consecrandum panem imponere capiti, siue Sacerdotis, siue alterius, deferendū è sacrario ad altare, cum acclamationibus populi, *Gospida pamelou: Gospida pamelou; id est, Domine miserere, Domine miserere.* Enimvero adorante illic, cum ita eleuant? Ergo panem, nondum enim corpus, quia ante consecrationem. Et cur tanti fecit idololatras? Sin autem non adorant: Ergo nos concludimus, ex elevatione non concludi adorationem, & Papistas nihil nisi nugari, suo more.

XVII. Placet nihilominus de hac elevatione paulo plura dicere. Nam Sophistæ hinc ludunt non attentos, & suum morem plausibili antiquitatis nomine sperantiri commendatum. Solent enim consecratum panem, similiter & calicem ambabus manibus in altum efferre, ut caput Sacerdotis excedat; ne videri nequeat à populo eui Sacerdos tergum (forte honoris ergo) obvigerit. Sed certum est talis elevationis neque vestigium, neque indicium extare antiquum, eti si *τέλοντα* nominaram scio.

XVIII. Morem accerunt è Psalmo illo 72. vbi firmamentum legunt in summis montium. Nec dubitant Sacerdotes suos in cautes transubstantiare, ut hæc summa montium sibi ne perirent. In firmamento sudant aliquantulum: nam versio non nihil ab ludit. Itaque suæ editioni nunc valedicentes, *Hebraica translatio*, inquit Rubenus, ponit, *Erit ipse Messias memorabile triticum super capita montium.* Costerus, *Nonnulli sic interpretati sunt olim: Erit placenta panis in terra, in capite Sacerdotum.* Adduntur testes Rabbini propheticum genus scilicet, atque in primis amans Christianæ pietatis, quorum istos Cotonus produxit §. 5. discursus 4. de Missa. Rabbi Salomonem, *Magistri nostri bona memoria exposuerunt hoc esse placentarium in diebus Messia.* Et torum *Psalillum de rege Messia esse explicandum* apud Galatinum lib. 10. cap. 4. Rabbi Ionathan, *Erit sacrificium panis in terra in capite montium Ecclesie, id est, Sacerdotum.* Rabbi Kimchi, *Magistri nostri felicis memoria exponunt, quod erit transmutatio natura (Sinnui teba) in tritico in futurum quando venerit redemptor.*

XIX. Quod attinet ad Psalmi locum, is ita habet Hebraice, *בְּרָאשׁוֹת כָּרֶבֶרֶץ*. In quibus verbis, unum illud *בְּרָאשׁוֹת כָּרֶבֶרֶץ* nusquam præterea occurrit: Sed eiusdem originis duo occurunt. *Geneeos 37. בְּרָאשׁוֹת כָּרֶבֶרֶץ*, Septuaginta reddiderunt *τάρα ποικίλης*, Latinum Interpres, *tunicam polyamitam.* Munsterus, *tunicam discoloram.* Tigurini, *tunicam variam.* Tremellius, *tunicam versicolorem.* Nam Kimchi etiam *בְּרָאשׁוֹת כָּרֶבֶרֶץ* ex multis coloribus. Psalm. 12. *בְּרָאשׁוֹת כָּרֶבֶרֶץ*. Septuaginta, *ωλεμόνος εἰ καὶ λαθεῖται.* Latina editio, *Imminuti sunt fideles: Targum, סִבְוָמְרָמָנִי, defecit ut fideles.* Et hinc reliquum interpretationem elicunt, à finiendo, aut minuendo significacione, *בְּרָאשׁוֹת כָּרֶבֶרֶץ* frustum esse dicunt, & partem exiguum. Ut Danielis, *בְּרָאשׁוֹת כָּרֶבֶרֶץ manus, id est, manus recisa à brachio.* Tunicam ergo Kimchi in ea radice versicolorem docet, *שְׁכַל פְּסִמְנָה מִצְבָּעָבָן עַזְמָה, quod unaquaque particula esset ex uno colore per se.*

X. Bandem analogiam sequuntur sunt in Psalmo 72. non pauci; Agninus, Pugillus frumenti. Itidem Munsterus, & Tigurini; Tremellius, pugillus tritici. Kimchi in radibus, *כל כְּבָד הַלְּקָת כָּרֶבֶרֶץ*, quasi diceret, particula frumenti. In Commentariis vero, *בְּרָאשׁוֹת כָּרֶבֶרֶץ*, plena manus frumenti.

XXI. Aliis aliud excogitatum. Chaldæus Paraphrastes reddidit, *בְּרָאשׁוֹת כָּרֶבֶרֶץ*: quod Richardus Cenomanus interpretatur, *firmamentum refectionis* Biblia Antuerpiensia, *substantificus panis.* Lucas Brugensis in Notationibus, *Fulcians, seu confortans panis.* Etinde videatur Septuaginta mutuum sumpfissile suum *στεργυρόν*; indeque Latinus, *firmamentum*; omisso pane, nescio quo consilio. Fuere, qui densationem dicent, ut noster Mollerus: vel, teste Luca Brugensis, multiplicationem, siue abundantiam. Hieronymus dixit, *memorabile triticum.* Quarum versionum haud facile estimationem reddere, seruata verborum proprietate. Paulo illi melius, qui *placentulam*; non enim multum recesserunt à primis.

XXII. Sed vtinque verba sint: quid ad Eucharistiam? Magnifice hoc quidem iactatur: sed non pridem natum. Lucas Brugensis, *Hoc modo, Neotericorum complures exponunt, & ad Eucharistia ter maximum Sacramentum referunt.*

LIBER SEPTIMVS, CAP. II.

16

VIII. Ceterum Rabbi David Kimchi sic interpretatur. **וְיִתְהַלֵּךְ**

XXIII. *Ceterum Rabbi David Kimchi sic interpretatur, בעולם עד, אףלו בראש החרים ויהו בימי המלך הזה היה ברוכה מלך קב' תבואה אףלו בראש החרים ויהו בימי המלך הזה היה ברוכה*

שְׁבָלִים טוֹבוֹת וּבְרִיאוֹת עַד שֶׁרְשׁוֹ בָּרוֹחַ הַנּוֹשֵׁב בָּהֶם כְּמוֹ שְׂירָאָד
עַזְיָעַ, In diebus regis huius erit benedictio in seculo, adeo ut saturis si-
homoplana volam frumenti, et in capite montis: Et erum spica bona & pinguis;
et loo ut commoueantur vento flante in eas; instar arborum Libani. Quia interpre-
tationem acceptam refert patri suo in radibus. Abben Ezra praeuerat do-
cissimus Rabbinorum. Et ne videantur esse nihil: suo confirmarunt calculo
nuper Papistæ. Genebrardus, Est hyperbole, inquit, ex paucis granis etiam in
cacuminibus montium, quæ solent altoquin esse infrugifera, maxima prouenient
seges; quæ & superes Libani altissimas cedros, a latitudine: vel iam proceras, ut
agitate vento talem aristis sonum edat, qualiter arbores Libani. Lorinus, Docet
sub talis tantoque rege summam fore annone ac rerum ad victimum necessaria-
rum abundantiam, ita ut ex paucis iactis seminibus, ad ipsa montium fastigia
fruges & fructus ascendant; atque densius & copiosius quam prouenire arbores
in fertilissimo altissimoque Libani monte soleant, nec minorem aristam vento agi-
tata sonum edant quam in Libano dista arbores, quando ventus illas agitat.
Paulo aliter Caluinus, sed seruato sensu abundantiaz, Tantam fore copiam
fructu in verticibus montium, ut metatur plena manu. Imitatus Mollerius
Summa erit hoc regnante agrorum fertilitas, & quidem in ipsis cacuminibus
montium, qui ut plurimum non adeo sunt feraces, iegentes copiose prouenient, ita
ut quoconque manum extendas, eam completere aristis possis.

XIV. Aliis a sensu lito, ali discessum in allegoriam. Bellarmino, Per abundantiam frumenti hoc loco non intelligitur abundantia frumenti corporalis, sed abundantia verbi Di. *Hic igitur est sensus huius loci; alioqui valde obscuri, Erit in terra firmamentum, id est, abundantia frumenti spiritualis, quod est verbum Dei. In summis montibus, id est, etiam in locis ex se sterilibus, vallis enim, non montes abundare solent frumento. Iansenius. Neq; sub hoc regi aliqua erit ciborum viat usque in opia in terra, sed summa fertilitas. Erit enim tempore regni eius in summite montium, in summis illis viris Apostolicis firmamentum parvus. Verbum scilicet Evangelica doctrina, & sacra sanctorum Eucharistia cibus. Ita recentes isti. Quid veteres? Lorus, Antiquiores verbis diuinis panem in nunc docent. Lucas Brugensis Notationibus, Veteres Christianorum tractatores, qui sola fere Septuaginta duorum tralatione visi sunt, non mirum nihil hic de sacris mysteriis annoisse.*

X V. Certe Augustinus firmamentum interpretatur Christum, in quo omnes promissiones sunt, Etiam Summa montium, autores Scripturarum Sacratum, in quibus est Christus. Theodoretus; Christum eos qui in ipsum crediderint, confirmaturum; & fulciturum; sublimesque ac excelsos declaraturum; tanquam in ipsis montium crepidinibus collocatos Rufinus, Omnes promissiones Dei in illo firmatas esse: & quicquid prophetatum est pro salute nostra, totum in illo esse, vel futurum adimpletum Fideles quoque animas in hac terra positas non habere aliud firmamentum nisi Christum. Mitto Hieronymum, siue alium quempiam, & Remigium, & alios plurimos.

XVI. Existis notandum primo, quicquid illud sit de Eucharistia
recens esse inuenitum in hunc Psalmum: cum tamen nouitatem præ se fe-
rant aduersarij odisse cane & angue. Secundo, illam phrasin, *Esse in capi-*
montium, non necessario elevationem designare: neque enim sic Scripturæ
solet imponi vertici Sacerdotis. Tino neque montes designare peculiaritate
Sacerdotes: sed vel tumidas partes, iuxta primam interpretationem
literalem: vel per allegoriam, modo Christum, modo Apostolos, modo
omnes credentes, modo aliter. Potuitne infirmius esse argumentum Papi-
sticum?

XXVII. Sed quidam tamen transtulerunt ad Eucharistiam. Primum credo Paulum Brugensem additionibus ad Lyanum, *Proprie applicatus Sacramento Eucharistia, in quo sub specie placent uta frumenti verum corpus Christi continetur. Et cum hoc concordat translato Chaldaica, in qua ubi dicitur in summis montium, expresse dicit, In capitibus Sacerdotum. Verum quod Bellarminum non mouit, quid apud nos habere potest ponderis?* Scio, inquit Bellarminus, *quid Paulus Brugenensis ex paraphrasi Chaldaica afferat aprobandum ex hoc loco sacrificium Missa: sed scio quam multis fabulis Iudaicis paraporphrasis illa scaturat. Ideo piget ex lacuna expositionum Iudaicarum haurire, que nobis ex purissimis fontibus Sacrarum Scripturarum abundant. Mirum si sit Coronio, si Rubeno, iudicium emunctius, quam Bellarmino ut ne pocuerint decipi tam facile creduli.*

XXVII. Sed translationem Chaldaicam Brugensis laudat. Quan-
quæcio? Non enim illam quæ nunc extatin Biblis Veteris, & Antuerpien-
sisibus: Nam illa de capitibus Sacerdotum, tantum habet, quantum de pedi-
bus Centaurorum: quia retinuit verba Hebraea, *in capite montium*. An igit
tur alteram illam, quæ dicitur Iosathanis Ben Vziel? Non vidi texum ipse
quem & Galatinus: statutum ratur esse. Sed citatum legi apud Galatinum
cap. 4. lib. 10. & Lucam Brugensem Notationibus: hunc Psalimum: Verb
sunt, *ח' קְרֹבֵן דַבּוֹרָא בָּרוּךְ טֹרֶא בְשִׁירָה*, Erit sacrificium feu-
menti *in terra in capite montium in Ecclesia*. Vbi rursus quæ sunt capit. Sa-
cerdotum? Et tamen ita videbatur Cotonus *אֲמַלְקָדָה* recitare: *in capite mon-*
tium Ecclesia, id est, Sacerdotum. Dupliciter fallens: primum addens, id est
Sacerdotum: deinde reddens, *montium Ecclesia*; quum sit *montium in Ec-*
clesia.

XXIX. Brugensem sequutus est Galatinus , à quo habent hodie So-
phista quicquid fecerunt Rabinorum detonant ; quasi autorum extra exceptione
nis alcām positorum . Inde placentarium Cotonū ridicule , ex Salomonē
Describam ex editione Veneta , וְשָׁׁבַע לְשֹׁן גָּלְקָנִיאוֹת לְמִזְרָחָה
Et magistri nostri interpretati sunt in significacione placentarum i-
dies Messie . Quid hic Nimirum placuit placenta : quasi præter rotundulan-
hostiolam nulla esset . Sed vin videre , quam sit à Rabbinis aliena commen-
tatio ? Galatinus ipse statim post eum locum , citat librum פֶּרְמָן : quo cessat
כל אֶפְתָּח שֵׁׁבֶת מִזְרָחָן מִזְרָחָן
ra omnis negotiatio probatur ex hoc loco , יְמִינָה קְרָבָה
Quoniam frumenta producent placenta sicur plenitudinem vo-
manus . Vbi mitto nullam fieri mentionem dierum Messie , quanquam i-
serciatur à Galatino sed profecto neq; vilius sacrificii meminisse posse

Galatinus asserit) quicquā quo intelligāmus Messiam futurum placēnam
frumenti. Imo contra verum, accipilōcum Psalmi ad literā pro abundantia
ciborū. Argumento, quia cesturā dicat vniuersam. פְּקָדֵת יִשְׂרָאֵל
negotiationem: nimis quia tanta futura sit abundantia. Secundo, quia ad
ditur explicationis alterius partis. *Tremet sicut Labanus fructus eius*, in hunc
modum וְבוּ וְגַשְׁרוּ מִזְרָחֵן בָּארֶץ וְזַהֲרֵל מִמְנָה שְׁוֹרָחוֹתִין ;
Quia si menta fricabunt se iniucem. וְמִלְאָפִיסְתָּחֶד כִּפְרָנְתָה שְׁפָות
deicient similām suām in terram : *Eru venies, eru auferes inde plenam vo-*
lam manus secundum prouisionem. Enim uero quid est in Eucharistia concus-
sio illa, vnde excidat simila ? Quare pater Rabbinos cum loquuti sunt de
placentis גָּלוּסָקָהָוּ ; nihil minus habuisse in mente quam sacrificium Eu-
charistiae, aut etiam omnino sacrificium.

XXX. Verum nihil simile, Cotonu citante Davidem Kimchi, En tibi
inquit, eius verba fideliter expressa ex Commentariis Hebraicis. Virum dic
casca fidei; qui cum possis in tenebris micare. Commentariis, inquit, He
braicis. Sed quibus, inquam? Is ne, qui in hunc Psalmum? Credo sic putasse
virum qui ne legere quidem poterat commentarios Rabbinorum, vix et
iam bene textum Scripturæ. Sed nihil minus. Is locus est in Commentariis
in Hoseæ 14. caput, & versi. 8. in hunc modum, שְׁנִי תַּבְעֵבָר לְזִיתָד בְּכֹא, וְאֶעֱטָרְכָה רְדוּעָה רְדוּגָה אֶל אֶת מִפְרָשָׁתֵיכָה דְּגַנְשָׁה
הוּא בְּכוֹ הַמִּפְרָשׁ וְאֶעֱטָרְכָה רְדוּעָה רְדוּגָה אֶל אֶת מִפְרָשָׁתֵיכָה דְּגַנְשָׁה
שְׁנִי כְּמוֹ הַמִּפְרָשׁ וְאֶעֱטָרְכָה רְדוּעָה רְדוּגָה אֶל אֶת מִפְרָשָׁתֵיכָה דְּגַנְשָׁה,
Sunt qui interpretantur illuc
vivocabunt triticum, quod futura sit mutatio naturæ in frumento, in futuri
cum venerit redemptor: quin vivocabunt illud sicut vitæ, neque cogentur se
rere frumentum nisi semel, sicut vitæ: & quod emergit ex ea. Euge: titillaba
Cotonum, Sinnuit teba, sperantem ipsissimam reperire transubstantiationē
& quidem inter ludos: ut exclamaret ἐγεργε. Atque ut mirere acumen: in
de eductam: quod τοῦτο sit pro τοῦτο: mutatione enim unius literulæ, muta
tionem signari naturæ. Malum sit huic imperitiæ: malum huic audaciæ: tam
impune grassanti; quam si præter hoc unum genus hominum, nemo homi
num Hebreice legeret. Atqui neq; hoc loco vsquam est aut Pissat, aut Mi
sat: & mutatio naturæ non nominata tantum, sed explicata: non qua sub
stantiam tritici ablegaret in Utopiam, sed qua rationem serendi aliam fa
ceret. Verum Cotonus illo tantum nomine opus habebat ad imposturam
hanc explicationem omisit, ne veritati esset commodior. Astute: ut omni
ferme Iesuitica. Sed quorsum astutia contra veritatem? Denique igitur fru
stra fuit frumentum in montibus.

XXXI. Quid superstes? Sacrificia vetera, serpens in diserto, mos veteris Ecclesie. Attendamus singula. In veteribus sacrificiis fiebat eleuatio: Ergo fieri debet in Eucharistia. Primum negatur consequentia. Non enim ritus mandantur in lege, idem valere debent in Euangeli. Nisi forte etiam afflans sit panis, ut agnus. Deinde longum discrimen inter Sacrificium & Eucharistiam. Tertio, non concluditur quæstio, non enim eleuatio erat super caput Sacerdotis, & quod maximum est, adoracionis causa. Neque reverentiam mihi exemplum notet adorare rei, quæ eleuaretur: ne excepto quidem illo serpente, de quo actum alias in controversia de idolatria.

Ecclesiasticus 44. Eucharistici penitentia ratio longe fuit alia. Quia videlicet erat eleuatio Sacramentalis; quemadmodum ablutio in Baptismo; elus & potus in Coena. Etenim non serpens, sed elatus serpens denotabat Christum Ioannis tertio, Prout Moses extulit serpenteum in deserto, ita exstolle oportet Filium hominis. Atqui vel concedebitis Papistis eleuatio Eucharistie non est Sacramentalis, sed extrinsecus ritus, neque adeo ex institutione

XXXV. Triplex interpretatio est: una mystica, pertinens ad arcana signorum, & proponens populo quid unumquodque elementum significaret, & in quem finem. Relique ad ritus pertinent. Sectunda, solitas esse oblationes velatas proponi in altari: ut ne videti possent: secum ad participationem accederetur, rum ablato velo fuisse reuelata. Tertia elevationem ponit alterius tantum speciei, nempe panis. Hanc autem sibi maxime probari Scholastæ significat; & solam Pachymeres attigit. Sed Dionysius tamen neque *ψυχην*, neque *καρπην*, habet. Sed non dicitur.

stinguit inter panem & poculum, sed ~~m̄v̄m̄p̄p̄~~ dicit: quod quidem nomen æque pertinet ad utrumque. Itaque si alterum tantum mos erat eleuari, profecto de elevatione non loquitur Dionysius.

XXXVI. Sed de reuelatione habentur preces in Iacobi Liturgia, Eὐχὴ
τῆς καλυπτούσης, Precatio veli, Εὐχὴ εἰς τὸν στοιχεῖον ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ πνεῦ-
μας ἡμῶν παρόντος εἰς τὸν ἔστρων τὸν ἀγαλακτών, Agimus tibi gratias Domine Deus
noster, quod dederis nobis confidentiam ingressus in Sanctatua. Καλεσμέντες
τὸν εἰσελθεῖν τὸν τοπὸν τοῦ ναοῦ δόξην σοῦ, ἵνα τε γένεσις τῆς καταστάσεως : 194
Θάξατε τὸν κατατοπτήρα, τοσαντοντοπρήσην ἣν ἀπεβότητε. Qui ergo digni ha-
biti sumus adire locum tabernaculi gloria tua, & ingredi velum, atque San-
cta Sanctorum inspectare, procumbimus tua bonitati. Hæc enim nemo, op-
inor, non videret esse αἰδονογένεσίμα, occasione veli deducti, vt apici possent
munera Eucharistica. Chrysostomus homilia ad Ephesios 3. nominat εὐλ-
ηρόδρα τὰ μετριόγρα, quæ in homili. 61. ad populum, redduntur, velare retrahere.
Heruetus autem, retrahi que in ostiis sunt cortinas.

XXXVII. Quanquam quid alios testes quero, qui ipsum Dionysium habeam locum pletissimum? Eγκεκαλυμμάθρον δέ το θεόν τον αρχιθεόντα, καὶ τὸ εὐλογεῖσθαι ποιεῖσθαι. Inuolutus sive opertus proponitur diuinus panis, benedictione poculum. Ali quanto post, τόν οὐτού τοιούτου μεταμόρφωσί τοιούτην παρεκειμένην παναπόνον τον δέ εγκεκαλυμμάθρον καὶ στραγετόν αὔτον παναπόνον φέρειν εἰς πολλὰ διελαῦν, καὶ τὸ συναρτόν ποτητάς ποστ καθεμένον, συμβολιῶν θνητόντων πληγήν. In conspectum profert ea qua in hymnis celebrata fuerunt per symbola sacre proposita. Et enim panem inuolutum nec diuinum cum renulari, & in plurima diuisiri, unicunque poculum omnibus distribuit, symbolice unitatem multiplicauit. Nec procul hinc, Τάπτη της ιερούς δρωμόροις ὁ ιερεὺς εἰμιφαῖτε, Εἴ μόριε γε καλυμμάθρα δέσσω τρέψαντος τοῦ ιεροφανὸς ἄγαν, Ήας Σαρκός manifestat per ea qua sancte geruntur: educens in apertum dona qua erant opera. Ήας cum sint tam diferta, nullus locus est dubitandi, nihil agere Dionysium de elevatione, sed de revelatione; in qua nihil adoratioνis Papistæ quæsient, neque vero etiam Dionysius indicauit.

XXXVIII. In Irenio neque ipse quicquam legi hue accedens: neque à quoquam citatum excepto Rubeno; qui viderit, quid velit. Basilium 27. de Spiritu Sancto Rubenus idem scribit, dicere *Sacramentum hoc invocari cum ostenditur*. Garetius & Coccius descriperunt ista, *Inuocationis verba, dum ostenditur panis Eucharistia, & poculum benedictionis, quis scriptor reliquit?* Sed verba sunt, Tὰ ἐπικλήσεως προμετρία τῇ αὐτεξίστῃ ἀπό τῆς Διαχειρίσεως; καὶ τὰ πόνηματα τῶν λογίων, τὸς ἀριστούρους Ιεροφάνους ἡγεμονίας: Hac Erasmus. vertit, *Inuocationis verba, cum conficitur panis Eucharistia, & poculum benedictionis, quis Sanctorum in scripto nobis reliquit?* Vide: *ad eū*, vertunt illi ostensionem: & eo triumphant. Ille vero confectionem: id est, quum, vt alias loqui mos est, conficitur corpus Christi. Certè in eiusdem Basilii Liturgia sic legas, σὺ δέρματα, καὶ σε τὸ διαχειρίσθι μὲν ἀγίοις, οὐδοκίᾳ τὸν ἀγάπητον, ἀλλὰ τὸν μαστίγιον τοῦ ἀνοίκου ιησοῦς, καὶ ἐπὶ τῷ πεντεμέτρῳ δῶρο τοῦτο, καὶ διλογίουν εὐτά, καὶ ἀριστού, καὶ αὐτεξίστης, Precamur te, atque obsecramus Sancte Sancrorum, pro beneplacito tua bonitate, ut veniat Spiritus tuus Sanctus in nos, istaque dona proposita, & benedicat ea, sanctificetque, atque ostendat. Quid? Videturne hie ostentatio designari ut oculis plebis obiciatur? At qui ipse Spiritus sanctus rogatur ostendere: qui tamen nihil obici oculis corporis. Itaque melius efficere quam ostentare. Nam in Iacobi Liturgia, Ιερεῖς φοιτησσον τὴν ἀγίαν καὶ ἀγαθὴν καὶ εὐτέλη παρεστήσασθαι ποιησον τὸ πρώτον τὸν πατέρα, σῶμα ἀνοικούσατο τὴν καταστοσ. Ut adueniens Spiritus, sancta bona, & gloriosa praesentia iuncti sicut & faciat panem hunc corpus sanctorum Christi tui. Vbi habet αὐτούς & ποιεῖ, quod in Basilio, ἀγίοντα, καὶ αὐτούς. Ut dubitari nequeat αὐτοῖς idem esse quod ποιοῦν. Clemens Romanus alio vsus verbo, dixit ὅμοιος τοσούτοις, quod Terrianus vertit, ut efficias: Constitutionum 8. cap. 12. Et nihilominus, ut quis refragari velit, tamen αὐτοῖς, non est necessario eleuare supra caput; sed tantum ostentare, ostendere.

XXXIX. Quid illa quanta est impudenteria Rubeni, qui interpetratur, *Sacramentum hoc invocari*? Dicit Basilius, *& εἰπεν λόγος ἐν προ-
τεύει, Invocationis verba. Hominum fidem!* Scunt omnes invocari Deum, ut
mittat Spiritum, qui dona sanctificet: & iste audet pro hac invocatione, in-
vocationem substituere Sacramenti? Nihil est quod non possit efficere au-
dacia, si tantum valeat in disputando, quantum in sylvis.

XL. Sed enim concedimus καὶ φίλοις, ὑπάντων, αὐτῷ φασιν, iam oīm vi-
patim in huius Sacramenti celebratione: si quid tamen momenti habent
liturgiæ quæ hodie circunferuntur. Nam alioquin autor nullus prætendit
rur apud Latinos, antiquior Amalario seculi noni: apud Græcos Geor-
gio Presbytero in vita Theodori Archimandrita, seculi septimi: idque a-
pud Coccium. Nam quos idem Coccius priores nominat, Dionysium &
Basilium, iam examinavimus: Cyrillum Eremitam in vita Sancti Euthy-
mij non videmus habere quod co pertineat: sed tantum solenne illud,
Sursum corda & manuum eleuationem in celum: quæ longe est aliud, vt
vident omnes. Itaque non uitium hoc commentum est: Nec antiquitatis
testimonium legitimum ex illis liturgiis, quas ipsi Papistæ negare non pos-
sunt varie variis seculis fuisse interpolatas. Et tamen has ipsas videa-
mus.

XLI. In Liturgiis Petri, Marci, nullum vestigium: neque in Clementis. Sed tantum in Iacobi, Basilij, & Chrysostomi. In Iacobi primum, óιεσίς ὑπὸ τὸ δῶρον, λέγεται οὐδὲ εἰπεται. Εἰπεται δὲ εἰς τὸ κτήτον τὸν καθελκόν, Sacerdos eleuant donum, dicit apud se; Sancte qui requiescitis in Sanctis Domine, sanctificanos. Ali quanto post, ὅτι δὲ ιμάτεσσιν οἱ ἀδάργιοι τοὺς διότους τοὺς καρπούς εἰς τὸ μεταδόνα τῷ λαῷ. Cum eleuant, sive tollunt Diaconi discos & crateras ut distribuant populo. In Basilij, hoc tantum, Οὐ γένεστι λαῖς τῶν πεφαλλών, τοὺς αἴρους τῶν εὐχαριστιῶν μετὰ τὸ λαύσιον, διηνέμεται τὸ ἄγιον λεῖψον, Sacerdos inclinat caput, & extollens dexteram cum timore, benedicit sacerdotum panem dicens clara voce, Dedit sanctus suis discipulis. In Chrysostomi similiter: & statim, οὐφωνεῖς οἱ ἁγίοι τῶν χειρῶν τοῦ θεοῦ μετὰ τοῦ λαύσιον τοῦ λαοῦ, λέγειν, Alta vox Sacerdos manum in alto sustinens cum timore, dicit, Bibite ex hoc omnes. Ali quanto post, Οὐτε διηνέμεται τὸ ἄγιον εἰπειν οὐτε λαῖς χαίρεται, τοῦ πεπονθότος τὸ ἄγιον τὸ πεινασμένον τὸ ἄγιον τὸ φυσικόν, οὐφωνεῖς, οὐχι τοῖς ἄγιοις, Diaconus vident Sacerdotem protendente manus, & accipientem panem ad faciendam sacram elevationem, alta ve-

ce dicit, Attendamus. Et Sacerdos, Sancta Janitiae. Ruris, Ο διάκονος ταῦτα κηπέντε ἀπό της λαβεῖσαν τὸ ποτήριον μετὰ σὺν λαβεῖσας, ἐγέρεται εἰς τὴν θύσιαν, καὶ οὐφέν τὸ ἄγιον ποτήριον δεκτοῦσιν αὐτὸν τῷ λαῷ, λέγων, μετὰ φόβου τρεπεται αὐτοῖς λέγεται, Diaconus cum semel adorauit, accipit poculum cum timore, Εὐεντον ad ianuam, eleuanque poculum sacrum ostendit populo, dicens, cum timore Dei εἰς caritatem accedite. Εἰπε λαβάνον τὸ ἄγιον διονον θύσιν εἰς τὴν κεφαλὴν Διάγνωσις. Postea acceptum sacram discum imponit capiti Diaconi. Ήταν mihi lecta in iis Liturgiis.

XLI. In quibus non video sane quam habeant Sophistæ triumphi materiam. Primum enim nulla eleuatio est super caput , nisi Diaconi non autem ipsius Sacerdotis : & quidem non vnius crustuli ; sed totius disci, in quo erat videlicet, quicquid panis consecrati. Atque hoc ipsum, tum cum inuitabatur populus ad communionem ; & in eum finem ab altari , sive potius à mensa transferebatur. Ast l'apistæ non tantum eleuant super caput Sacerdotis ipsius conficiantur , sed etiam vnicum duntur crustulum , vt facile sciant omnes non distribuendum populo: nam & ipse solus vniuersum consumit. Denique non solent eleuare, cum plebem admittant ad communionem. Quanto discrimine? Rursus ad communionandum Veteres, non ad adorandum. Nam & Ἡγέρτην γένους , non alio loco nominatur in Chrysostomi , quam cum distributurus est Sacerdos in partes quatuor. Audiimus igitur eleuationem dexteræ; sed tunc cum benedicitur panis, id est , cum nondum apud Papistas aptus est adorationi.

XLIII. Denique elevationem legis; etiam Euangelij in Chrysostomi: & quidem ita, ut in ψω̄, quomodo sit accipiendo facile doceat, εἰσεχεται ὁ διάκονος εἰς τὸ μέσον, καὶ στέψασθαι τὸ ιερόν αὐτῷ μετὰ τὰς λειψίας, τὴν δεκτήν τὸ ἄργον Σιαυγέδοντας επαφάνως, Σοφία ἐσδύ, Procedit in medium Diaconus, οὐ flans coram Sacerdote, extollit aliquid quantum manus, ostendensque sanctum Euangelium, alte dicit, Sapientia recta. Ergo, inquam, quem legimus elevationem, non necesse est illam imaginari, quæ supra caput, quantum possunt intendi brachiorum nerui: sed satis est modicatam; aliquantum supra mensam: tantum ut populus animaduertat. Quare iterum confidenter dico non videre: quid hic præsidij querant Papistæ nisi quatenus viius aut alterius strepitu verbi decipiunt imperitiores. Et redeo ad Sophismata,

XLIV. Septimum, Salmeronis. Si nomen Iesu venerandum est propter Chr. stum, ut docet Paulus, ad Philipp. 2. In nomine Iesu omne genu fleatur: multo iustius ipsomet in Eucharistia existens.

X L V. Mitte sermonem de præsentia, quæ nondum disputata: at nos certe conclusioni nihil opponimus: non enim continet Theſin, ut plurima reliquorum sophismatum. Cæterum Nomen Iesu, si intelligas ipsum sonum, negamus antecedens: & nouitium superstitionis commentum in Papistis detestamur; qui quod nunquam factum in veteri Ecclesia, nunc usurpanter cœlū maxime, ut vnicam iſtan voculam habeant in honore: non item Christum, non Filium Dei: non alia eiusdem significationis. Perperam. Et enim apud Paulum, nomen, non syllabas significat, sed per sonæ dignitatem, in quam illa est humanitas assumpta. Occumenius, *nō nō dī rō x̄p̄i dī v̄o ūḡ. r̄o x̄p̄i s̄. r̄o īds̄. r̄o j̄es̄.* Quodnam illud est donatum nomen? Christus, Filius, Deus. Lombardus. Et donavit per gratiam, illi homini Christo, nomina quod est super omne nomen, id est, honorificientiam, scilicet, quod vocatur Deus. Guillaudus, *Quare, quod nomen illi ob humanam naturam contulit Deus?* Nimurum ut Filius in carnē dicatur, & Deus. Mitto alios. Itaque facile est intellectu: sic in nomine Christi flecti omne genu: quo modo in nomine Christi baptizari, ed miracula: & si quid est simile: ubi nihil sono, nihil syllabis, nihil literis accedit peculiaris venerationis.

X L V I . Octauum Rübene & Sancteis ex Paulo Corinthios reprehende ob contemptum Eucharistiae : tanta irreuerentia vlos , ut vindicem sceleris habuerint Deum per frequentes infirmitate .

XLVII. Optime sane: Non est contemnendum Sacramentum: Ergo est adorandum. Sic scilicet stulti in contraria currunt. Quasi vero nihil sit medium? Atqui ex eodem Paulo habemus Iudeos seu erissimè punitos propter Baptismi Eucharistiaque typos spretos. Quod ne latius disputare debeamus, efficit Rubeni confessio, Vt, inquit, Iuda olim usilissime sentiebant de figura tanti mysterii, dicentes, Cur erexitis nos de Aegypto, ut morentur in solitudine deest panis, non sunt aqua, anima nostra iam nauusat super cibo illo letissimo. Quid ergo sustinere olim manna adorandum? Certe adoratum nemo dixit. Legimus apud Iacobum, At vos consumelia affectis pauperem. An constat inde adorandum pauperem? Intelligo igitur à nemine Christiano secius sentiendum de Eucharistia magnæ rei Sacramento. Intelligo Paulum huius contemptui opposuisse duplē dispositionē cōmunicariis; internam vnam, vt probat seipsum: alteram externam, vt sic de pane illo edat, & de calice bibat. Sed nego tamen adorandam esse Eucharistiam: nego quicquam eiusmodi Paulum docuisse.

XLVIII. Octauum habent in Veterum testimonia. Quibus quid
opus est insistere? Nam pleraque loquuntur de adoratione Christi. Ori-
genes in diuersos homilia quintā iubet dicere, non sum dignus ut intres sub
rectum meum, cum quis sanctum cibum; illudque incorruptibile epulum
accipit. Nazianzenus oratione 11. Ad altare cum fide procumbit, eumque quē
super ipso honorantur, cum ingenti clamore inuocat. Chrysostomus homi-
lia 7 in Matthæum, Nihil te ad hunc regem introire prohibebit, modo ut ado-
raturus Dei Filium; & non quasi conculcatus aduenis. Similia quædam
hom. 25 in priorem ad Corinth. Denique Augustinum, iam ante audiimus
explicantem illud, adorate se bellum.

X L I X. Piget hæc omnia describere: quæ thesæm tractant de adorando Christo, etiam in Eucharistia: nec literam habent de adoranda Eucharistia. Quid estim toties repetendum mihi, nos cum Augustino sentire, nieminem comedere Christum, qui non prius adorauit: Egregiam disputandi laudem, id quod vltro datur magnifice confirmare: quod controvetur id: nsum pro deserto habere.

L. *Cyrillus Hierosolymitanus mystagogica 5.* Post communionem corporis Christi accede ad calicem sanguinis illius, non extendens manus, sed pronus adorationi in modum, & veneratiois, dicens, Amen. Atqui haec fides est Cotonica. Punicam potui dicere: sed haec infra Cotonicam. *Cyillus sic*

sic scripsit, επειδὴν, μὴ τελεμόνοις τοῖς τῶν Χειρῶν καρέσσεσ, μηδὲ διηγήσθοις τοῖς θαυμάσιοις; αὐτὸς τοῦ ἀετούργον θρόνον ποιεῖται τῇ δεξιᾷ, ὡς μετάτοιχον βασιλέαν ταύτην καὶ τοὺς τοιαύτους τοὺς παντάκους, εἰς τὸ σάμφεδον κατέβαται. Accedens ad communionem, non expansis manuibus volvis accede, neque disiunctis digitis, sed sinistram, veluti sedem quandam subiicias dexterā, quantum regem susceptura est: & concava manu suscipe corpus Christi, dicen-
Amen. Vbi de adoratione specierum, quid est? Aut etiam de adoratione
Tum autem hoc quicquid est, ad communionem pertinet; quam nemo ex-
spectat Papistarum, sed praeuenit adorans; accepto eleuationis signo, quo
apud Cyrillum nusquam est.

L. I. Origenes homilia 13. in Exodum , Noſtis , qui diuinis mysteriis in terrena conſueſtiſtis , quomodo cum ſuſcipiſtis corpus Domini , cum omni cautele & veneracione caueatis ne ex parum quid decidat , ne consecrati muneris alii quid delabatur . Cyrillus myſtagogica 5. Cauē ne quid tibi excidat , & cum adhuc eſt in ore manibus attingas . & oculos & frontem . & reliqua ſenſuum organa conſecra . Sed in Cyriſlo mira Rubenai impoſtura , quaquam noua ad hanc rem . Merit' οὐ φαλεῖας ἐπάρχουσι τοις ὀφθαλμοῖς τῇ ἐπαφῇ Βασιλίς νομοτος μηδέ μέμνεται , ταῦτα δέ χαράκη μη τῷ πυρολιόνι πεπτέται αὐτῷ . οὐτε γὰρ ιατρὸς λύσης , τάτη ἡς ἀπὸ οἰκείας θηλονόπετης εὔγενοις μέλεις , Sanctificatis ergo diligenter oculis , tam sancti corporis contactu , communica . Cauē autem , ne quid inde excidat tibi : quod enim amittas , hoc tanquam ex proprio membro amiseris . Haec Cyrilus : Illa autem , vt caueat manibus attingere dum eſt in ore : vt frontem & ſenſuum organa conſecret ; mere Rubenae lunt . Quid iuuat , tam impudenter mentiri ?

LII. Sed argumentum cuiusmodi est? Cauebatur ne quid excidere panis consecrati: Ergo panis consecratus adorabatur. Ineptissima consequentia. Nam primum Tertullianus de corona militis capite tertio, *Calicem autem panis etiam nostri aliquid decuti in terram anxie patimur.* Etiam nostri quo sensu? Non dubitat Pamelius agi de consecrato. Sed contra Salerno & verius tractatu vicefimo primo tomii noni, *Maiores nostri, ut Tertullianus est autor, etiam communem, & usitatum panem, ob id quod Eucharistiam aliquo modo representaret, reverenter, & si in terram cedisset, eleuant ex osculabantur.* Vbi tamen de suo Iesu addit, & causa, quod Eucharistiam representaret: & osculum: quæ nemo unquam nedum Tertullianus cogitauit. Sed illud de pane communij recte. Nam illud, etiam nostri, quoniam pertinet, hisi ut opponatur pani Domini? Ergo non tantum panem Domini, id est, consecratum, sed etiam panem suum fideles anxie patiebantur in terram decuti. An quia adorabant?

L III. Præterea Origenes illo ipsoloco , hæc subiungit , *Quod si cir-*
ca corpus eius conseruandum tanta utimini cautela , & merito utimini: quo-
modo putas esse minoris pietati verbum Dei neglexisse , quam corpus eius.
Vnde facile coniicias illam cautelam , non adorationis fuisse affectus
sed negligentia vitandæ. Itaque vereor ut illud , *cum omni cautela & ve-*
neratione , sit ab interprete Latino exprimitis Græcum *περὶ τῶν ὁλῶν* *καυτε-*
λας , & utramque partem homonymiæ repræsentantis ; Nam *οὐδὲν* *τι*
esse cautelam ; & esse venerationem vel pueris notum. Sed hic tam
cautelam esse hæc posterior sermonis pars manifesto est argumento. Por-
iam ante obseruatum , non opponi immediate negligentiam , & adoratio-
nem ; ut ubi illa non sit , hæc necessario succedat. Disce ex verbo Dic: nam
huius negligentiam æque taxauit Origenes cum illa corporis negligentia
& tamen adoranti verbum Dei nunquam dixit.

L I V. Superest Theodorus Dialogo secundo, Nonne ut ipse
et, quod misericordia tua, ois cetera i. māmē misericordia, Intelliguntur
esse ea quae facta sunt, & creduntur. Et adorantur, quasi sint illa quae credun-
tur. Sic ille quidem, sed phrasē proorsus noua; & nusquam alibi ob-
via. Solitarius autem testis non facit fidem, maxime in rebus fidei.
Nos benignius interpretandum putamus, ex totius Antiquitatis con-
sensu, vt illud quicquid est ~~agorionōnes~~ referatur, non ad elementa
sue species, vt Papistice loquar, sed ad ipsum Christum, propter Sacra
mentorū naturam, quæ non dantur, vt elementa, vt species, sed vt illud i-
psum quod designant.

L V. Dionysium Bellarminus iterum laudat: atque eius hæc verba e
tertia parte capitii tertii de Hierarchia Ecclesiastica, "O diuinissimum &
sacrosanctum Sacramentum, obducta tibi significantium signorum operimen
ta dignanter aperi, & perspicue nobis fac appareas, nosq[ue] spirituales oculos
singulare & aperio tua lucis fulgore imple. Hæc sane invocatio est: ergo & a
dotatio. Sed primum Graece ita legimus, Αλλα διεποτί την ιερή πλειν, π
ελεκτρός σοι συμβολικός αρθρότυχος των αγρυπνίων διπλανών ψαρέων, πλάισ
τον ήμερον ανάδειχθαι, καὶ τε τοσούτος ήμερον ὄψεισιν εντονούσι τον φωτο
λαόν ποσον. At tu diuinissimum sacramque Sacrificium: revelatus velam
nibus que sibi symbolice obducta sunt, luculentiter nobis appare, intellectualesq[ue]
nostros oculos imple unico & non velato lumine. Vbi obserua, teletio muta
tam in Sacramentum.

L VI. Pachymeres autem ita explicat, Ω̄σιε ψύχω αὐτῷ Διαλέγεται, καὶ εἰποεῖται ὡς θεόλος Θεογένης τοιούτοις· αὐτὸς πάρεστι τὸ μέρος καὶ εἰσόγεται εἰς τὸν οὐρανόν, οὐδὲ οὐ τοσαῦτη ιεροφανεία τελεσθή, αὐτὸς εἴη ὁ κύρος ἡμῶν ἴνσης χριστοῦ ὃν ποιεῖ τοῦ λόγου ὁ ἀντί, id alloquitur tanguam anima pradius. Eius
merito: prout magnus Theologus Gregorius : At tu ὁ Πασχά illud magnum
sacrum. Nostrum enim Pascha, atque hoc sacrum sacrificium, ipse est Dominus
noster Iesus Christus, ad quem Sanctus orationem dirigit. Scilicet manifestus
non ad ipsum hoc sacrificium, siue malis Sacramentum, sed Christum po-
tius sermonem dirigi: nempe per Rheticam apostrophen: et si Bellarmi-
nus contra assertaret, sed nullo fultus argumento; adeo ut non difficile si-
pachymerem Bellatino praeserre.

L V I L Maxime cum circumstantiae manifeste adiuvent. Nam quid illud est, de obductis si symbolice velaminibus? & quidem velaminibus etenim: aut quis inquam ita loquutus de Sacramento? Nam obducti etenim velamina scimus fuisse, & iam ante notauiimus, ex ipso Dionysio: sed illa profecto non sunt enigmatum velamina, verum corporalia, quibus oppensis subducuntur oculis corporalibus elementa; abductisque reduntur iisdem. Sed ipso Christo vere obducuntur enigmatica velamina, nempe elementa ipsa; quae subducant oculis mentis Christum ipsum donec iisdem remoris (neque enim fidem attendere aportet quid corporaliter videat) ipsum exhibant contemplandum. Et rursum

169
nus ~~de~~ ~~en~~ ~~ip~~ ~~la~~, circumducta symbolice, id est, in morem symbolorum, immane quam absurdum de pane & vino, quæ ipsa sunt symbolicum in morem usurpatæ pro symbolis. Sic enim multiplicarentur Sacra menta; uerbi etiam Sacramentorum Sacra menta. Itaque hac prorsus nulla est Sacra menti in uocatio, nulla adoratio, sed ipsius Christi, qui dictus est ~~re~~ ~~in~~, prout, teste Augustino, mutuum est commercium inter signa, & res significatas.

LVIII. Atque haec quidem est germana Dionysij sententia: Veruntamen ipsa illa Apostrophe quamvis concederetur facta esse ad patrem; non inferret tamen adorationem. Nam Ambrosius similiter ad aquam conseruit se; exclamans cap. 12. *Lucx.* *Nam de aqua quid loquar? Super aquam ante ipsum mundi natales Sanctus, ut legu, Spiritus forebatur. O aqua, qua Sacramentum Christi esse meruisti: qua lauas omnia, nec lauari! Tu incipi primis, tu compleas perfecte mysteria.* Et deinceps haud pauca.

C A P. III

Argumenta Catholica contra adorationem Sacramenti.

I. **N**Ostra argumenta contra sunt. Primum. *Vsus Sacramentorum pen-
der ab institutione.* At iste adorandi Sacramenti *vsus*, non pen-
det ab institutione. Ergo is nullus est *vsus Sacramenti*. Maior patet ex con-
cessione 1. lib. huius tomij. Assumptum autem non eger nisi oculis apertis. Nam
hi in vlo Scripturæ loco nihil omnino reperient dictum, pictum de hu-
iusmodi adoratione.

I I. Respondeat Salmero. Hoc genus argumenti ex negativa sumptuari parum esse heretorum apud Dialecticos.

III. Sed contra, apud Theologos nervosissimum. Nam, hoc diuinare magis est, quam explanare, ubi quod dicitur, non de Scripturarum autoritate munitur: inquit Origenes homilia decima tertia in Exodum. Et Basilus in Ethicis definit. 26. Δε τις πέμψει την μητέρα την οὐκετούσα μεταποίησε γενόμενης. Oportet quicquid sit aut dicitur, confirmari testimonio diuinæ Scriptura. Verum Papistæ hoc pridem iure non vtruntur: quibus perinde est diuina humanaque auctoritas: & xque potentia humana commentata, ad diuinam instituta.

I⁴V. Rursus respondet Bellarmintus; Verbum Dei satis monere ac praecipere Christum adorari debere in Eucharistia, cum docet, illum vere esse Deum, & vere esse in Eucharistia: & alibi iubet Deum adorari.

V. Sed & Scriptura nos docet cauere ab impostoribus, qui ouina pelle
lupum occultant: quales isti sunt, qui proposita Christi adoratione dissi-
mulant Sacramenti adorationem: nempe vna manu pane porrigitess; alte-
ra lapidem torquentes. Nos docenius, Deum esse adorandum: Christum
esse Deum: Christum esse adorandum: adorandum etiam in Eucharistia.
Hæc, inquam, omnia vel in Scripturis diserta esse: vel ex illis disertis ne-
cessario lequi. Sed illud ergo Sacramentum adorari: neque Scriptum est di-
ferte: neque ex scriptis inferatur. Et hoc tamen aduersarii si non obtineant,
testim meditantur.

VII. Denique Michael responderet. *Quid si hunc honorem summum, vna
alia sublimiora Christus tradere noluit, sed Spiritui sancto relinqueret, qui
indutos virtute ab alto faceret Christum adorare in Sacramento?*

VII. Quid si potius sterentibus Iesuitis atque ita alte sompianibus
nemo fidem adhibeat? An propterea perire oportet pietatem? An propter
ea Chrestianum orbem nullum esse? Enim uero quæ causa fuisse tacendi
Non enim sublimius arcanum illis quæ tradita: & ne longe abeam, i non
certe sublimior adoratio Eucharistie, quam ipsis Christi. Cur ergo ado-
rationem sui docuerit Apostolos Christus, refugerit docere adorationem
Eucharistie? Denique hæc Spiritus revelatio perpetua est nugatorum
~~κρηπτῶν~~. Augustinus in Ioannem tract. *Omnes insipientissimi heretici,*
*qui se Christianos vocari volunt, audaciae segmentorum suorum, quas maxi-
me exhorret sensus humanus, hac occasione Euangelica sententia colorare co-
natur, ubi Dominus ait, Adhuc multa habeo vobis dicere.*

VIII. Secundum argumentum: Si adorandum esset Sacramentum, proposito Apostoli adorassent: At non adorarunt: Ergo non est adorandum. Cosequentia patet: quia & praesentem habuerint Christum, a quo monerentur: & satis habuerint pictatis, he essent immorigeri magistri. Nam & Petrus permisit libi pedes lauari monitus: cum primo restitarer. Assumptum patet ex ipsa narratione Euangelistarum; vbi non tamen non nominatur adoratio; sed ne illus quidem reclinquitur locus: Nam si adorassent, ergo vel ante consecrationem, vel post eum. At non prius, quia nondum erat Sacramentum: non posterius, quia nunquam auditum vel superstitionisimos Papistas adorare species iam depositas intra suum stomachum: sed duntaxat vel ingressuras per solenne carmen. Non sum dignus: vel regressas in vomitu: nescio utrum per Tantum Sacramentum veneremur ternui. Tertium autem non datur: tum quia non nisi facta consecratione adorandum docetur: tum quia Euangelistæ testantur simul dictum Hoc est corpus meum; simul acceptum panem, ingestumque in os.

I X. Respondet Salmero ; Apostolos adorasse : quia crediderint dicenti, *Hoc est corpus meum.* Adorationem autem non tam confistere in extensis actibus, quam in fide, spe, caritate. Illos credidisse Christo , fidisse illi, atque amasse.

X. Recurrit morbus, semper à cœpis ad allia. Arqui nemo negabat Christum adoratum ab Apostolis. Sed Sacramentum adoratum, & nos negamus, & nondum quenquam audiuimus asserentem. Et vero credidisse in species, confisso fuisse speciebus; amauisse species, magnus sit Theologus qui nos doceat.

XI. Bellarminus. Apostoli non debuerunt maiorem honorem exhibere Christo in specie panis latenti, quam in forma humana visibiliter praesenti. Non autem poterant semper prostrati cum Christo agere, & praesertim in Coena, quando recumbere cum eo illis necesse erat. Itaque certis vicibus pronos adorasse, alias autem mente & animo veneratos esse.

XII. Mira ratiocinatio. Non debebant maiores honorem in Sacra-
mento.

mento, quam alias. Ast alias non semper prostrati adorabant: Ergo in Sacramento non tenebantur prostrati adorare. Ex puris negatiis, vbi concluditur syllogistice, Bellarmine? Apud Dialeticosne, apud quos tuus Salmero dicebat non multum valere ex negativa? An vos singitis, resingitis vestro commodo Logicam disciplinam? Sed ridebunt, quibus aliquid sani superest cerebri. Porro si non sit necesse in Eucharistia prostrationem adhibere, quid nobis sucent Papistæ, quod ei parcamus? Nam nos sane fide, spe, caritate adoramus etiam in Eucharistia: quanquam etiam prostrationem addimus, dum preces fundimus.

XIII. Sed responsio, vt alias, est extra rem. Christum non semper Apostoli adorarunt prostrati: sed semper adorarunt. At species panis & vini nunquam adorarunt, nedum prostrati. Itaque si tua aliud valer argumetatio, Iesuita; & non debuerint maiorem religionem pani in Eucharistia, quam alias: Ergo panem in Eucharistia, nullo modo adorare debuerunt. Aut si debuerunt, & male fecerunt ipsi: & tu mentitus es argumentando, qui non maiorem hic honorem dixeris requiri. Quanquam in epte maiorem dixisti, pro alio: cum tamen adoratio (qui summus est honor) nunquam fiat maior additis externis ritibus. Sed facile lingua peccata dissimulantur, cum longe maiora fidei sunt impugnanda. Veruntamen, si in eum usum esset instituta Eucharistia, vt adoraretur, profecto nulla excusatio poterit Apostolos purgare: haud magis ac si non comedissent panem, bibissentve poculum.

XIV. Tertium argumentum. Quisquis adorandus est adoratione latræ, is Deus est. At Sacramentum non est Deus: Ergo Sacramentum non adorandum adoratione latræ. Maior patet; ex ipsa aduersiorum confessione. Nam in hac ipsa controvrsia Petrus Michael recitat ex Synodi Nicenæ secundæ actione quarta, Anastasij Theopolitanij apophthegma, *Siquidem & homines, & Angelos adoramus, non autem quod latræ*, *hoc est, cultum diuinum exhibeamus.* Inquit enim Moyses, *Deum tuum adorabis, & illi sibi latræ eius praefabis.* Assumptum autem negari non potest; cum Sacramentum, siue quâ elementum, siue quâ Sacramentum, sit in creaturis, vel ex ordine naturæ, vel ex consecratione gratiæ. Cum igitur Sacramentum Deus non sit: & non Deo deferre latrâ compertissima sit idolatria, in promptu est quid sit hac de re pronuntiandum.

XV. Respondeo prolix & varie Petrus Michael. Primum, Ita olim infideles & hereticos occasionem sumpsiisse criminandi Ecclesiam. Augustinum enim 20. contra Faustum cap. 13. testari, Christianos accusatos quod in pane & vino Cererem & Baechum colerent: Nestorianos, teste Cyrillo in expositione Synodi Nicenæ, anthropophagiam & anthropolatriam orthodoxa sacra compellasse.

XVI. Ast ego primum dico, non esse æquum ex infidelium hereticorum & rabie aduersum Catholicos, iudicare de nostris aduersis Papistas accusationibus. Non enim paria esse que conferuntur: neque nos infideles, aut hereticos: neque Papistas Catholicos. Deinde neque infideles, neque hereticos, criminationes suas ex veritate collegisse; sed partim ex mea nequitia, vt qui olim caput asinimum obiectabant, teste Tertulliano, partim ex verisimilitudine tenuissima: vt qui infantem lacinari, eiusque cruentem bibi clamabant; aut qui extincta lumina, promiscuoque concubitus exprobabant. Quare si tunc temporis innocens fuit eorum criminum Ecclesia; non sufficit tamen eius innocentia purgandis hodie Papistis: qui longe lateque ab ea descierunt innocentia. Et profecto non quam illa aut Ethnicorum, aut Nestorianorum tempore profella est vel Sacramentum vel Sacramenti species adorare: quæ hodie magnifica est Papistarum iactantia: certe præcipuum specimen pietatis.

XVII. Augustinus non concessit adorari Sacramentum. Recito, *Quomodo ergo comparas panem & calicem nostrum, & parem religionem dicu, errorem longe à veritate discretum, peius despiciens quam nonnulli, qui nos, propter panem & calicem, Cererem ac Liberum colere existimant?* Quod ideo commemorandum putam, ut aduertatis ex qua vanitate veniat etiam illud vñsum, quod propter Sabbathum Saturno dicatos fuisse Patres nostros putatis. Sicut enim à Cerere & Libero Paganorum Diis longe absimus, quamvis panis & calicis Sacramentum, nostro ritu amplectamur: ita Patres nostri longe fuerunt à Saturniacis catenis, quamvis pro tempore prophetia Sabbati vacationem obseruarint. Duo notanda. Vnum, Patres accusatos quod Saturno dicati essent, propter usum Sabbati: eti Sabbathum non adorarent: Cur non ergo Christianos, quasi adorantes Cererem & Liberum: eti panem & calicem non adorarent? Alterum; respondisse Augustinum, Christianos suo ritu amplexos panem & calicem: quod certe ab adoratione: cum æque dici possit de aqua, quam etiam suo ritu Christiani amplexi sunt in Baptismo.

XVIII. Cyrilli expositionem Synodi Nicenæ nullam vidi: Vidi expositionem symboli Nicenæ: sed in ea de anthropophagia, aut anthropolatria, proflus nihil: frequenter autem alibi Arianos legi dictos κεραυνογνωμός; eo quod Catholicos reos facerent idolatriæ; adorantes eum, quem tamen afferent purum hominem. Iuxta illud Nysseni in funebri Placilla, οὐδὲ τὸ επίσημον αὐτοῦ νόμον τὸν κεραυνόν θεωρεῖ, εἰδολοτετεστι, χρεῖται δοκεῖ τῷ εἰδώλῳ Θεοῦ. Nam qui creaturam adorat, etiam si in Christi nomine id faciat, simulacrum cultor est Christi nomine simulacro imponens. Quod ipsum mire quadrat nunc in Papistas, qui Christi prætextu volunt adorari Sacramenta.

XIX. Altera Michaelis responsio: non committi idolatriam, nisi cum latrâ defertur creaturæ, id est, in Eucharistia pani. At nullam deferriri pani: Ergo nec idolatriam admitti. Assumptum probat, *Tantum ab est inquit, quod panem in Eucharistia adoremus, ut omnem illius substantiam à Sacramenti presentia certissima persuasione remoueamus; cum alias ob causas, quas Christus insinuator spectauit, tum hæc etiam, ne panis adorari videatur.*

X X. Respondco, primo negari minorem: Nam eti panis substantiam remoueant Papistæ, tamen non rapere, sed cogitatione tantum, siue vt loquitur Michael, persuasione. At hæc opinio est; quæ nihil ponit in re. Itaque quicquid cogitent, imaginentur, velint, tamen non propterea definit esse panis. Quomodo apud Ethnicos, eti plurimi haud aliter conciperent sua idola, quam Deos, quos esse habebant non minus persuasum, quam Papistæ sui panis substantiam

percepit: tamen non minus erant stipites: id eoque reprehenduntur a Scriptura, tanquam adorantes stipites. Similiteratione Papistæ, quantumcunque de Transubstantiatione fliguntur, tamen panem adorant: Etenim si imaginatio hæc valeret, tum frustra Sophista idolatriæ periculum cauerent in Eucharistia certis quibusdam casibus. Nam his omnibus certa esset medela cum quis cogitaret adorans, rite fuisse omnia peracta.

XXI. Deinde eti concederemus panis substantiam omnino nullam manere, tamen non absoluuntur criminis adoratæ creaturæ: quandoquidem hic latrâ velint deferendam Sacramentum, defendendam speciebus. Atqui utrumque in creaturis est. Nam species quidem accidentia sunt, nec nisi accidentia; sic enim placuit Dominis Scholasticis: atqui nullum accidentem Deus est: creatura igitur. Similiter. Sacramentum, quatenus Sacramentum, est ens rationis: At Deus nullum est ens rationis: Ergo Sacramentum in creaturis. Idolatriæ ergo Papistæ, qui colant, eti non panem, tamen aliquam creaturam.

XXII. Denique si non esset perpetua idolatriæ; at certe subinde periculum magnum, quandoquidem velint Papistæ multa posse accidere, que transubstantiationi sunt obstaculo: Disce ex Biele ad verba, *Hoc est enim, in Epitome ad canonem, Non potest, inquit, esse evidens certitudo, neque celebranti neque populo circumstanti de conuersione panis in corpus Christi propter defectum aliquem impudentem, & contingere potenter: ut quia forte celebrans non est Sacerdos, siquidem nullus celebrans potest evidenter scire se esse Sacerdotem, quia non potest evidenter scire se fore baptizatum, aut legitime ordinatum: similiter propter defectum aliquius necessario requiri ad consecrandum, ut puta debita intentionis, aut errorem commissum in forma vel materia, & multo minus circumstantes scire possunt infallibiliter sub hostia fore Christum.* Certe igitur cum nulla transubstantiatione est, nullus Christus est: & adoratur tamen, non iam species, non Sacramentum, sed panis. Et non est hæc idolatria?

XXIII. Hoc absurdum soluunt Bellarmine & Michael; dupliciter. Primo, si hoc argumentum valeret omittendam esse non solum adorationem, sed etiam communionem ipsam: quoniam hæc similiter obnoxia est eti accipere solum panem, pro corpore Christi.

XXIV. Hoc vero, inquam, vere consequens est, sed doctrinæ Papistæ: quæ Capernaiticam communionem defendit, necessario supponit, elicitum est cœlo Christi corpus Sed Catholicæ, qui non nisi fide, & spiritualiter communicari credunt Christo, nihil verentur eiusmodi. Ne apud Papistas quidem æqua ratio periculi. Neque enim peccatum est non sumere corpus Christi prout singitur recipiendum in Sacramento: sed tantum indigne accipere. At, qui non accipit omnino, non potest accipere indigne. Itaque ad summum, qui communicabit tantum panis, credens communicare corpori, imposturam passus erit: sed qui adorauerit, non hoc tantum, sed etiam ipse grauiissime peccarit, adorando creaturam: quæ etiam in scientibus idolatria est.

XXV. Secundo respondent: Nullum esse periculum idolatriæ fidelis simpliciter credenti, & solito more veneranti. Nam in rebus huiusmodi sufficere humanam certitudinem, quæ ex probabili persuasione sumitur, eorum quæ recte geri putantur, & videntur iuxta declaratum per Ecclesiastum cultum. Sic Iacobus Patriarchæ nihil obfusce adulterij reatum, quod ignorans loco Rachelis cum Lia concubuisse. Nam quando sensus corporis fallit (inquit Augustinus, cap. 60. Enchiridij) munitum veron mouet, à vera rectaque sententia, quæ quisque vitam fidem gerit, nullum est in religione periculum. Vel cum se bonum singens, ea facit sine dicit, quæ bonus angelis congruunt, etiam si credatur bonus, non est error Christianæ fidei periculosus aut morbidus. Non plus ergo in huiusmodi errore piaculi committi, quam si quis à derisorie aliquo Christi persuasus Petrum aut Ioannem esse Christum, quod cœcis posset eueneire, pro Christo Petrum adorasset. Nam is non Petrum, sed Christum adorasse putandus esset.

XXVI. Sic, inquam, pharmaca conqueruntur, quæ non tollant idolatriam, quod profitetur religio Christiana: Sed quæ idolatriæ sopiant sensum: Si rectorio non reparatur sed incrassatur murus, ut qui ruinosus est, non appareat. Sic anodina pharmaca non morbum tollunt, sed sensus stupefaciunt. *Tali denique est via mulieris adulteria, quæ comedit, & tergensos suum, dicit Non sum operata malum.* Proverb. 30. Quanto præstaret peccata cauere, quam excusare! Sed non esse legitimam excusationem, ipsi sunt consciæ Papistæ; qui hanc adorationem iubent esse hypotheticam. Biel eodem loco, *Ideo adoratio fieri debet sub conditione habituata, vel actuali expressa, tali scilicet, si seruata sint omnia ad consecrationem necessaria.*

XXVII. Sufficere humanam certitudinem tum credo, cum nihil esse potest in re ipsa peccati: ut si quis à me eleemosynam auferat, præferens ipse se Evangelij causa ad inopiam redactum. Si quis scire singulis sententiæ: quæ adulterium committeret, non peccaret, modo crederet adulterium non perpetrandum. Nunquam ego quidem tam absurdam orationem tribuerim tam Sancto Patri. Et tane illi sermo est de Sathanâ transfigurante se in Angelum lucis; & sic obtinente ut credatur bonus: non tamen efficiente, ut aut ipse adoretur, aut quicquam admittatur contra ius falsque: quod in nostro argomento contra est: *Cum non tantum impius Sacerdos imponit plebi, ut se Sacerdotem credit bonum sed continuo*

*Nec Augustinum credo tam vastè loquutum, ut nullum discrimen habuerit exteri facti: sed solius internæ sententiae: quæ si qui adulterium committeret, non peccaret, modo crederet adulterium non perpetrandum. Nunquam ego quidem tam absurdam orationem tribuerim tam Sancto Patri. Et tane illi sermo est de Sathanâ transfigurante se in Angelum lucis; & sic obtinente ut credatur bonus: non tamen efficiente, ut aut ipse adoretur, aut quicquam admittatur contra ius falsque: quod in nostro argomento contra est: *Cum non tantum impius Sacerdos imponit plebi, ut se Sacerdotem credit bonum sed continuo**

tinuo efficit; ut adoret frustulum panis. Duræ sunt partes eorum qui persuadere volent verè Christianis ad Ecclesiam nullum inde redire incommunum. Nisi forte ex eo sint genere qui decernebant olim, nō
enī βασιλεὺς Δημήτρεσσον καὶ οὐτόν, τέτοντος Ἰησοῦ στον καὶ εἰς αὐτὸν
εἰς δικαιον; quicquid Demetrius Rex inservit, id tum apud Deosium,
tum apud homines iustum fore: quo nomine Stratotocles olim μεγάλος di-
stus, apud Plutarchum in Demetrio.

X X I X. Denique Canone Prater hac autem, distinctione trigesima secunda, ex Urbano secundo, de concubinariis & scortatoribus Sacerdotibus, Agentibus vel suscipientibus hac eadem Sacra menta contra prefatorum Pontificum institutione: eis, inquam, agentibus vel suscipientibus intantum ob sunt, ut vere idololatrie sint. Sanctius Repetitionis quartae capite duodecimo, Oportet prius esse corpus Domini, atque eius Sacramentum, quam capiatur, ne ex delata ante usum adoratione admittatur idololatria. Nota. Oportet prius esse: non autem prius putari.

C A P. IV.

Status questionis de Reseruatione Eucharistie.

I. De Reseruatione Elementorum consecratorum scripsierunt Papistæ: Peritus de Traditionibus, partis tertiar consideratione quinta. Gardinerus in Confutatione cauillationum obiecto centesimo tricesimo secundo. Ioannes Fabri de Missa Euangelica libri quarti capitibus postremis duobus. Lorichius hæresi tertia de Eucharistia. Gropperus de altari Sacramento, tomo primo, articulo secundo primario. Rauestein Defensionis Tridentinæ parte altera ad caput tertium & canonem quartum de Eucharistia. Slotanus contra Velsium articulo decimo octauo. Iolissus & Gardinerus ad articulum Hopperi decimum septimum. Castro de Eucharistia hæresi duodecima Croquetius Catechesi centesima quinquagesima. Klingius libri quarti capite vicesimo. Ioannes Dedeus antithesis Eucharisticis discursu quinto. Bellarminus de Eucharistia libri quarti capitibus primis quinque. Suares de Sacramentis, disputatione quadragesima secunda, sectione quarta. Petrus Michaël de Veneratione Eucharistie capite tertio. Sanctius Repetitionis quartæ capite duodecimo. Tapperus articulo decimo quarto. Hardinus contra Iuellum articulo nono. Emanuel Vega Assertionibus Theologicis de Augustissimo Eucharistie Sacramento sexti: capitulis parte secunda & tertia. Turianus quarti pro Epistolis capite vadecelesimo, & annotatione quinta ad caput decimum tertium octauum Constitutionum Clementis. Gregorius de Valentia disputatione sexta tomi quarti, puncto tertio. Suares disputatione septuaginta quarta, sectione quarta.

II. Catholicæ: Iuellus contra Hardingum articulo nono. Hospinianus historiæ Sacramentariæ libro quinto capite sexto. Plessius de Eucharistia libri quarti capite septimo. Chemnitius parte secunda Examinis ad caput sextum, & canonem septimum Tridentinum de Eucharistia. Petrus Martyr contra Gardinerum obiecto 132.

III. Tridentinæ sessionis decimæ tertiae septimus canon est, Si quis dixerit, non licere sacram Eucharistiam in sacrario reseruari, sed statim post consecrationem adstantibus necessario distribuendam aut non licere, ut illa ad infirmos honorifice deferatur, anathema sit. Et prius capite sexto, Confuetudo asseruandi in sacrario sanctam Eucharistiam, adeo antiqua est, ut eam seculum etiam Niceni Concilii agnoverit. Porro deferrit ipsam sacram Eucharistiam ad infirmos, & hunc usum diligenter in Ecclesiis conseruari, præterquam quod cum summa & quietate, & ratione coniunctum est, tum multis in Concilio præcepum inuenitur, & vetustissimo Catholico Ecclesia more est obseruatum. Quare antea hoc Synodus reuinendum omnino salutarem hunc, & necessarium movens statuit.

IV. Habet duo. Prius, eas, quas species appellant panis post consecrationem, non totas statim consumi, id est comedi: sed patrem aliquam salse reseruari in breue, imo etiam in longum tempus. Huic usui haberi loca, siue vase peculiariter aptata. Vulgo ciborum dicunt (& sic nominat Joannes Fabri) Iuellus & Hardinus Conopeum. Veruntamen Hardinus aliter alibi atque alibi fieri significat, In aliis Christianis regionibus, inquit, alia quadam ratione seruatur, loco aliquo sera & clavis munito: quibusdam in locis in altero fine aut latere altaris: in quibusdam vero in sacello in hunc ipsum usum extracto: in quibusdam autem in sacrario, aut in iniuncto aliquo & secreto templi loco, quemadmodum Constantinopolis quondam Chrysostomi memoria. Aliubi etiam in palatio Episcopi prope templum seruatum, atque in seculis diebus honorifice in Ecclesiis importatum, & in altari positum fuisse legitimus, qui mos postea fuit propter abusus conciliorum decreto sublatus.

V. Verum is custodia (nam & custodiā nonnullus quam appellari audio) locus exiguae attentionis est; præt id est quod docent, proprie hanc controversiam continens. Lorichius, In Eucharistia consecrata manet Christus totus, quandiu illa, aut aliqua eius particula sua specie durat, ubiqueque sit, aut inueniatur. Quæ verba, quia usus eiā r̄ūti, sunt paulo diligentius consideranda.

VI. Primum, quod Eucharistiam dicit, sine dubio Syncedoche est totius pro parte: etenim hoc reservationis, quantumcumque sit arcum, nihil ad vinum pertinet. Nam etiā sit ipsum pars Eucharistie, tamen indignum usum est hoc prívilegio: siue quia facile effundatur: siue quod acom contrahat: siue alio aliquo sinistro suo fato.

VII. In ea Eucharistia tota siue in eius particula totus Christus, pertinet ad Transubstantiationis mysterium, de quo suo loco. Sed, quandiu durat sub sua specie. Nempe quia vitium trahere solent interdum, siue ex longo tempore, ut sunt omnes creatæ interitu obnoxiae: nec obtinuerunt haec species, id quod terra, ut permaneant, si non haec tantum, sed illæ item pari prívilegio gaudent, ut sunt ἡρῷον Dei. Quandiu ergo tueri se possunt ab interitu, tandem sub eis latitare corpus diuinum: sed si corruptantur, auolat: & quidem paulatim, contrahens se opinor: quia videlicet non subito totæ species interirent: sed successivæ.

VIII. Ubiqueque sint, & inueniantur. Nimurum, non tantum in ciborio, in conopeo, in sacrario, ubi seruantur honorifice: verum etiam

Tom. IV.

alibi. Ut, primo, in stomacho siue Sacerdotis deglubentis: siue laici post communionem: Nam habet noua philosophia, stomachum impleri accidentibus sine subiecto: eaque id ipsum pati, quod alias solent in suo subiecto: ut concoquantur vi caloris naturalis, atque inde corruptantur paulatim in Chiluni. Hinc corruptionem ipsam etiam excludere corpus sacrum paulatim, alias serius alias citius pro viribus stomachi. Secundo, extra stomachum, unde interdum euomit, nimis subito post sumptionem, ex infirmitate aliqua superueniente. In quo vomitu multas necesse est inesse reliquias qua panis, qua vini nondum corruptas. In hoc igitur tali vomitu adesse etiam totum Christum pie credit, & honorifice persuasum habet Romana deuotio.

IX. Hæc erant hæc designabantur arcana, illo tanto, tamque accusato verborum delectu Lorichii. Nobis pergendum in statu questionis perspicue indicando Ioannes Fabri negat perfectionem huius Sacramenti consistere in usu; ut sit in reliquis Sacramentis, ut, verbigratia, in Baptismo aqua non sit Sacramentum nisi accidente verbo & usu. Tridentinum caput tertium, Commune hoc quidem est, inquit, sanctissime Eucharistie cum reliquis Sacramentis, symbolum effere sacra, & inuisibile gratia formam visibilem: verum illud in ea excellens & singulare reperitur, quod reliqua Sacra menta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis utitur: at in Eucharistia, ipse sanctificatus antea ante usum est. Petrus, Dicere quod Christus dum communicatur & participatur in Eucharistia est, & quod cessante usu communionis, non est, etiam si hostia consecrata seruatur, impium plane est, & irrationabile. Rauestein serio impugnat hanc regulam à Chemnitio propositam, Sacra menta extra usum non haberer rationem Sacramenti. Imo Suares magis perspicue, Dicendum sumptionem seu usum, non esse Sacramentum Eucharistie nec partem illius. E aliquanto post, Sumpcio, Eucharistia solum est applicatio Sacramenti, seu conditio necessaria, ut Sacramentum operetur. Et hoc notione Bellarminus concludit Sacramentum propriæ rem permanentem esse, nimis hostiam consecratam.

X. Quare ut rem in pauca contraham; Papistarum hæc sententia est: in Eucharistia non solum adesse corpus Domini per se ipsum, quod quidem pertinet ad controversiam de reali præsencia: sed etiam species panis & vini, quandiu manserint integræ, rationem obtinere Sacramenti, quicquid iis tandem fieri siue accipiantur a communicantibus; siue in ciborio conseruentur, siue etiam cum veribus eroduntur, aut canibus deuorantur; muribusve denique cum siue ab homine, siue a cane euomuntur. Nam etiam in cane & mure aliquantulum durant species, & tum sane magnificum est, & honorificum Sacramentum Ecclesiæ.

XI. Catholicæ contra censem, communionem, id est eum panis, & potum vini esse essential in partem Sacramenti: ita non disputant, cum Bellarmino, utrum sit Sacramentum, an res consecrata, an potius sumptio: sic enim disiungentur: sed disputant; neque panem consecratum sine usu: neque ipsum sine pane consecrato, esse Sacramentum, aut ullam habererationem Sacramenti. Nam is sensus est eius regulæ quam diximus, Sacra menta extra usum non haberer rationem Sacramenti: ut in Baptismo apparet; in quo aqua est, & lotio; neutra per se Sacramentum, sed utrumque simil.

C A P. V.

Argumentum Papisticum ex Institutione.

I. Disputantibus Papistis attendamus. Primus illis labor ab Institutione: Idque varie Bellarminus. Primo, Verba illa Domini in Institutione Sacramenti, Hoc est corpus, Hic est sanguis, prius dicta sunt, quam fieret actio manducandi, bibendi. Ego ante illam actionem fuit corpus Domini præsens in cena: & proinde Sacramentum etiam Eucharistie confectum. Probat consequentiam dupliciter: Prius: Quia, accedit verbum ad elementum, & sit Sacramentum. At ante actionem comedendi & bibendi, verbum ad elementum accessit. Ergo ante actionem comedendi, & bibendi, factum est Sacramentum. Deinde. Verba Domini, mox atque prolatæ fuerunt, vera fuerunt: sed prolatæ ante illam actionem manducandi, & bibendi. Ergo ante illam vera fuerunt: fuitque vere corpus Domini; & proinde Sacramentum, ante illam actionem.

II. Respondeo negari consequentiam. Nam in instituenda Circuncisione prius dictum Genefeos 17. Hoc est sacerdos meum: quam, circuncidite vobis omnem masculum: & tamen nullum sacerdos est Circuncisio ante usum: quantumvis efficacia fuerint verba; quantumvis vera cum recitarentur. Et sane perperam hærent Sophistæ ipsi actioni manducandi, ac bibendi; actu exhibit: at nos attendendam dicimus eandem actionem institutione imperatam. Fieri enim potuit, ut ad aliquod momentum subtiliterint discipuli: nec statim atque audierunt, Accipite, comedite, exercuerint actum suum accipiendi, vel saltē comedendi; ac proinde audierint ea verba, antequam comedelerint, aut biberint. Sed tamen certum est; non edisse, antequam audiēre, ac proinde acciperent mandatum accipiendi, & manducandi, bibendi. Nam omnes Evangelistæ constanter eum ordinem seruauerunt. Ait, Accipite, comedite; Hoc est corpus meum. Similiter, Dicens, Bibite ex eo omnes: Hoc est enim sanguis meus. Vnde facilis sensus: Hoc ita acceptum, & estitatum; est corpus meum. Etenim institutio Sacramenti definit non tantum elementum, sed etiam usum eius: ut in Baptismo.

III. Instat Bellarminus: non esse attendenda in hac re; quæ quibus verba præposuerint, postposuerint. Euangelista: cum certis de causis aliquando sibi notis mutent ordinem. Sic Marcum cap. 14. dixisse, Et accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes: & ait illis, Hic est sanguis meus Novi Testamenti. Vnde videtur sequi, post peractum manducationem, pronuntiata hæc verba fuisse. Quod esset absurdum: quia alterutrum sequeretur, vel pronomen, Hic, nihil demonstrasse: ideoque verba fuisse falsa: vel remansisse postquam omnes bibissent aliquid vini, de quo dictum id esset. His subiicit, quomodo sit accipienda Euangelistarum narratio: quod post video: vbi hoc expediero.

IV. Respondeo igitur, interdum ab Euangelistis inuerti ordinem verborum, non esse impossibile. Quanquam non bene probetur. Nihil enim

enim est absurdus, si dixeris, quod Marcus videtur innuere, postquam omnes bibissent, tum deum dicuntur, *Hoc est sanguis meus*. Videlicet, quia verba ipsa nihil à se & directe operentur, sed tantum per instructionem audientium: quibus intimatur quid rei gestum sit. Exempli gratia, lotionem pedum, ita narrat Ioannes, ut ostendat prius Christum lauisse omnium pedes ac tum designasse quomodo id vellet accipi. Cap. 13. Postquam lauisset pedes eorum, & pallium suum receperit, rursum discubens dixit eis, intelligitis quid fecerim vobis? & quae sequuntur. In hoc ipso Sacramento apud Paulum prioris ad Corinthios 11. Quotiescumque ederis panem hunc, & poculum hoc hiberis mortem Domini annuntiabit donec venias. Et certe tam efficacia sunt ad fidem informandam verba posterius recitata, quam prius. Etenim hoc verissimum, ea nihil operari in ipsa elementa directe, sed oblique per intellectum eorum quibus dicta sunt.

V. Est autem ridicula subtilitas dilemmatis: sequitur, inquit, aut nihil significare, aut remansisse aliquam particulam. Vtrumque falsum inquam. Nam pronomen, quæ significat id quod fuit, & que arque id quod est. Marci decime, *A principio creationis, masculum & feminam fecit eos Deus. Propter hoc relinquens homopatrem suum & matrem. Audio hoc quodnam illud? Non certe præsens aliquid longe ante præcesserat. Lucas sexto, Nec hoc quidem legis quod fecit David?* Infinita sunt similia. Et hic facilis sensus, Hoc, quod vos iam à me acceptum bibistis, est sanguis meus.

VI. Nihilominus ut dicebam, fieri potest, ut alias aliquando non haerent superstitione singulorum momentorum seriei: sed non meretur tamen tanta omnium constantia facile fuggiari; cum propterea nihil sit absurdum. Neque illud Marci, si maxime constaret esse præpostorum, quicquam euinceretur: tum quia si necessaria esset consequentia, nusquam quicquam narratum est: suo ordine: tum vero etiam, quia omnibus potius accommodandus ille esset: Denique, et si ille hanc partem præposterasse, tamen in hoc de quo agimus à reliquis non discessit: itidem enim cum reliquis dixit, *Et ait, Accipite, edite, hoc est corpus meum.* Itaque nihil hic est, quod nos moueat.

VII. Videamus nunc quæ Iesuitis solertia sit interpretanda Scriptura. Sensus verborum (inquit) cogit ut dicamus, prius fuisse prolata illa verba, *Hoc est corpus, hoc est sanguis,* quam dederit discipulis cibum & potum. Rationes illi. Nam ea verba continent rationem cur debuerit ille cibus comediri: ut patet ex Matthæo, *Hic est enim sanguis meus.* Prius autem debuit ratio illa à Domino explicari, percipique ab audientibus, quia daretur panis comedendus. Præterea, si inuitantur ad bibendum: quia est sanguis: Ergo prius fuit sanguis, quam illi biberent. Tertio, apud Lucam & Paulum, *Hic est calix Novum Testamentum in sanguine meo.* Ergo in calice fuit sanguis, & non solum in ore fumentum: & prius in calice, quam in ore nam ex calice ad os. Quarto, apud Paulum, *Panis quem frangimus est communicatio corporis Domini,* vbi manifeste indicatur panem prius consecrati, & mutari in corpus Domini, quam frangatur & distribuatur: dicit enim id quod frangitur non esse futurum, sed iam esse corpus Domini. Quinto, cum Paulus arguit Corinthios, quod non discernenter corpus Domini, ab aliis cibis, significat potuisse discerni, ac proinde ibi fuisse ante mandationem. Sexto, in antiquissimis Liturgiis verba Dominica multo ante pronuntiantur, quam panis sanctificatus distribuatur, & manducetur.

VIII. Respondeo primum, nihil ad rem concludi. Poteſt enim, ut diximus, concedi prius haecſſe prolata verba, quam tradita elementa. Sed non tamen prius, quam iuſſa accipi, & consumi, quod nobis est ſatis ſuperquæ. Nam olim in Paschate instituendo ea ſeruata ratio eſt, ut non eodem die occiſus fit agnus quo iuſſus edi. Et tamen ex eo mandato perpetua lex fuit occidendi, edendi. Neque contrarium euincitur ullis rationibus. Nam omnes, ut manifestum, concludunt contra actualem ſumptionem & consumptionem: quæ alio pertinet.

IX. Addam amplius; nam confidentem facit non ſolum rei ipsius veritas, ſed etiam aduersarij futilitas. Nullo argumento Bellarmino probauit, prius illa verba aut dicta, aut dicenda fuſſe, quam elementa reapse fuſſent tradita, consummata.

X. Continent, inquit, ea verba rationem, cur debuerit cibus ille comediri. Esto, inquam, et si non fit neceſſe. Sed quid tum tamen? Rationem ante oportuit redi, quam dari cibum. Negatur hoc inquam. Nam contra Christus Ioannis 13. Quod ego facio tu neſcis nunc, cognosces autem poſte: vnde conſtar prius voluſte Christum ut ſibi Petrus ſineret lauari pedes, quam rationem lauandi intelligeret. Nimurum, quia ſufficiebat ad obedientiam autoritas imperantis, interea dum expectaretur ratio: maxime non procul differenda: ſed paulo post expoſenda.

XI. Si ratio inuitandi, quia effettus sanguis, ergo prius erat sanguis, quam biberetur. Vnde conſequentia, inquam? Ex quibus principiis? Itane ſi fit inuitandi ratio, conuiuium, ideone oportet conuiuium prius fuſſe? Nemo dixerit non infanus. Omnino ita, panis fit corpus Christi, cum comeditur, & ſic comeditur. Haecratio efficacissima inuitandi.

XII. Si ille eſt calix Nouum Testamentum in sanguine Christi: Ergo in calice iam fuit sanguis, antequam in ore. Negatur conſequentia: quam mirarer nulla propterea ratione fultam, niſi is mos eſſet Iesuitarum, audacter efferre, quicquid in buccam. Enim uero calicem nominatum proprie pro vase, ne Chorœbus quidem dixerit, ſed metonymice vas pro contento. Itaque hic calix, eadem ratione nominatur, qua in altera parte, *Hoc;* id eſt, hic panis. At neque panis in manibus eſt corpus Christi, neque vinum in calice, ſed utrumque in ore, id eſt ſic manducatum, ſic potum.

XIII. Panis qui frangitur eſt communio corporis. Non potest contradicari, ſed quid tum? Ergo prius mutatur, quam frangatur. Falsum inquam: imo contra: Ergo non prius mutatur, quam frangatur: Ut ſi dicam, triticum, quod pinnatur & coquitur, eſt panis. Ergone prius panis, quam pinnatur, & coquatur? Vel panis qui comeditur, eſt cibus. Ergone cibus antequam comedatur? Panis, qui conſecratur eſt corpus Christi. Ergone corpus Christi antequam conſecratur? Et non erubescunt, *cibis utrūque carnis?*

XIV. Potuit diſcerni corpus: Ergo fuit ante mandationem. Negatur hoc vero, inquam. Quis enim iuſſit? Quis probauit conſequentiam? An nos tam pecudes, ut iam tertio oporteat pendere à nudis Iesuitarum ſomniis? Apage tyrannidem. Imo nihil obſtar dicimus, quoniam diſcernatur ab omnibus cibis, quem ſcimus in edendo futurum corpus Domini. Quomodo aqua non ſumitur ut aqua prophana: quæ tamen niſi in abluendo, non eſt Baptisma.

XV. In Liturgiis ante recitantur haec verba, quam elementa diſtribuantur. Concedo, inquam. Sed ad theſin, conſequentiam nullam video. Enim vero nos non inſtituimus Sacramentum, ut Christus: ſed inſtituti Sacra-menti ordinem recitamus. Itaque in inſtituto tam diſpari non mirum ſi quid fiat alio ordine: ut tamen non alia Sacramenti natura. Quia videlicet ea verba, nihil efficiunt directe in elementa, ſed per intellectum. Intellectus autem æque vim comprehendit ſi ante audiuerit, ac ſi poſtea. Papistæ autem non argumentabantur ab eo quod fit hodie: ſed ab eo quod primum fa-cit.

CAP. VI.

Argumentum à diſsimilitudine Baptiſmi.

I. Bellarmino ſecundum eſt argumentum à diſsimilitudine Baptiſmi & Euchariftiæ; in hunc modum: quanquam vere potius neque in modo, neque in figura. In Baptiſmo non eſt aliqua res permanens, ſed ſola a-ctio, quæ dicitur, & ſit Baptiſmus. In Euchariftia contra, non eſt aliqua actio, ſed ſola res permanens, quæ dicitur & ſit Euchariftia, ſive corpus Domini, ſive Sacramentum corporis Domini. Ergo Sacra-menta iſta diſſimilia ſunt, & vnum in actione; alterum in re permanente conſiftit.

II. Papæ, quantum acuminis! O Iesuiticæ Scholæ! O Loiolitica Logica! Habet conclusionis duas partes: vnam, diſſimilia eſſe Sacra-menta: quæ quidem eſt extra oclas. Quis enim negauerat? Imo ego alia argumen-ta diſsimilitudinis facile proferam. In uno elementum eſt vnum: in altero geminum. In vnum lotio, in altero potus. Ergo ſunt diſſimilia. Verum non quæcunque diſſimilia, eadem nullo modo ſimilia. Pars altera: Ergo vnum in actione conſiftit, alterum in re permanente. Miraculum. Baptiſmus in actione tantum, Euchariftia in re permanente conſiftit. Ergo Baptiſmus in actione tantum, Euchariftia in re permanente conſiftit. O Zenones! O Aristoteles! O Peripatetici, Stoicive quid videtur? aut quanta Iesitarum prudentia? Et quidem decrepita iam mundi ſenecta. Sic iam olim quidam & facere & ſolide probauit diem eſſe, quia dies eſſet.

III. Rem videamus. Baptiſmus, inquit, nihil habet permanentem: Et Eu-chariftia eſt ſola res permanentem. Vtrumque probat. Primo certum eſſe, aquam, quæ in Baptiſmo ſit res permanentem, non dici Baptiſmuſ Sacra-mentum ve Baptiſmi; ſed ablationem, quæ eſt actio: vnde ad Ephesios quinto, lauacrum aquæ; ad Titum tertio, lauacrum regenerationis. Tum autem Augustinum dixisse cap. 13. 20. contra Faſtum; Sacra-menta non naſci, ſed fieri per myſticam precem. Arqui aquam non fieri per myſticam precem, ſed factam per creationem. Nam etiā benedicatur; tamen ea benedictio, non eſt de eſtentia: quia æque baptizari poſſet in aqua maris. Tertio defi-nitionem Sacra-menti optimè conuenire lotioni: quia ſit ſignum, & cauſa instrumentalis gratiæ. Denique Verba Baptiſmi, non dirigi ad aquam, ſed ad hominem qui Baptiſmuſ recipit.

IV. Ait in Euchariftia contra. Nemini vnuquam vocasse Euchariftiam, ſive corpus Domini; ipſam fractionem, vel confeſcationem, vel diſtributionem, vel mandationem, vel aliam actionem; ſed rem permanentem, id eſt, panem ſanctificatum. Secundo: Nullam eſſe actionem, cui conueniat tota ratio Sacra-menti. Probatur hoc: Quia manducatio ſit actio ſuſcipientis, non Dei, aut Miniftri. At Sacra-menta non eſſe actiones ſuſcipientis: alioquin eſſet opera noſtra. Deinde, verba Sacra-mentalia, non dici a manducante, neque ad manducantem, ſed a Ministro ſuper panem. Terti-o, ſi manducatio eſſet Sacra-mentum. Ergo fieri Sacra-mentum ab eo qui manducet, quod eſt absurdum. Rursus, neque fractionem, neque confeſcationem eſſe Euchariftiam. Fractionem enim, non significare gratiam inuifibilem, nec dici Sacra-mentum facere, qui frangat. Confeſcationem itidem, neque ſignum eſſe, neque cauſam proximam inuifibilem gratiæ. Sic ergo conſtare, nullam actionem eſſe Euchariftiam.

V. Iam rem permanentem eſſe Euchariftiam, probat. Illum enim pa-nem eſſe ſignum ſenſibile, & cauſam internæ nutritionis, atque inuifibilem, & ſpiritualis. Deinde fieri a Deo per Miniftri, ritu & ceremonia a Deo inſtituta. Tertio, Elementum, & Verbum concurre-re ad hoc Sacra-mentum, ut ad alia cuncta.

VI. Ait ego in hoc mirifico ſyllogismo, nego id quod pro antecedente ſumitur. Nam fermonem eſſe ſecundum rationem vel naturæ, vel Sacra-menti. Secundum rationem naturæ, dico in vtroque Sacra-mento eſſe rem permanentem, id eſt, quæ per ſe ſit res naturalis, tum ante, tum post confeſcationem. Nam in Baptiſmo aquam eſſe, itidem ut in Euchariftia panem.

VII. Sed aqua, inquit, non dici-Baptiſmus aquæ. Certe Paulus ad Ephesios 5. dixit lauacrum aquæ. Iustinianus, Baptiſmuſ Sacra-mentum expiari: hoc enim eſt lauacrum aquæ. Et phrasis illa Baptiſmuſ aquæ, ſolemnis lemp̄r fuit in Ecclesia: vnde & apud Papistas diſtinctor Baptiſmorū fluminis, flaminis, ſanguinis. Tum autem Baptiſmi materiam eſſe aquam, notum eſt; & diſputauit ipſe Bellarmino c. 2. de Baptiſmo. Materiam autem, non quo modo nunc volunt, panem materiam Euchariftiæ, tanquam terminum a quo: ſed tanquam terminum in quo: ac proinde materiam permanentem vna cum forma, ut in Scriptura dicitur Arca ex lignis Sartim. Quare, ſicut lignum dicitur arca; ſic nihil obſtar quoniam aqua dicitur Sacra-mentum Baptiſmi. Itaque Ambroſius in 22. Luce, & aqua, quæ Sacra-mentum Christi eſſe meruisti. Etiam nō muſtigis ūde in vſu maximo, ut apud Nyſſenum de vita Moſis. Chryſoforū in Psalm. 22. Cum iſtud elementum acceperit Spiritum ſanctum, fit Sacra-mentum.

VIII. Sacra-menta non naſci veriſſimum eſt: ſed non eſſe ergo Sacra-mentum rem natura ſubſiſtentem, propterea falſum. Et ridiculum additur, aquam non fieri per myſticam precem, ſed per creationem. Neque enim ea mens fuit Augustini ut diceret, ipsam illam Sacra-mentorum mate-riam,

riam, fieri per preces: sed hanc materiam fieri Sacramentum per preces. Nam alioquin manifestum est in omnibus Sacramentis, non fieri a Sacerdote, sed assumi ex rerum naturalium ordine: & sic Irenaeus dixit, cum panem, qui est ex creatura, esse Eucharistiam: ut itidem verum sit, utrumque elementum Baptismi & Eucharistiae esse naturale. Non enim is erat ordo qui nunc apud Papistas, ut panis ipse conficeretur a Sacerdote:

X. Optimè conuenire lotioni definitionem Sacramenti; si solam dicas & per se, falsum. Oportet enim esse lotionem aquæ: alioquin enim cum constet etiam vinum esse huic muneri aptissimum; ergo perinde esset in vino quis baptizaret, an in aqua: quod ne Papistæ quidem tolerari: Itaque Bellarminus ipse disputauit, aquam esse materiam; & constat ex primo libro, fine materia nullum esse Sacramentum.

X. Sed est, inquit, locutio signum; & causa instrumentalis gratiæ. Hoc quidem verum: sed id ipsum verum de aqua. Nyssenus in Baptismum Christi. ὁδὸς ὑπερέτη προς ἵδραντα τὸν ἀριστερόν. Αqua subservit ad ostendendum purgationem. Basilius cap. 15. de Spiritu Sancto. τὸν ὁδὸν τὸν διάρατον τὸν εἰσόποτον παρίσκει. Aqua mortis exhibet imaginem. Nazianzenus oratione 40. Baptizemur, inquit, ut victoriam asequamur: κερικῶντος τὸν προσώπον υἱόν: lustralium aquarum participes sumus; qua & hyssopum extergendi facultate supererant. Chrysostomus in Psalmum 22. Aqua Catholica; in qua ostenditur fons aeternus: qui reficit, id est, iterum facit, quomodo generatio, & regeneratione reficit animas, quia innouat in fide. Abluit sordes, tollit malas, rudenit facit apum, expolians veterem hominem cum actibus suis, in duens nouum eum; qui secundum Deum creatus est. Homilia in Ioannem 25. τὸν ὁδὸν παρέλαβεν τὸν ἀριστερόν τὸν ἀριστερόν. Εἶπεν γὰρ ἐν τῷ μήτρᾳ τῷ μετεύθυντι, τὸν τῷ περὶ ὁδῷ. Aqua assumpta, sit pars ei qui editus est: quodenim matrix embryoni, id aqua est fidelis. Quid multas? Nunquam hoc credidi, em disputandum aduersus eos, quibus tam solenne est de Baptismo illud interpretari, Nisi quis genitus fuerit ex aqua & spiritu. Non addam plura: tantum moneo, etiæ lauaci frequentissima mentio fit, tamen si singula numerentur, longe sæpius aquam apud Patres pro Baptismo dicit, & aquæ tribui vim totam Baptismi: ut impudentissimum porteat esse, qui neget aquam esse easlam instrumentalem gratiæ. Quæ si causa est sufficiens, ut dicatur lotioni congruere definitio Baptismi: certe eadem efficit, ut ne negetur aquæ.

XI. Denique Bellarminus ait, verba Baptismi non dirigi ad aquam; sed ad hominem. Ita est, inquam: Ergo ne propterea nouihil habet permissum Baptismus? Atqui ne ad lotionem quidem: quia ad hominem. Conclude ergo Baptismum nullam habere actionem transeuntem. Placetne? Si non potest; Ergo illa etiam consequentia est absurdæ.

XII. Haec tenus de ratione naturæ. Quod si malit secundum rationem Sacramenti, siue eius definitionem, ut se posita parumper ratione substantiæ naturalis, tantum id consideramus per quod elementum sit Sacramentum, tum vero dico, non magis Eucharistiam esse rem permanentem, quam Baptismum. Etiam ut in hoc lotionem, sic in illo, sumptionem, & quemadmodum aqua assumpta est, non quomodo cinque, sed ad lauandum, sic panem non quomodo cinque sed ad manducandum. Arque haec ratio est utriusque materia, quam alias diximus appellatam propinquam & remotam.

XIII. At nemo, inquit Bellarminus, vocavit hunc usum, Eucharistiam, siue corpus Domini. Falsum, inquam. Nam Acto. 2. Lucas dixit, Perseverabant in doctrina Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precibus. Ibi fractionem panis intelligunt omnes Eucharistiam. Lorinus, commendans Neophyti a perseverantia, verbi Defrequentatione, & Eucharistia, atque oratione. Et post, Mibi sola, quam dixi, expositor probat, quæ est etiam communior, & præter interpres Iona Aurelianensis, & B. Antonini, & Lutherus, atque Calvini fatentur. Deinde quoniam nec panis simpliciter, sed manducatus, nec manducatio simpliciter, sed panis, insituta est in Sacramentum; ideoque utrumque semper aut nominandum, aut certe intelligendum. Itaque frequenter patres uno nomine utrumque explicant. Sic ex Iustino Bellarminus recitat, Hic cibus à nobis Eucharistia appellatur: καὶ τὸ φῶτὸν τὸν πατέρα τὸν πατέρα τὸν Ιησοῦν. Nam cibus non dicitur panis ratione sua essentia, sed usus, quia ourientis corporibus aptus, non quibusvis, sed à quibus comeditur. Itaque cum cibus appellatur Eucharistia, idem est ac si dicas diserte, manducatio panis sacri, est Eucharistia.

XIV. Nullam esse actionem in hoc Eucharistia Sacramento cui definitio Sacramenti conueniat, fateor, si leonis singulas enumeres: aut etiam si omnes, seorsim ab elementis. Sed vicissim dico nullum esse elementum cui conueniat eadem definitio, si seorsim sumatur ab actionibus. Omnia siue in Baptismo: lotionem nemo est qui Baptismum nominaret, nisi aqua præsupponatur: nemo rursus aquam, nisi adhibitam lotioni, & consecrationi. Aut igitur inepta est ratiocinatio; aut æque contra rem permanentem, quam Bellarminus tuerit.

XV. Sed si actionem accipias, ut par est, id est suppositis supponendis, tum nihil est absurdæ, quominus definitio Sacramenti, & ad fractionem pertinet, & ad consecrationem; & reliquias, idem ut ad panem. Manducationem esse actionem suscipiens, mihi aliter videtur. Nam existimem potius passionem esse: non quod non sit manducare genus quoddam actionis nostræ: sed quod ea actio est in patiendo: nimurum cum significat modum accipendi. Itaque connectitur, Accipite, comedite. Patet ex altera parte, ubi est, Accipite, bibite: ubi manifestum, bibere, vix esse agere: etiæ designat actionem, tamen eam quæ in scipsum fiat: ut etiam accipere; ubi propriæ est passio. Nam refertur ad dare. Relata sunt igitur dare & accipere: quorum illud agere est in alterum; hoc vero admittere in se, id quod ille agat. Nihil autem prohibet, quominus ad rationem Sacramenti passio pertineat, vel Baptismi exemplo.

XVI. Deinde, ut concedamus esse actionem: tamen unde habuit Bellarminus actiones suscipiens non esse Sacraamenta, id est, non pertinere ad rationem Sacramenti? Suos reuerteretur faltem, qui in Peccatoria actus pœnitentis voluerunt esse materiam. Non enim, opinor, materiam Sacramenti negabit esse Sacraumentum, supposita scilicet forma. Tum autem quæ ratio cogat actiones suscipiens, non posse villam partem Sacramenti à Deo constitutam; & possit tamen celebrantis? Nam æque

Tom. IV.

utræque actiones hominis; cuius non est Sacraumentum conficerere; quod postea pro absurdio obiicitur.

XVII. Verba Sacramentalia non dici a manducante; verum: sed non dici ad manducantem, prorsus falsum. Nam si in iis ratio est, cur manducari debat; ut paulo ante annotatum, ab ipso Bellarmino afferente prius ratione oportuisse expositam, quam id quod mandaretur effectum, & à Luca Brugensi in vicecum sextum Matchæ: quis negare potest, dicta fuisse ad homines? Non enim puto, aut panis, aut etiam corpori Christi necesse erat, eam rationem intimare. Quanquam non negem dicta esse super panem: quod sophistice permuteant lesu, non autus dicere dicta ad panem. Super panem ergo dicta fateor, vel potius, phrasis magis Latina, super pane: quo sensu ille dixit eum, Multa super Priam regitans, super Hectorem multa. Sed hic sensus nihil ad rem. Quanquam, ut hoc claudam, ingenu confiteor me non rigere vim argumenti: si hæc verba non sint dicta ad saepientem: Ergo manducationem non pertinere ad rationem Sacra-

mentum.

XVIII. Non fieri Sacraumentum ab eo qui manducet, concedo: sed si manducatio sit Sacraumentum, ideo confici Sacraumentum à manducante; pecoris ego quidem eis hanc esse iudico; non ullius hominis rationationem. Curenim diffimilem roties obuiam temeritatem eliciendi ex quolibet quidlibet? Nam etiæ ipse efficiat manducationem, tamen non efficit, ut hæc sit Sacraumentum, aut illa pars Sacraumenti, sed Deus solus: sicut neque pistor, etiæ panem conficiat, conficit Sacraumentum.

XIX. Fractionem non significare gratiæ inuisibilem, falsum: designat enim Christi passum, pro nobis: ipso teste Christo: Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur. Sic enim solent in Sacraumentis nominata permutari proper similitudinem. Certe verum, Christi corpus traditum est pro nobis: sed & panis frangitur, qui est corporis symbolum: atque inde corpus ipsum dicitur frangiri, nempe quia in oblatione corporis aliquid fuerit, quod saltem adumbrari possit illi, in fractione. Calumna in 11. prioris ad Corinthios, Ego sicut Paulum ad panis fractionem all. sese fecerit; ut hic frangitur, pro immolari, improprie quidem, sed non aet. r. e. Nam ut unque nullum os mutilatum fuerit, corpus tamen ipsum primo tot tormenti, & cruciatis, deinde crudelissime mortis supplicio expositum, non potest illud cum dici. Hoc frangit vocavit Paulus. Iustinoianus, Quod pro vobis frangitur; etiæ enim Grace & λαζαρός: Et hoc ei notandum fuit, propter editionem Latinam, quæ suo quedam fato, reddidit, tradetur. Sed pergit, Eodem modo loquitur Ambrosius, quod quidem alii ad distributionem referunt, quasi dicat, vobis frangitur, alii ad mortuus genus, quod fuerit Christi corpus gravissimi cruciatis laceratum, contusum, & fractum, idque ipsa specierum fractione significari volunt. Caetanus, Nec est, quod Latinus horro sit hac particula: quum verissimum fuerit verum Christi corpus multipliciter fractum fuisse. Nam & fractum suis quantum ad cuitem cum flagellatus est à Pilati militibus fractum quoque fuit quantum ad carnem; & in manibus, & in pedibus, clavis, quibus fixus est in cruce: & fractum demum est in latere, dum unus militum lanceatus eam pupigit.

XX. Non dicitur Sacraumentum facere, qui frangit. Cur non, inquam? aut unde probatur? Certe nos contra habemus persuasum; qui accipiat, qui benedicat, qui frangat, qui distribuat panem ut comedatur, Sacraumentum facete: quia videlicet, nobis quidem arbitris, haec partes sunt Sacralementariae celebrationis ex prima institutione. Et quia non singulis, sed omnes simul: video concedere possumus non confidere Sacraumentum, qui tantum frangat: sed æque verum; non confidere, qui tantum benedicat: & de ceteris similibus, sed longe alia ratio omnium.

XXI. Consecrationem neque signum esse neque causam proximam inuisibilis gratiæ concedo: sed esse tamen causam formalem Sacraumenti non potest negari: & Papistæ haud aliter existimant. Quantum autem portentum est, ut rei cuiusquam nulla pars sit forma?

XXII. Concludimus ergo tandem nullum posse Sacraumentum esse,

cuius non sit pars essentialis, actio al qua, transiens.

Et nominatum Eucharistia constare actionibus quibusdam transeuntibus, que cum Baptismis

contra quam Bellarminus suscepit probandum.

C A P. VII.

Argumenta, Suanus, Lorichus, Vega, Perezij, Sandesij.

I. Bellarmino supersunt duntaxat autoritates Veterum: sed nobis prius colligendæ variæ ratiunculae, quibus vi alii Papistæ, forte subtiliores. Enumerabo promiscue, ut se offerent: neque enim in ordine multum momenti, cum non pendeant alia ab aliis.

II. Suanus. Per consecrationem conficitur Sacraumentum Eucharistiae. Sed consecratio perfecta est ante usum; & independens ab illo. Ergo ante usum, Sacraumentum est. Sanctius. Prius enim sit, & præbeatur oportet, quam eo potiamur. Aut ergo Minister vere conficit, nec vere exhibet Sacraumentum, nec ab eo suscipit communicans: aut ante usum & sumptionem ipsum extet necesse est.

III. Respondeo, primum imperite separari consecrationem ab usu: cum ipsa consecratio sit usum. Deinde, etiæ consecratio sumptionem præcedat actu; tamen non præcedere conditionem sumptionis: Nimurum, quia ipsa sumptionis conditio continetur in consecratione. Nunquam enim dicitur, Hoc est corpus: nisi præcesserit, Accipite, comedite; Ac proinde conditio accipendi includitur in ipsa consecratione. Est autem id solenne in omnibus ferme rebus: ut conditione deficiente, nihil sit factum. Sic cum sponsus ad sponsam dicit, se accipere eam volentem in uxorem: etiæ verba tam præsentia sunt, quam illa alia: tamen si sponsa non ad dat consensum suum, ea verba sunt irrita. Similiter ergo, quia diserte & constanter, dicitur, Accipite, comedite hoc est corpus meum, intelligitur consecratio facta panis, non cuiuscunque, sed eius qui accipiens sit, & comedendus. Tum autem manifestum est formam nullam esse absque materia: Materiam autem Eucharistiae esse remotam quidem panem, propinquam vero eum.

IV. Rursum Suares. Eucharistia dicitur esse cibua animi, sumi à fidelibus, continere corpus Christi, & alia huiusmodi: quae nullo modo possunt ipsi sumptioni accommodari.

V. Respondeo non sequi; si ea non dici possunt de sumptione: Ergo Sacramentum esse extra viam. Ratio, quia nemo dixit, solam sumptionem esse Sacramentum: sed coniuncte sumptionem, & elementum; id est sumptionem elementi. Potest autem vere dici, Panis qui sumitur & manducatur, esse Eucharistia; continere corpus Christi, esse cibus animae. Imo hoc postremum a nobis est prouersus. Nam cibus nullus, qui non comedatur: nisi tantum potestate: quia ita factus, ut possit comedi; sicut quæcumque arbor est arca. Sed haec ratio nihil ad præsens institutum: loquimur enim de Sacramento, quod sit Sacramentum actu, non potestate.

VI. Tertio Suares. Eucharistia Sacramentum à solo Presbytero integrum conficitur: At vero ad viam applicari potest, etiam à Diacono: Signum ergo est, viam huius Sacramenti nullo modo ad illius constitutio-nem applicari.

VII. Imo, ut prædicti, supposito esu confici, id est, ita consecrari, ut in edendo sit Sacramentum. Itaque nihil obstat, quominus peracta consecratione, Diaconus distribuat: sive etiam fideles ipsi inter se: ut de Calice apud Lucam, Accipite hoc, & diuite inter vos. Denique acceptio, ut sæpe dicatum, non pertinet ad formam, ut consecratio, sed ad materiam; in quam forma operatur.

VIII. Quarto Suares. Sumptio si est de essentia Sacramenti. Ergo pars est vel essentialis, vel integralis. At neutrum. Non essentialis, quia ante eam consecratur esse Sacramentum. Non integralis: quia nec est forma, ut per se costat: neque materia: quandoquidem Concilia non viam panis, & vini dicunt esse materiam remota, sed ipsum panem & vinum, ratione substantiae, seu quatenus sunt materialia elementa: proximam vero, ratione specierum continentium Christum.

IX. Ast ego nondum auditeram, materiam & formam non numerari inter partes essentiales. Verum esto: Negatur assumptum. Est enim virtus, & pars essentialis, & pars integralis, quo sensu hic usurpauit Suares haec nomina. Est igitur pars essentialis, quia falsum, ante eam consecratur esse Sacramentum, ut iam dixi in præcedenti argumento. Est item pars integralis: quia videlicet est materia, ut etiam dixi. Nempe propinquia: nam remota sine dubio est panis & vinum secundum suam substanciali, & quatenus sunt elementa naturalia. Falsum est autem accidentia, sive species, esse proximam materiam, aur ita unquam definitum ab ultimo Concilio. Neque vero potest fieri. Nam accidentia illa, sunt etiam res naturales: quæ panem & vinum determinare nullo modo pos-sunt, aut efficere ut habeant aliquam similitudinem ad corpus Christi, & sanguinem, sine qua nullum Sacramentum esse potest. Sic in Baptismo analogia signi & rei significata petitur non ab aqua sola; sed ab aquæ lotione: quia ut haec sordes corporis abstergit; ita gratia Dei maculas ani-mæ purgat.

X. Lorichius in hunc modum disputat. Primo: Vetus cuiuslibet rei posterior est eius essentia: quia videlicet omne accidens externum posterius est rei substantia: sine quo res tota esse ac subsistere potest. Itaque Eucha-ristia necessario antea est Sacramentum, quam sumatur: manebitque tali, etiam si non sumatur.

XI. Respondeo, negari axioma: quoniam sint res quædam, quæ con-fstant in viu suo. Hoc facile, ex capite præcedenti; vbi concessit Bel-larminus Baptismum consistere in actione transiente, nimirus in lotione: qui est viu aquæ. Ita Baptismum oportet consistere in suo viu: ac proinde non esse priorem eo. Termini natura extra viu nulla: cum terminus non sit lapis: sed lapis sic positus. Sic verbum non est sonus, sed sonus signi-ficans, significans autem viu est verborum teste Augustino. Verum est igitur axioma tantum in iis rebus, quarum natura prorsus separatur ab viu: ut panis sine dubio prius est panis, quam comedatur, sed quomodo non prius est cibus quam comedatur; sic neque Sacramentum, quia videlicet Sacramentum præsupponit cibum. Ratio in promptu, quia repræsentet ci-bum spiritualem, at cibi ad non cibum; nulla similitudo, quomodo cum non lotionis nulla sit ad lotionem; ideo aqua nisi adhibita ad laudandum, non potest lotionem spiritualem designare.

XII. Secundo Lorichius. Si Sacramentum hoc tantum esset in viu, non fieret per consecrationem, sed per mandationem. Quod stultum & impium est dicere.

XIII. Respondeo; negari consequentiam: quia materia nunquam facit rem esse id quod est, sed formam. At mandatio ut sæpe dixi, est mate-ria. Itaque sit ipsa Sacramentum; non facit. Et absurditas apparet ex Baptismo: quem æque ac Eucharistiam facit consecratio: & tamen non absque lotione: quæ nihilominus ipsa dicitur Sacramentum; & est vere.

XIV. Itaque prorsus ludicre Vega, thesi ducentesima, queritur humanae actioni confectionis, consecrandi, conficiendi corpus Christi potestatem attribui, verbo autem Christi adimi: atque ita omnipotenti-am denegari verbis Christi, confectioni arrogari. Absit enim ut nobis in mentem venerit unquam simile quæcum. Et sane, quis tam stupi-dus, ut materiæ facultatem tribuerit seipsum consecrandi? Est enim mandatio materia Sacramenti, illa scilicet quam propinquam dicunt, cuius præter passionem partes nullæ sunt, non ut consecret, sed ut conse-cretur. Omnino sine pane, nulla est consecratio, nec tamen ad panem per-tinet omnipotentia: quia videlicet pati non est omnipotentia. Haud aliud de mandatione iudicium. Verum is mos est Sophistarum, ut a seipso, quando à re non possunt sumere, fingant monstra, aduersum quæ magnis animis pugnant, & straminea erigant tropæ.

XV. Tertio Lorinus. Si Sacramentum tantum esset in viu, nulla ei pos-set exhiberi reverentia ante mandationem. At hoc falsum.

XVI. Respondeo, deferri reverentiam vel Christo, vel pani, sive, ut illoquuntur, speciebus. Si Christo, falsa consequentia, quia hic semper colendus & ante consecrationem & post consecrationem, & ubique locorum & temporum. Sin autem speciebus, tum negatur assumptum. Quia re vera si debeatur pani reverentia propter rationem Sacramenti, omnino nulla debetur ei, nisi quando, & quandiu est Sacramentum. Nos ergo libenter

concedimus neque ante viam, neque post viam ullam deberi reverentiam, & stulte agere, qui secus.

XVII. Quarto Lorichius. Si Sacramentum hoc tantum esset in viu, deberet eius consecratio toties renouari, quoties Eucharistia danda esset ægroti, aut peregrino, quacunque hora dici, aut noctis. At hoc est contra totius Ecclesiæ perpetuum mōrem.

XVIII. Respondeo de delata Eucharistia ad ægrotos, & peregrinos paulo post disputatum iri. Inter ea negari consequentiam. Quia sufficiat, quæ in cœtu facta erit, si eam & nouit, & ratam sibi habeat qui suscipit. Negamus enim, etiam si consecratio peracta fuerit, tamen viam esse Sa-cramentum, si nihil accésserit. Itaque etiam inter consecrationem, & sumptionem viam esse, quantumcunque tempus fluxerit. Nimirus, quia Sa-cramentum sit ens, non physicum, sed rationis. Itaque non sit sibi, sed sit mihi, sit tibi, sit alij Sacramentum, neque id quod tibi, idem mihi, aut contra. In quo toto cœlo aberrarunt Papistæ, & postea nugati sunt, quasi spe-rantes ex suis principiis, apud Catholicos futuras potentes demonstra-tiones.

XIX. Nunc suas partes agit Vega. Primo Vel ante omnem sumptionem seu viam, iis verbis à Christo prolatis, adfuit eius corpus, vel non adfuit. Si adfuit, ergo per omnipotentis Christi verbum, ante omnem viam: si non adfuit, plane mentitus est Christus, qui proprie, non figurate loquendo, illud quod habebat in manibus, esse, non futurum, suum corpus affirmauit.

X X. Recidat in caput Sophistæ blasphemia. Nos prius membrum negamus, posterius affirmamus, sic tamen ut illud adesse interpretemur Sacramentaliter, ut in tota hac controversia. Sic ergo adesse confitemur corpus Christi in viulementorum consecratorum. Sed erit igitur, inquit, mentitus Christus. Imo, inquam, Iesuitæ omnes mendaces sunt. Iesu in æternum & verus & verax. Negatur itaque consequentia. Nam quod ait, Christum proprie, non figurate esse loquuntur, scit se dicere Pa-pistice, hoc est mendaciter, quanquam id alius est controversia, quæ suo loco occurret. Inter ea tamen possum concedere nunc, esse loquuntum proprie, cum neque de transubstantiatione agitur, neque de corporali præsentia: sed tantum de veraci effectu consecrationis. Dico igitur vere ac proprie dictum, Hoc est corpus meum; ita tamen ut significetur esse tantum in perceptione. Scilicet quomodo dictum olim de Circuncisio-ne; Hoc est fodus meum, Genesios decimo septimo. Et de agno Exodi duodecimo, Est enim phasæ Domini. In quo vtroque loco æque est tempus præsens: quanquam tum nihil celebraretur; sed duntaxat in posterum ce-lebrandum imperaretur.

X X I. Iterum Vega. Si ita est, Testamentum Christi & eius veritas, ex hominum pendebit voluntate, ut si nolint exhaustire calicem, nec Te-stamentum sit nec sanguis, cum utrumque tamen Christus affirmauerit. Haec eadem ratio apud Perezium ita est. Sequitur ex hoc maledictio dog-mate, quod virtus verborum consecrationis, & potestas consecrandi pen-det à voluntate recipientis: quia si quis ad communionem paratus sacra-communionis particeps esse vult, Christus ibi est, & si non vult, non est. Est & apud Sanctos. Nec enim Sacramentorum confectio, multo vero minus præsentia ac fruitio corporis & sanguinis pendere potest à re, quæ ab homine prodeat, & sit in eius potestate, cum utrumque sit in-ter ea, quæ vires hominum superant. At viu panis & vini in hominis arbitrio consistit. Igitur & Sacramenti operatio, & corporis Domini participatio, si ex viu panis perficiuntur, atque inde virtus Dei, verborumque eius veritas, nec non efficacia, non tantum à fide hominis penderent, sed ab ut-tendi placito, nec tantum incredulitas hominis fidem Dei in verbis & actis euacuaret, sed hominis nutus & renatus, quoque voler fleteret, ratame que vel irritam, veram vel falsam redderet.

X X II. Respondeo; vim totam præliæ huius rationationis comprehendi paucis illis Vegæ verbis: Si non sit corpus Christi nisi in viu Sa-cramenti. Ergo verborum Christi veritatem pendere ab humana voluntate. Ad quam respondeo, illud pendere à voluntate humana, intelligi, vel ita ut verbis Christi voluntas humana, quasi infundat vim & efficaciam, vel ut verborum Christi illa efficietas possit impediiri. Prior modo negatur consequentia. Nunquam enim fieri potest, ut ab humana villa voluntate, villa Dei verba suam efficaciam accipiant. Multo minus quam fieri queat, ut à ianuis & fenestris in Solem lux villa immittatur.

X X III. Altero autem modo concedimus consequentiam, sed nega-mus in ea quicquam esse absurdum. Neque vero hoc solum argumentum est, sic impeditæ efficacitatis diuinæ. Certe enim efficacitas est diuina, ut Eu-angelium sit odor vitæ ad vitam. Et tamen posterioris ad Corinthios 2. Christi bona fragrantia sumus Deo in iis qui servantur, & in iis qui perseunt: his quidem odor mortis ad mortem: illis vero odor vitæ ad vitam. Matth. 23. Quoties volvi congregare liberos tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos, & noluitis?

X X IV. Eritis hoc ipso Sacramento; et si constantissima sit veritas verborum Christi, Hoc est corpus, quod pro vobis traditur. Hoc est sanguis meus, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Tamen Paulus dixit prioris ad Corinth. ii. Quis quis ederit panem hunc, aut biberit hoc poculum Domini indignus, reus tenebitur corporis & sanguinis Domini. Id est, Qui ede-rit & biberit indignus, damnationem sibi edit & biberit, non discernens corpus Domini. Unde constat, et si ex vi verborum adsit corpus, ut recipiatur in salutem: tamen ex voluntate communicantium hunc effectum impediiri, & verti in oppositum, ut sumatur in condemnationem.

X X V. Præterea; docent ipsi Papistæ aliquot modis fieri, ut impedia-tur effectus corundem verborum per hominis voluntatem. Primo, si Sa-cerdos habeat aliam intentionem quam consecrandi: Secundo si in calice reperiatur non vinum, sed quisquam altius liquor aut etiam vinum, sed aqua nimia dilutum. Hic nunquam auditas clamantes indignum facilius pendere efficaciam, Sacramentorum confectionem, præsentiam corporis Christi, à re quæ sit in hominis potestate. Cur nos nunc moueat intempestiua importunitas?

XXVI. Sed

LIBER SEPTIMVS, C A P. VII.

175

XXVI. Sed consecratio, aiunt, superat omnes vires hominum. Sane, inquam: sed ut pendeat priori modo: at non ut pendeat secundo. Etenim similiter remissio peccatorum est supta omnium creaturarum vires: & tamen penderet ab homine ut fiat, necne secundo tamen modo. Et ipsa: haec ipsa, inquam, consecratio similiter: quia si supponatur materia idonea, fiet consecratio: si supponatur aliena, non fiet: vel testibus Papistis. Summa est: Non dixit Christus haec tantum verba, *Hoc est corpus meum*: ut quomodo cumque pronunciata habeant luum effectum. Sed dixit postquam accepisset panem, & addidisset, *Accipite comedite*. Itaque primum, oportet panem esse: & quidem presentem: nam absente negant Papistae consecrari: quia videlicet Christus accepit in manus suas, deinde oportet comedere. Quare quomodo si non sit praesens, sic si non comedatur, non sit corpus Christi.

XXVII. Tertio Vega. Sine verbis Christi nullum Sacramentum conficitur. Quod si ergo, requiratur, ut actu administretur, sequitur necessario, verba proferri debere, eo ipso tempore, quo Sacramentum est in vsl. Nam in Baptismo, verbi gratia; quia is constat in vsl, si quis diceret verba instituta, *Ego te baptizo*: & post vnam aut alteram horam, aquam adhiberet, baptizatus non conferetur Catechumenus. At qui aduersarii, inquit, illud minime obseruant in Sacramento Eucharistie, cum primo verba reciperent, deinde vna aut altera hora, interdum tribus, & quatuor post, multitudini Sacramentum distribuant.

XXVIII. Non abit longe hoc argumentum, à quarto Lorini, de quo est actum paulo prius. Respondeo autem; confutissimum esse, ut Sacramenti actio sit continua, quod eriam religiose apud nos omnes obseruat, ut post recitatem institutionem, statim plebs vocetur, accedatque ad communionem. In quo fatemur interdum abire multum temporis, a primo ad ultimum, præcipue in maxima concione. Negamus autem apud nos admitti eum morem deferendi Sacramentum ad absentes, sive ægros, sive peregrinos, verunramen quia olim factum à piis viris, non sumus adeo prætracti in nostra sententia, ut damnemus.

XXIX. Ad rem igitur dico non esse necesse, ut eodem momento cum porrigitur panis communicanti, pronuntientur verba consecrationis; ut diximus ad Lorinum. Causa est: quia verba non agant ipsa per se, sed per intellectum communicantis; quandoquidem non fiat absolute Sacramentum, & ad se, sed communicant. Qui igitur consecrationis fuit patriceps, etiam ante horam auditæ, aut etiam amplius; Sacramentum accipit: quod non sit sine ipso verbo Dei: quia id verbum ante pronuntiatum, est ramen præsens in mente eius cui Sacramentum esse oportet. Sic in illa administratione Baptismi, quæ est in secundo Actorum, cum tria millia dicuntur baptizata communis sententia est, inquit Lorinus, baptizatum fuisse per aspergitionem, ut multi simul baptizarentur: adeo ut non sit dictum signum, *Ego te baptizo*: tum autem aspergitionis fieri participes alios citius, alios serius, prout sunt remotores, vel propinquiores, res est perse nota: ut necesse sit non eodem momento verba illa fuisse enuntiata, quo singuli baptizati. Multo minus igitur in Eucharistia tam scrupulose momenta numeranda: sed consideranda actionis continuitas, quæ si interrumpatur, fieri non potest, ut non multiplicetur numerus actuum ecelebrationis. Iraque qui ad horas incertas panem servant, sive dubio abutuntur Sacramento. Aliud est; si ex præsenti actione mittantur elementa ad absentes: nam in eo aliqua est saltus continuationis species: quanquam ne hoc quidem non discedere videretur à natura Sacramenti.

XXX. Instat Sanctus. Non temere dictum, multa cadunt inter calicem supremaque labra. Si ergo subito, ac repentinus casu, ne sumat, impeditur, aut animi passus dolichum, aut comitiali morbo correptus, quid dicent isti finium regundorum arbitrii? Continuone Christum à Sacramento discedere, an expectare paulisper, dum ad se fedeat communicatus, dum respiret, dum vires colligat ad sumendum? Quod si pro sua benignitate Christus exspectet aliquantis per, scilicet isti præscribent moræ terminum; ut vnam horam, medium, aut quartam, communicaturum impeditum, aut diutius expectet?

XXXI. Mera *φρωγία*: vere ἀνοήσις ἀνεῳδεῖς. Disputatio est aduersum nos ex principiis Papisticiis, id est, carnalilla præsentia, quam stupidi commenti sunt idolatriæ; unde illis accessus & recessus sunt itidem comoniscendus ut in mari: quandoquidem qui elicitus est v illa verborum, eudem recedere oporteat, ex actum corruptione specierum. Ita est prorsus: Quorum hi indigestæ fidei fumi perpetuo illudunt cerebro: hos oportet nihil aliud somniare. At nos, qui accessum localem nullum scimus: recessum etiam obiectum ridemus. Si quis impeditur ne sumat, eodem modo impeditur ne Sacramentum sit vnum: non quod recedat Christus: sed quod Sacramentum nullum erat: quia non communicatum. Denique nugari non est argumentari.

XXXII. Petrezius: Sequitur quod nunquam possit Sacerdos scire quando consecrat, aut quando non consecrat, eo quod nequeat illi constare de veraci proposito eorum qui accipere debent.

XXXIII. Atqui iidem ipsi qui hoc obiiciunt, docent eum non baptizari, qui ponat obicem. At quis ponat obicem, non potest Sacerdos esse certus. Ergone Sacerdotem legitime obiecturi sumus nunquam scientem quando baptizarit, an minus? Rursus; cum obiiciimus, nescire stupidam plebem quando Sacramentum sit, ac non, propter incertitudinem sive intentionis consecranti, sive multorum caluum, quibus tanquam calamitibus obnoxia est Transubstantiationem; respondent sufficere moralem certitudinem, sive conjecturam. Quid hic, malum, intercessit ut suitam penitus obliuiscantur, & in ore suo iniunctam obiectiōnem ostendent, quam in nobis cum audirent tam facile clusum iri sperent, quam facile sciunt evenire suo iuscas abigi à suo Sacramento? Atqui longe minus est periculi si Sacerdos nesciat, quam si plebs: quia haec incurrit periculum idolatriæ; cuin ille aliud trallam, nisi ut ignoret, quid sit factum: quod tamen non nunc tantum, sed alias accidit, aut certe accidere potest.

XXXIV. Sanctus: cogemur, inquit, triplici corruptela vim Verbis & Testamento Christi affere, nouumque sensum supponere. Nam loco, *Est*, erit, & pro corpore corporis Sacramentum substitui oportet.

bit: & absoluta oratio, in conditionalem transibit, si volueritis vti. *Hoc est corpus meum.*

XXXV. Sed hæc triplici corruprela, triplex est Sanctis somnium. Secunda de Sacramento corporis pro corpore, alio pertinet, id est ad disputationem de Transubstantiatione, quam nondum artigimus. Relique patient ex precedentibus. Nam illa de futuro pro praesenti, fuit in primo argumento Vega. De conditionata enunciatione coincidit in secundum eiusdem. Sane hypothetica enuntiatio erit, si hypothesin dicas, quicquid materiam definiat: Sic enim potes: si panis fuerit, hoc est corpus meum. Imo ex Papistico idiomate. Si vinum fuerit non nimia aqua dilutum, *Hoc est corpus meum*. Si non fuerit vappa, hoc est sanguis meus: & multa similia. Nam superstitionis, imo somiorum Papisticorum nullus finis.

C A P. VIII.

Argumenta Turriani, & Gregorij de Valentia.

I. Ecce vero factum male. Pene excidit Turrianus eximius ille camillationum magister: cui ranta artis confidentia, ut si vel glebam pede pulsaret Iperete facile eductum myriadas consequentiarum. Enim miraculorum specimen. *Elaia quinquagesimo sexto sielegimus, Filios aduenas, sive alienigenas, qui adhuc Dominum ut colant eum, & diligenter nomen eius, ut sint ei infernos: & omnem custodient Sabbathum adducam illum in montem sanctum: & latificabo eos in domo orationis mea. Holocausta eorum & victimæ placebunt mihi super altari meo: quia dominus mea, dominus orationis vocabitur cunctu gentibus.* Hæc verba Prophetæ Cyrilli pertinent docet ad Ecclesiam Christianam. Adducere in montem sanctum, id est in Ecclesiam Novi Testamenti. Cum igitur, de domo sensibili orationis, proprietatis sit, in quam omnes gentes sensibiliter ingressuræ erant: consequens est necessario, ut altare quoque sit altare sensibile, super quod holocausta & victimæ impositæ placebunt Deo. Cum autem hæc quæ sunt super altare iubentur comedere, consequens necessario est, si corpus Christi comedunt, qui de altari communicant: corpus Christi fuisse super altari extra vsum communionis: aut si non fuerit, neque tunc esse cum communicatur.

II. Habet specimen laciniæ argumentationis; cuiusmodi sunt omnes ferme huius viri: cui nihil facile, nihil non longe extra captum sensus communis possit placere. Qui denique ita temperet iactus suos, ut aduersarium semper terreat metu, ut ita dicam, quem tamen interficiat nunquam. Potuit absque ambagibus res tota sic concepi, nisi vanis conatibus, ambages fuissent necessariae. Quisquis de altari sensibili communicat corpori Christi, is corpus Christi accipit, quod jam ante erat in altari sensibili. At gentes introductæ in Ecclesiam communicant corpori, quod iam ante erat in altari sensibili. Assumptum probatur testimonio Prophetæ. Maior, patet; quia si corpus non fuisset, ergo inde non acciperetur.

III. Respondeo absque ambagibus & laciniis, negari utramque antecedentis partem. Assumptum quidem, habita ratione prophetæ. Quia certum, nullum fuisse altare sensibile in mente prophetæ. Sed intelligibile, ac metaphoricum, quemadmodum etiam holocausta non alia; non sacrificia. Secundo, quia nullum fuit vnguam altare sensibile, de quo omnes gentes communicarint.

IV. Atqui, inquit, si de Ecclesia sensibili; *Ego de altari visibili.* Imo Ecclesia sensibilis distinguitur, in eam quæ significat congregationem fidelium in certo loco: vel in lapideam. In priori, negatur consequentia: Nam in vera Ecclesia visibili, quantumvis sensibilis sit, nullum est altare sensibile: sed tantum spirituale. In altera autem negatur antecedens. Non enim potuit Prophetæ loqui de vlo ædificio lapideo cum certum sit nunquam in vlo tale deductas à Christo fuisse gentes. Imo contra, ex Actorum 2 & 3. capite, multi fueri inducti in hunc montem, cum tamen nullum adhuc esset eiusmodi factum, sicutum vobis Christianis ædificium lapideum.

V. Rursus negatur maior. Quia nihil obstat quominus accipiatur ab altari corpus Christi, quod tamen incipiat esse in altari, tum cum accipitur. Quemadmodum de manu Sacerdotis accipitur Sacramentum Baptismi, quod tamen non est Sacramentum, nisi tum primum cum accipitur: nam hoc saltem Sacramentum ipsi fatentur aduersarij esse Sacramentum duxata in actione transeunte. Et infunditur à Deo anima in corpus: quæ tamen non fuit anima, nisi tum primum cum infundetur, & ex ore hominis auditur verbum: quod tamen non erat verbum antequam audiretur.

VI. Rursus ex Ezechielis trigesimo septimo, secundum Septuaginta, *Et disponam eis Testamentum pacis: Testamentum sempernū erit cum eis: & dabo eos, & multiplicabo eos; & ponam sancta mea in medio in perpetuum.* Hæc propheta est de mysterio corporis Christi. Nam sancta hic vocat Dominus carnem suam viuiscam, & virtute sua sanctificantem; sic enim Paulus interpretatus est Actorum decimò tertio: cum ait, *Quod autem suscitauit eum à mortuis amplius iam non reveratur in corruptionem: ita dixit, quia dabo vobis sancta Dei fidelia. Et alias, Non dabitis sanctum tuum videre corruptionem.* Et in Missa frequenter sanctatua. Hæc igitur sancta in medio nostrum sunt, quia in Ecclesiis reposita sunt. Tum autem aliud est, esse in eis, aliud in medio eorum. Qui negant extra sumptionem esse corpus Christi, ij nolunt ut sancta sint in medio eorum, sed tantum in eis. Nodus argumentationis ita est. Quæ sancta Dei sunt in medio Ecclesie; ea conservantur sub speciebus panis & vini: At Christi corpus & sanguis sunt sancta Dei in medio Ecclesie: Ergo corpus & sanguis Christi conservantur sub speciebus panis & vini.

VII. Respondeo negandam esse maiorem. Nam sancta Dei non conservantur sub speciebus panis & vini: et si verum sit per panem & vinum sacramentaliter in medio Ecclesie Christam habitare. Etenim id intelligitur

tur de pane & vino in sumptuōne. **Quia** scilicet Christus non habitat in medio Ecclesiae corporaliter sive localiter; sed spiritualiter; per illam uniuersitatem quam habet cum fidelibus singulis, quorum habitat in cordibus. Ad Ephel. 3. *Vt habiter Christus per fidem in cordibus vestris.* Vnde illud etiam falso adiectum aliud dici, esse in eis, & esse in medio eorum. Nam re vera, utrumque idem. **Quia** non aliter habitat Christus in Ecclesia, quam quantum habitat in singulis. Sic Aggæi 2. *Et Spiritus meus erit in media vestri.*

VIII. Tertio argumentatur ex Aggxi 2. *Et implebo domum istam gloriæ, dicit Dominus exercitum: magna erit gloria domus istius nouissima, plus quam prima.* Domus hæc est Ecclesia Novi Testamenti, post quam non erit alia in terris. Sed vnde illi gloria ista, nisi à Domino gloriæ, qui in ea habitat semper? At non habitat semper, si tantum Christus sit in sumptuone: nam hac transacta non habitabit. Non potest autem dici Aggæum non loquutum de domo externa & sensibili nouissima, in qua Christus externe habitet, sed interna, quæ sumus nos. Ratio, quia compareat eam Aggæus cum domo externa & sensibili, à Solomone ædificata. Itaque oportet illam quoque esse externam & sensibilem. Alioqui quomodo conuincemus Iudeos frusta eos instaurationem templi exspectare?

I. Respondere, locum Aggei vel ad literam exponentem, vel per allegoriam. Literalis sensus in Ecclesiam sensibilem fertur, & lapideam: sed non Christianam: quia potius Iudaicam illam, quæ erat ædificata in viba Ierusalem: post reditum ab exilio Babylonico. Nam manifeste comparantur gemina ædes prima & secunda: & hæc describitur ædificata à Zorobabel & summo Sacerdote Iesu filio Iosedek; quibus vehementi exhortatione animos addi voluit Deus, ut neque ipsi deficerent, neque populus desisteret ab incepto; cum videret quantum esset discriminis inter illam à Solomone extrectam, & hanc posteriorem. Eo enim pertinet hæc promissio futuram posterioris gloriam illustriorem gloria prioris.

X. Hanc gloriam varie sunt interpretati quidam. Rabbini nihil nisi car-
neum somniantes, magnitudinem ædificij dixerunt aliqui: alij duratio-
num aliquot annis prolixiorum: alij denique utramque. Christiani vero
utramque existimarent indignam tanta promissionis pompa: cum neu-
tra comparanda esset cum iis rebus, quibus abundabat prius ædificium. Et
sane quid erat, quantacunque materiæ magnificentia, quid item decem aut
circiter annorum discrimen, ad unicam arcam fœderis: & Vrim ac Tum-
mim? Sed Iudeos videlicet oportuit cœcos esse, ne videntes viderent.

XI. Christiani multo magnificentius prophetiam retulerunt ad aduentum Messiae; natum stante adhuc secundo isto templo. Nam et si verum, fuisse ab Herode ædificatum; tamen constat fuisse refectum, & amplificatum, non nouum prorsus institutum: Vnde illud Ioannis 2. *Quadragesima & sex annis ædificatum est templum istud: nempe quod tunc exstabit, & fuerat proxime restauratum ab Herode, annis duntaxat octo.* Atque inde contra Iudeos vehementissime disputant de tempore aduentus Messiae, Prophetus Victoriae contra Iudeos parte 1. cap. 9. Galatinus de Arcanis Catholicæ veritatis lib. 1. cap. 9. & denique Plessæus noster admonitione ad Iudeos cap. 4. & de Veritate Religionis Christianæ cap. 29. Eadem expositiō fuit Lyrani, Pauli Burgensis, denique Riberæ Iesuitæ. Sed & Caluinii: quam hic non hæreat nativitati Christi, sed complectatur vniuersam mutationem Iudaïsimi in Christianismum. Adde Vatablum, Munsterum, Pellianum, Junium, Deodatum.

XII. Veteribus quibusdam placuit allegoria, ut per hanc secundam dominum intelligeretur Ecclesia. Augustino de Ciuitate libri 18. cap. 45. disserente explicanti de Nouo Testamento, & postea 48. *Hac domus Dei, Christi Ecclesia, maioris est gloria, quam fuerat illa a primali lignis, & lapidibus, ceterisque pretiosis rebus, metallisque constructa.* Cyrillo in Genesim libri. 5. *Quod Ecclesia Christi clarior & pulchrior sit prius Iudaorum templo terrestribus constructione lapidibus, Aggai propheta verbis laetissime patet.* Et in hunc ipsum Prophetam. *εκεὶ ἀργανὸς οὐσος, οὐτισμού μεταξύ δέξα τοῦ πλευταῖς ναὸς, τετέσι τὰς οἰκησίας,* Verum est igitur gloriam nouissimi templi, Ecclesia putare maiorem fore.

XIII. Nunc argumentum videamus Turriani. Si maior est gloria secundi templi, quam prioris. Ergo Christi corpus est sub speciebus panis ante communionem. Portentosa consequentia; itaque constanter negatur. Probat: quia hæc domus, Ecclesia est Novi Testamenti: Primo hoc ipsum negatur: quia ad literam est templum illud ipsum Iudaicum constitutum à Zorobabele.

XIV. Quod si allegoriā mavis; inepta ratio erit, eo ipso quod allegoria; ut sāpē obseruatū. Deinde rursus negatur consequentia. Etenim, quibus olim ea placuit allegoria, alias ediderunt gloriæ rationes. Augustinus, *Tanto utique maioris est gloria, quanto meliores sunt lapides viui, quibus redentibus renouatisque construitur.* Cyrilli in Genesim videtur mens eadem, quantum quidem coniicere licet ex his verbis terrestribus constructio opidibus. Sed in ipsum Prophetam paulo alteri. ἔπων, inquit, ὁ διοτό της θεογονίας καὶ τῆς καταστάσεως λαρέας τὸν ταῦτα εἰπεῖν εἰναι γενικὸν, καὶ τοῦτο εἰπεῖν αὐτὸν. Quanto quis cultum religionis legalem à cultu in Christo, & Evangelico, & veritatem ab umbra differre iudicaverit.

XV. Verum, inquit, unde illa gloria, si non à Domino gloriæ, qui in ea habitat semper? Esto, inquam. Negari enim non potest, quin hæc sit gloria maxima: tantum dubitari vtrum hoc loco maior. Nam in priori Ecclesia Deum gloriæ semper habitasse, certum: vel ipso teste templo: teste arca. Ve- uiamen esto sane. Quod tum autem: Non habitat semper, si non nisi in umptione. Conceditur & hoc. Sed non habitare extra umptionem, quis iam audax vir diceret? Non nos sane, qui scimus Christum habitare in coribus per fidem: Et scimus non semper cum fide coniunctam esse sumptio- em symbolorum. Quis enim negat, nos exempli gratia fieri *ovos & ues* Christo, etiam in Baptismo? Itaque blasphemos dicimus, si qui negent Christum habitare in Ecclesia, nisi latitantem sub speciebus panis & viui. non hanc dicimus nullam esse habitationem in Ecclesia: quia species illæ, nesciunque tandem sint, non sunt Ecclesia.

XV. Sed enim Aggæus loquitur, inquit, de domo externa & sensibili. a est, inquam, secundum literam: sed inde iam recessum: quod ea domus Iudaica. Allegoricè autem (& iam nos in eo sumus) falsum. Nam Ecclesia Christiana non est ita sensibilis: quia constat ut loquebatur Augustinus lapidibus viuis, in quibus non semper habitat Christus per species illas;

sed tantum valde exiguo tempore: maxime in sanis & valentibus: quibus propterea optandus esset perpetuus morbus, ut minus valerent stomacho: quamquam huius rationis obliiti sunt autores lepidæ fabulæ de Petronilla.

XVII. Atqui, inquit magnus Sophista, comparat hanc Ecclesiam Ag-
gæus cum templo Iudeorum. Ita sane. Et hæc, inquit, erat lapides. Omnino.
Ergo & hanc Ecclesiam lapideam. Lapideam Sophistæ! ita ament me
boni Iesuitæ. Sed cuius originis? An ex Mexica, vnde nobis attulerunt
Iesuitæ Logicam Mexicānam? Nam ita inscriperunt: et si visam non opinor
Turriano. Quicquid hoc sit: tamen Augustino iudice exhibabitur: qui pu-
tauit comparari templo ex lapidibus mortuis, templum ex lapidibus viuis.
Et alias, cui quæso inauditus allegoriam à materialibus ascendere ad spiri-
tualia? Nec ignorabat profecto Turrianus: sed imponebat nobis Iesuitæ.
Certe Paulus post. ad Corinth. i. cum dixit, Scimus si terrestris huius domus
nostra tabernaculum dissolutum fuerit, adiustum ex Deo habituros, domi-
cium videlicet non manifactum, eternum in celis: duo comparauit domicilia,
quorum tamen unum sensibile esset, non item alterum.

XVIII. Quarto Turrianus arguit; hanc reseruationem olim significatam à Propheta Abacuc, cum dixit in medio duorum animalium cognoscetis; capite 3. apud Septuaginta; quem locum interpretatur Cyrillus, Cognoscetis, inquit, Domine quis futuris sit factus homo: cognoscetis, inquam, ex exemplo tabernaculi esse propitiatorium: fuijst enim in medio duorum animalium, hoc est inter duos Cherubinos, hos enim animalia vocat, quia vitam participant. Cognouimus itaque, inquit Christum factum propitiationem, ut typice designatum in lege inter Cherubios. Semper enim astant ei superè potestates. Ex ista spirituali interpretatione illius veteris typi manauit, ut frequenter in nostris Ecclesiis colloca i soleant effigies duorum Cherubinorum ex vitroque latere tabernaculi, in quo sanctissima Eucharistia propitatio nostra reposita est, ut comparatis rebus ipsis cum typis illis firmior efficiatur fides.

XIX. Atque hic locus nullus est apud Abacuc: sed tantum in editione Septuaginta. Nam Propheta longe aliter, *In medio annorum notum facies;* γέρων σεβόμενος τούτῳ. At illi delusi vicinitate pro annis, duo legerunt: sed animalia de suo supplerunt; & verbum passiuæ sunt interpretati contra analogiam. Scilicet duo prophetauit animalia Abacuc; quæ ne nominauit quidem. Et hæ sunt demonstrationes Turranicæ.

X. Deinde, donec mus sane peccatum hoc quicquid est. Quid tunc autem? Prædictam reseruationem Eucharistiae, quis tam stupidus ut concedat? Imo Cyrillus ille in commentariis de ea nihil proflatus. Γνωστόν δὲ εἰ, φησι, ὃ διατελεῖ τὸν καὶ οὐκέτι γενέσθαι. Cognoscere, igitur, inquit, ὁ Δομίνος, quid futurus sis cum apud nos fueris. ὅτι γάρ ιλασθεῖσθαι, οὐτε εἰδεῖσθαι τέ τοι ἡ αἵρεσις οὐκέτι γνωσθήσθαι σαφῶς. Quod enim futurus sis propitiatorium, cognoscere perspicue tanquam ab exemplari, quod erat in sancto tabernaculo. Sic Cyrillus: vbi quid est quod accedit ad reseruationem: ad species: ad panem? denique ad Eucharistiam? Imo nihil nisi propitiatorium verius; & in eo αὐτοῦ γέγονε. Ex ipso igitur illo propitiatorio dixit Cyrilus constare Christum esse propitiationem. Constat ego non ex quoquam, quod nunc in yisu sit in Ecclesia Christiana, sed quod in yisu in Iudaica. Quid hoc ad species panis?

XI. Egregium vero commentum, firmandæ consequentiæ: fieri interdum apud Papistas, ut ciborio appingantur duo Cherubin. Quasi Catholicorum intus sit, quo velint pictores, & maxime Papistici, suos colores consumi. Mernerunt, aiebat Augustinus, decipi, qui Christum in parietibus quæsierunt.

XXII. Quintum Turriani argumentum. Si tabernaculum testimonij, typus erat Ecclesie ^{Ecclesie} marie ut loquitur Clemens constitutionum 2. cap. 25. Ergo quæ in tabernaculo erant (arca, in qua perpetuo manna repositum, mensa in qua semper propositionis panes, & alia:) necesse est ut in Ecclesia nostra ostendantur impleta reipsa, quorum erant illa typi, & umbrae. Inde Ecclesie Papisticae verum manna habent, semper in sacrario repositum; habent etiam omni tempore mysticos panes propositionis, tum ad adorandum, tum ad necessitatem viatici.

XXXIII. Respondeo primum, argumentum esse allegoricum; ideoque nullarum virium: maxime non confirmatum vlo Scriptura testimonio, aut etiam vlo vlliis Veterum Patrum consensu. Deinde concedo debere in Ecclesia constare ea omnia esse impleta in rei veritate, quæ per tabernaculum figurabantur: sed in ijs hanc esse reseruationem, vehemens est Turcianæ febris delirium: quod netnini Veterum: ne recentiorum quidem cuiquam sane venit in mentem. Quid ad nos vero, quidnam Ecclesia Papistica somniebat, magis quam Pelagianæ, Arianae, Nestorianæ, Mahometica? At nos longe alter & credidimus & cognovimus. Et pridem Cyilum audiuius Glaphyrorum i. de Aser. Τεφει ἡμέρας κύριος πνεῦματος λαζα-
ρὸς εἰ μέγαν τὸ αἰδητὸν καρδιεῖς προστὰ τῷ πλακ τοῖς εἰς Ισραὴλ. ἀλλὰ ιατρὸν τοῦ
πενθύμωτων εὐοικίζων ψυχῆς διὰ τὰς αἰξίας πνεύματος. Alit nos & nutrit
Seruator noster Iesus Christus, non sensibile manna præbens, sicut olim Israel
et admittimus, & opponimus constanter cuicunque Papistica reserua-
tione. Et persuasissimum habemus, quicquid se Sophistæ habere nugenatur,
pro thesauro carbones esse.

XXIV. Sextum argumentum est. Qui tradunt sumptionem tantum institutam esse, eaque peracta non posse remanere Eucharistiam, faciunt non differre hunc cibum ecclesiam ab aliis cibis terrenis: si quidem in couenire volunt, quod in istis. Ut enim cibus terrenus ore sumpus, & in stomachum traiectus non amplius idem remanere potest: sic apud eos Eucharistia sumpta semel non potest remanere. Cum tamen Iacobi Liturgia licet, *permodicōs αὐτὰ μὲν διαμερός*, distributus, sed non consumtus.

XCV. Quid audio? Quid nunc audio tandem. Deus bone! Siccine
pud Iesuitas Eucharistiam esu, potuve consumptam, iterum Sacramen-
tum esse? Atqui audieram speciem in stomacho corrumpi: & his corruptis,
ullum amplius *et* Sacramentum. Reuocatum ne id novo quodam per im-
pluviuum adueniente Spiritu in sanctam istam congregationem, quæ Iesu
omen mentitur? Atqui auditum erat olim, *Ille cibus, qui sanctificatur per*
verbum Dei, perque obsecrationem, iuxta id quod habet materiale, in ventrem
bit, & in jecesum exicitur. differtne id à cibis communibus? aut potestne
iterum

iterum esse Sacramentum? Et non pudet impudentis sophistes? Nos vero absit Eucharistiam, secundum id quod habet materiale, aut dicamus, aut credamus esse cibum coelestem: absit ut secundum id, quo est cibus coelestis, aut dicamus, aut credamus, siue ore sumi, siue in stomachum traiici. Apage Capernaica *magistrum*. Apage Papisticos *desigas*.

XVII. Illud siue Iacobi, siue cuiusquam alius, magnificum est sanctissimum pietatis emblemata; *μεταπέδειος, αὐτὸς μὴ διναριδός*. Reuera enim Christi gratia non consumitur mortibus. Sed quid hoc ad species? aut etiam ad species extra vsum? Nam species consumi omnes & fatentur etiam Sophista, & sentiant stupidi. Itaque *κατανόητη*. Et rursus extra vsum, etiam siue esu, cum nimis corrumptuntur. Et eas quisquam afferat distribui, non consumi? Ino Christus est vere *μεταπέδειος* in elementorum signis, *αὐτὸς μὴ διναριδός* in scipo.

XVIII. Gregorius de Valentia ne ipse quidem debet nobis indicatus abire, confidentia prope par Turriano. Primum argumentum habet in huc modum. Quod ad refectionem spiritualem in specie pauis sumitur, omni et tempore est Sacramentum Eucharistiae, quo est corpus Christi. Sed est corpus Christi, quandiu omnino manet: atque adeo non solum quando est in illa actione, sed etiam extra illam, ac proinde ut est quiddam permanens. Ergo extra actionem quoque est Eucharistia Sacramentum. Probat minorem, ex illis verbis, *Hoc est corpus meum*. Nam quandiu manet illud quod demonstratur per pronomen *hoc*, tandiu manet verum, quod affirmavit Dominus. *Quia non dictum restricte, Hoc est corpus meum*, quandiu haec Conactio & celebratio durat, sed absolute & permanenter.

XVIII. Respondeo, concedi maiorem. At minorem negari. Dixit enim de pane hoc esse corpus suum: nec tamen verum, quandiu panis datur, tandiu esse corpus. Quo modo eti si verum dicat quis, Hic lapis est terminus agri mei; tamen fallum est, esse terminum, quandiu lapis est in rerum natura. Ratio manifesta: quia non lapis: sed lapis sic positus, est terminus. *Quare* eti si lapis perseveret, tamen si non sit sic positus, non est terminus. Similiter, quia non panis, sed panis sic benedictus, fractus, manducatus est corpus Christi: quandiu non erit sic benedictus, fractus, manducatus, non erit corpus Christi, quantumvis maneat panis.

XXIX. Eadem ratione pater soluto confirmationis. Non enim panem simpliciter designat pronomen *hoc*, sed panem, ut sic: *Quod diserte additum in verbis Domini, Accipite, comedite, hoc est corpus meum*: quantumvis Valentinianus contradicit.

XXX. Alterum argumentum, ex omnibus nominibus, quibus in Scriptura afficitur hoc Sacramentum: quae significant aliquid permanens & consistens extra vsum, ut, *Panus & cibus*.

XXXI. Respondeo, negari nomina villa huic Sacramento tributa in Scriptura significare quicquiam permanens extra vsum. Enimvero, Panis nunquam dicitur, sed hic panis, ut, *Quotiescunque ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis. Qui quis eredit panem hunc aut bibet poculum Domini. Et ita de pane illo edat, & de poculo illo bibat*. Quid autem designat haec phrasis, indicat idem Paulus, *Poculum benedictionis, cui benedicimus: panis quem frangimus*. Atqui panis fractus nihil significat permanens: non poculum cui benedicimus: nempe quia eti si aliquid subsistens: tamen panis fractus connotat actionem transiunt. Manifestior ratio est in altero nomine cibi: quod non panem proprie designat, sed quicquid comeditur: ac proinde etiam panem; sed sub ratione comedendi. Vnde phrasis, Cibum capere, non significat in manus sumere, & inde in peram condere panem, aut quid eiusmodi; sed praesenti actu comedere.

XXXII. Tertium argumentum. Quando Ministri in Ecclesia legitimi, id quod est a Christo institutum sic faciunt, ut nihil contra institutionem ipsam peccent, vere conficiunt Eucharistiae Sacramentum. Sed hoc ita faciunt per illa verba, aliquid ut permanens, & durabile consecrant, & illud offerunt, & ipsi communificant, etiam si species quas consecrant, non distribuant alii: Ergo verum est tunc Sacramentum. Minorem probat, quia praeceptum de distributione, sit affirmatum: ac proinde non obligat semper, sed quatenus expediat consideratis circumstantiis.

XXXIII. Respondeo, nullam esse legitimam vii syllogismi formam. Ceterum re vera violari institutionem si fiat consecratio non proposito fine distributionis: *Quoniam haec diserte continetur in institutione Eucharistiae*; nec minus dilecta quam in institutione Baptismi distributione quae.

XXXIV. Fateor distribuendi praeceptum esse affirmatum: Fateor affirmatum praecepta non semper obligare. Neque enim necesse est semper distribui Eucharistiam: quod omnes vident designatum a Paulo; qui dixit, *Quotiescunque ederitis*. Sed argumenti vim esse ridiculam miror si quisquam si qui non videat. Certe, *Date eleemosynam*, praeceptum est aequum affirmatum; ac proinde non obligans absolute ad actum dandi. Sed esse eleemosynam aliquid subsistens extra actum dandi, quis audiuit haec tenus? Nempe sensus est: possi non semper dari eleemosynam: sed cum fiat eleemosyna, tum vero necesse esse dari: quia nisi detur nulla sit eleemosyna. Altenstaig, *Eleemosyna est opus in quo datur aliquid indigentibus compassionem propter Deum*. Omnino ad eum modum: non est necesse semper distribui Eucharistiam: nempe quia nec semper celebrari: sed si celebretur, oportet distribui. Vnde aliud exemplum? Certe offerre corpus Domini, praeceptum est affirmatum, obligans Sacerdotem non semper sed consideratis circumsstantiis, & quidem volente Valentiano, maxime praxi Ecclesiae. Sed tamen conferari Eucharistiam absque eiusmodi oblatione, ne Valentianus quidem pasturus sit: quicquid nunc nugetur. *Quare? Quia teste Altenstaig, Eucharistia est oblatio benedicta, & reliqua.*

XXXV. Quartum argumentum. Sacramentum Eucharistiae esse permanentes, amplificat beneficium Christi erga nos, & valet ad excitandam fidelium devotionem, praesertim cum ad Ecclesias conuenient, in quibus est ipsum Sacramentum. Neque Scriptura vbi de institutione agit, neque aenologia aliorum Sacramentorum cogit aliter. Ergo ita de huiusmodi Sacramento sentendum.

XXXVI. Respondeo, posteriore partem de institutione & analogia simpliciter esse falsam, & meram petitionem principij. In priore, vitiosam consequentiam: quia non quicquid amplificat Dei bonitatem, statim certum est: alioquin Origenis delirium, de omnibus etiam diabolis tan-

dem beatus; perperam damnatum est. Deinde mendacum est. Non enim amplificatur beneficium Christi, vlo falso dogmate: neque etiam agetur deuotio fidelium; sed potius infirmorum superstitionis vnde tandem fides obruitur.

C A P. IX.

De Veterum testimoniosis.

I. *V*enio ad Pomam Veterum: à quibus colliguntur tum priuata exempla, tum publica. Illa huicmodi. Tertullianus de oratione cap. postremo. *Nonne solemnis erit statio tua, si & ad aram Dei steteris? Accipio corpore Domini & reservato, utrumque saluum est, & participatio sacrificij, & exsequitio officij*. Idem, 2. ad vxorem, testatur consuuisse Christianos deferre Eucharistiam domum, vt sibi sumerent opportuno tempore. *Non sciet, inquit, maritus, quid in occulto ante omnem cibum sumas*. Cyprianus sermone de lapsis, *Mulier quadam cum arcum suam, in qua Sanctum Dominum fuerat, indigna manibus tentasset aperire, igne induscente deterrita est*. Basilius ad Cæsarium Patriam testatur Anachoretas, qui non poterant commode Ecclesias frequentare, consueuisse Eucharistiam secum deferre in eremum. Nazianzenus oratione in Gorgoniam, hanc noctu ad altare procubuisse in Ecclesia, & partem Eucharistiae, quam forte seruasse de more illius temporis, in conspicu habuisse: Ambrosius de obitu Satyri, hunc in oratorio inuolutam Eucharistiae particulam suspendisse ad collum suum in periculo naufragij. Hieronymus ad Rusticum, Exuperium Tholosanum ob inopiam voluntariam coactum corpus Christi in canistro portare. Ioannes Diaconus in vita Gregorij, huius monachos in naui secum Eucharistiam detulisse ne in periculo naufragij sine communione decederent.

II. Iam sequuntur publica. Et primo directe ad reservationem pertinencia. Clemens 2. ad Iacobum fratrem Domini Epistola, Presbytero, & Ministro credita esse diuinorum mysteriorum Sacraenta, vt Dominici corporis particulas, quæ à communicantibus superfuerint, obseruent, ne qua putredo in sacrario inueniantur. Item hostiarum numerum numero communicantium respondere debere: quod si quid superfuerit, clero religiose decedere, nec in posterum reici. Cyrillus ad Calosyrium, insaniens, qui afferat Eucharistiam, si in alterum diem seruetur, vim suam amittere. Chrysostomus priore ad Innocentium, milites ad vesperam magni Sabbati sanctuarium ingressos tantum excitasse tumultum, vt sanguis Domini effundetur.

III. Secundo; vas proferunt ei ministerio destinata. Clemens Constitutione 8. cap. 13. iuber peracta communione, quod superat de corpore Domini reponi à Diaconis cum reverentia in Pastophorio. Esse autem pastophorium, Hieronymo teste, in 22. Esaiæ, tabernaculum siue thalamum in quo Prepositus habitaret: sed hic ita vocatum vas conferuanda Eucharistiae. Optatus lib. 6. *Horribile hoc scelus conduplicatur, quum calices, qui Dominicum sanguinem ferunt, perfrigerit, & in massam redegerit, adeoque publice venum exponit curauerit*. Amphilius in vita Basilius narrat Basilius in milia cum Sacramentum in tres partes distribuisset; vnam in columbam auream imposuisse pendente super altare: sic autem fuisse factas pixides. Ambrosius 2. de Officiis cap. 28. calicem appellat aureum vasculum, quo sanguis continetur. Secundo de Virginibus, corpore nominat velum in quo Christus consecratur. Sedulius in II. prioris ad Corinthios, *Nemini fas videri, ut Dominicum corpus polluto linteolo siue vasculo excipiat*. Prudentius peti Stephanon de Laurentio, libare auro antistites, & argenteis scyphis fumare sacrum sanguinem.

IV. Tertio; juber obseruant canone decimo quarto Synodi Nicenæ primæ, apud Russum historiæ lib. 10. cap. 6. absentibus Presbyteris, Diaconos Eucharistiam porrigit. Non esse autem Diaconorum consecrare. Ergo Eucharistiam fuisse conseruatam post consecrationem. Sed & in Synodo quæ dicitur *Quini sexta canone 52. statutum fuisse, ut in Quadragesima solum die Sabbati, & Dominico consecratio fieret; alius autem diebus communicaretur præfanciscatis*. Vnde certum conseruatam fuisse Eucharistiam, ut minimum lex diebus.

V. Quarto; Eucharistiam delatam fuisse ad absentes, atque ægrotos. Ad absentes, ex Iustini Apologia 2. diserte, *Oι κλεψθεισαι των ουκινινων διάκονων εἰς τούτην την εκκλησίαν μετελαβεῖν δικαίων την πατριαρχίαν αγάπην καὶ οὐρανούς, καὶ τοὺς εἰς παρεξούσιαν ἀπόφεγγον. Qui apud nos vocantur Diaconi distribuunt unicuique presentium, ut participet eum in quo gratia acta sunt, panem, vinum, & aquam, & ad absentes perferunt*. Irenæus apud Eusebium historiæ libr. 5. cap. 24. testatur morem fuisse illius temporis, vt Episcopus Romanus Eucharistiæ mitteret in signum pacis & communionis, ad alios Episcopos. In vita Stephani Papæ primi narratur Tharsicius deferens Eucharistiam, recusansque ostendere Pagans, occisus: ita tamen ut diuino miraculo Sacramentum disparuerit.

VI. Ad ægrotos; ex Eusebij historiæ libr. 6. cap. 36. ex literis Dionysij Alexandrini, Sophronium quendam in extremitis positum, misisse puerum ut accerseret Presbyterum cum Sacramento; sed hunc cum non posset præ morbo, Eucharistiam dedisse pueru deferendam. Ex Chrysostomi 6. de Sacerdotio, morientium animas, quæ prius illabefacta conscientia Sacramenti huius mysterio reficiebantur, angelico ministerio ad celos recta deduci; & horum etiam satellitio corpora muniri. Ex Paulino, Ambrosium noctu sub vita excessum Sacramentum ad grabatum suum proferri iussisse, eoque accepto sinceriter emigrasse. In Concilio Niceno primo, canone 13. præcipi, ut secundum antiquam regulam nemini denegetur sacra communione in extremis: & hunc canonem læpe deinceps renouatum fuisse. Ex Gregorij Dialogorum lib. 2. cap. 24. cum Monachus quidam sepeliri nequit, iussisse Benedictum, Eucharistiam ei mortuo ponit super pectus; & eo facto sepultum fuisse.

VII. Haec res Papistæ maiori numero recitatunt, quam vibrant pondere. Iurgabo primum nonnulla aliter recitata, quam accepta; à viris, forsan, bonis; nec, qui mos est, quicquam sinistri cogitantum. Præter tem præsentem ista. Irenæum testari, morè fuisse illius temporis, vt Papa Eucharistiam mitteret ad alios Episcopos: cū tamén Irenæus, neq; moris viiius memi-

meminerit, neque Papæ; sed tantum recitarit factum Victoris. Etsi autem facile concedere possimus id factum ex more; stamen prudenter debuit Belarminus à suo autore non recedere: multo minus nobis Papam obtrudere periculosa ambiguitate, quasi id cius solius ius esset: sic enim paruo momento Sophistæ solent res magnas agere: At nos si morem vñium in elicimus, publicum certe statuimus, id est, solitos Episcopos Eucharistiam mittere, communionis testandæ gratia. Chrysostomum libro sexto de Sacerdotio dicere, decadentium post communionem corpora Angelorum satellitio muniri: quod Gropperus dixit, deceptus ab interprete Latino; qui hæc Græca δογματικὴ εἰρήνη, vertit, illorum corpora satellitum more stipantibus: qui debuerat illos dicere, non illorum corpora. Erant hæc in praefatarum otiosa, fateor; & ēν αεὶ οὐδεὶς falsata. Sed indicata tamen oportuit breuiter.

VIII. Ita magis è re præsenti. Gorgoniam prouolutam ad altare, habuisse præ oculis Eucharistiae partem, quam secum detulisset: & quidem de more illius temporis. Cum tamen Gregorius, neque ullius moris meminerit, neque habuisse in conspectu notauerit: sed vnius sororis factum descripserit, quæ cum ægrotaret grauiter nocte intempesta accesserit ad altare: quod quidem factum apparuit extraordinarium: nisi si probent aduersarii solitos ægrotantes sic adrepere altari, nec nisi noctu. Ceterum adiulutam clamore ingenti inuocasse τὸν ἀγαπητὸν Ιησοῦν, eum qui super altari celebasur. Christum videlicet; quem inuocatum nihil est necesse in conspectu habere. Nam quid de antitypis dicitur, factum est post inuocationem: neque hac illa dicitur imposuisse altari, sed lacrymis suis misericors, καὶ αὐτὸς λαλεῖ δικαιοποιοῦ, uero, opinor, non erat de more illius temporis: sed tamen distinctum ab inuocatione.

IX. Tertullianus ad vxorem nihil magis meminit domum delatae Eucharistiae, aut in eo consuetudinis Ecclesiasticae. Tantum enim, Non sciet maritus quid secreto ante omnem cibum gustes? & si civerit panem, non illum esse crederet, qui dicitur? Sic enim legendum puto. utrobique per interrogationem; vt posterioris membris sensus sit, si audierit esse panem, crediturum eum esse qui dicitur, nempe a Christianorum calumniatoribus, qui, quos rumores vulgo sererent de infante caso, passim notum. Sed hoc tamens alterius esse argumenti. In priore membra, nihil est de domo cuiusque: cur non eni de Ecclesia, in qua notum & consuetum hanc communionem fuisse? Nam illud, secreto, facile & optime referas ad arcanum mysterii, ne publicaretur Etnicis; vt dissimulari nullo modo possit Croquetii fiaus, qui id mutarit in domi. Sensus est; post communionem per etiam a ieiuna alterutrum futurum, vel ut propterea celet maritum; vel ut dicat se panem sumpsisse: Vtrumque autem suspicionis plenum esse. Itaque addit, Et hac ignorans quisque rationem simpliciter sustinebit sine gemitu, sine suspicione panus an venenzi? Illud ex de Oratione, mihi quidem obscurius est, nec enim video quid illud, & reservatio, conferat ad loci sententiam; quo cunque modo, veretur. Itaque nihil dico.

X. His præpurgatis addo Clementis Epistolas ad Iacobum fratrem Domini, esse suppositias, ac stramineas, ut alias sæpe obseruatum. Hæc autem quæ nunc laudatur, Deus bone, quid habet sani Iacobum fratrem Domini præsumiti instruere, nam ad initium, *Tu ex ordine nos decer instruere.* Et instruendo quidem, minuta ista tradere, de reliquiis corporis Dominici, de pallis, cathedris, candelabris, velis. Magna scilicet mysteria, que ignoraret Apostolus Apostolorum. Quid? quod anathema & quidem graue ei est alienati ab altari sex mensibus, qui vata sacra non diligenter tractari? & Presbyterum qui hunc non admonuerit; iubeat decem annis & quaque mensibus excommunicari? Quis t' explicitas?

XI. *Amphilochium illum autorem vita Basilianæ rursus impostorem esse, testes do Baronum in Annalibus ad annum trecentesimum sexagesimum tertium §. 74. & annum trecentesimum sexagesimum nonum §. 43. & tercentesimum septuagesimum octavum §. 10.* Item Bellarminum in Scriptoribus Ecclesiasticis. Itaque aduersus hunc testem legitimas exceptiones mutuabor ab ipso Baronio, *Quia Amphilochij falso nomine fertur vita Basili⁹ haud dignasatis habetur, qua eruditorum auribus ingeratur, nisi adeo sint perspicaces, qui in eis quæ sint vera à falso sisquisire atq; secerne valeant.* Ex alibi de quibusdam ex ea fabula excerptis, *Sunt hac plane digna risu, quæ & fidem derogant nonnulli, quæ ab aliis accepta, in eadem vita vera esse probantur.* Talius projecto est opera impostorum, ut cum falsa ingerant, vera mendaciorum admixtione corrum pant. En tibi dignum autorem qui nos obiectus mouit! Sed enim viri sunt Papistæ præiudicio valde vacui, illud de columba ~~probator~~ auribus primis exceptum dignoscere potuerint à falsis: quibus nullum fabulæ genus videtur indignum sua grauitate, dum partibus fauacat. Tum autem cum Baronius in hoc authore nihil habeat pro vero, nisi quod aliorum autorum fide confirmetur; quale hoc dicimus, quod ab eo solo defumptum oggeritur?

XI. Nunc ad rem venio. Nos vero si negemus quicquam irreproibilem Ecclesiam, quo se Papistæ possiat aduersum veritatem armare; tum alibi, cum etiam hic; tum & Papistarum ingenium habeamus in cognitum, & hospites simus in historia Ecclesiastica; imo in ipso orbe. Verum unum habemus pro certo, institutioni Sacramentorum nullam omnino hominum consuetudinem praividere posse, Quod Cyprianus eleganter docuit in hoc ipso Sacramento, quanquam alia occasione; Epistola 63. Non est frater carissime, quod aliquis existimet sequendam esse querundam consuetudinem. Quarendum est enim, ipsi que sint sequuntur. Nam si in sacrificio quod Christus obiit, non nisi Christus sequendus est, utique id nos obaudire, & facere oportet quod Christus fecit, & quod faciendum esse mandauit. Quare si unus Christus auxiliensis est, non debemus attendere, quid aliis ante nos faciens putarit, sed quid qui ante omnes est, Christus prior fecerit. Neque enim dominus consuetudinem sequi eporteret, sed Dei veritatem.

XIII. Appa et hoc quanti sit momenti in reservatione illa priuata; quæ sola est, quæ manifeste probatur suisse in v̄su. Nam hæc non tantum hodie nulla est, ne apud superstitionisimos quidem Papistas: sed etiam olim improbata. Rauesteyn. Et consuetudo postea abrogata fuit propter abusum. Quod ergo quidem interprætor, quod ipsa pet se fuit abusus: non quod ei accidentarius aliquis abusus additus sit. Nam in primo Concilio Toletano canon. 14. ita est, Si quis acceptam à Sacerdote Eucharistiam non consumperit, velut sacrilegus propellatur. Item in Cæsaraugustano 3. Eucharistia gratia si

quis probatur acceptam non consumpsisse in Ecclesia, anathema sit in perpetuum. Etenim præterquam quod non solet quod per se ipsum est & bonum tam seuerē improbari propter inductos abusus: vix etiam potest tam præcise lata lex in eam partem torqueri.

XIV. Hanc igitur consuetudinem cum obtendunt Papitæ, quid agunt aliud, quam ex igne victum querunt? & suo monstrant exemplo quam vere olim dictum ab Nicolao Romano apud Gratianum distinctione 8. Malæ consuetudo non minus quam perniciosa corruptela, abiicienda ac vitanda est: quia nisi citius radicitus euellatur, in privilegiorum ius ab impiis assumentur: & incipiunt prauaricationes & varia præsumptiones celerrime non compresse pro legibus venerari; & privilegiorum more perpetuo celebrari. Gloriosum vero Ecclesiæ Romanæ operæ pretium argumenta suæ superstitionis venari ab huiusmodi abusibus, quos neque ipsa retinere olim, nec hodie resumere sit ausa; quamuis accedente potentissimo arguento, nostri odio.

XV. Publice asseruntur paucis probant commode: Nam Clementis praeter fidem, quam dixi sublestant, ne testimonium quidem est expeditum. Scriptis in hunc modum, Tribus gradibus commissa sunt Sacra menta diuinorum secretorum, id est, Presbytero, Diacono, & Ministro, qui cum timore, & tremore clericorum, reliquias fragmentorum corporis Domini custodi re debent, ne qua putredo in sacrario inueniatur, ne cum negligenter agitur, portioni corporis Domini grauiis infieratur iniuria. Communio enim corporis Domini nostri Iesu Christi, si negligenter erogetur, & Presbyter minor a non curat admonere officia, graui anathemate, & digna humilia tiois plaga feriatur. Certe tanta in altario holocausta offerantur, quanta populo sufficere debent. Quod si remanjerint, in crastinum non reuerentur, sed cum timore & tremore, clericorum diligentia conjuman tur. Qui autem residua Corporis Domini, que in sacrario relicta sunt; consumunt non statim ad communes cibos conueniant, ne putent sancta portio commiscere cibum, qui per aqua liculos digestus in secessum funditur. Si ergo mane Dominica portio editur, usque ad sextam ieiunium Ministri, qui eam consumperunt. Et si tertia vel quarta hora acceperint, ieiunium usque ad vesperam. Sic secreta sanctificatione eterna custodienda sunt Sacra menta. Debet integer locus describi: qui lacer tam misere negligitur, ut non intelligatur: & paucis verborum captatis similitudinibus detorquetur: vt aliud dicat, quam proposuit. Ego sane nego agi de reservatione Sacramenti: nego de vlla eius corruptione: nego sanctuarium esse vllum locum dicatum reservationi consecratorum. Denique nego quiesquam esse, quale nunc somniantur Endimiones nostri.

XVI. Quid ergo? Nempe de reseruatione, quomodo potuitis cogitare, qui eo ipso loco prohibeat reseruari in crastinum; & iubeat clericorum diligentia consumi, vel mane, vel tertia, quartave hora? Quæ horarum diuersitas inde est, quod bis potuit missa eodem die celebrari in magnis Ecclesiis, festisque diebus: Ut facile appareat, quisquis ille fuit, voluisse, quod esset residui post communionem plebis consumi eadem actione. Et hæc reseruatio est?

XVII. Respondeat Bellarminus adhibendam exceptionem earum parum quae reseruandæ essent pro communione infirmorum : nam aliquia holle nimis multum Eucharistiæ conservari.

XVIII. Ita, inquam, oportuit somniare, qui ex posteriori errore priora
præcepta emendant. Sed non si Iesuitæ audacter somniant, ideo Clemens
ille, quisquis est, inepte balbutit, vt nesciret, quid diceret. Certe apud eum
nullum est indicium reseruationis in infirmorum gratiam. Et quid intereat,
quantitatis curam gerere? Quasi interesset plaustra non reservari corporum
Christi: Quasi bonum aliquod, & quidem tantum in Ecclesia multiplicari
indignum esset. Quasi infirmorum numerus definiri posset. Quasi denique
non posset vinis Missæ compendium fieri, & quarta lextave hora commu-
nicari præsanctificatis.

XIX. Pergit. Et quæ custodia adhibenda esse, inquit, aut quodnam præ-
redinis periculum timendum, si nihil seruandum:

X X. Hoc ibam explicatum. Moris fuit olim oblationes admitti laicorum. Cuius rei adhuc vestigium est in Missa Romana, cuius parti cuidam Offertorio nomen est sive Offerendæ, ante consecrationem. Scortia de sacrificio Missæ libr. 4. cap. 1. Offertorium dicta est pars illa in qua populus Ecclesie Ministri oblationes suas offerebat. Alcuinus de Diuinis Officiis, capite de celebratione Missæ. Sequitur deinde offerenda, quia inde hoc nomen accedit, quod tunc populus sua munera offratur. Nam, Omnis Christianus procurat ad Missarum solennia aliiquid Deo offerre: Canon est Gregorij septimi auid Gratianum dist. 1. de Consecratione.

XXI. Quæ sic offerebantur, dona reponebantur certo loco ei rei destinato. Scotia ibidem, Non omnium tamen indifferenter recipiebantur oblationes, sed eorum tantum, qui & Catholicæ essent communionis, & viae integritate pollerent: ideoque antequam ad altare inferrentur, deportabantur in gazophylacium, seu secretarium, ut prius disquiriri posset, an oblationes signa essent, qua Domino offerrentur. Et quanquam huiusmodi disquisitio usquam occurrat, atque adeo ne Scotia quidem confirmat vlo testimo-
nio, tamen de gazophylacio, siue secretario, siue quocunque loco dubitari
non potest.

XXII. Nam inde desumebantur, quæ communioni destinabantur deoque etiam consecrationi: vnde Cyprianus de Eleemosyna, *Locuples & iues es, & dominicum celebrare te credis quia Corbonam omnino non respicias, & quia in dominicum sine sacrificio venis, partem de sacrificio quod pauper obilit sumis.* Reponebantur in altari, sive mensa. Docet Dionylius, cum post abscessum Catechumenorum scribit, *εἰ ἡ λειτεργίας διανομήσθαι επλησσει τοῦ ιερεύντος ἐν τοῖς ιερεύντοις οὐκέτι ἔστι τοῖς ἄλλοις, καὶ τὸ δὲ εὐλόγιον ποτέ τοιον, Qui in ministeriū officio sunt pricipiū (Diaconos designat) una m Sacerdotibus super altari proponunt sacramentum panem & benedictionis possum. Clemens Constitutionum 8. cap. 12. *εἰ διάκονοι επονούτων τῷ διεργάταιντος προ τοῖς ιερεύσαντος, Diaconi adhibeant dona Episcopo ad altare.* hi yostomi Liturgia habet *tūc τῇ ἀγίᾳ τελείᾳ τῶν Σειών δέσποτον, sancta mensa adiutorum donorum depositionem. Petri, τὸ δέσποτον τῇ ἀγίᾳ τελείᾳ, Deponere sancta in sancta mensa. Hoc ipsum Clementi est, altario holocausta offerre.**

XXIII. Eodem illo loco (quem Clemens sanctuarium appellat) re-
adebantur etiam vresilia altari deseruientia, Pallus, inquit, & vela,
qnae

qua in sanctuarij sordidata fuerint ministerio. Nempe quia eadem opera inserviebant corundem donorum munditiae.

XXIV. Plana nunc omnia. Etenim quæ cautio exigitur à Clemente, ea nullo modo pertinet ad consecrata in altari, quæ in ipso altari iubebantur consumi: Sed ad sacrarium illud, in quo poterant & mures & aranei, & tinea stabulari: tum pallæ, velaque, & candelabra situm contrahere, rubiginemque & putredinem. Huc igitur illa eura, *Altaria, inquit, palla, candelabrum, & velum, si fuerint veritate consumpta incendio dentur.*

XXV. Ne obijito ergo Bellarminus, nullum putredinis periculum, si nihil conservandum hoc nemus ignorat, qui suos norit digitos. Sed si non conservandum corpus Domini, non propterea nihil: sed multa supplex, qua inserviebat altari munda esse merebatur.

XXVI. Chrysostomus ad Innocentium, reseruatum nihil dixit; sed sanguinem qui super altari, fusum in militum vestes. Vnde ergo habent reseruatum? Scilicet, quia sub vesperam diei cum non solet consecrari. Sed fallunt. Non enim nunquam consecrabatur sub vesperam. Augustinus Epistola 118. *Vixit bis offerri quinta Sabbati hebdomada ultima quadragesima & manu & ad vesperam. Humbertus contra Pectoratum. Quotidie fuit teria, siue nona, siue quacunq[ue] hora fuit nobis Missa, non fit nisi perfecta. Paulo post, Aliæ causa est Dominica diei, ac solennitatum, alia ieiunorum. Si ergo hora nona, aut vespertina diebus ieiunorum perfecta agitur Missa, nulla prout dubio inde contrahitur noxa. Belet cap. 50. diuinorum officiorum, Cantatur Missa diebus fatus hora teria, profecta sexta: & nona in quadragesima, as alius diebus ieiunorum. Commodo. Nam qui dies Chrysostomo designatur, ieiuniū fuit: nempe vespera magni Sabbathi; quæ ipsa erat in ultima hebdomada quadragesime sexta feria.*

XXVII. Et tamen vesperam non dixit, sed diem inclinarem in vesperam *επί την ημέραν την πεντηκούντην: Quæ inclinatio incipit inde ab hora sexta, id est, à meidiæ. Itaque non erat necesse amota esse Sacra menta ab altari, ex quo communio erat facta: tantum dilatam distributionem donec Baptisma foret administratum: quandoquidem constet eo tempore sic solitum fieri, ut baptizati statim admitterentur ad sacram Missam. Niemis illa profecto *μερισθαι* est, in longæ reseruationis argumentum, momenta singula temporis, vt ita dicam, transferri.*

XXVIII. De vasis ludicra res est. In Optrato calices fractos lego qui sanguinem ferrent; & apud Ambrosium, quo sanguis contineretur. Lego apud eundem Ambrosium, velum in quo consecratur corpus; apud rudem auro libare antistites, & argenteis scyphis fumate sanguinem. Quid habeat mentis, qui his vtuntrum? Nam videlicet omnes ea vasa fuisse, quæ ad consecrationem pertinerent; nullo modo ad reseruationem. Sed nec Sedulus linteum dixit, quo reseruaretur: sed in quod mitteretur Sacramentum. *Si in linteū, vel in vas sordidum nemo illud mittere audet, quanto magis in cor pollutum?* Certe & velorum & vasorum usus erat in consecratione; vt paulo ante apud Clementem.

XXIX. Sed virgetur pafphorium ex Constitutionibus Apostolis. Recte, si Bellarminus doceret sumptum pro vaseculo. At non facit. Nos autem quid vocabuli nusquam legimus, nisi in Interpretibus Septuaginta; horum usum opponimus Bellarmino; quem designavit Hieronymus, asserens significari thalamum in quo habitaret praepositus templi. Scilicet quia sic expressum Hebreum 10:17, quod nomen David de Pomis exponit 777, cubiculum, thalamum, conclude: David Kimchi, 10:17 וְנִזְמָן, ubi comedebatur. Non habet autem Bellarminus unde prohibeat intelligi delatas reliquias in domum Episcopi, vt ibi non conservarentur, sed consumerentur à Clericis: quomodo scimus interdum factum, vt etiam puerit è schola distribuerentur, tanquam non pertinentes amplius ad Sacramentum.

XXX. In Concilio Niceno de Diaconis distribuentibus dum nullus ad est Presbyter; nullum verbum est: sed duntaxat, vt cauerent se vel Presbyteris distribuerent; vel ipsi priores sumerent. Scitut Bellarminus, & occupauit: hanc partem extare apud Russinum; apud quem descriptos Canones esse ipsos veros, & authenticos testari Cyrillum in Epistola ad Concilium Cathaginense. Ast ego miror; unde tan subita firmatio. Nunc non tantum veros, sed etiam authenticos Canones Nicenos à Russino descriptos esse: quod tamen animose contra disputatur, & cum negantur fuisse tantum viginti: & cum de sexti Canonis agitur interpretatione: de quo veroque capite oportuit prolixe agi in disputatione de Oecumenico Pontifice. Sic autem omnes docti exiguum fuisse Russini in vertendis autoribus religionem. Sed & mentitur Bellarminus in Cyrillo teste. Nam hic Russinum nulquam nominat, sed Ecclesiasticam historiam, Necesse habui, inquit, fideliſſima exemplaria ex authentica Synodo in Nicae cititate Bithynia habita, vestrę charitatem dirigere. ὅτις τὸ εὐχαριστησάντων ισολαβήσεται, Quod & in Ecclesiastica historia requirentes inuenientur. Scio equidem nullum nunc extare librum cui titulus sit, historia Ecclesiastica, in quo descripti reperitāt̄ hi canones: sed quid si fuerit olim? Quid si liberum quidem sic dictum Cyriillus firmaginatus: sed in genere historiam Ecclesiae, etius pars esset ipsa descriptio actorum?

XXXI. Praeficatorum inuentum recens fuit in Ecclesiam inducum: nec facile nominatum aut etiam indicatum ante Concilium illud Trullanum, seculo denum sexto. Quæ tandem futura est Ecclesia conditione, si quæcumque posteriora inuexere secula; habenda sint pro authenticis? Nimirum illa Nicolai paulo ante nimium negligēta fuit admonitio. Enimvero quid decretum eo Concilio? In omnibus sancta quadragesima ieiunij diebus, preterquam Sabbatho, & Dominica, & Annuntiationis die, zodiaco tauri, & regnante iugō Aries, fiat sacram pre, & adificatorum sacrificium. Atqui Basiliū tempore alter usus erat. Epistola ad Cæsariam Patriam, *καὶ τὴν τοῦ γενετεροῦ τοῦ ἵντος ἐδειγόντα νομοντεύσθη. Εἰ τὸ κυριακὸν τοῦ τετράδοι, καὶ τὸ διαγωνικόν, καὶ τὸ τετράκοντα, καὶ τὸ τριήκοντα καὶ τὸ τετρακοντάκιον τοῦτο.* Quater nos singulis septimanis communicamus: Dominico die, serua quarta, in parœcœ, & Sabbatho: sed & per alios etiam dies: si martyris altuus memoria celebretur. En tibi quatuor diebus communio: reliquis nullam exceptis festis: Ergo nulla praeficatorum missa.

XXXII. Absentium, & ægrotantium habitam fuisse rationem, negari nequit: adeo frequentia sunt testimonia, & exempla: eaque vel à Iustino teste, antiquissima: nam ille primus meminit suo sic factum tempore. Nec

postea cessatum multi sunt, locupletesque testes. Verum quicquid id fuit, alienum est ab hac de reseruatione controversia. Reseruatio enim opponitur communioni: & inferri species esse Sacra menta etiam sine communione. Itaque nobis legitima exceptio est.

XXXIII. Reseruatio proprio dici non potest: quandoquidem & continuaretur consecrationi: & fieri communionis gratia; cui, vt dixi, reseruatio opponitur in hac controversia. Vtrumque patet ex Iustino: apud quem disertum est; Diaconos dare presentibus *ταῦτα γράψαντες μεταβεῖσθαι*, & deferre ad absentes. Unde explicatio est tum missæ ad Episcopos Eucharistie, tum concessæ morientibus. Neque enim verum ad Episcopos Romanis missam fuisse in Asiam usque; sed ad Episcopos Romanos aduentantes. Et Concilium Nicenum, sic sine dubio prohibuit denegari communionem iis de quorum vita desperaretur.

XXXIV. Restitat Bellarminus; & instat tripliciter. Primo, hanc responsionem non posse aptari, nisi Iustino: nam reliqua testimonia indicare asseruationem. Secundo; si non sit Sacramentum nisi dum sit id quod Christus iussit, ergo delationem ad absentes non potuisse esse Sacramentum. Tertio; Diferentes cum erant apud absentes, ægrotos &c, vel repetitæ consecrationem, vel non. Si repetebant, ergo frustra panem deferebant à coru sacro, quem poterant habere ex domo priuata. Tum autem non erat opus; quia in delatione perseverabat corpus Domini. Si non repeterent, ergo nihil utilitas conferebant: quia symbola sine verbo nihil sunt.

XXXV. Sed hæc frustra. Primo, falsum est, non posse hanc responsionem nisi Iustino aptari: id tantum verum, non exprimi nisi à Iustino. Sed cum is describerit morem Ecclesie; quid obstat quominus inde explicetur reliqua? Certe Concilium Nicenum non meminuit nisi *επιστολὴ τοῦ Ιωσήφ & Ιωνᾶς*: quæ verba nisi aliunde explicarentur possent in mille facies verti. Dico igitur, et si exempli gratia, Ireneus nihil dixerit nisi missam fuisse Eucharistiam ad Episcopos illos; tamen hoc supplendum ex Iustino, nempe eodem tempore cum communio celebraretur in Ecclesia.

XXXVI. Secundo; verum delationem ad absentes non fuisse Sacramentum: quod etiam nemo dixit: sed delatum fuisse Sacramentum ad absentes: nempe vt quod reliquias in Ecclesia, idem ipsis absentibus, per sumptionem Sacramentum esset. Sæpe enim dictum, Sacramentum nihil esse absolutum, sed relatum: argue ita, quod consumeretur in Ecclesia; non fuisse Sacramentum absentibus: neque id quod ad hos deferretur, iis qui essent in Ecclesia. Sed tum presentibus datum, tum delatum ad absentes, vt de eodem Sacramento participarent utriques; quod aliter videbatur fieri non posse.

XXXVII. Instantia postremæ quis me vim docebit? Qui deferebant vel repetebant consecrationem, vel non. Ita esto, inquam. Perge: Atneque repetebant; neque non repetebant. Monstrum contradictionis. Tamen perge; & perfice minicam conclusionem, vt videamus quid ad praesentem controversiam conferat. Sed ad rem: dico non fuisse repetitam consecrationem: sed tantum significatam: id est, declaratum huic, siue absenti, siue egroto, partem ad eum deferri consecratorum in publico sacroque cultu. Verum, inquit, symbola siue verbo nihil sunt. Ista est quidem: sed hæc symbola non poterant dici esse sine verbo, que erant consecrata in spem communionis. Nam quid tam si non eodem momento temporis, dummodo continuata actione? Ergo, inquit, Sacra menta erant inter deferendum. Negatur consequentia, inquam: sed tantum consecrata, vt communicando essent Sacra menta.

XXXVIII. Hactenus exempla reseruationis. Dedeus ex Chrysostomo, & Damasceno argumentatur. Chrysostomus homilia de Iudea prodicit; docet, inquit, sicut hæc verba, *Crescite & multiplicamini & replete terram*: semel ore Dei prolatæ, semper retinent suam creandi, conservandi, multiplicandi, genera diuine efficaciam coniunctam viribus naturæ, in finem usque: sic verba Sacra mentalia semel prolatæ super pane & vino, semper obtinere efficaciam, vim & veritatem etiam post communionem, quandiu Sacramentum conservatur. Damascenus libr. 4. capite 14. Thesis, *In principio dixit Deus, producat terra herbam virentem, & usque nunc pluia facta est: Producat germina, diuino coadiutori & vigorante præcepto usque nunc est: Sic dixit Christus, Hoc est corpus meum, hoc facite in meam commemorationem: & omnipotenti eius præcepto donec veniat efficietur. Sic enim dixit, donec veniat, & fit pluia noua agricultura per invocationem Sancti Spiritus, obumbrans virum. Nam quemadmodum omnia quacunque fecit Deus, Spiritu Sancto cooperante fecit: sic & nunc Spiritus Sancti operatione, hæc supernaturam operatur, quæ non potest capere nisi sola fides. En tibi Dedeus exclamat, Damascenus ex comparatione creationis, & consecrationis, suadentem reseruationem corporis Christi extra & post communionem.*

XXXIX. Ego contra: En tibi Papisticam imposturam: nouam impudentiam. Nam neque Chrysostomus, neque Damascenus de reseruanda Eucharistia agunt, sed de efficacia consecrationis, quæ sit per verbum Dei, illud ipsum, quod ex ore Christi exceptum fuit olim à Discipulis: quomodo per illud ipsum verbum, quod initio mundi prolatum est à Deo perseuerat ordo naturæ. Certe Chrysostomus perspicuus, *Et nunc ille præsto est Christus, qui illam ornauit mensam: nempe cui assederunt Apostoli; ipse istam quoque consecrat. Non enim homo est, qui proposita de consecratione mensa Domini corpus Christi facit, & sanguinem: sed ille qui crucifixus pro nobis est Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute consecrantur, & gratia. Hoc est, ait, corpus meum. Hoc verbo proposta consecrantur. Et sicut illa vox quæ dicitur, Crescite & multiplicamini, & replete terram, semel quidē dicta est, sed omni reperiit effectum ad generationem operante natura: ita & vox illa semel quidē dicta est, sed per omnes mensas Ecclesie usq[ue] ad bodiernā diem, & usq[ue] ad eius aduentum præstat sacrificio firmatatem. Hæc ille. Ex cuius primis verbis, quis tam stipes clie potuit, vt non videret agi de consecratione: non autem de consuertione. Et vero illud, quandiu Sacramentum conservatur, Dedeus mendacium est, non ullum Chrysostomi dictum.*

XL. Nec obscurior Damascenus: in eius verbis, mirum nihil fuisse mutatum: nam vt recitata sunt, nihil aliud indicant, quam quod in Chrysostomo obseruatum est, *Sic & nunc Spiritus Sancti operatione, inquit, haec supernaturam operatur. Quid illud operatur? Lege precedentia, Si igitur verbum Dei vinci est, & efficax, & omnia quæcumq[ue] voluit Dominus fecit. Et paulo post,*

Non potest panem sui ipsius corpus facere, & vinum & aquam sanguinem? Ergo hoc operari super naturam significat panem facere corpus: quod quid ad cooperatoriationem? Itaque Clichtouæus annotauit, *Deinceps ostendit auctor veritatem huius Sacramenti ex omnipotencia Dei in rerum creatione perspecta, neque minus valida, aut efficace ad operationem huius mysterij.* Et paulo post, *Simili pene argumento ex manifestatione diuina virtute in rerum primaria productione, & humana natura assumptione, utitur beatus Ambrosius in libro de Sacramentis, ad manifestandam huius admirabilis mysterij veritatem.* Legatur ergo Ambrosius: & si quicquam eo loci dixerit de asseruacione: si non disertissime de consecratione, trophaeum Dedeus erigit. Sed haec eludi non poterunt, ex de ijs qui initiantur: male enim Clichtouæus citabat, *Si tantum valuit sermo Helia, ut ignem de celo deponaret, non valebit sermo Christi, ut species mutet elementorum?* De totius mundi operibus legisti, quia ipse dixit: *& facta sunt: ipse mandauit & creata sunt. Sermo igitur Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea qua sunt mutare in id quod erant?*

C A P . X .

Argumenta Catholica contra reservationem.

I. *Contra Papistas primum argumentum.* Nullum est Eucharistia Sacramentum præter institutionem suam: At panis & vinum reservata, sunt præter institutionem suam: Ergo panis & vinum reservata, non sunt Eucharistia. Maior patet; quia nullum Sacramentum est à natura sua: Itaque pro: suis ab institutione. Antecedens fuit in concessis libro primo: & facile probatur, quia alioquin omnis panis, omne vinum esset Sacramentum, quod est absurdissimum. Præterea: Nulla promissio diuina cui additum est præceptum, impletur, nisi impletatur præceptum: At consecratio Eucharistiae promissio est cui additum fractionis, acceptio, manducatio, præceptum: Ergo ea promissio non impletur, nisi hoc præceptum impletur.

II. Probatur assumptio, tum quia in institutione nullum vel indicium est reservationis: non magis profecto quam assationis, aut venditionis, aut emplasti: vnde certum, non magis panem asseruatum posse esse Sacramentum, quam assatum, aut venundatum, aut usurpatum in emplastrum: tum etiam, quia designatur nominativum distributio & manducatio, pro: suis opposita asseruatione: & multo magis quam aqua & vinum: cum inter scien: tias proprie oppositione nulla esse possit: possit autem in actionibus, quæ se: mutuo perimere possunt: ut hic, non potest vnumdemque & asseruari, & communicari, sive consumi. Nam asseruatio vtrumque excludit; etiam ex hypothesi Papistica. In Institutione autem contineri distributionem, sive communicationem, non est quid dubitet. Non enim sicut tam distinctæ narrationes Euangelistarum, & Pauli, testantium, dixisse Christum, *Accipi: te, comedite, Hoc est corpus meum: Accipite, bibite, hoc est nouum Testamentum in anguine meo.* Quæ verba sunt solennia, ut nulla liturgia omiserit; nulli Patres reticuerint. Tam certum est ergo panem comedi, vinum debere bibi: quam certum in altero Sacramento aquam adhiberi debere ad lauandum. Vtrumque enim æque continentur & exprimitur in institutione.

III. Croquetius non nihil nugatur, quo videri queat minor infirmari; quoniam conseruandi morem deducat ab ipsa institutione, *Nam si quod res est dicendum foret, inquit, non prius Eucharistia, quam eiusdem adseruanda fuit institutio.* Quod ego quidem primo aditu vobis, lectum, miratus sum pro: suis *adgredi.* Sed audiamus probationem, *Contendunt enim quidam Veteres; Inueni, etiam tum Apostolum, ita uscopissim ut pariem absumeret, par: tem adseruaret, quam postea spectandem, irridendamque Christi preferret ho: stibus, ut saam illi fidem magis approbare.*

IV. Egregie. Scilicet aut hic vincet, aut nullus. Hem Iudas autor. Non potuit altius iri: non religiosus cogitari. Iudas in cuius cor iam Diabolus miserat, ut Magistrum traduceret. Hunc vero caue Croqueti, nos credas vobis autorem inuidere. Absit: absit. Imo etsi suboleat fabula, cuiusmodi plurimæ sunt in vita Christi: tamen in vestri gratiam, non disputabimus, sive à veteribus sit autoribus, sive à recentibus Sophistis. Quin potius omnibus persuadere conabimur, hoc quod ultro proficeris, Iudam proditorem primum autorem suis reservationis huius, quam nunc Catholicæ constanter oderunt; Papistæ pertinaciter tueruntur, beati tanto autore, tam pio, tam sancto.

V. Bellarminus negat eandem assumptionem: quia Dominus iussit panem benedici, & manducari: sed non iussit continuo post benedictionem manducari, præsertim totum, & ab omnibus, modo ad eum finem benedictio seu consecratio ordinatur.

VI. Sed hoc fruolum apparet ex statu questionis: in qua non queritur propriæ; quando aut consecratur, aut comedatur, sed quando sit Sacramentum. Nam n: gamus nos vñquam esse, nisi cum sumitur, ne illo quidem exiguissimo momento, cum è manibus Sacerdotis transit in manus communiantis. Papista autem contra, non tantum in manducatione esse vere Eucharistum, sed etiam quantumcunque immensi spatio inter consecrationem & manducationem. Itaque diuerit hæc solutio in alienam thesim, nec infringit vim argumenti: quod est directe contra Papistas, qui, ipso statim teste Bellarmino, docent, etiam si sit consecratio sine ordine ad manducationem, sed ad quemvis alium finem, tamen verum Sacramentum esse, & perseverare, quandiu ipsa species. Vnde constat, etiam si nunquam successat manducatio consecratio, tamen haberi vere pro Sacramento.

VII. Sed rationem audiamus negare minoris. Distinguunt essentiam Sacramenti, ab vobis. Institutionem non complecti solum essentiam, sed trium vobis: nempe benedictionem pertinere ad illam: ad hanc autem manducationem. Porro rem non pendere quoad esse suum, ab vobis: quædammodum si quis sedem faciat; etiam si nemo in casu defeat, tamen est sedes. Eadem ratio est Rauestria.

VIII. Imo, ita quā, manducatio nou est vobis Sacramenti: sed est vobis signi, sive panis. Quomodo lotio vobis est aqua: hoc est, aquam determinat ad eum modum, secundum quem usurpata fit Sacramentum. Itaque etiam dupli signo suus cuique est vobis, in uno tamen eodemque Sacramento: cum si ipsius Sacramenti vobis esset, non autem signi; ipsum etiam vi-

num comedere oporteret. Supponit ergo falsum, cum dicit manducationem esse vobis, cu: sit ipsa materia propinqua huius partis: quod meminimus sepe fuisse obseruatum. Porro, materiam manifestum est pertinere ad ipsam essentiam: vnde necesse est nullum esse Sacramentum panis, si nulla sit manducatio: nullum vini, si nulla potio.

IX. Et tamen inconsiderate dictum, consecrationem pertinere ad essentiam Sacramenti: cum contra Sanctos in hoc ipso arguendo testetur, esse causam efficientem, *Non dubium certe, quin actione opus sit, ut sit Sacramentum, & in rerum natura producatur: ideo ab actione illa, tanquam à sua causa efficiente, Sacramentum hot appellatur Benedictio & Eucharistia.* Atqui causa efficientis, cum sit extrinseca effectui, nulla est de essentia effectus: sic Deus non est de essentia mundi, quem creavit: nec Abrahamus Isaci, quem genuit. Hinc argumentum fit fortius: Nam quia panis, qua panis, non Sacramentum: Ergo necesse est ut de essentia eius qua Sacramentum est, sit vel consecratio, vel manducatio: Non autem consecratio, quia est effectus: Ergo manducatio.

X. Maiorem à nemine impugnatam legi: tantum à Bellarmino secundam ei confirmandæ exhibitam rationem, sumptam ex Caluino. Negat enim esse promissionem additam præcepto. Primo, inquit, si verba illa continenter promissionem, certe per verbū futuri temporis expressa fuissent: vt in Baptismo, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* Deinde, si esset promissio præcepto annexa: ergo impletio eius promissionis non comitaretur, sed sequeretur actionem manducandi: proinde non haberent fidèles Sacramentum, & ipsum corpus Domini dum manducarent, sed totum post: aquam manducassent. Itaque non manducaretur corpus Domini, ne in Sacramento quidem. Probatur consequentia; quia in similibus promissionibus, semper actio præcedit, quæ fuit imperata, & tandem sequitur impletio promissionis. Etenim impletio promissionis, est effectus actionis imperata: at semper causa est prior effectus, saltem natura. Itaque sicut prior est Baptismus, quam remissio peccatorum; & invocatio, quam exaudiet: sic prior esset manducatio, quam præsentia corporis Domini. Hoc autem absurdum esse, probat ex Caluino sententia, qui dixerit, *Pios dum sumunt ore corporalia Sacramentum, simul sumere ore fidei ipsum verū Domini corpus.*

XI. Sed esse promissionem res ipsa manifestum facit. Nam omnis significatio futuri effectus est promissio. His autem verbis continetur significatio futuri effectus: nempe sacerdotia communionis & spiritualis cum Christo. Est igitur promissio. Certe Gabriel Biel Epitome in Canonem ad verba, *Hoc est enim: sic scripti, Pactum fecit Christus cum Ecclesia per discipulos representata, quod ad prolationem horum verborum ipse, vult assistere, & panem in suum corpus conuertere.*

XII. At omnis promissio per verbum futuri temporis exprimitur. Hoc vero est falsissimum. Matthæi 28. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.* Caluinus, *Non in unam modo atatem, sed usque ad finem mundi Dominus auxilium suum promittit.* Ergo promissio est. Nisi forte Caluicum tuo more explodas. Sed audi saltem tuos. Caicatanum, *Ut intelligamus promitem nobis per hoc, non præsentiam Iesu corporalem, sed diuinam. Iancium, Consolatur vos promissione sua præsentia & continua.* Et post, *Cum Apostolis promittit suam præsentiam: in ipsis Apostolis loquitur omnibus fidelibus: quemadmodum ostendit illud, usque ad consummationem seculi.* Non enim Apostoli usque ad seculi consummationem permanuerant in mundo, sed mediantibus illis qui tunc erant, etiam illis qui postmodum futuri essent, hanc promisit gratiam. Lucas Brugenensis, *Aduerte, & imis cordibus reponite, quam promitto, rem veram, quamquam oculis non subiciendam.* Verum cur alios, & nō te tibi obijcio Bellarmino? Sic enim scripsisti de Ecclesia militante lib. 3. c. 13. *Aperta est promissio sine nomine Ecclesia, Matthei ultimo, Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi.* Quid igitur obstat, quominus hoc exemplo concludamus aliquas promissiones concludi præenti tempore? Sed & alio, Matth. 5. *Beatis eis quum maledizerint vobis homines.*

XIII. Non comitaretur, sed sequeretur actionem manducandi. Negatur hoc etiam. Nam cum hic agatur de internallo temporis: tum vero quæ ratione tantum priora sunt, tempore simili sunt tamen. Ut lotio Baptismi, quae est materia, sine dubio est ratione prior Sacramento: sed tamen tempore nullo Sacramentum Baptismi præcedit. Homo etsi prius sit homo ratione, quam peccator, tamen nonquam est homo ante quam peccator. Et infinita alia. Itaq: non est necesse, ut prius aliquanto manducetur panis, quam corpus Christi. Quoniam, ut alias admonui, manducatio est materia Sacramenti, cui accedit forma, mutatio in corpus Christi. Necesse est autem in Sacramento simul tempore esse & materiam, & formam: itaque simul comedere fidelibus & panem, & corpus Christi.

XIV. Coneedo, in quibusdam promissionibus præcedere actionem imperatam, sequi impletionem promissionis. Sed in omnibus, prorsus falsum, atque adeo in ipso Baptismo: vt dixi. Nec verum impletionem promissionis esse effectum actionis imperata: nisi impræcipie. Solus enim promitteritis id ius est, et efficiat quod pollicetur. Tum autem, ut alias docuimus, in causis Ethicis, nihil obstat quominus effecta, non tantum simul sint, sed etiam prius quam actu causa existat. Et sic interdum gratia prior est Baptismo, ut in Cornelio Centurione. Sunt autem Sacraenta, ut alias disputatum, inter causas Ethicas, nullo modo inter Physicas.

XV. Alterum argumentum contra Papistas. Nullum Sacramentum durat ultra materiam suam. At materia Eucharistiae est momentanea: Ergo & ipsum Eucharistia Sacramentum. Maior patet ex sensu communi. Minor vero; quia materia propria aqua, est actio comedendi: quæ est transiens non autem permanentis.

XVI. Papistarum de materia huius Sacramenti perplexa opinio est. Bielius, ad illud Canonis, *Hoc est enim, hæc sunt. Dicendum quod Eucharistia est quadam forma, scilicet species sive accidentia panis & vini, que per se stant, & in nullo subiecto recipiuntur: ideo non est ibi assignare formam præter species, nec etsi est aliqua materia: nam sola ista species constitutum Sacramentum Eucharistia.* Quia tamen species illæ sunt Sacramentū, ideo sunt signatae contenta: propter quod nonnulli dicunt, quod ipsa significatio specierum sit forma Eucharistie; & species ipsa velut materia, verū, quia significatio nō distinguitur à signo significante secundū probabilē opinionem: ideo secundum meam, non erit distinctione inter formam & materiam Eucharistia: eo quod sola species sint Eucharistia.

XVII. Sed

XVII. Sed de speciebus sine subiecto disputatio non est huius temporis: hac igitur dilata; dico in eis ipsas species solas ponit loco materiæ; & longe ineptius loco formæ. Primum enim in omnibus Sacramentis materia est signum aliquo modo determinatum secundum aliquam similitudinem rei significata: ita enim habebat communis consensus libro primo. At species panis nullam habent determinatam similitudinem ad corpus Christi: non magis quam panis ipse, aut etiam in Baptismo aqua ad sanguinem. Itaque præter eas species necesse est dari aliquid, quo determinentur ad Sacramenti naturam. Illud autem necesse est dari ex institutione: à qua nihil haberi potest præter panem & mandationem: vinum & potum. Itaque semper manet argumentum non solutum.

XVIII. Tertium argumentum, ab analogia Sacramentorum omniū. Nam ut patet ex enumeratione, Sacraenta omnia in ipso vsu fuerunt: vt in Baptismo aqua in lotione tantum. In Pascha, agnus in esu. In sacrificiis, boues in immolatione. In suffitibus, thus in igne. Cur non similiter in Cœna Domini panis & vinum in esu & potu, iuxta proprietatem nominis, vt in reliquis?

XIX. Negant consequentiam: & obtendunt comparari dissimilia. A quā non esse Baptismum, sed lotionem in aqua: & hanc esse actionem; illam vero rem consistentem. Ast Eucharistia Sacramentum, duabus rebus constare secundum suam substantiam, teste Irenæo altera cœlesti, nempe corpore Christi, altera terrena, nempe pane & vino. Neutram esse actionem, seu vsum. Itaque Sacramentum Eucharistia non esse actionem aliquam, neque in actione, aut vsu aliquo, secundum suam naturam & definitionem consistere.

XX. Atqui hæc fuere plenius disputata paulo ante contra Bellarmiū: ut nunc sufficiat perstringere. Vere aquam esse Sacramentum Baptismi: non absolute & quovis modo, sed in ablutione. Vere itidem panem & vinum esse Eucharistiam, sed in esu potu. Itaque hæc Sacraenta hactenus esse paria, quatenus ad hoc argumentum pertinent.

XXI. Nec verum magis Eucharistiam duabus rebus constare secundum essentiam suam, quam Baptismum. Quia verum, rem cœlestem eadem spirituale esse: item terrenam & corporalem. At hanc vtramque in Baptismo esse; præterquam concedere debeant quicunque proprie de Baptismo dictum pertendunt, regenitum esse Spiritu & aqua: etiam Patres diserte docent. Nazianenus orat. 40. διτὸν ἡ τρεπτοῦσα, διέδωκε τῷ Φραγκῷ, οὐκοῦ πρίν μητῷ, Gemina pargatio est, per aquam scilicet, & Spiritum.

XXII. Et sane ita est necesse; quandoquidem positum ab initio, Sacraenta omnia propriæ huius & strictæ definitionis esse non posse absque signo & re significata: illo terreno corporeo que elemento, ista gratia Dei; quæ ipsa ne concipi quidem queat nisi cœlestis. Vnde definitio apud Papistas, Sacrum signum gratiam conferens. Quod si signum & gratia pertinere ad definitionem; quis negare potest, vt tumque esse essentiale: siue ut Rauenstein loquitur, vt roque Sacramentum constare secundum suam substantiam.

XXIII. Nam quod addit, in Eucharistia neutram illam partem esse actionem, nullius est momenti. Nam ne in Baptismo quidem aqua, & gratia sunt actiones, saltem humanæ, quomodo nunc actionem nominamus. Nam alioquin certum gratiam saltem esse actionem, sed diuinam, cum fiat à Deo: quod itidem est in Eucharistia; in qua corpus dicitur, pro communione corporis, teste Paulo: quæ communione fit itidem in nobis à Deo. Sed nihil ad rem. Nam quomodo cum aquam dicimus, & remissionem, necessario intelligitur aqua cum suo vsu, vnde si ut aqua sit Sacramentum; deest lotione, per quam determinatur: sic in Cœna, panem haud alter concipendum est, quam in vsu suo: qui non mihi transit quam lotio. Quare omnino paria sunt Baptismus & Eucharistia. Firmum igitur argumentum.

XXIV. Quartu, sic argumentor. Vbi nulla manducatio, ibi nullum Sacramentum Eucharistia. Ast vbi reseruatio est, ibi nulla manducatio. Ergo vbi reseruatio, ibi nullum Sacramentum Eucharistia. Minor patet ex statu huius questionis: quia opponuntur manducatio & reseruatio. Maior probatur. Vbi nulla analogia est Eucharistia; ibidem nullum Eucharistia Sacramentum: Ast vbi nulla manducatio; ibidem nulla analogia Eucharistica. Ergo ibidem nullum est Eucharistia Sacramentum. Maior patet ex libro primo; & Augustini testimonio, pronuntiantis absque similitudine signi ad rem significatam nullum esse Sacramentum.

XXV. Superest minor, ne ipsa quidem difficilis probatu. Quia constat analogiam signorum Eucharisticorum ad corpus & sanguinem Domini, confidere in ratione alimenti, & nutritionis: quæ ratio nulla est absque manducatione & potu. Vtrumque patet, cum ē Scriptura; tum ex Patribus. Nam Ioannis 6. perpetua allegoria est manducationis Christi. Nam cum præmisset Christus, Ego sum panis ille vita: subiecit, Hic est panis ille qui ē cœlo descendit, vñ qui ex eo vescitur, non moriatur. Ego sum panis viuis, qui ē cœlo descendit: si quis ederit ex hoc pane, vñiet in aeternum: Ego sum quem ego dabo caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. Et post, Amen, amen dico vobis, nisi edideritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non haberis vitam in vobis. Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam & ego excitabo illum ī ultimo illo die. Caro enim mea vere est cib, & sanguis meus vere est potus. Inde ergo manifesta similitudo panis & corporis, vini & sanguinis, quia vtrumque cibus, vtrumque potus.

XXVI. Contentiunt Veteres. Cyprianus ille quisquis est autor sermonis de Cœna Domini. Panis iste communis in carnem & sanguinem mutatus, procurat vitam & incrementum corporibus: ideoque ex consuetudine effectu fidei nostra adiuta infirmas, sensibili arguento edocta est visibilis Sacramentum inesse vite aeterna effectum, & non tam corporali, quam spirituali transitione Christo viri. Ipse enim & panis, & caro, & sanguis, idem cibus & substantia, & vita factus est Ecclesia sua, quam corpus suum appellat. Paulo post, Sicut panis cœmuni, quem quotidie edimus, vita est corporis: ita panis iste super substantia vita est anime & sanitatis mentis. Iterū, Potus & ius ad eandem pertinere rationem, quibus sicut corpore autritur substantia & viuit, & in columnis perseverat: ita vita spiritus hoc proprio alimento nutritur.

Tom. IV.

XXXII. Ab eo fonte sunt ista; apud Gratianum de Consecratione distinct. 2. ex sententiis Prosperi, Cum frangitur hostia dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud quam Domini corporis in cruce immolatio, eiusque sanguinis de latere effusio designatur? Et alio Canone ex Augustino, Quia morte Domini liberati sumus, huius rei memores in edendo & potando carnem & sanguinem, quæ pro nobis oblati sunt, significamus. Nam haec phrasis per significacionem designant illam quam diximus analogiam. Cum ergo constet significari in edendo & potando, manifestum fit eam analogiam esse in edendo & potando, ac proinde non posse esse in affrendo.

XXVII. Eodem illud pertinet ex Canone, Vtrum sub figura. Nihil rationabilius, ut quia nos iam similitudinem mortis eius in Baptismo accepimus: se similitudinem quoque carnis & sanguinis sumamus. Canone, Panis est. Sed forte dicas, speciem sanguinis, non video. Sed habet similitudinem, sicut enim mortis similitudinem jumpisti: ita etiam sanguinis similitudinem bilis. Vbi notandum; & similitudinem sanguinis sumi, & sumi in Eucharistia, ut in Baptismo. Nam similitudo mortis in Baptismo non est alia, præter eam! quam dicimus analogiam; quia in mergendo significatur mors. Quare etiam in bibendo significatur languis. Et sicut mortis analogia est in lotione; sic sanguinis analogiam oportet esse in bibendo.

XXIX. Quinto, profero consensum Veterum gemino capite; de Sacramento; de Sacramenti reliquiis. De priori Cyrillus (nisi sit Origines) liber. in Leuiticum, Dominus de pane, quem discipulis dabit, dicebat eis, Accipite & manducate: non distulit, nec reservari iussit in crastinum. Cyprianus de Cœna Domini, Panis iste recipitur, non includitur: nempe contra quam olim panis propositionis, qui includebant intra arcam fœderis. Clemens, quicquid fuit, 2. Epistola ad Iacobum, Certe ranta in altario holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Primi Concilij Toletani canon 14. Si quis acceptam à Sacerdote Eucharistiam non sumpserit (forte consumpsit) velut sacrilegus propellatur. Cæsaugustani tertius, Eucharistia gratiam si quis probatur acceptam non consumpsisse in Ecclesia, anathema sit in perpetuum.

XXX. Quinetiam Humbertus contra Pectoratum disputat in hunc modum aduersus praesertim Græcorum, id est, elementa post consecrationem reseruata in paucos dies: & pugnans pro Latinorum vsu, Quotidie, siue tertia, siue nona, siue quacunque hora fiat à nobis Missa, non fieri nisi perficenda: nec reservari ex oblatione eius pars aliqua, ut per dies quinque agatur inde Missa imperfecta, quia nec Sancti Apostoli leguntur quicquam ex illo primo corporis & sanguinis Christi mysterio sub ipsa Cœna distributo reseruasse: nec Actus eorum indicant eos aliquando tali quid egisse, aut præcepisse. Quinimo, sicut Lucas narrat. Erant fideles perjeuentes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis. Quæ communicatio qualiter & quibus diebus fieret, post pauca demonstrat, dicens, Quotidie perseverantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem sumebant. Ecce verax Euangelista testatur sub Apostolis fideles queridae oratione & panem frangente. Et vos, qui estis qui dicitis duobus tantum diebus hebdomadis Missam perfectam fieri debere, reliquis vero quinque imperfectam. Nempe hic in paucis fractione & communicatione, non nisi perfectam actionem Missa debemus accipere: quemadmodum & ipsum Dominum legimus, non imperfectam, sed perfectam commemorationem suis discipulis tradidisse, in pane a se benedicto, & mox fracto, atque distributo. Non enim benedixit tantum, & seruavit frangendum in crastinum: nec frangit tantum & reposuit, sed fractum statim distribuit. Vnde B. Alexander Martyr & Papa quintus ab Apostolo Petro, passionem Domini in seruens Canonis Missa, non ait, hoc quotiescumque feceritis, sed hoc quotiescumque feceritis, id est, benedixeritis, frangeritis, & distribueritis, in mei memoriam facietis: Quia quodlibet horum trium si sine reliquis sit, scilicet benedictione sine distributione, aut fractio sine benedictione & distributione, perfectam Christi memoriam non representant, sicut distributione nulla sine benedictione & fractione.

XXXI. Haec de Sacramento. Reliquarum vero non una fuit obseruatio. Reseruari prohibuit Clemens ille, iussisse consumi. Tanta in altario holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant, quod si remanerint, in crastinum non seruentur, sed cum timore & tremore, clericorum diligentia consumantur. Dilucide admundum: sed inuenio tamen consumendi triplum rationem.

XXXII. Primum enim Hieronymus, siue quisquis autor Commentatorum in Epistolas Pauli, qui inter opera Hieronymi. Ille igitur in 11. prior. ad Corinth. Hoc ideo dicit, inquit, quia in Ecclesia conuenientes, oblationes suas separatim offerebant. & post communionem, quacunque eius sacrificiis superfluerint, illi in Ecclesia communem cœnam comedentes pariter consumebant. Hic ergo ijdem qui obtulerant, consumebant, vnde statim post, Quicunque non obtulisset, non communicabat: quia omnia soli qui obtulerant, in sumebant.

XXXIII. Alias tradebant reliquias pueris. In Matricensis Concilio secundo Canon 6. Quicunque reliquias sacrificiorum post peractam Missam in sacrario superfederint quartu vel sexta feria, innocentes ab illo cuius interest, ac Ecclesiam adducantur, & indictione ieunio, easdem reliquias conspersas vino percipient. Euagrius lib. 4. cap. 35. Vetus fuit consuetudo Constantiopolis, ὅταν πολὺ προῆγος ἡ ἀρχαὶ μετὰ τὸν θεόν τοῦτον τὸν θεόν πολὺ προῆγον. Ut si quando multa admodum particulae puri & immaculati corporis Christi Dei nostri superessent, pueri impuberes παιδεῖς αὐθεός, qui scholas frequentabant, accercentur, eaque manducarent. Nicophorus plenus lib. 17. cap. 28. Conjectudo a multo tempore imperanti urbi fuit, ut cum plusculum de partibus immaculati diuinique corporis Domini & Dei & Seruatores nostri Iesu Christi reliquum esset, Sacerdotes pueros incorruptos, ex eis qui preceptores in ludum literarum eunt, accercentur, qui ieunio reliquias eas edent. Quod quidem mihi quoque sapienter, quum puer admodum esset, & maxime à prima aetate in sacris adibus versari studio haberem, contigit.

XXXIV. Denique comburebantur. Docet Hesychius lib. 2. in Leuiticum. Sed hoc, quod reliquum est decarnibus, & panibus, in igne incendi precepit. Quod autem videmus etiam sensibiliter in Ecclesia fieri, igneque tradi, quacunque remanere contigerit inconsumpta.

XXXV. His obseruatoribus omnibus manifesta res est. Nam reliquiarum distinctio longe alter sonat, quam Papista accipiant: hi enim existimare reliquias panis & vini iam consecrati; & iam mutati in corpus & san-

guinem. Cum tamen nihil aliud sit praeter reliquias donorum oblatorum à plebe ante consecrationem: quæ sic per se remanent post inde detracta holocausta, ut Clemens ille loquebatur, quanta poterant sufficere populo, ut communicaret. Hæ reliquæ sic iubebantur, sic solebant varie consumi: sed ipsa holocausta, neque reserabantur, neque sic consumebantur, sed in ipsa sancta communione.

XXXVI. Vnum duriusculum: quod ex reliquiæ dicantur fragmentorum corporis Domini. Verum non est quod quemquam moueat. Nam manifestum, eundem panem appellatum. In Petri liturgia, *τὸν ἄρτον τὸν τοῦ Λαογίου πόνιον*, etiam si nulla præcessisset consecratio. Cur non etiam corpus Christi. Non enim aut aliter panis sanctus, quam quia corpus Christi: aut aliter corpus Christi, quam quia sacratus.

XXXVII. Bellarminus exceptiunculas colligit in singula hæc testimonia. Cyrillum sive Origenem, vere dixisse, Dominum non iussisse Eucharistiam seruari: Verum multa Dominum per se non iussa, per Apostolos postea iussisse etiam circa Sacramentum hoc, teste Augustino Epistola 118. Origenem porto non hoc agere, ut probet non posse reseruari: sed inde concludere Deo placere sacrificium laudis recens.

XXXVIII. At qui primum, utrumque Origeni dictum; & non iussisse reseruari, & iussisse manducari. Verba diserta, *Dicebat, accipite, manducate, non distulit, nec reseruari iussit*. Vbi nemo non viderit comparari tanquam opposita membra, differre & manducare. Valeret forte prior exceptionis tantum esse mere negativa. Quanquam in hoc genere rerum, quæ nihil sunt, nisi ex institutione validissimam esse oporteat argumentationem negativam, si sumatur inde. Itaque crebra apud Veteres. Apud Gratianum distinctione secunda de Consecratione; ex Concilio Carthaginense tertio, *In Sacramento corporis & sanguinis Domini nihil amplius offeratur quam quod ipse Dominus tradidit*. Item Canone *Cum omne, ex Iulio Papa*, *Cum enim magister veritatis verum salutis nostra sacrificium suis commendaret discipulis, nulli lac, sed panem tantum & calicem sub hoc Sacramento cognoscimus dedisse*. Legitur enim in Evangelica veritate. *Accipit Iesus panem & calicem & benedicens dedit discipulis suis*. Cesset ergo lac in sacrificando offerri quia manifestum est, & euident exemplum veritatis Evangelica illuxit, quod præter panem & vinum aliud offerri non licet. Manifestum exemplum. Christus nihil accepit & dedit præter panem & vinum: Ergo nihil aliud licet offerre. Cur non similiter; Christus non iussit reseruari: Ergo non est reseruandum?

XXXIX. Veruntamen, ut dicebam, non sic Origenes: imo pleniū; non tantum non iussit reseruari; sed etiam iussit accipi & manducari. Itaque plena demonstratio est: quoniam manifesta contradictione est, cum impeditur præcepti exequitio: ac proinde violatio inducit: quod indignum est Ecclesia: imo non tolerandum. Optime enim Ambrosius in undecimo prioris ad Corinth. *In agnum dicit esse Domino, qui aliter mysterium celebret, quam ab eo traditum est. Non enim potest aenotus esse, qui aliter presumit, quam datum est ab autore*.

XL. Sed multa per Apostolos tradidit, non per se. Forte, inquam etsi hoc auctoritate subinde mirum quam impudenter abutantur Papistæ. Sed esto nunc tamen. Tradidit etiam in hoc Sacramento. Non est certum, inquam. Nam neque Augustinus significauit illa in Epistola. Verum & hoc nunc permittatur. At certe hunc morem reseruandæ Eucharistiae non tradidit per Apostolos. Tertius Humbertus; cuius hæc verba iam sunt recitata, *Nec Sancti Apostoli leguntur quicquam ex illo primo corporis & sanguinis Christi mysterio sub ipsa Cœna distributo reseruasse: nec Aëtus eorum indicant eos aliquando tale quid egisse, aut præcepisse*. Non neque in prima Cœna, neque deinceps; aut ipsi reseruarunt, aut alios iusserunt reseruare.

XLI. Descopo disputationis Origenicæ non est quod laboremus: quem fatetur alium esse, quam ut disputet contra reseruationem; quam ille nullam audierat. Vnum sufficit, testimonium eius non infirmari, vel à Bellarmino. Itaque confidenter à nobis assumi, pro indubitate: ac proinde recte adhiberi ad impugnandam Papisticam reseruationem, inductam contra institutionem Christi. Quod si peccatum esset; profecto Bellarminus immanis esset in argumentando rugator. Quoties enim ita peccat? Certe Irenæus Epistola illa ad Victorem apud Eusebium; non hoc agit ut disputet de reseruanda Eucharistia: sed taatum ut probet pacem fuisse coniunctam cum communione Christiana inter Episcopos Romanos, & Asia nos: arguendo lumen a missione Eucharistiae. Et ramen neglecto illo Irenei scopo, abutitur Bellarminus ad probandum reseruationem. Nam disputabat Tertullianus de reseruatione; sed de incommodis coniugii contrarii cum infidelibus. In eam rem profert hoc incommodum; quod ignoraturus sit maritus, quid uxori sumeret secreto, ante omnem cibum. Illum scopum neglexit Bellarminus: hoc de secreto cibo arripuit, & torfit ad suum institutum. Plurima sunt similia. Quid ei dedit imperium summum in arte disputandi, ut aliis leges imponat, quasi ipse negligat securus?

XLII. Clementem iubentem tanta offerri holocausta, quanta populo sufficient, respondet Bellarminus intelligendum ita, ut excipiantur ex partibus, que seruandæ propter communionem infirmorum. Supposita, inquam, Papistica reseruatione, verum: nam ita solent ex suis ritibus metiri, quæcunque legunt, & nisi aliquantum suppleret, libentes adderent; exceptio ne in earum partium quæ exemplo Benedicti imponendæ sunt pectori defuncti cadaveris. Et cur non earum, quæ exemplo Satyri, collo suspendendæ ad vitandum naufragium? & fortasse aliarum, nam fertilissimum esse agrum exceptionem nibil prohibet: etiam in altera parte Sacramenti; ut Exuperio licet deferre in vitro: & quibusdam aliis aliter. Verum condonanto Papistæ nobis simplicioribus; qui tam nullas panis, quam nullas vini exceptiones admittimus.

XLIII. Hesychium respondet non prohibere reseruationem invnum, duos, pluresve dies: sed tantum dicere comburi id, quod propter temporis diurnitatem, vel aliam causam manducatione consumi requirit, ut cautum in Concilio Aurelianensi apud Iuonem & Burcardum. Item Guitmundum libro secundo, & Algerium libri 2. capite primo, docere tunc solere absumi species igni, quando aliquid acciderit, vnde horro effet.

XLIV. Siccine nihil pudet? Et hoc iampridem multis experimentis probatum, sed ita fit, ut renouatis actibus remouentur motus animi, quomodo cum renouantur dolores, exclamations etiam repetuntur. Enimvero nunc Bellarmino comodum sua subuenit audacia; abusa codicum infidelitate, in quibus sic locum legimus, quem non ausus Sophista recitare; ne, vel vulgo dolus pateret. *Hoc quod reliquum est de carnis, & panibus, in igne intendi præcepit*. Quod nunc videmus etiam sensibiliter in Ecclesia fieri, ignique tradi quicunque remanere contigerit inconsumpta, non omnino ea quæ una die vel duabus, aut multis seruata sunt: sicut enim apparet, non hoc legislator præcepit, sed quod reliquum est incendi iubet. Dies autem non commemoravit; ut quæcunque cuiuscunque rei causa emergente remanserint inconsumpta, siue tempus in causa sit, siue aliud fuerit, ignis opus, & consumptio fiat. Descripsi fideliciter ex editione Parisiensi anni millesimi quingentesimi octogesimi primi: nam alias nullas vidi. In ea editione perperam continuatur hæc particula, *Nam omnino ea quæ una die vel duabus, cum præcedenti: cum tamen periodo debuerit disparari*. Noua est enim annotatione pertinentis ad legem Mosaicam, quæ iubebat, residuum carnium & panum igne incendi. Facile enim vident cordati primum annotari eam consumptionem imperatam: deinde secundo imperatam absq; vlla limitatione temporis, causæve, sed similičiter, unde allegoria noua occasio.

XLV. Peccat igitur Bellarminus non simpliciter: Primo, cum persuadet loquentem Hesychium de consumptione reliquiarum Eucharistiae, distinguere tempora: quod non est ita, cum hoc quicquid sit de tempore, pertinet ad legem Mosaicam. Deinde grauius: nam hic prior error, inconsideratione fuit, & negligentia, sed nunc secundus impudentis imposturae, quia falsum distinguunt tempora; ut licet in alteram tertiamve dicem reseruare, aut etiam plures; donec corrumperent species. Nam contra illi obseruantur, nullam diem annotatam, ut nulli exceptioni locus daretur, nec quis discere possit permissi vnius saltem aut alterius diei reservationem. Imo contra omnem omnino tolli. Nam discretissima sunt postrema verba; ut omnem humanitatis sensum exsuisse Sophistam oportuerit, *Dies autem non commemoravit; ut quæcunque, cuiuscunque rei causa emergente remanserint inconsumpta, siue tempus in causa sit, siue aliud quid fuerit, ignis opus, & consumptio fiat*. Viden? Audin? Intellexisti? An furdo canitur? Cum luone, Burcardo, Guitmundo, Algero, agat ut libet: nos postreme cuiusque ætatis testimonia scimus, etc determina.

XLVI. De pueris consumenibus reliquias, docere eas fuisse superabundantes, quia non debeant nimis multæ particula conferuari, nec quotidie factam earum consumptionem; sed tantum feris quarta, sextave renouatur Sacramentum in pyxide.

XLVII. Egregie reliquias superabundantes, quasi vlla essent consumptæ. Sic nugantur viri apud Papistas magni. De nimis multis reliquis antea diximus, hic tantum repemus, nullas esse debuisse, nullas nominari post consecrationem. De quarta & sexta feria coniectura est, quam alia coniectura facile conuallat: videret enim iis diebus communio fuisse Constantiopolis, non autem reliquis præter Dominicum. Nam docet Augustinus Epist. 118. variam obseruationem fuisse, & alibi singulis diebus communionem fuisse, alibi tantum Sabbatho, & Dominico: alibi tantum Dominico. Basilius Epistola 289. apud suos, τῇ κυριακῇ, τῇ τετάρτῃ, τῇ τρίτῃ Δησποτῶν, τῇ τρίτῃ Καθαρίᾳ. Dominico die, quartaferia, in paracœne & Sabbatho.

XLVIII. Quicquid sit hinc appetitum temporis in vsu fuisse, ut reliquæ consumerentur, non adseruarentur. Imo appetit reliquias non fuisse rerum consecratarum; sed, ut dicebam, oblatarum à plebe. Argumento est ætas. Nam cur pueris è ludo data? & quidem nullo discrimine Christianis & Iudæis? Nam hæc historia diserte notat interfusse puerum Iudæorum, & partem sumplisse cum aliis, quod indignum fuit ea cura, quæ apud omnes Christianos semper fuit diligens; ut ne alienæ religionis viri ad hanc communionem admitterentur. Vnde Iustinus diserte, τῷ ἡρῷ αὐτῷ τῷ λέσχῃ τῷ τοῦ ιερού εὐχαριστίᾳ ήτοι στὸν μετωποῦ ἵερον ἐν τῷ τετάρτῳ οὐρανῷ εἰς τὴν δεῖδας γράμματα οὐφελῶς, τῷ λαζαρεῖ τὸ ιωτὴρ αἴρεσθαι τοῦ εἰς τὸν θεόν τοῦ ιεροῦ τοῦ Χριστοῦ παρεῖδοκεν. Alimentum hoc apud nos appellatur Eucharistia, quod nulli alijs participare licet, quam veram esse doctrinam nostram credenti, & lauacro propter remissionem peccatorum & regenerationem ablato, & ita ut Christus tradidit viuenti.

XLIX. De Humberto respondet; non reprehendisse morem reseruandi Sacramenti, sed Græcos sacrificium Missæ ex præsanctificatis celebrantes. Quia sacrificium vere fieri nequeat, nisi panis consecretur & consumatur.

L. Perfunctiore admodum. Concedo reprehendere Græcos, quos tamen non puduit proferri testes statuminanda huic assertiōni, ut sibi omnia commode esse significant, non bona tantum, sed etiam mala. Verum, non reprehendi assertiōnem, falso respondit Sophista. Nam primo, hæc ipsa præsanctificata reseruabantur. Secundo, aduersus eum morem vtitur argumento Christi & Apostolorum, qui nihil reseruabant. Tertio, perfectam commemorationem constituit, non simpliciter in pane consecrato, & consumpto, sed in fracto, atque distributo: quo tollitur adseratio, quæ contraria & fractioni, & maxime distributioni: tum diserte negat quæ nullam esse benedictionem sine distributione, ac distributionem sine benedictione.

LI. De Concilio Toletano, & Cælaraugustano, negat prohibitam assertiōnem in Ecclesia: sed iussos fideles communicare in Ecclesia; non secum asportare Sacramentum.

LII. Ita est, inquam. Sed meminisse debent Sophistæ, hanc etiam assertiōnem prolatam in argumentum ad hanc ipsam controversiam. Et quidem magno conatu; ex Tertulliano, Cypriano, Dionysio Alexandrino, Tharsicio, Nazianzeno, Ambroso, aliis, nulli enim omisi fuere. Definiant igitur nunc tandem laudare morem quem agnoscant prohibitum, & iure merito prohibitum.

C A P. XI.

Defractione panis.

I. **N**ihil ergo Eucharistiae legitimus vslus est, non ab institutione. Nunc de eo ipso quem continet institutio disputandum. Et enim Papistae in omnes partes contumeliosi aduersus Christum, non tantum à seipso inuestiunt vslus peregrinos; sed illos ipsos, qui fuere præscripti, audacter misgauere.

II. Vslum iam ante monuimus esse communionem, sive sumptionem Eucharistiae: cuius ritus habemus ab Institutione prima, designatos his verbis, *fregit, dedit discipulus, dicens, Accipite.* In quibus frangere & dare pertinent ad Sacerdotem: *Accipere autem ad communicantem, De quibus ordine dicendum.*

III. Defractione mirum, quanta sit apud Papistas modestia: quia tamen nunquam tam leuiter discedunt à Catholicis, ut velint videri non sine magnis multis rationibus. Ast ego hanc partem nusquam vidi disputaram: tantum obiter & paucis attentatam ab Hardingo, & quidem coacto soloni prouocatione Iuelli postulantis articul. i. sibi probati olim Sacerdotem in tres partes Sacramentum distribuisse, sibique vni totum reservasse.

IV. Christus diserte dicitur fregisse panem. Retinuerunt Papistae: sed tantum in speciem & dicas causa. Solent enim hostiolas minutulas, tamquam folia farfari, consecrare; singulas singulis distribuendas, si opus sit: scilicet integras; adeo ut hac quidem parte nulla prouersus adhibeatur fractio: sed vnlusquisque suum panei auferat communionis gratia. Salmero tractat. 34. tom. 9. Ecclesia Catholica modo non frangit, sed unum integrum Christi corpus sub forma parui panis post benedictum etiam calicem cuique distribuit.

V. Veruntamen sacrificij causa, ex vniuerso numero folium Sacerdos vnum scilicet, quod frangat propria arte: nempe primum in duas partes, deinde earum vnam iterum in duas; ut omnino tres siant. Huius factonis varie varia inquirunt, omnes allegoricas: qui perpetius mos & Sophistarum. Gratianus de consecratione distinct. 2. caput Triforme decet, plisse profiteretur ex Sergio Papa: qui, Triforme, est, inquit, corpus Domini. Pars oblata in calicem missa, corpus Christi quod iam resurrexit monstratur. Pars comesta ambulans adhuc super terram. Pars in altari & que admissa sinem remanens, corpus in sepulcro: quia usque ad finem seculi corpora saeculum in sepulcris erunt. Quo loco glossa ad moneta liquido fuisse mutatum, Hodie, inquit, non seruatur, sed duæ partes sicca comedentur. Sed & Stephanus Durandus de Ritibus libri 2. c. 51. Ritum illum tertiam partem hostia referuanda usque ad finem Missæ immutauit Ecclesia, propter pericula quæ contingere possent reparatione illius particula, quare partes omnes à Sacerdote sumuntur.

VI. In allegoria mira varietas, sibi, ut sit, sive que curiositati, quibusque indulgentibus. Innocentius mysteriorum Missæ libri 6. capit. 3. ad membra refert voitueris Ecclesie: nam, caput ipsum Christum: alterum, quorum corpora in tumultu, animæ cum Christo: tertiam, qui in passionibus adhuc, donec ab hac vita migrantes eant ad caput suum. Bonaventura in 4. distinct. 12. parte 1. artic. 3. Quia, inquit, partes in corpore Christi mystico sunt in triplici differentia. Quidam enim regnanti in paradiſo, qui iam se pulchro, quidam autem pugnant in merito. Ioannes Fabri Missæ Euangelice libri 3. cap. 8. designari voluit, omnes qui participes vel fuerit vel futuræ sunt passionis Domini: primum, qui h̄i vitam degunt in fide, iustitia & Sacramentorum communione: deinde, qui cum signo si leu decesserint, quiescuntque in somno pacis; nondum tamen purgans peccatis: deinde, qui admissi in haereditatem cœlestem. Scortia libri 4. de Sacrificio capit. 24. Significat, inquit, hac diuisione in tres partes, tum diuisionem corporis Christi in passione: (Et enim vulneratus in manibus, pedibus & latere) tum tres in Christo substantias, dicitur in animam, & corpus: tum eiusdem triplicem statum, cum aliquando fuerit mortalis, aliquando mortuus, & nunc sit immortalis. Nec dubito quin supersit adhuc nonnih̄ somnian- dum.

VII. Sed allegorias missas faciamus; tam crebras in hoc præsertim Mis- sa argumento, ut vix unquam tot fuerint aut syluarum folia, aut pluvia- rum guttulae, aut marium fluctus. De re ad modum quid dicant videamus. Bellarminus libri 1. de Missâ capit. 27. Sexta propositio. Fractio Sacramenti ad essentiam non pertinet, sed solum ad integratatem. Primum partem probat insigni argumento, quia si forte dum cum ipso Sacramento ligatum crucis exprimitur super calicem, hostia cadat in subiectum vinum; tum omit- tatur fractio. Item altero, quod Dominus non videatur vslus hac ceremonia. Alteram partem probat, ex Liturgiis Græcis Latinisque. At Scortia capit. 24. quarti de Missâ, Huiusmodi partis non est censenda de sub- stantia sacrificij, sed omnino accidentalis. Salmero in Acta tractatu de- cimo quinto, Atque hic modus, distribuendi, videlicet panis, in fru- stra iuxta numerum communicantium, non differt ab alio. in substan- tia Sacramenti cum ad materiam formamve eius haec fractio non spe- ciet.

VIII. Sic Papista. Catholici vero illam fractionem tripartitam, ne- gant non tantum esse de essentia, sed etiam in integritate vñum habere lo- cum, & accedunt ad Scortiam, esse omnino accidentalem: scilicet, quomo- do corpori humano accidentale est carcinoma. Religioni idolatria. De- nique quomodo olim dictum τὸ ἀνδεῖ τῷ ποιεῖται οὐδὲ, vero ad- mīscifalsum. Sin dubio laruum esse, apam illudendæ plebi; ut non fractio retineretur, sed spectrum fractionis, cum communio cœpit contemptui esse.

IX. Itaque tam nouella inuentio, ut quod antiquissimum repeti potuit testimonium fuerit ab Sergio Papa, cuius sedes pertinet ad annum sexcentesimum octuagesimum septimum, si tamen primus fuerit eius no- minis, quod nondum constat. Fides autem testimonij tanta, quanta es- se potuit Gratiani collectoris, cui frequens peccatum autorum nomina aut confundere, aut permutare. Nam quod Hardingus ex Amphilochio re-

Tom. IV.

citat Basilium, Sacramentum in tres partes distribuisse, satis refellitur ipso Amphilochij nomine, de quo alias dictum: imo etiam ex Liturgia Basili- nam Scortia probavit esse accidentalem, quia non sit in omnibus liturgiis verbigratia, in Liturgia Basili.

X. Omisla igitur hac comica fractione, fractionem Catholicæ dicunt illam Dominicam, quæ tot panes, quot sufficiant plebi ad communio- nem singulos in varias dirimit particulas distribuendas in multos. Nam teste Institutio in 1. prioris ad Corinthios, Christus duodecim ex pane fecit partes, & singulis singulas dedit. Quæ verba sunt itidem Maldonati in 26. Matthæi. Ianuarius Concordia capite centesimo tricesimo pri- mo, Eregisse panem dicitur, ut scilicet ex uno pane omnes partem acciperent, sicut omnes ex eodem bibituri erant calice. Salmero tractatu duodecimo tom. noni, Fregit, nimurum panem benedictum in tot particulas, quot e- rant Apostoli manducaturi, præter suam, quam CHRISTUS primus accepit.

XI. Hinc fractioni gemina causa. Una mystica. Prior, ut eo modo, inquit Hardingus; Christi passio nostris memoris representetur, in qua eius pra- tio'um corpus in crumen suffixum propter peccata nostra frangebatur, dirum- pebatur, lacerabatur. Thomas 3. quest. 83. quest. 5. ad 7. Fractio hostie significat ipsam diuisionem corporis, que facta est in passione. In Sententia Prosperi apud Gratianum de Consecratione distinct. 2 cap. 36. Cum fran- gitur hostia, dum anguis de calice in ora fidelium funditur, quid quam Domini- nicioris corporis in cruce immolatio, eiusque sanguinis de latere effusio designa- tur?

XII. Altera causa Communio, nempe finalis: frangebatur enim panis, ut in multos sufficeret. Thuanus in Explicatione Missæ; capit. defrac- tionis Hostie. Vslus erat eius frequens in primitiva Ecclesia pro communio- ne fidelium affluentum. Et non potuit Paulus aliamente dicere panem quem frangimus esse novarum communionem corporis Christi. Idipsum etiam habeant in animo, qui Paulo ante dixerunt, tot particulas fuisse factas à CHRISTO, quot essent Apostoli. Et Cyrillus 4. in Iohannem decimo quarto, Credentibus discipulis fragmenta panis dedit.

XIII. Hoc igitur sensu, coequo descriptam modo fractionem Catholicæ dicimus omnes non esse accidentalē Sacramento Eucharistiae, sive mal- linū sacrificio; sed esse ex institutione, ac proinde haud aliter necessariam, quam acceptiōem in manus, quam traditionem, quam Communionem. Etsi nolimus enim tam leuiter de ea contendere, ut nulla socie- tas retineri possit cum iis, qui omittunt, tamen defectum rei non exiguæ, dissimilandum non putamus: imo nec tolandum, si tolli queat.

XIV. Enimvero tam diserta fractio est in institutione, quam quicquam aliud: & tam curiose repetita ab omnibus, quibus recitata institutio est: Euangelistis, inquam, Paulo, Liturgiis cunctis. Repetamus ergo illud Ambrosij, Indignum esse Domino, qui aliter mysterium celebrat, quam ab eo traditum est. Non enim video quid necessitatis retineri queat in illa alia parte, si hic negetur esse aliqua. Ut non sit mirum apud eos fuisse vio- latas cæteras partes, apud quos ista non maneat integra. Nam apud Papistæ, sicut in locum fractionis, successit scena illa triformitas, ut ita dicam post Sergium, sic in locum Communionis inducta est imaginaria panis cu- iusdam benedicti distributio: quemadmodum & vino substituta lotio- dentium, ut nec haberet plebs, quod habere debuit, & tamen crede- rebat habere. ὅτας εἰσὶ οὐδεὶς ὅτι εἰ περιφέρειον σκύπα τοῦ αὐτοῦ καραβόπολεως: ut verbis utar Demosthenis: Nemo iis est vslus, qui non sit lepide ludicratus.

XV. Nec isti rurio duntaxat ita constituit initia, sed etiam progres- sus obsernauit. Nam in Actibus cap. 2. habes, ἐπειγόμενος τῷ διδαχῇ τῶν δαστόλων, οὐδὲ τὴν οἰκουμένην, οὐδὲ τὴν κλάσιν τοῦ ἀρχεῖον, οὐδὲ τοσούσια, persequentes discipulos in doctrina Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precibus. Vbi Syrus Eucharistiae nomine ΝΟΣΤΡΟΝ & ΑΓΩΝΑ. Et in fractione Eucharistiae. Lorinus autem notauit, Indicat fra- ctionis nomen consuetudinem antiquam partiendi Sacramentum pro adstanti- bus, sive manu, sive potius cultro. Salmero, Superest ut per fractionem pa- nis intelligamus sacrosanctum Eucharistia Sacramentum, sic vocatum pri- mo, propter ritum & morem primitiva Ecclesia, quæ panem unum solita erat confidere, atque illum consecratum in tot partes frangere, quorū erant communi- cantes, sicut & Christus in Cenâ fecit, frangens panem in duodecim par- ticulas, præter eam quam sibi seruabit. Similis locus cap. 2. Conditis discipu- lis ad frangendum panem. Vbi rursus Syria editio habet Eucharistiam, nec aliter intellexerunt Bellarminus, de Missâ libri 2. cap. 14. & 3. de cultu San-ctorum 11. Bozzius de Signis lib. 1. 3. c. 3.

XVI. Idem constat ex Paulo prioris ad Corinthios 11. Panis quem frangimus. Significat enim id moris fuisse iater Christianos solennis. Iu- stinianus, Olim, quod etiam nunc Græci usurpant, ex uno eodemq; pane con-secrato delibata particula singulis tribuebantur, ut melius unio, & coniunctio cum Christo, atque apertius significaretur.

XVII. Apostolus sequuta est Ecclesia. Quis enim neget? Sic & aduersarij consci. Thuanus paulo ante dixit, eius vslus fuisse frequentem in Ec- clesia primitiva communionis ergo. Emanuel Sain Matthæi 26. Fregit. Sic, alim vñus panis coæscratus fidelibus distribuebatur. Humbertus contra Pectoratum, Neque enim ipse Dominus panem in calice vñi intruit, & sic Apostolus dedit dicens, accipite, & cum cochleari comedite, Hoc est enim corpus meum. Sed sicut Santa Romana Ecclesia usque nunc obseruat, pa- nem integrum benedixit, & fractum singulis particulatim distribuit. Pau- lo post, Luce elarius intelligi datur eundem ritum diuini Sacrificij Sanctam Hierosolymitanam Ecclesiam obsernasse antiquitus, quem Sacrosancta Roma- na Ecclesia obseruare non cessat hæc tenus. Siquidem tenues oblatas ex simila preparatis integras, & sanas sacris altarisbus nos quoque superponimus, & ex ipsis post consecrationem fractio cum populo communicamus. Iustinianus in 10 prior. ad Corinth. (quod etiam nunc Græci usurpant) ex uno eodem que pane consecrato delibata particula singulis tribuebantur. Guilhelmus Durandus Miratensis Rationalis 4. capit. 53. Offerebant magnum pa- nem, & omnibus sufficientem quod adhuc Græci seruare dicuntur. Sal- mero tract. decimo quinto in Acta, Quem etiam sequuntur Græci & As- triopites.

XVIII. Et cur dissimulassent? Sunt enim plura, disertioraque, & locutione Veterum testimonia, quam vtignorari, aut celari queant: Clemens ille quisquis fuit Hierarchia Ecclesiastica cap. 3. Τὸν εὐχαριστίαν μόνον τοῦ πολλὰ διελάν, καὶ τὸν εὐέλαντον τὸ ποτησίον ταῦτα ταῦτα ταῦτα ταῦτα. Dum opertum panem ac non diuīsum detegit frangitque in multa, unicūque poculum omnibus distribuit symbolice unitatem multiplicat. Bene: nam prius dictum erat. Ἰησοῦς τὸν τοῦ ποτησίου καὶ τὸν εὐέλαντον τοῦ ποτησίου μελέδοντα, ὁμοτοπίαν αὐτοῖς ἔστη ὡς ἐπολεύφοις τοῦ ποτησίου. Diuinissima illa unius eiusdemque panis ac populi, communio, & pacifica distributio concordiam iis diuinam tanquam simul educatis lege sancit. Ad priorem locum annotauit Pachymeres, ταῦτα Διογένης τὸν πλούσιον εἰσερχεται εἰς φανερον, αὐτοκαλεσθειν, καὶ τὸν πλούσιον μελέδοντα. Ea Pontifex demonstrat per ea quae geruntur, aperiens, & diuidens, & communionem distribuens. Ceterum illa, eis ποτησίον διελάν, nescio quis rediditer in frustra concidens. Inde audacia abutendi hoc loco ad triformem illam fractionem confirmandam. Hardingus, Hac consuetudo Apostolorum tempore fuit in Sacrificio obseruata, quemadmodum Dionysius Pauli discipulus testatum reliquit. Operum, inquit, panem Pontifex aperit in frustra concidens. Quoniam fator ambiguum esse utrum retulerit ad fractionem simpliciter, an peculiariter ad triformem. Sed Stephanus Duranus nihil reliquit ambiguū cap., quinquagesimo primo secundi de ritibus, Porro obiter obseruandum est, hanc fractionem (de triformi agit) non fuisse institutum a Sergio, ut Albertus Magnus credidit. Longe enim ante Sericum, hac hostia partitio instituta fuerat, ut ex Dionysio docui. Sed manifestum est Graecæ aliter sonare. Itaque Perionius vertit, Panem enim, qui operatus erat & integer, aperito, atq; in multis partes fracto, & unico calice diuiso inter omnes, quod unum est signum multiplicat.

XIX. Ignatius ad Philadelphenses, οὐ γάλανό μας μιᾶς πίστεως, καὶ εἰνι καγγαρεῖν μιᾶς διαχειρίας καγγαρεῖν Μίαν διανηστρεῖν καγγαρεῖν ιστορίαν, καὶ εἰς αὐτὸν τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὸ αὐτὸν τὸ εὐαγγέλιον. Obsecro vos ut una fide, una predicatione, una Eucharistia utamini. Una enim est caro Domini nostri Iesu Christi, & unus illius sanguis, qui pro vobis effusus est. Una enim panis omnibus fractus est, unumq; poculum omnibus distributum. Clemens Alexandrinus Stromat. tūc διαχειρίσαντες Διογένηes, οὐ τὸ αὐτὸν τὸ εὐαγγέλιον & λαβεῖν τὸν ποτησίον παραγωγον, Eucharistiam cum quidam (non totus populus, sed quidam ad id nominatum delecti: videlicet Presbyteri: sic enim intelligendum) ut mos est, diuiserint, permittunt unicūque ex populo eius partem sumere. Autotatio Heretici, Diversa Eucharistia ab iis quorum est munus eam frangere, & permittunt cuilibet ex populo eius partem sumere.

XX. Chrysostomus in priorem ad Corinthios homilia 2.4. ὅπερ τὸν εὐαγγέλιον εἰπεν εἰς τὴν εὐαγγέλιον, Εἰ τὸ πάχειαν εἰπεν τὸ ποτησίον Διογένης τὸν εὐαγγέλιον, οὐ πάντες ἀποδούσι. Quod non est passus in cruce, hoc in oblatione patitur propter te: & patitur frangi, ut omnes implete. Cyprianus de Cœna Domini. Hec quoties agimus, non dentes ad mordendum acuimus, sed fide sincera panem sanctum frangimus & partimur. Augustinus Epistola quinquagesima nona, Sed ergo in his verbis hoc intelligere, quod omnis vel pene omnis frequenter Ecclesia; ut precatio accipiant dictas, quas facimus in celebrazione Sacramentorum, antequam illud quod est in Dominis mensa incipiat benedicti, orationes cum benedicatur & sanctificatur, & ad distributionem communis. Basilus Epist. ad Caesaram. ταῦτα τοιωτα εἰς τὴν διωρίαν, εἴτε μετὰ διετέταιρον τὸ ποτησίον, εἴτε πολὺς μετέδος ὁμοίως, Perinde est, quantum ad efficaciam, siue quis partem excipiat a Sacerdote, siue plus simus.

XXI. Nec vero alia mente dictum in sententiis Prosperi, Cum frangitur hostia, apparet ex altero membro, dum sanguis de calice in ore fidelium funditur. Nam ex isto manifestum est communionem designari, cum ad statuum quiske poculo communicaret, quare in priore similiter oportet non gesticulationem illam in indicatam triformem; sed hanc nostram fractionem, qua sit communionis ergo. Cum autem frangitur dixit, & funditur, quis non percipit eius temporis consuetudinem describi? Et erat tamen Augustinus in Ecclesia Latina.

XXII. Habemus ergo, cum Graecæ, tum Latinæ Ecclesiæ consuetudinem eiusmodi, cuiusmodi fuit institutio prima; ut frangeretur panis in Eucharistia consecratus, ut distribueretur populo. Addidit Salmero Aethiopes. Quid ergo veremur Catholicum morem appellare? Et cur non huius moris restitutione tandem beatos? Restituimus enim in omnibus Ecclesiis nostris, ut in iis videre sit expressam primæa simplicitatis imaginem.

XXIII. Tamen, Latinis bonaratione ducti aliter faciunt, inquit Salmero eodem illo tractatu 15. in Acta. Differ rationem, siue bonam, siue malam, illud aliter quid sit vide. Aliter, tolere, si simpliciter significet distinctionem Graecorum & Latinorum; quicunque sunt hodie, fuerunt etiam à paucis seculis. Neque enim iustum præjudicari ab vniuersitate alios. Sed non ita est: Imo aliter quam Christus usurparit, quam Apostoli tenuerint, quam factitarunt olim Catholicæ Graeciæ, Catholicæ Latini. O scelus! Quid est igitur apud te antiquitas? quodnam ius illius? quæ prorogatio? Aut quid eam tanto cum liber supercilie nobis obiicit, et si re vera non obiicit, sed videt vis obiicere?

XXIV. Sed bona ratione. Quid ergo? nonne bona ratione Christus, bona Apostoli, bona Catholicæ Latini olim? Cur mutatum? Cur ab iis discessum? Imo si bona mens fuisset, oportuit quod primum reteat, aut si mutatum; certe meliore ratione oportuit. Addes ergo, tu quisquis es Papista; & audacter loquere. Estne ita; bona quidem ratione à Christo, ab Apostolis, à primis Catholicis usurpatam fractionem illam; meliore autem à vobis sublatam? Hoc enim expectamus. Hoc, inquam, expectant cuncti vestre sanctitatis, vestre Catholicitatis operæ pretium: ut non iam cornicem, quod prouerbio, fertur; sed Apostolorum, sed Christi ipsius configatis oculos. At vos ut voletis sapite: Catholicis omnibus longe præstantius errare cum Apostolis, insanire cum Christo, si errarunt Apostoli; si insaniunt Christus.

XXV. Sed bona saltem ratione. Quia ergo? Legi: & describo. Ne in fractione periculæ accedit, & aliquæ mice vel particula panis sacri percant. Tum,

Possunt Romani Pontifices variare pro loco & tempore, in his qua ad ornamenta, & accidentia spectant.

XXVI. Vah! quanti est sapere! Et quanto sunt astutiores Papistæ quam Christus! Nam cur Apostolos nominem, aut Apostolicos? Christus, quemadmodum unum calicem communem omnibus tradidit ad bibendum (describitur ex Salmeronis tract. 12. tom. 9.) ita in una patina panem in duodecim bucculas fractum manibus suis dispensavit. Placuisse: Imo, Nos vero, inquit, corpus Christi de custodia profundiori porrigitur. Papæ de custodia profundiori non in patina! Sed cur, Ne per suspiria, aut auram, aut alia impedimenta communicantium contingat de patina excidere. Enibi tam supinum Christum ut non cogitaret posse corpusculum suum cui libet non Boreæ, aut Coro; sed levissimo suspirio obnoxium. Rursum iussit omnes sumere vinum consecratum: nec cogitauit aut guttas in terram casuras, aut singulas singulis pilis barbae adhaerentes; ac proinde non sanguinem modo, sed & per concomitantiam torum corpus à pilo pensum. At Papistæ immanis cuiusdam sapientia proscripto, & hoc timuerunt; & residerunt calicis communionem. Tertio, Consecratoria verba Christus elata voce protulit, nec præuidit fore ut vilescerent, at isti superbissima prudentia elati, halare maluerunt. Cautio. Ne vilescerent, quæ Christo nunquam venerat in mentem. Nunc quarto, fregit panem. O quid agis Christe! Non vides micas (si non tibi, qui miraculo doctus secares; at post te Apostolis, Apostolicis) id est totidem tua corpora abitura in solum? At viderunt aquile nostræ; quas ne musca quidem fallat, itaque longe consultius fractionem inhibuerunt. Te, Christe, oportuit horum aduentum præstari, neque iis inconsultis de Sacramento instituendo cogitare. Nam quod putas corpora tua perisse, siue suspirio abla, siue in terram decidua, dum nascituros Papistas expectaret Ecclesia tua?

XXVII. Potuit mutare Romanus Pontifex. Credo. Is scilicet, qui tanta sibi conscientia astutæ, in tantum se euexit autoritatis culmen, ut iam nisi sit propius Christo, Christus nullus sit in Ecclesia, vix in celo etiam securus. Sic extollitur aduersus omnem numen, cum omni deceptione iniustitiae inter percuentes. Sed enim potest, inquit, variare ornamenta & accidentia. At nobis nondum probauit quisquam, hanc fractionem esse nihil nisi ornamentum, & quidem accidentarium. Nos dicimus in iis rebus, quæ nihil sunt nisi ex institutione; nihil esse accidens, quod quidem sit ex institutione. Tum vero tu ipse paucis interiectis, Fractio panis vocatur, ait, quia præcipuum eius fructus consistit in assumptione, & vnu Eucharistia. Et quomodo, inquam, fractio non nisi ornamentum, non nisi accidens, & repetita à præcipuo fructu?

G A P. XII.

De Missis priuatis status questionis.

I. Regit, ut daret. Dedit iubens accipere & manducare. Hinc nouæ quæstiones pertinentes ad distributionem. Vrum legitima sit Eucharistia sine distributione. Deinde, quomodo, denique quid distribuendum.

II. De primo disputarunt Albertus Pighius Controvers. 6. Martinus Peresius de Traditionibus 3. part. Consideratione cap. 5. An necessaria sit adstantibus communio cum Eucharistia consecratur. Iodocus Raestein Tiletanus defensionis Tridentinæ parte 2. ad capit. 6. sessionis 22. Claudius Elpensæus libello de Misa publica & priuata. Dedeius Antithesis Eucharistie Discursu 28. Hardingus contra Iuelli articul. 1. Bellarminus libri 2. de Misa capit. 9. Salmero tom. 9. tractat. 33. Coronus Institutionis libri 3. capit. 55. Stephanus Moquatus Censuræ tomo 2. tractatus 5. capit. 3. 1.

III. Nostræ: Iuelli contra Hardingum artic. 1. Chemnitius Examinis Tridentini parte 2. capit. de Missis priuatis. Holpinianus Historiæ Sacramentariæ libri 2. cap. 1. & libri 4. cap. 2. extremo. Petrus Valadanus Apologia contra Episcopum Lussonensem cap. 28. Sutlius de Misa Papistica libri 4. capp. primis septem. Marcus Antonius de Dominis de Rep. Ecclesiastica lib. 5. c. 6 §. 245.

IV. In Eucharistia cœratione duo sunt personarum genera. Hinc Sacerdos conficiens; inde ij qui in Canone Romano dicuntur. Circumstantes, qui videlicet conficiuntur adiunguntur; non tamen ipsi conficientes, etiæ compotiti haud raro ex Clericis & Latcis: imo in Clericis, etiam Sacerdotibus: nam etiæ horum sit manus conficere, tamen non est necesse conficere semper, quod ipsi Papistæ non eunt inficias. Quæxitur ergo quæ ratio sit communionis, posita hac personarum distinctione.

V. Et primo, Sacerdotem debere ipsum communicare sanctificatis; neemo est qui nunc negat. Imo est apud Gratianum de Consecratione distinct. 2. Canon ex Toletano Concilio 12. Relatum est nobis quodam de Sacerdotibus non tot vicibus communionis sanctæ gratiam sumere, quod sacrificia in uno die videntur offerre, si uno die plurima Dei offerunt sacrificia, omnibus se oblationibus à communione suspendunt: & in sola tantum extrema sacrificio oblatione communionis sancta gratiam sumunt, quasi non sit illud toties vero & singulari sacrificio participandum, quoties corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi immolatio facta confiterit: nam ecce Apostolus dicit, Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris; Certum est, quod hi qui sacrificantes non edunt, rei sunt Dominicæ Sacramenti. Quicunque ergo Sacerdotum deinceps diuino altario Sacrificium oblatur accesserit, & se à communione suspenderit, ab ipsa, qua se indecenter priuauit, gratia communionis, anno uno repulsum se nouerit. Nam quale erit Sacrificium, cui nec ipso sacrificans particeps esse dignoscitur? Ergo modis omnibus tenendum est, ut quotiescumque sacrificans corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in altario immolat, toties perceptionis corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi participem se præbeat. Antiquitas & præcise: seu addit Ioannes de Turcremata exceptiones, Semper ille qui consecrat, debet sumere corpus & sanguinem Christi, nisi impediatur vel per violentiam, vel mortem, vel per infirmitatem, vel aliquid huiusmodi.

VI. De

I. Pre. Constat, etiam taliter, tago non de modo publica. Ergo quia in iis publicis, & Secundo, cium officiis.

II. Ndem oportet minem. Hoc autem Nam Pau est Dominus in ve

VI. De Circumstantibus, **vnum** non ambigitur, posse præter conficien-
tem alios etiam communicare. Nam neque Papistæ negant præcipuum
fructum Eucharistiae esse in communione, nec volunt eum fructum vnius
esse hominculi. Neque vero etiam nos docemus omnino nunquam lice-
re fidelibus non communicare, qui scimus nemini licere nisi præparato: i-
mo etiam iubet à Christo, interdum differri præsens Sacrificium, vt fiat
reconciliatio cum fratre: nec putamus fieri potuisse, tum cum quotidie
celebraretur communio, vt cuncta Ecclesie capita nullo excepto com-
municarent. Nec facile probauerimus Canonem illum, *Peraea Conse-
cratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere limibus: nisi
ista liminum carentia sic intelligatur, vt iubeatur, qui non erunt communi-
caturi, prius exire ab Ecclesia, quam consecratio perficiatur.*

VII. Alioqui enim scimus neque à Christo, neque ab Apostolis perpetuum in dictam communionem, & apud Veteres, vnius cuiusque arbitrio permissem. Augustinus apud Gratianum distinct. 2. de Consecratione, ex Ecclesiasticis dogmatibus cap. 53. nisi autor sit potius Gennadius Massiliensis. Quotidie Eucharistia communionem accipere nec laudo, nec vitiapro. Omnibus tamen Dominicis diebus communicandum hortor, si tamen mens in affectu peccandi non sit. Augustinus ipsius Epist. 117. Alij quotidie communicant corpori & sanguini Domini; alijs certi diebus accipiunt. Et post, Dixerit alius non quotidie accipendam Eucharistiam. Quasieris quare? Quoniam, inquit, elegendi sunt dies, quibus purius homo continentiusque vivit, quo ad tantum Sacramentum dignius accedat, qui enim manducauerit indignae iudicium sibi manducat & bibit. Alius contra; Imo, inquit, si stan- ta est plaga peccati, atque impetus morbi, ut medicamenta talia differenda sint, auctoritate antistitis, debet quisque ab altario remoueri ad agendum penitentiam, & eadem auctoritate reconciliari. Caterum si peccata tantanonsint, ut excommunicandus quisquam homo iudicetur, non se debet à quotidiana medicina Dominici corporis separare. Restius inter eos fortasse qui quam dirimit litem, qui monet ut præcipue in Christi pace permaneant: faciat autem unusquisque quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum.

VIII. Sed enim his positis; ut & Sacerdos nunquam celebret, qui etiam communicet; & liberum sit ad tantibus vel communicare, vel abstinerem temporis, restat querendum; Sitne legitima Eucharistie celebratio, cum praeter Sacerdotem confidentem, nemo celebret. Aiunt Papista. Canon 8. Tridentinæ sessionis 22. *Si quis dixerit Missas in quibus solus Sacerdos Sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoque abrogandas, anathema sit.* Prolixius capit. 6. Optaret quidem sacro sancta Synodus, ut in singulis missis fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed Sacramentaliter Eucharistia perceptione communicarent quo ad eos sanctissimi hius Sacrifictii fructus uberior proueniret: nec tamen si id non semper fiat, propterea missas illas, in quibus Solus Sacerdos Sacramentaliter communiceat, ut priuatas & illicitas damnat: *Sed probat, atque adeo commendat.*

IX. At nos rationem hanc celebrandi Sacramenti probare non possumus: designamusque nomine Missarum priuatarum, quas in Christianitatem nunquam introductas optaremus: inconsulfo autem siue introductas, siue acceptas, pronuntiamus missas omnino faciendas, longeque alegandas.

X. Et quod ad introductionem attinet, videmur habere Papistas non admodum iniquos; agnoscentes originem suiss à negligientia plebis: non admodum, credo, laudato, aut certe laudabili principio. Hardinus postquam agnouit à sua natura esse publicum epulum, *Quod autem* inquit, *alij, cum Sacerdote communicare vulgo, & passim reculant, id ipsum* rum culpa, atque negligentia, quos nulla sua salutis cura, aut solicitudine tangit, tribuendum est. Coffetæus cap. i. contra Molinæum, *Qua causa est* cur populus non communicet? Indeuotio eius, neglectusque rerum sacra rum, minime vero pastorum votum concedentium communionem omnibus postulantibus, postquam se composuerint iuxta leges Euangelij, & Ecclesiæ.

XI. Sed in altero tamen capite, quo negamus toletari debere: moliter Concilium optaret ut singuli fideles communicarent. Sed præter votum nihil est, quod conferat: Neque vero quisquam alius inuenitus zeli feruentioris. Cum tamen si quando, vt sit, per indeutorionem aut aliter, cesserent decimæ, tum vero cœlum terræ misceant potius, quam vt tam indignum facinu iuultum patientur. Enimvero iisdem, qui culam reiiciunt in stuporem, vtita dicam, plebis, tamen accurate defendunt licitas esse Missas quibus communiaicit solus Sacerdos; plebe procul & otiose spectante.

C A P V T X I I I .

Argumenta pro Missis priuatis.

I. PRO Missis priuatis argumentantur Papistæ. Primo Bellarminus, ex Concilio Tridentino. Missæ in quibus solus Sacerdos communica, etiam si priuatæ dici possent, ratione communicantium Sacramenta taliter, tamen absolute non priuatæ, sed publicæ & communes sunt: Ergo non debent ut priuatæ reici, & damnari. Formo. Nulla Missa aliquando publica reiici debet. At omnis Missa priuata, est aliquo modo publica. Ergo nulla Missa priuata reiici debet. Probat assumptum. Primo quia in iis sæpe multi communicant spiritualiter: proinde fructus est publicus, & communis, & propterea Missa ex hac parte communis & publica Secundo, quia Sacerdos publicus est minister, & pro tota Ecclesia Sacrificium offerit.

II. Nego maiorem. Non enim aliquo quocunque modo; sed eo tandem oportet esse publicam, quo instituta est. Et quia indignus est Dominus, qui aliter presumit, quam institutum est ab eo: sequitur omnem Missam aliter publicam quam instruit Dominus, esse reiciendam. Hoc autem modo publicam esse Missam priuatam, proslus negamus. Nam Paulus 11. prioris ad Corinthios, *Cum conuenitus in unum, hoc non est Dominicam Cœnam edere.* Nam *unusquisque propriam cœnam præoccupat in vescendo.* Vbi nota propriam Cœnam describi, cum quis comedet?

Tom. I V.

ter absque alii: quod apud Papistas manifestissime sit à Sacerdote. Nota rursum id ipsum fuisse factum publice aliquo modo; nempe cum conueirent. Nota tertio, non esse Cœnam Dominicam. Prospicua ergo res est, quæcunque alia sit ratio communitatis, tamen exterminandam esse Misericordiam, quæ sic priuata est, ut solus unus communiceat.

III. In confirmatione priore negatur consequentia. Non enim Missa est publica; quia cum spectatur, fiat communio spiritualis. Ratio facilis & expedita, quia apud ipsos Papistas communio tripliciter distribuitur in Sacramentalem tantum, in spirituale tantum, & in Sacramentalem simul ac spirituale. Nemo autem haec tenus inventus, qui secundum dixerit esse Missam; sive Sacmentum Eucharistiae, alioquin Eucharistia esset absque villo pane, & vino; quod est absurdissimum. Nam omnis Eucharistia est Sacmentum, omne autem Sacmentum est signum, ubi autem nullum panis, nullum vinum, ibidem nullum signum.

IV. Itaque ridicula protestatio est Hardini. *Omnia Missa, sine oblationem sine communionem species, publica est, nulla priuata.* Durandi Tholosi capit. 4. libri 2. de ritibus, *Verius est Missam omnem esse publicam, et si nemo prater Sacerdotem communiter.* Enimvero, quis nescit varie torqueri posse vocabula, pro variis definitionibus? Certe diabolus ipse alia bonus est; quatenus videlicet natura creata, alias non bonus; quatenus peccator ab initio. Quid mirum, si potuerunt Sophistæ missam candem aliatione publicam dicere; quæ alia rursus ratione priuata sit? Atqui hæc quæstio est, utrum quæ missa sit hac ratione, quam diximus, priuata, reici debet, et si aliqua ratione alia sit publica, quomodo si queratur quis, utrum Diabolus ea definitione quæ est à peccato, malus sit dicendus, etiam si ea ratione quæ ducitur à natura sine dubio sit bonus.

V. Dicam amplius. Nego propterea missam dici publicam, quia communio spiritualis ad plures pertinet. Ratio in promptu, quia nullius rei de nominatio sumi debet, ab eo quod est per accidens. Neque enim Corus propterea albus, si totum creta obducas, neque nix nigra, si inuolucas pan no nigro. Quanta enim, queso, rerum confusio induceretur, si iubentur celeri ab accidentibus? At haec communio mere spiritualis, prolsus est accidentaria missa, quod patet; quia & absque ea potest esse missa, & ea potest esse absque missa. Addo etiam; cum sit in missa; non ex vi missa; sed ex fid eius qui communicat.

VI. Ad secundam confirmationem respondeo; non quicquid à persona publica geritur, própterea esse publicum, sed quod ita geritur, ut debuit. Nemo enim negat multas esse priuatas actiones eius qui alicuius personam publicam gestet. Et in hoc ipso mysterio, Sacerdos communicans, priuatum sibi communicat, non alius, vnde Chrysostomus tunc negat differre à laico Sacerdotem, cum fruendum est horrendis mysteriis.

VII Verum, aiunt, pro tota Ecclesia offert. Id est, inquam, consecrat in vsum totius Ecclesiae: at non communicat ipse pro tota Ecclesia, sed sibi soli. Concilium Toleranum 12. apud Gratianum, cap. Relatum, de Consecratione distinct. 2. Modis omnibus tenendum est, ut quotiescunque sacrificans corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in altario immolat, staties perceptionis corporis & sanguinis Domini nostri participem se prebeat. Audin, se participem præbere? In Iacobi Liturgia, oratio est Sacerdotis ~~ante~~ in multis ~~μετάνυψως~~ ante participationem, Domine Deus noster, panis celestis vita uniuersitatis, ~~μαρτυρός~~ eis tuus legimus etiæ ~~σπέστιον~~, ut in eis etiæ ~~μεταλαβεῖν~~ tunc accipiantur nos peccatorum: peccavi in cœlum & coram te, nec sum dignus qui siam participem impollutorum tuorum mystericorum ~~αἵλιον~~ οὐκανθαριστοῦ ~~χριστοῦ~~ ~~αἵλιον~~ Cor meum tamen ~~χριστί~~ os ~~αὐτούς~~ λαζαρίου μεταλαβεῖν τε αἵλιον σώματον καὶ τόπου αἱματοῦ eis auctorū ~~αἱματοῦ~~ καὶ ~~χριστοῦ~~ εἰάνος: verum tanquam misericors Deus dignare me per gratiam tuam, ut absque condemnatione communice sacro corpori, & pretioso sanguini in remissionem peccatorum, ut tamque eternam. Et in Canone Latino, uno le fasce contingens omnibus Sacerdos, Ut quotquot, ait, ex hac altaris participatione sacrosanctum filii tui corpus & sanguinem sumperimus, omni benedictione ecclesiæ, & gratia repleamur. In Gregorij Liturgia, Θεοῖ δὲ εἷσιν καὶ πᾶσι τοῖς μετανιῶσιν eis ιγέται ψυχῆς τε καὶ σώματος σωτηριώδεις επιμετάσοι, Fiat mihi & omnibus accipientibus ad sanitatem mentis & corporis salutaris preparatio. Vides ut Sacerdos non vnuis pro omnibus communiceret: sed vnuis sit communicantium? Hinc conclusio necessaria, non esse in communicando per do personam publicam.

VIII. Secundum argumentum eiusdem, & Coronis. Ad sacrificium, ut sacrificium est, nihil refert, multian pauci, vel nulli intersint, au-
communicent. At Eucharistia est sacrificium. Ergo nihil refert vtrum
ad sit aliquis an nemo; aut communicet. Probatur maior; primum, qui
offeratur Deo pro populo: deinde ex lege Veteri, cum enim offerebatur pro
peccato, nihil inde manducabat is pro quo offerebatur, vt patet Leuitic
6. & 7.

IX. Respondeo primo, illegitimum esse syllogismum $\vartheta\delta\varphi$ τὸν τοῦτον
διεπλάσας. Debuit enim concludi; Ergo ad Eucharistiam ut sacrificium
nihil refert utrum multi an pauci communicent. Cum tamen quæstio sit de
Eucharistia simpliciter. Nobis in promptu similis estratiocinatio. Ad Sa-
cramentum ut Sacramentum interest ut aliquis saltem communicet: An
Eucharistia est Sacramentum; Ergo ad Eucharistiam interest, ut aliqui
saltem communicet.

XI. Si autem altero modo dicas, falsa est maior. Nam alicui sacrificio quatenus sacrificium est, conuenit communio, ut homo loquitur, quatenus est animal, quoniam etsi non omne animal loquatur, tamen nullum non animal loquitur, ac proinde loqui conuenit homini, quatenus est animal, quia videlicet conueniat quatenus est homo: atque certum est, esse hominem quatenus est animal, nullus enim homo est non animal. Ad exemplum, agnus Paschalis etat inter sacrificia, & tamen necessaria.

rio additam habebat communionem. Cur non ad idem exemplum Eucharistia?

XII. Denique respondeo, Sacrificium dici proprie, vel improprie. De sacrificio proprio, concedatur sane maior, sed negatur minor, postea suo loco plenius disputanda. Sed nunc breuiter ratio differentiae perspicua est; quod sacrificia ab eo offerebantur, pro quo sacrificabantur, sic enim lex iubebat, ut Leuitici 6. Pro peccato suo offeret aritem immaculatum de gregge, & dabit eum sacerdoti. Atqui ad Eucharistiam, quatenus Eucharistia est nihil quisquam iubet dare Sacerdoti, sed tantum accipere a Sacerdote. Nam eti olim solenne fuerit etiam offerti, ut alias obseruatrum nobis, tamen id fuit non Sacramenti, sed liberalitatis propriæ, itaque etiam obsolevit; atque hodie ne apud Papistas quidem observatur. Quare qui Eucharistie communicant, non nisi accipiunt. Sic præpostera ratio est sacrificij & Eucharistie, quoniam hostiam peccator de suo dabat, antequam sacrificaretur, & inde sacrificium dicebat suum, at Sacramentum Christianum peccator accipit postquam est confectum, ut ita loquar. Vtrumque ab institutionis præscripto, vnde etiam ratio postulat, ut quemadmodum non poterat omitti hostia donatio, ut se quisque diceret obtulisse sacrificium, sic non debeat omitti sumptio, ut se quisque dicat communicasse Eucharistie.

XIII. De sacrificio improprio conceditur minor. Nam sane Eucharistia Sacramentum est veri sacrificis; illius scilicet oblati in cruce. Solent autem Sacraenta rerum ipsarum nominibus censeri. Thomas 3, quæst. 8, art. 1. Celebratio huius Sacramenti imago quadam est representativa passionis Christi, qua est vera eius immolatio, & ideo celebratio huius Sacramenti, dicitur Christi immolatio: qua de re disputatum imus suo loco.

XIV. Atqui in huiusmodi sacrificio, negatur maior. Nam huius generis sacrificium olim fuit, Pascha: teste Paulo prioris ad Corinth. 5. Pascha nostrum pro nobis sacrificatum est, nempe Christus. Augustinus apud Bedam in ea verba: Pascha transitus dicitur, propterea quia aunc primum Pascha celebrauit populus Dei, quando ex Aegypti fugientes, rubrum mare transierunt. Nunc ergo figura illa prophethica in veritate completa est, cum sicut ovis ad immolandum ducitur Christus. Atqui ad hoc sacrificium, ut tale, pertinebat non tantum præsentia, sed etiam etsi sine quo nullum erat. Quate aut similius similis ratio non erit, aut non negandum ad hoc nostrum sacrificium Eucharisticum, quatenus tale est, pertinere, & quidem essentia litere hunc usum mandationis. Nam & Papista tuerunt Pascha fuisse figuram Eucharistie, & solennem illud est, cum frangitur panis, & calix funditur in ora fidelium, runc significari sacrificium illud quod in cruce immolatum est: vnde constat eam fractionem, eam fusionem esse de essentia huius sacrificii, quod quidem sacrificium non sit, nisi propter hanc significacionem, & hæc significatio nulla nisi in fractione & fusione.

XV. Porro probationum quibus maior confirmabatur, expedita solutio, est, ex iam dictis. Vtraque enim pertinet ad sacrificia proprie dicta, itaque nullam vim obtinent aduersus improprie dictum.

XVI. Tertium argumentum Hardingi. Vbi non peccatur, inde omne crimen abest. Quod si peccato contingat, ut Sacerdos nullum habeat, qui cum ipso Sacramentum percipiat, id populi demissi deuotioni, & non ipsis iniuria, aut malitia tribendum est. Concinuit Salmero. Non sunt illicitæ tales missæ, quia nihil illicitum continent: nam quod alius nolit communicare, per accidentem est mihi offerenti, cum paratus sim volentes communionis participes facere.

XVII. Sed non peccari in missa priuata, negatur: non enim alter potest, si contra institutionem admittatur, quod nos pro certo habemus, & paulo post docebimus. Sic consentiunt omnes peccatum fuisse, cum baptizantur mortui: quia videlicet institutio habuit doceri, baptizari que gentes, in quibus morri nulli numerantur. Sic emendatum fuit, quod olim admittebatur, ut in sanctis porrigeretur Eucharistia: quoniam institutio habeat, ut scilicet probet, qui de hoc pane sit esurus: Similis omnino communio nis ratio; quandoquidem disertum. Accipite, Edite.

XVII. Verum, aiunt, si nullus adsit, id per accidentem sit, quod quidem ad Sacerdotem attinet. Mirum sophisma. Atqui primum arguitur ad tuum genitum. Non enim concluditur nullum esse peccatum, sed non esse ipius Sacerdotis. Arista nostra nulla quæstio est, sed alia potius, vtrum sit legitima Eucharistie celebratio absque communione: Ut si dicerem, nullam esse legitimam verbi prædicationem absque audientibus. Nam hic etiam ut ne sint audientes vlli peccatum erit, & tamen per accidentem, si rationem habet a ipsis Ecclesiastæ, quando nullus voleret accedere. Quis tamen tolerandum dicet prædicationem apud parientes solos? Excepto forte uno Francisco, qui non putauit insolens prædicare bestias agri, si vera canunt eius adoratores. Nos ergo, undeunque id peccatum sit, siue à plebe, tamen illegitimam Eucharistie celebrationem dicimus, absque communionis partibus.

XIX. Deinde nego peccatum esse mere per accidentem. Nam peccatum per accidentem illud esse oportet, quod impurari non possit ei, cuius habitatione, per accidentem est, ut Achami sacrilegium, fuit peccatum populi per accidentem. Sed huiusmodi non Communis peccatum non est sic mere per accidentem. Primum enim vere peccatum est totius Ecclesia Papistica; quæ non tantum toleret, sed etiam non improbet; imo disputationibus suis, atque adeo Canonibus fulciat, atque anathematismis sanciat. Tunc, tunc vere accidentarium diceres, cum audires frustra adstanti ad altare, si nemo communiceret, quæ vox erat Chrysostomi, cum Concilia sancient, qui auerteret se à communione, hinc prouincium de Ecclesia Catholica; quæ sententia est Bracarense secundi. Sed apud Romanistas quid est quod non fiat; ut persuadeatur nullum esse non modo Sacerdotis, sed ne plebis quidem peccatum, si nulla sit communio? Itaque tam est eius Ecclesiæ hoc peccatum, quam erat Corinthiorum, illud incestum, quod eis tam serio Paulus exprobabat.

XX. Tertio, quomodo nullum peccatum est Sacerdotis proprium, qui scias volens celebrat, quantumvis certus nullos futuros communicantes? Si quis suggestum conscedens, & perspicue videns neminem adfuturum, tamen eloquentissime concionaretur, hunc quis absoluere in infanis? Itaque nullus fatis esse potest sacrificium excusandis missis priuatis. Et profecto, qui suæ plebis habent negligientiam tam multis experimentis cognitam, debe-

rent iam tandem tacere, neque accidentariū dicere, id quod sciunt demuni transisse in naturam.

XXI. Quare argumentum Hardingi. Erat profecto optandum, ut quotiescumque Sacerdos diuinum hoc Sacrificium facit, aliqui essent, qui, ut patet est præparati, cum eo perciperent, & corpus sanguinemque Christi Sacramentaliter participant. Quod si vero forte nulli sunt; quemadmodum nostro tempore persæpe vnu venit, non tamen propterea iugis illius, & quotidiani sacrificij vlla fieri debet intercedo. Argumentum ita est. Si necessaria esset communio: Ergo aliquando intermitteretur iuge sacrificium; At hoc absurdum: Ergo & illud. Consequentia patet; quia non semper adfutur, qui communicent. Assumptum probatur: Cum enim in recitationem oblationis Christi semel in cruce pro totius humani generis redempzione factæ celebretur, quotidie per viuversam Ecclesiam celebrari debet, etiam si Sacerdos nullum omnino participantem locumq; habeat. Hem præstigias. Hanc argumentationem ferme ad verbum descriptam leges apud Dedeum, sed quasi totidem verba Augustini ex Epistola 118. quæ ad Ianuarium. O risus! ò delicia!

XXII. Intermiti quid dicunt? Idne quod aliquantis temporum spatiis repetitur; an id quod negligitur abiicitur? Nam hoc modo concedimus absurdum intermiti Eucharistiam, sive memoriam sacrificij in cruce perfecti. Sed hoc negamus consequi, si nunquam celebretur Sacramentum absque communione. Nam cur non factum esset olim primis Ecclesiæ seculis?

XXIII. Sed negant semper adfuturos communicantes. At nobis persuaderi non potest; nullos futuros, nisi cum nulli futuri sunt fideles. Nam verum illud est potius, vbi corpus est, eo congregatum iri aquilas. Itaque apud nos fit, ut nunquam celebretur Eucharistia, absque communicantium laudabilis frequentia: quibus tam cordi hæc Communionis est, quam religio ipsa. Nempe, quia diligenter docentur, quanti sit facienda, immo docentur non in alium finem aut olim institutum fuisse, aut deinceps celebrandum hoc Sacramentum. Hæc quandiu prædictio resonabit in auribus Ecclesiæ, nihil est periculi, quominus concursus fiat. Sed tum certe futura raritas est, cum obtinebit Papistica prædictio, quæ ita commendabit missas priuatas, ut etsi non omnibus, tamen pro omnibus missas celebrari persuadet; & eius fructum nihilosecius ad absentes peruenire.

XXIV. Sin autem per interualla futurum dicant, ut sit celebranda Eucharistia, concedemus posse fieri. Sed vnum id esse incommode negamus. Et si enim consultissimum fateamur, frequentissimam communionem esse, tamen negamus unquam imperatam fuisse perpetuam; adeo ut nulla toleranda sint interualla. Non enim ita haber institutio. Nunquam dictu, inquam, nec unquam intermitteretur Eucharistia celebratio: sed tantum ut quotiescumque panem hunc ederimus, memoriam celebremus sacrae passionis. Itaque liberum est vel perpetuo, vel per interualla celebrare Sacramentum. Augustinus Epistola 118. non tantum communionem, sed etiam oblationem negavit vbiique esse perpetuam, Alij quotidiani communicant corpori & sanguini Dominico, aliis certis diebus accipiunt, alibi nullus dies intermitteritur, quo non offeratur, alibi tantum Dominico. Basilius Epist. 2. 39. Alexandria & per Aegyptum unusquisquer iam deplebe, ut plurimum, habet dominum & communionem: αντεπομπαὶ διαδοσίαι τελείωσις, καὶ διδάσκαλος. Nam cum semel Sacerdos sacrificium peragat, & distribuat, quæ suscepit illud integrum simul, & quotidie de illo sumpserit, quod à dante acceperat Sacerdote, credere debet & tenetur, se idem suscipere & percipere.

XXV. Atqui, aiunt, quotidie celebranda memoria est salutaris passionis. Recte, inquam: sed memoria ratio gemina; vel meditationis solius, vel additi Sacramenti. Illa per solam fidei contemplationem semper est necessaria, saltum secundum habitum, et si non semper secundum præsentem actum. Non enim omnia simul & semel suscipere potest intellectus humanus, sed successi, tenetur autem sibi alia quædam contemplati actu, itaque non semper hanc passionem. Quare neque alteram rationem perpetuo, hæc enim est, non habitus, sed actus præsentis. Itaque etsi dictum annuntiari mortrem Domini in edendo, & potando, tamen non dictum, nunquam aliter annuntiari.

XXVI. Imo vide. Hæc celebratio est in edendo & bibendo. Paulus, Hoc facite quotiescumque biberitis ad me recordationem. Quotiescumque enim ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annuntiatis, utque quo venierit. Augustinus de doctrina Christiana libr. 2. capit. 1. 6. Ni si manducaueritis, inquit, carnem filij hominum, & sanguinem liberitis, non habebitis vitam in vobis, facinus vel flagitium videris inibere, figura est ergo præcipiens passionis Domini esse communicandum, & suauiter atque utiliter recomendum in memoria, quod pro nobis caro eius, crucifixæ, vulnerata sit. Adde quæ alias citata sunt, & constabrationem commemorationis huius esse in edendo, & bibendo. Quid igitur? Nempe alterum necesse erit, ut Papista vel concedant, quotidianie edendum esse hunc panem, & bibendum hoc post 1. Iun, ac proinde nunquam celebrandum esse absque communione, vel si aliquando celebrandum absq; communione, non esse semper commemorationem faciemus sacramentum passionis: ideoq; hoc, quo nunc pugnant, argumentum inutile esse.

XXVII. Quintum rursus est Hardingi. Si nec Sacerdos, nec ullus alius homo Christianus sanctum hoc Sacramentum unquam accipere deberet, nisi cum pluribus & in eodem loco: Ergo si summo hoc, & necessario beneficio frui vellemus, loci aliqua conditione adstringeremur. At hoc absurdum. Ergo illud. Probatur assumptum, quia Paulus, 4. ad Galatas, negat seruendum egenis elementis; aut obseruandum dies, menses, & tempora: quibus æqua ratione addi possunt loca. Tum autem per Sacramentum copulatione yni omnes fideles, etiam non congregatos in unum locum, docuerunt Veteres.

XXVIII. Respondeo, adstringi aliqua conditione loci, vel indefinito dici, nempe, ut non possit hoc Sacramentum celebrari nisi aliquo loco: vel particulariter, ut hic locus, potius quam alius necessarius sit ei celebrationi. Posteriori sensu concedimus assumptum, sed negamus consequientia: quam nulla ratione fulciuit Sophista. Quanquam merito miretur aliquis hoc in mentem Papisticæ argumentum venisse, cu negari non possit, hoc genus hominum vel maxime adstringere se conditione loci. Durand. Tholofanus

LIBER SEPTIMVS, CAP. XIV.

18

e.g. libr. 2. de Ritibus, *Missa non nisi in sacraulis edibus celebrari debent. De Consecrat. dist. i. c. 15.* Nullus Presbyter Missas celebrare presumat, nisi in sacraulis ab Episcopo locis, qui sui particeps de catero voluerit esse Sacerdoti. Et cap. ii. *Satis est missam non cantare, aut non audire, quam in his locis ubi sibi non oportet.* Atque hoc interdictum tanta superstitione custodiunt, ut cum se viderent sepe necessitate cogi discendere a perpetuis constantibusque locis, fixerint vaga, & mobilia; quæ dixerunt altaria portatilia. Durandus Tholosanus c. 25. lib. i. de iis prolixè agit: & definit, *Altare portatile, seu portabile, nihil aliud est, quam parvus lapis continuus in se formam cum consecratione, & signo superposito.* Et notat non aliter consecrari nisi in tabulis ligneis, vel aliquo competente substratorio compacta, & fixa: ut licet ad locum pertinatur, non tamen de loco, in quo consecrata sunt, mouentur: à quo si evulsâ fuerint, denuo sint consecranda. Tam scilicet, liberi sunt Papistæ à conditione loci.

XXIX. Sed altero sensu conceditur consequentia. Nam quia non poterit communio celebrari nisi in conuentu fidelium : nec conuentus, nisi in loco: ergo non poterit communio celebrari nisi in loco aliquo. Et eatus necessitas erit loci, sive ut Hardinus loquitur, aliqua conditione loci adstringetur. Quia videlicet $\text{m} \ddot{\text{o}} \text{lo} \text{n} \text{u} \text{is} \text{ n} \text{e} \text{c} \text{v} \text{a} \text{r} \text{a} \text{d} \text{e} \text{r} \text{e} \text{ m} \text{e} \text{r} \text{a} \text{p} \text{u} \text{s}$ in $\text{e} \text{t} \text{u} \text{q} \text{u} \text{i} \text{p} \text{u} \text{s}$; Quae sunt, omnes supponunt alicubi esse: inquit Aristoteles initio quarti Acto amicorum.

XXX. Hic autem nihil absurdum: sed merè naturalis necessitas. Itaque Paulus dixit: *οὐ περιστάτων ὡμοίων τῷ τῆς εἰκόνης*; Convenientibus vobis in Ecclesiam. Quod virget Durandus Tholofanus cillo 6. libr. 2. *Sanctus Paulus*, inquit, planè & perspicue docet, *vsum receptum apud Corinthis in Ecclesia Dominicanam Cenam manducare*. Iustinianus, *Locum intelligit*, ait; *in quo cœtus fidelium celebrabantur*. Et quanquam nihil necesse sit, Ecclesiam, ita interpretari ut locum ipsum designet, quomodo tandem factum: tamen necesse est locum intelligi; nam conuenire non potest aliter. Porro nullam conditionem loci designari, Iustinianus sufficit testis; addens præcedentibus. *I*llocus fidelium, *statim post Christi in cœlum ascensum in priuatis domibus habebantur*, & in cœnaculis: dein in oratoriis, & Ecclesiis: frequenter sauentibus tyrannos, in cryptis & cœmeteriis.

XXXI. Atqui, inquit, damnat Paulus obseruationem temporum: & eadem ratio est locorum. Fateor, inquam: sed ea obseruatio pertinet ad secundam notionem. Non enim voluit Paulus nullo tempore, quicquam agi religiosum. Quanta enim haec fuisset absurditas? Sed tantum non ut apud Iudeos; qui certum aliquid definitumque tempus ita obseruabant; ut aliud non curarent. Hunc morem Paulus damnauit; qui tamen conuentibus Ecclesiasticis videtur assignasse peculiariter primam hebdomadæ, id est Dominicam diem, ut coniurare licet ex initio capituli postr. ad Corinthios. Eadem sit ergo ratio sancto locorum: & ne præferatur quidem locus unus alterius, quatenus locus: sed tamen aliquis omnino habeatur, quo conueniant communicatur.

XXXII. Concedo per hanc Sacramenti celebrationem vniri fideles
quacunque dispersos : Itaque concesso non necessariò in eundem locum
conuenientiam omnibus : sed primum hoc ipso argumento constat, rectè à
nobis negaram fuisse consequentiam. Nam et si unus non sit locus, ramen
communio est : quia videlicet Hierosolymis, verbi gratia, & Alexandriæ i-
dem Sacramenti genus, sive potius species administrabatur omnibus : ita-
que quicunque communicabant Hierosolymis, & Alexandriæ, etiam inter-
se dicebantur communicare.

XXXIII. Quāquam hoc si dictum aliquando, intelligi debuit de effectu Sacra menti propriè, in quo omnes eu dem Christum percipimus. Quæ communio non Sacramentalis est, sed spiritualis. Nunquam enim auditum, qui Hierosolymis erant Sacramentaliter communicasse cum iis qui Alexandria. Alioquin, quid opus erat Romanos Episcopos eucharistiam mittere, alienis Episcopis Romanam appellantibus?

XXXIV. Sextum argumentum eiusdem Hardingi. Si priuata missa contum nomine improbari debeat, quod sit priuata; hoc tunc sit propter singulariter, seu priuatam communionem, id est, quia Sacerdos Sacramentum solus accipit. At singularis communio legitima est, & sancta, & pia. Ergo priuata missa, non ideo vituperanda est, quod priuata sit, sed probanda, & pro sancta piaque habenda atque usurpanda. Assumptum probatur ex illo veteri vsu Eucharistiam sumendi in priuatis domibus.

XXXV. Respondeo; primum negari assumptum; de quo præcedenti libro disputatum fuit , cum hæc ipsa priuata communio afferretur in argumentum reseruationis . Nam cur sublata postea , si fuit legitima ? Cur etiam damnata ? Si legitima , cur non à Papistis cadem pertinacia ad hoc usque tempus seruata , quanta hæc inducta priuata missa ? An quia hic , ut semper , apud eos larua est ?

XXXVI. Deinde, quod argumenti monstrum? Non enim sola priuata communio causa est; sed priuata communio Sacerdotis. Hæc enim est persona publica, neque similiter iudicanda cum idiota. Quare si laico idiota licet priuatim & domi suæ communicare Sacramento accepto à Sacerdote, tamen non sequitur licet Sacerdoti, abs se consecrata Sacra menta soli consumere: quia videlicet non sibi, sed alijs consecrat. Atqui assumpti confirmatione, probat duntaxat idiotæ communionem priuatam: nullo modo Sacerdotis. Nullum euim potest exemplum dati Sacerdotis consecrantis absque villa communione: in illis ipsis seculis, cum licebat idiotis de manu Sacerdotis acceptam Eucharistiam deferre domum.

demisse de sc̄ipso sentire, qui soleat nihil ostentare præter pūras pūras de-
monstrationes. Neque facile ab ullo alio tantum habeat modestia exem-
plum.

II. Certè Salmero confidentissimè collegit, ante Gregorium magnum
in vſu fuisse has mislas priuatas. Nam Fabianum apud Gratianum de Con-
ſecrat. dist. 2. Canone, *Etsi non frequentius*, institutisſe ut ter in anno omnes
communicarent: cùm tamén nou ſit veri ſimile ter tantum fuisse M. illas ce-
lebrari ſolitas. Et Concilium Agathense, Papamque Pium, non communi-
cantibus deditisſe panem benedictum, apud Iuuenem lib. 2. c. 137. Chryſto-
mum homilia 17. in Epistolam ad Hebreos testari Constantinopoli fuissa
ſemel in anno communicatum.

III. *Af*ter ego pro certo habeo, ne Gregorij quidem tempore Missas pri-
uatas istius generis fuissent in v*su*: de quo postea. Sed nunc in his testimoniorum
nihil est virium. Fabianus dixit; ter in anno omnibus communicandum. Sa-
nè inquam: sed primum quid si primus ipse præter ius fasque indulgens ple-
bis negligentia? Nam contraria in Concilio Bracharensi, eadem dictum. de-
crerum est ab Ecclesia proiici, qui ingressus Ecclesiam, & auditis Scripturis à
communione Sacramenti abstineret. Quanquam hoc sane etiam durius
Sed Fabianus ille nihil haber difficultate, *Etsi non frequentius*, inquit, *salem in*
anno ter laici homines communicent (sic habet editio Gregoriana) *nisi forte*
quis maioribus quibuslibet criminibus impeditatur in Pascha videlicet, &
Pentecoste, & natali Domini. Obserua; laicis tantum imperat: cur non pote-
rant Ecclesiastici omnium ordinum communicare, si deerant laici? At nunc
ne iij quidem. Deinde, quid tum? Non enim vell laici prohibiti sibi: sed ter
minimum iussi: Non significatur ergo præter hos dies nullos communical-
se: sed tantum negligenteris seuera inhibitione consultum.

IV. Eadem ratio est panis benedicti. Nam is iussus dari tantum non
communicantibus: non dictum autem neminem communicare. Non est
autem æquum, si hoc sit hodie in Papatu, id est semper iudicari factum. Ca-
non Nannetensis Concilij nouus sic habet, *Vt de oblationibus, que offeruntur*
à populo, & consecrationi supersunt, vel de panibus quos offerunt fideles ad Ec-
clesiam, vel certe de suis Presbyteris conuenienter partes incisæ habeat in vase
nitido, ut post missarum solennia, qui communicare non fuerint rati, eulogios o-
mini die Dominicæ, & in diebus festis exinde accipiant. Eiusmèrò hæc phrasis,
Qui communicare non fuerint rati, manifestè supponit alios qui communi-
care fuerint rati: itaque non significat nullos hos fuisse: sed illos in istis mini-
mè. Deinde manifestum sit id inductum in supplementum communionis,
non factæ forte propter tardiorē aduentum; aut aliquid aliud. Ergo rursus
non negatur communio.

V. Ecce vero Chrysostomus asserere semel in anno fuisse communicatum. Efrontem impudentiam? Non enim sic Chrysostomus, quasi reliquo toto anno nulla communio esset. Quid ergo Nempe a quibusdam. Relege, **P**ropositus tuus rati^mus à patre misericordia auctoritate tuam cōsiderat: ite ergo dicit, admodum notandum: **M**ulti huius sacrificij semel toto anno sunt participes: alij autem bis: alij verò sape: Hoccine vero est semel in anno fuisse communicatum? Sed & Cōstantinopoli. Imo legere: **C**onsensu tuis apud nos in primis è locis suis, & consensu tuis cōstat: **C**apitulorum, aliam è pugnis suis etiā ipsorum neque cōsiderant, cōsidero quod à patre & cōsidero misericordiam, notandum: **S**ed alij dico etiam: Ad omnes ergo mihi sermo est: non solum ad eos qui hic sunt: sed ad eos etiam qui sedent in deserto: nam illi semel in anno sunt participes, sape etiam post duos annos. Os videlicet primum non Cōstantinopoli, sed in Eremo rata illa communio: vel ad annum, vel ad biennium. Quid habuit causam Iesuita; ut populosissimam Ecclesiam metiretur ex eremi solitudine Deinde non omnes, sed multi, sive semel, sive bis: quoniam alij notandum, frequentius, cur hoc retinuit? Nempe ut falleret. Nam sufficiunt his postremi, ut certum sit, nunquam fuisse celebratum absque cōmunione.

VII. Bellarminus, ut dicebam, coniecturas collegit quatuor; quarum tamen prima gemina est: itaque numerabo quinque ordine. Prima haec est: ex Concilij Nannensis c. 3. apud Iuonem part. 3. decreti, c. 70. vbi iubentur Presbyteri non celebrare soli Missam, nisi habeant saltēm unū secum qui respondeat. Ex quo intelligimus quosdam planè solos celebrare solitos missæ sacrificium; ac proinde sine communicantibus.

VIII. Respondeo Nannetense Concilium vnicum me reperire in Collectaneis Conciliorum editis per Binnium; eisque annotatum, nesciri tempus. Occurrunt apud Iuonem aliquot ex eo Canones. Sed Iuon vixit circa finem seculi undecimi. Itaque potuit hoc Concilium esse recens; quod etiam Binius iudicavit, cum transtulit in postrema tomis tertij. Et certum est consculo iam missas has priuatas inductas, vel Testimonia Odonis Camerensis; eiusdem seculi autore, in Explicatione Canticis, distincta. Itaque nullum hoc est antiquitatis indicium, sed recentis abusus: quem lepidè describit Odo. Cum primitus, inquit, Missa sine collecta non fierent, posse a monachis in Ecclesia solitariis, & maximè in coenobitis fieri missas: & cum non habeant quam pluraliter collectam salutem, nec plurales mutare possint salutations, conseruant se ad Ecclesiam (id est muros lapidis) dicentes se Ecclesiam in Ecclesia salutare.

IX. Sed & ipse Nannetensis Canon vehementer incandescit. Describo, Definiuit sanctum Concilium, ut nullus Presbyter solus presuntat missam celebrare. Cuienam dicit, Dominus vobiscum, Sursum corda, ant Gratias agamus.

Domino Deo nostro, cum nullus sit qui respondeat. Aut in Canone: Et omnium, circumstantium, cum nemo adsit. Aut quem inuitat ad orationem, cum dicit Oremus, cum nullus sit qui secum oretur. Aut ergo ista penitus reticenda sunt: & non solum non erit perfectum sacrificium; verum etiam incurrit, quisquis ille est, illam terribilem sententiam, Si quis tulerit de hoc, tollat Deus partem eius de librovite. Aut si hec muris & parietib. insuffraserit, ridiculosum erit. Quapropter illa periculosa superstitione, maxime a monasteriis monachorum exterminanda est. Prouideant autem prelati, ut Presbyteri in coenobii & in aliis Ecclesiis et operatores habeant in celebratione Missarum. Demus ergo sic solutum esse fieri. Sed si legitime, cur correttum. Et quidem tanta cum verborum acerbitate? Sin illegitimum, quam vim habet argumenti? Imo apertum est pro certo habuisse id Concilium, nou debuisse ullam Missam absque circumstantibus celebrati: quod & nos volumus.

X. Secunda coniectura: Ex Concilij Toletani duodecimi Canone 5. vbi grauiter reprehenduntur quidam Sacerdotes, qui sacrificium offerentes non communicabant, *Quale erit, inquit, illud sacrificium, cui et ipse sacrificans, participasse significetur?* Quæ verba satis aperte indicant, in eiusmodi sacrificio nullum omnino fuille, qui communicaret. Et tamen Concilium non requirit, nisi ut Sacerdos ipse communicet: proinde admittit tanquam rata, & ut appareat, visitata sacrificia, in quibus soli communicarent Sacerdotes.

XI. Sed illud consequens nullius est necessitatis. Non sequitur, inquam, nullum omnino fuisse qui communicaret; sed duntaxat, non tantum alios multos non communicasse, sed ne ipsum quidem Sacerdotem. Quod non obstat, quominus aliqui communicarint. Et sane Canon ita conceputus est, ut missas designet, non quaseunque, sed in festis solennibus multiplicatas, *In uno die*, inquit, *si plurima efferunt Dei sacrificia: in omnibus se oblationibus à communione suspendunt, & in sola tantum extremi sacrificij oblatione communio nisi sancte gratiam sumunt.* Atqui plura sacrificia in uno die, quis nec sit interdicta, nisi in festis solennibus, in gratiam plebis communicatur? Itaque non testatur Concilium, neminem communicasse; sed hoc tantum quod dixi; cum ex plebe aliij communicarent, aliij minime; in istis etiam Sacerdotes fuisse. Et sane communio non dicitur, cum vnum totum auferat.

XII. Tertia coniectura. *Quidam initiantur absque illa certa procuratione animarum: qui proinde non poterant illi Sacramentum administrare, & tamen sine dubio missas celebrabant. Illud probatur ex Paulino, qui se dicit ordinatum in Sacerdotium Domini, sed nulli certæ Ecclesiæ alligatum, Epistola 6. ad Seuerum.*

XIII. Atqui primo id factum contra fas , contra morem, & Concilio Chalcedonieni improbatum Cahone 6. Μηδέπεια δοτελεῖν μάρια κειμενά
μητέ πεισθεῖν μητέ Διάκονον, μητέ δύος πιστῶν τις εἰκλησιαστῶν τούτων
εἴ μη ιδίως σὸν εἰκλησιαστὴν καίμεν. Neminem absolute ordinari Presby-
terum, aut Diaconum, aut omnia in vlo Ecclesiastico ordine: sed tantum pro-
prie in Ecclesia urbis aut pagi. Videlicet ea est missa priuata causa, ut si quid
vel consulto peccatum, vel forte fortuna erratum sit, id ipsum tanquam
suum solidissimum fundamentum, rapere habeat necesse.

XIV. Præterea negatur consequentia. Cur non enim apud non suos celebraret missam publicam, acceptalientia ab ordinariis? Exempli gratia, Monachi siue iij clauitæ sint, siue alij, & nominatim Dominicani, quibus inde ex omnium nomen Prædicatorum, ita sunt prædicatores, ut nulli Ecclesiæ sint addicti, & possint cum Paulino dicere, se in prædicatorum officium dedicatos, non etiam in locum Ecclesiæ. An igitur concluderit Bellarminus morem eccl. Papisticæ Ecclesiæ prædicari absque adstantibus?

XV. Quarta coniectura. Plurimi Sacerdotes quotidie celebrarent, & tamen populus in multis locis tardò admodum communicabat. Hoc probat ex Chrysostomo homilia 17 ad Hebreos:tertia ad Ephesios:ex Ambro-
fio capite quarto quinti de Sacramentis.

XVI. Sed sumit aperte falsum Bellarminus: nunquam enim dictum, aut Chrysostomo, aut Ambroso, populum non communicasse. Nam Chrysostomum vidimus paulo ante multos dixisse: nec aliter intelligendus est Ambrosius: qui, homo Latinus, non potuit nosse melius Eccleiam Graecam, eiusve consuetudinem, quam ipsi Graeci. Tum autem non abhorret ab usitata phraesi; ut dicantur Graeci facere, quod multi faciant; etiam si neque omnes, neque plures.

XVII. *Quinta conjectura.* Multa sacra siebant pro causa ita particulari, ut nou sit vlo modo verisimile ministratam fuisse communionem in eiusmodi sacris. Augustinus 9. Confessionum c. 12. oblatum narrat sacrificium pro matre sua, cadavere iuxta sepulcrum constituto. Et 22 de Ciuitate c. 8. quoniam e suis Presbyteris sacrificium obtulisse in domo rustica liberanda a malignorum spirituum vexatione.

XVIII. Nullo modo, inquit, verisimile. Satis ~~cū~~ ~~terrā~~ an potius ~~cū~~ ~~terrā~~
dēs? Sic plerunque Papistæ. At nos non tam faciles: qui scimus etiam in do-
mo priuata fuisse olim missam celebratam cum communione. Itaque quod
ille solo nutu annuit; solo renatu renuius? Et sanè Augustinus notauit, ad
se post exhalatam matris animam confluxisse plurimos. Cur non potuerunt
hi, aut horum aliqui communicare? In Fassalensi territorio, quid prohibuit
totam familiam Hesperij? Nam etsi neutrum dixerit Augustinus, tamen non
minor verisimilitudo est, ex eo ipso quod sacrificium oblatum dicatur,
quād adfuisse quosdam testes, quos non magis nominauit Augustinus.

XIX. Sic disputabatur conjecturis meritis, nūque leuissimi Bellarminus: at Tiletanus, Certissimis, inquit, grauissimis, manifestissimis, & solidissimus testi- moniis probamus, apud antiquitatem priuatissimas, ubi solus Sacerdos com- municat, ut sit uta fuisse, tanquam Scriptura & Apostolica doctrina optimè con- sentaneas. Papæ Quænta confidentia est: aut quem non moueat grauissimo- rum verborum spiritus, ut in vesica fabarum? Sed μηδελύει negligamus: rem videamus. Habet exempla duo: & aliquot canones.

X. Exemplum prius Gregorij Nazianzeni, quem Tripartita historia, libri 9. cap. 8. testatur Constantinopoli in paruo quodam oratorio sacra celebratis: de aliorum communione nullum verbum faciens. Alterum est Iohannis Eleemosynarij patriarchæ Alexandrini; quem Leontius scriptit, cum intellexisset populum egressum esse templo, & in cœmeterio otiosis fabulis vacare, ipsum quoque exisse, cum turba consedisset; & filiolis, dixisse ubiones, illie pastor: ans ite intro, & ingredieruntur: aut hinc manete, & ego quoque. Ego

propter vos descendere in sanctam Ecclesiam: nam poteram facere mihi missas in Episcopio.

X XI. De Leontio necesse est me cunctanter dicere; qui illius scriptum nunquam viderim. Nego tamen illud, in Episcopio sibi facere missas, inferre ipsam sine communione, sed tantum sine plebe. Nonne enim habuit familiam, quicum communicaret? Significabat ergo se cum sua plebe velle sacra facere, non tantum sibi Episcopo: alioquin potuisse cum sua familia: suóve clero.

XII. De Nazianzeno dicam confidentius; cuius historiam descripsit Cassiodorus ex Sozomeno libr. 7. c. 5. ἐπέδητος ἦν τὸ σπουδαιότερον εἰ τὰ αρχεῖα φυγῆτες, ὃν οὐκέτε δημόφιλον. Γραψεν τὸν τεστάρχην ὑμένον τοιαύτων διεκάθητο, ἵκκλησιαζεῖ τὸν σικισκον μητρὸν περὶ ὄμοδον τῶν αὐτῶν ταχαῖς τοιούτοις ἀριστούσιν εἰς δύοντας οἴκους κατεστραβάθην; Christophorus sonus vertit, Tenebant autem illuc adhuc Ecclesias Arij sectatores, quibus praerat Demophilus: Gregorius vero Nazianzenus presidebat iis, qui Trinitatem consubstantialem profitebantur. Is in exigua quadam cellulariætum suum colligebat, qua per quo sicut sua fidei homines, tum ipsi, tum iis qui consimilem religionem amplectebantur, in dominum precatorium constructa erat. Vide quid sit. Τὸν ἱεραληπτεῖον vertit Cassiodorus sacra facere: non prouersus aburde, et si non ad verbum. Papistæ, quibus Missa, itidem ut illi olim Nauia perpetuò in mente, nihil aliud existimatunt esse, quam Missam: & quidem quomodo cuncte siue solitariam, siue publicam. At Christophorus melius, etiam suum colligere. Langus apud Nicéphorum, conuentus agere. Et credit aliquis Tiletano, nullos adfuisse Nazianzeno communicantes? Εἴquè potuit nullos adstantes: nam apud Papistas sacra possunt fieri presentibus tantum pariteribus, qui sunt illis pro collecta, ut Francisco lupi ac vulpes erant pro fratribus. Sed profectò Sozomeno non inxʌληστος είναι aliud sonat: & inde nos non magis adstantes colligimus, quām communicantes.

XIII. Pergo ad Canones. Soter, inquit, hoc tantum decernit, ut nullus Presbyterorum Missarum solennia celebrare presumeret, nisi duobus praesentibus sibiique respondentibus: non dixit communicantibus: sed praesentibus tantum. Concilium Agathense c.18. nihil aliud à laicis exigit, quam ut missas die Dominico totas audiant, & ante benedictionem egredi non presumant. Idem decernit Concilium Aurelianense canon. 28. Et nihil statuunt hæc Concilia de communicatione fidelium diebus Dominicis & festis, nisi fideles communicent.

XIV. Hoc verò, hoc tandem est Dialeticæ fastigium: hoc Peripateticæ sapientiae extreum acumen. Non imperatur communio: Ergo negatur vlla fuisse communio. O vos illi, qui alias tam severè cùm liber ex puris negatiuis dicitis nihil concludi, quod habetis nunc mentis? quid animi? An vobis perinde omnia putatis licere? Magno id quidem vetræ causæ compendio, si quantum in syluis, tantum in disputando valeret audacia. Atqui, & boni, varia peccata variis canonibus castigari solent. Itaque non sequitur, si istis non imperata sit communio, nullis aliis esse imperatam. Sic qui Soter hoc canone cauit duos esse præsentes consecrant; non cauit eodem, vt adesser qui deficientis subito vicem suppleret: an dicemus nunquam cauissimè Minimè verò: extat enim ea de re alius Canon, De Consecratione, distinctione prima. *Vt illud.*

X XV. Quid si Sophistarum exemplo dicam iisdem canonibus non editum, ut ipse Sacerdos consecras communicaret: ideo ne sequetur non debere consecrantem communicare, quod aliquid factum Bellarminus docuit quarta conjectura? Scilicet notum est, ipsam Missarum celebrationem, id inferre. Itaque cum audio Missarum solemnis adesse debere duos respondentes; intelligo Missam legitimè celebratam; ac proinde ita ut consecrans communicet: quia nulla Missa aliter legitimè celebratur. Simile iudicium de plebis communione; quam à quæ contiact legitimà Missarum solemnitatis.

X X V I . Et verò Conciliis Agathensi & Aurelianensi , præcipientibus , vt laici totas missas audiant , facile est addere Concilium Martini Papæ de Consecratione , dist . 2 . Si quis intrat Ecclesiam Dei , & sacras Scripturas audit , & pro luxuria sua auerrit se à communione Sacramentis , & in obseruandis ministeriis declinat regulam discipline , istum talem proiiciendum de Ecclesia Catholica esse decernimus . Ita utrumque caput esse manifestum .

XVII. Hardingus, Vnum nunc insuper locum pro priuata Missa adhibeo. En tibi spem ultimam victoriæ, cum res redit ad triarios. Chryostomi locus est ex 3 homilia ad Ephesios, siue sexagesima prima ad populum Antiochenum, vix prætermisus cuiquam, Multam videorur inqualitatem. In aliis quidem temporibus, cum puri frequenter sitis, non acceditis: in Pascha vero, licet sit aliquid à vobis patratum, acceditis. O confuetudinem! O presumptionem! Sacrificium frustra quotidianum. In cassum assimus altari: Nullus qui communicetur. Argumentum. Nullus communicabat: Ergo Mis- sa celebrabatur absque communione.

XXVIII. Nego consequentiam. Nam quis nescit hyperbolas frequentes, maximè in vchementibus reprehensionibus? Iannis 3. Et quod videt & audiuit, hoc testatur: sed testimonium eius nemo recipit. Hic Maldonatus. Quod dicit Nemo, hyperbole est: nec enim nemo, sed pauci eius testimonium acceperunt. Sa, Nemo scilicet forè. Guillaudus, Quasi dicat. Adèo pauci sunt qui eius testimonium accipiunt, ut vix audeam pronuntiare, aliquos accipere illum, adèo parvus auditorum eius est numerus. Toletus, Verba hac paucitatem credentium illius temporis significant. Nemo, inquit, credit: credebat quidem tunc iam aliqui, tamen collatione eorum, qui tanto testi credere debuerant, nemo dicitur credidisse. Similiter Paulus post ad Timoth. 4. In prima mea defensione nemo mihi adfuit: sed omnes me deseruerunt. Salmero. Quanquam Petrus esset Roma & Lucas, dixit tamen Paulus, omnes me dereliquerunt: sed hi non erant de numero eorum qui possent eum adiunxare. Sa, Omnes scilicet, qui fauore poterant Chrysostomus ipse sermone de Pseudopropheticis, quem Gerardus Vossius edidit inter opera Ephremi, At Dominus, Ego palam loquutus sum mundo, & in occulto loquutus sum nihil. Vides quanta contentione ac studio, qualib[et] loquendi libertate clamet: & nemo est qui intelligat? Possunt addi alia exempla, si opus sit. Sed non puto futurum. Est enim frequenter in vñi.

XIX. *Tum autem Chrysostomus ipse iuuat: qui tota ea oratione induchitur in eos qui abstinerent à communione quotidiana; vt se coércerent in paucos annuos dies. Vnde illa.*

frustra adstans ante uideis o' pugnare, Frustra est sacrificium quosidianum: frustra adstans ante altari. Nemo particeps est: Et quæ multa in eam rem, qualia nulla audiuntur hodie in toto papatu: ubi summus ille, atque adeò vix speratus nuptiorum gradus est; si quando utrius audias frequenter communicare: infanteorum qui rogant in cœnam tam frigidæ, ut ostendant renuntiari sibi velle. Cum contra, Chrysostomi oratione vix possit legi quicquam vehementius corum qui lacernas lacerant.

XXX. Deinde sunt hæc diserta, ut uisus est. Et omnes qui. Et omnes qui
dixerunt, Quicunque corporis sumus participes; quicunque gustamus sanguinem. Quingressus est longe illius ac vehementis reprehensionis. Ut facile concipere licet, opponi aliquantum numerum communicantium, alteri numero abstinentium: ac proinde falsum, neminem fuisse participem, si non recedas à vi verborum.

C A P. X V.

*Contra Missam priuatam, argumentum ab
Institutione.*

I. **C**atholicis inuietissimum argumentum est, ut alias, Institutio Christi, quæ vnicam formam, atque essentiam dedit hinc Sacramento. Nullum est Sacramentum Eucharistiae contra institutionem Christi: At Missa priuata est contra institutionem Christi: Ergo Missa priuata non est Sacramentum Eucharistiae. Maior pater, quia, ut se perepetitum est, ipsum hoc Sacramentum nusquam fuit, nisi quatenus institutum; & sic institutum. Probatur minor; quia institutio sic describitur ab Evangelistis, Pauloque ut Christus celebrans, sive consecrans, iussit prestantes accipere, comedere, bibereque. Non enim tantum ab Evangelistis narrantur Apostoli edisse, bibisseque; sed quomodo sedisse, tum enim fortasse non posset deduci in consequentiam: sed norant discretè iussisse Christum, ut ederent, & biberent. Inde ad extremum institutionem sanciuissime his postremis verbis, *Hoc facite*; nempe quod ipse feci, quod iussi. Ioannes Fabri Hailbrunensis libri de Missa c. 2. *Eo ipso id præcipiens, ut post consecrationem Etiam Sacramentum ipsum sumamus.*

11. In hoc eludendo argumento varijs sunt aduersarij. Primo, Hardingus conuertit aduersum nos. *Quis, inquit, ferre possit Christi institutionem ab iis tantopere vrgeri, à quibus flagitiosissime violatur? Cun enim institutio, quod attinet hoc Sacramentum, tria contineat, Consecrationem, Oblationem, Participationem, quibus vniuersa Missæ substantia absoluuntur: illi duobus reliquis antiquatis, & in suis Liturgiis ne nominatis quidem; populo nihil reliquerunt, nisi nudam communionem.*

III. Sed hæc inepta ratiocinatio est. Primum enim; quid rum si alias ipsi nos violamus institutionem Christi? An propterea nullum est argumentum? An propterea Papistis licet eam susque deque habere? In modo esto portius omnis homo mendax, Deus autem verax. Sic, sic debuerant nos Papistæ alias violentes institutionem Christi, si tamen violentes, diris deuotere: ipsi eam sartam rectam tueri. At contra est: nam illi nulla anathemata in nos virant, nisi proper violata Ecclesiæ, in modo sua Ecclesiæ decreta. Diuina veritas & ipsi sibi permittunt pro arbitrio tollere, ponere: & nobis, si tolerare queamus semperio silentio obrui, longam in violatorem que pacem libentes per miserint. At nobis sanam mentem Deus dedit, ut omnes homines inimicos capiundos censemus, potius quam ut latum pilum recedamus Christi mandatis.

I. V. Tribus pericli substantiam huius Sacramenti, Consecratione, Oblatione, Participatione. Harum duas priores à nobis sublatas. Illud admittit luculentissimum nostræ victoriae argumentum. Nam si participatio est de essentia huius Sacramenti: Ergo sacrilegi Papistæ, qui eam antiquarunt: Ergo nos p̄ij, qui restituimus.

V. Reliquas duas abstulisse, calumnia est. Certè nos consecrationem integrum retinimus : tam constanter, ut profiteamur nullum esse, aut esse posse Sacramentum absque ea. Oblationem etiam qui potuimus, qui eo ipsis oblationem esse docemus, quo Sacramentum oblationis? Sed illi nimis non institutionis Christi violationem obiciunt, sed sua somnia nos abieccisse: immo portenta exterminasse; id verò dolent serio, dum toti sumus in agnoscenda Dei bonitate.

VI. Videamus reliqua. Harditus, Numerus, inquit, eorum, qui sum
in uno loco communicant, nullo modo pertinet ad Christi institutionem.
Christus enim post consecrationem, atque oblationem sanctam, Sacra-
mentum instituit percipiendum, & comedendum, & in eum sive dixit, *Acci-
pite, manducate, bibite.* His rebus continetur institutio. De numero com-
municantium, quorū nempe homines in uno loco simul simeare debeant, &
quoniam in loco, quo item tempore, an in mensa sedentes, an stantes, ieiuni-
vive, an post captum cibum: vtrum etiam manibus, an ore fumant, aliquae
confimiles ritus, mores, & circumstantiae: hæc omnia ad edendi cere-
moniam pertinent, cuius obseruatio, non ex institutione Christi, sed ex Eccle-
sia decreto pendet. Inde Augustinus epist. 118. *Saluator non præcepit, quo de-
inceps ordine sumeretur, ut Apostolis per quos dispositurus erat Ecclesiam, ser-
uaret hunc locum.*

VII. Mera **Φλωρεια**: nihil enim potuit minus ad rem dici. Summa est, in Institutione quædam esse substantialia, quædam minimæ. In illis valere argumentum: in istis minimæ: At in istis esse numerum communicantium. Respondeo, fallam esse distinctionem: nihil enim pertinere ad institutionem huius Sacramenti; quod non sit essentiale huic Sacramento. Et probo ex iouis illis Augustini verbis; negantis Salvatorem præcepisse quo deinceps ordine sumeretur. Si non præcepit, profectò non instituit. Quia si instituit, præcepit. Non enim potest aliter institutio concipi. Et inde dictum, **Hoc facite.**

VIII. Sed quid habet participatio, quominus cibi videatur ad institutionem pertinere, sive ut tecum loquar, ad essentiam? Quia numerus communicantium, inquis, nullo modo pertinet ad institutionem? Eia verò, inquam, Numerus communicantium: At numerum communicantium, quis in quaestione nominavit? Nósne usurpauimus, an tu potius, Sophista, induc

*Sti. i. m. p. y. y. gratia? Hoc potius. Nam nos quid disputeremus scimus melius
Quanquam quid, aut quo sensu numerum dicis? Absolutene oppositum qui-
busdam, an potius individuè, hunc illum ve, putà decem, centum, mille, de-
cem millia? Nam ista sane notione, non est quod tecum contendamus. O-
mnia ita est; nullum communicantium numerum Saluator definituit. Ne-
Saluator tantum, sed ne qui dem illa inquam Ecclesia.*

I X. *Ar priori definitione longe alter.* Nam si nullum sancitum numerum, ergo permisit absque illo prorsus homine, sancitum celebrari sacrificium; id est, vel consecraui, vel comedi. *Quo enim tu verbo indicabis numerum potius aliquem sic iudicatum in consecrando, quam in participando?* Aut quae ratio potius cogat ab uno saltem consecrari, quam a duobus comedri; qui neque unum potes legere, neque duos? *Imo non potes legere, Consecrate, cum nos discretissime legamus, Accipite, edite, bibite:* qua verba necessariò numerum significant. Nisi forte bardus, stupidus, mulio videatur Soter qui definiuit olim, *Hoc quoq; statutum est, ut nullus presbyterorum missarum solemnia celebrare praesumat, nisi duabus praesentibus, sibi & respondentibus, & in pte tertius habeatur: quia cum pluraliter ab eo dicatur, Dominus vobiscum: Et illud in secreta, Orate pro me: aptissime conuenit, ut ipsius respondeatur salutationi,* De Consecratio dist. i. Vides tuum um oraculorum testimonio, verba pluralis numeri, numerum designare aliquem, & ut minimum duorum. Perge, At verba Institutionis sunt pluralis numeri. Conclude: Ergo institutio designat numerum.

X. Bellatrinus: iustit Dominus fieri id quod ipse fecit: sed pro loco, tempore, personis. Ea enim est vis affirmatiuorum præceptorum.

XI. Affirmativa præcepta non obligare semper, tritum est in scholis Theologicis: sed hoc sensu, ut ne semper sint in actu. Exempli gratia; cum iubemur elemosynam dare; non ita est, ut nunquam aliter fiat, sed prout se dabit occasio; ac necessitas. Contra quam sit in negantibus, quæ semper obligare dicuntur: quia nullam admittant intermissionem. Sed ea affirmantium natura, tum vera, cum differt habitus ab actibus singularibus. Alter non constat, & sit dupliciter. Interdum enim præcepta dantur habitum ipsum definitiorum: ut Deum amare: hic enim habitus est, quo nunquam vacare debet aut mens, aut voluntas nostra: tamen semper obligat. Alias actibus ipsis lex imponitur; qui tamen non sint perpetui, sed recurrentes: ut obseruare Sabbathum. Et huiusmodi etiam semper obligant; nimurum supposito actu: non enim iubetur semper Sabbathum obseruari, putare cum non est Sabbathum: sed semper obseruari, cum est Sabbathum: ita ut, qui sic Sabbathum non obseruaris, præceptum violari affirmans.

XII. Ad hunc modum censenda celebratio Eucharistiae. Non enim iubemur Eucharistiam semper celebrare: sed cum celebramus, sic celebrare, sicut est instituta. Itaque recte Ambrosius, *Indignum esse Domino, qui aliter mysterium celebrat, quam ab eo traditum est.* Quare illud, Dominum iussu fieri quo diple fecit, pro loco, tempore, personis; nullum habere locum potest in hoc argumento, quo de agimus.

XIII. Peccat etiam aliter; quasi nostrum argumentum esset simpliciter ab iis, quæ Christus fecit: cum sit tamen ab iis, quæ Christus iussit fieri. Nam quæ Christus fecit, fatemur non omnia esse eiusmodi, ut necessariò sint obseruanda. Sed ea dicimus tantum narrari ut circunstantias actionis: exempli gratia, celebravit sub vesperam; & post cœnam, & accumbens; & ipsa die Pascha. Horum igitur esto sanè libera obseruatio. Sed alia sunt quæ simul & cœlestis acta, & præcepto fanciuit, *Accipite, edite, bibite*: quorum prorsus alia ratio est. Alioquin nihil erit necesse accipi panem: quod tamen ne Papista quidem concellerint.

XIV. Respondeat Bellarminus, non esse omnium actionum eandem rationem consecrationem & consummationem esse de essentia sacrificij, ideo nullo modo posse omitti: sed dispensationem non esse de essentia, aut integritate.

XV. Ideo dicebam; non omnes actiones Christi similiter estimandas. Quid ergo? Nempe illud superest utro sit in ordine participatio: nos in iis quae sicut de essentia & integritate huius Sacramenti, sive malis sacrificij: Sophaista in alteris. Iste nullo probat nisi ex precepto affirmatio: quod est a nobis explicatum: nos probauimus ab institutionis natura. Itaque nostra causa melior.

XVI. Sed vide pertinaciam. *Consummationem dicit esse de essentia & integritate sacrificij: negat dispensationem.* Et consummationem haud aliter intelligit, quam conlectant: prorsus Papisticè. Nam si institutione deferrit: aliquid: omnino dicendum dispensationem esse de essentia, & integritate, potius quam illam consummationem. Etenim in institutione duo obseruantur, factum Christi; & præceptum: quo utroque superior est consummatione dispensatio. Etenim dubitari non potest dispensationem à Christo non neglectam. Nam Euangelistæ notarunt sollicitè, *Dedit discipulis.* Imperatam itidem perspicuum ex verbis, *Accipite, edite, bibite.* At consummationem priuò usurpatam fuisse non constat certò: sed tantum coniicitur, ut verisimile. Præceptum autem disertum nullum. Nam, *Accipite, edite, bibite,* pertinent ad dispensationem, quia iis dicta qui non consecrarent. Illud autem, *Hoc facite,* est significare ea quæ Christus gessit, tamen non significat Christū ipsum consumpsisse, nisi ex hypothesi. Itaque hæc consumptio nullam habet vim nisi verisimilitudinis. Nunquam purgaturi sunt Papistæ præposteri iudicij infamiam: qui quod liquidò, certo que est usurpatum, & imperatum velint esse arbitrium: dum volunt omnino necessarium, quod neque fictum, neque præceptum constet, nisi per coniecturas. Rerursus ergo nostra causa melior.

XVII. Rursum Bellarquinus. Sine dubio non iussit Sacramentum dispensari, inutis aut indignis.

XVIII. Concedo, inquam: sed quid tum? An propterea non iussit dispensare. Certè non iussit idem prædicare surdis: nec tamen non iussit prædicare. Quid? iussisse aliquem in uitum consecrare? Et tamen ne Papistæ quidem tolerant; si quis neget iussisse consecrare. Cur non ergo nos similiter; & si non iussent obtrudi inuitis, aut indignis; tamen iussisse dispensari?

XIX. Pergit. Si forte nulli sunt, qui velint aut possint communicare, non tenemus Sacramentum ministrare; nec tamen ideo prohibemur à celebrazione cessare. In quibus verbis Græcismus est, in prohibemur, pro iubemur.

XX. Concedo non esse Sacramentum ministrandum, si nullus sit communicans;

municans: sed non prohiberi celebrare; nunquam Bellarmine probauit; neque illius Sophista. Nos contrà, sequi dicimus ex institutione. Nam quomodo cum aon sit prædicandum lapidibus, prohibemur prædicare si nullus adsit auditor: ita cum sit Sacramentum distribuendum; necesse est aut violari naturam Sacramenti, aut cessare eius celebrationem.

X XI. Pighius Quid igitur? aliorumne tempeste ferore, si quis est in caritate Dei antedictor, & vivi infusci panis quotidianam refractionem desiderat; etiam hic fraudari debet sancto illo suo desiderio, & cœlestis illius panis almonia, nisi locum sua illius deuotionis inueniat?

XXII. Similiter ego: quid igitur? si nullum ille caritate in Deum ardens inueniat Sacerdotem iejunum; hunc cincere oportebit fraudari suo sancto desiderio? Respondete Sophistæ, quid sitis responsuri? Nam non iejunum vestræ leges prohibent consecrare: hunc caritate ardenter fraudari, non patitur hoc argumentum. Sed illi huic argumento renuntiabunt potius, quam saturum permittant celebrare. Adeò illi suorum mandatorum sunt obseruatores exactissimi; diuina susque deque habent. Nos respondemus illud sollempniter. *Quid si cœlum ruat?* Neque patimur particularibus calumniis, artificioseque conquisitis incommodis, fraudem fieri publicæ, diuinæque institutioni. Et quanquam non putemus futurum vñquam in Ecclesia villa Catholica, vt quisquam tam solus caritate ardeat in Deum; vt socium nullum inueniat; tamen si hoc fieret, autores simus hunc potius subiicere desiderium suum institutioni diuinae. Et hic applicari id quod alioquin importunè vrgebant de præceptis affirmatiuis.

XXIII. Salmero Christi exemplum non est lex cogens.

XIV. Nullumne? Nam si aliquod, cur non istud; & in institutione: & coniunctum cum mandato? Quanquam legem cogentem, quomodo dicis? Nam si volentibus, nolentibus positam: assentimur. Sed quid ad rem? Nam neque consecrationis talis villa lex est: quæ quenquam in uitum consecrare cogat. An tu igitur dixeris posse absque consecratione esse Sacramentum? Sin cogentem dicas, quam non licet violare; nos verò dicimus hoc Christi communicantis exemplum eo sensu esse legem cogentem: quo consecrantis: propter eandem causam, nimirum Institutionem.

C A P. X V L

Contra Missas priuatas, usus Ecclesie Apostolice.

I. Christi vidimus institutionem. Addamus Ecclesie vsum: & primum
Apostolica. Hanc haud aliter Sacramentum hoc celebrasse, quam ut
communicarent presentes, hi docent loci. Act. 2. Addita sunt Ecclesia die
illo capita quasi ter millo: Erantque perdurantes in doctrina Apostolorum, &
communicatione, & fractione panis, & precibus. Et 20. Primo die hebdomadis,
coactus discipulis ad frangendum panem, Paulus disserebat. Prioris ad Cor. 11.
Cum conuenitis, hoc non est Dominicam Cenam edere: Nam unusquisque pro-
prium Cenam preoccupat in vescendo: & hic quidem esurit, ille vero ebrius est.
Et post. Quotiescumque ereditis panem hunc, & poculum hoc biberitis. Item, Ita-
que, fratres mei, cum conuenitis ad vescendum, aliis alium expeditate: quod si
quis esurit, domi edat: ne ad condemnationem conueniatis. Etc. 10. Poculum be-
neditiois, cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? Panis quem
frangimus, nonne communio corporis Christi est? Quoniam unus est panis, u-
num corpus nos illi multi sumus: omnes unius panis sumus participes.

II. Hæc authentica sunt testimonia celebrationis Eucharistiae in Ecclesia, cui præsentes aderant Apostoli. Ab iis hæc ordine argumenta. Primum, Eucharistia non squam, nisi in pluribus; & his quidem coactis in eum figuram. Secundum, nunquam sine fractione & esu panis. Tertium, qui non expectarent alios reprehensi, & quidem proposito damnationis metu. Quartus, de uno pane omnes comedentes. Quintus, unum illum panem esse *agnum*, communionem corporis, & poculum sanguinis Christi. Quorum caput nullum est non aduersum priuatæ missæ.

III. Quid habent aduersarij, quod opponant? Nam coacti tam manifestis argumentis, dant factum quod volumus: Tiletanus scemel, *Per spiculae Scripturarum testari*, quot die *Apostolos synaxis celebrasse*, & *discipulis credentibus dispensasse*: quod est feruente credentium devotione obseruatum fuisse certissima historia testantur. Rursus, In Ecclesia Corinthisca a perspicuum est ita celebratam esse Coenam Dominicam, ut corpus & sanguis Christi sint dispensata, & distributa tori Ecclesia, & fideles factos esse particeps mens Domini, non spehando, sed manducando; sicut Paulus dicit, omnes ex uno pane manducare Beliarinus, nihil veritas dicipotest; breuiter, sed rotundè. Nam & olim Abdias ille, quisquis fuit, in vita Matthaei, Cum respondissent Amen, & mysteria Domini celebrata, & Missam suscepisset omnia Ecclesia. In Thomæ, Benedictopane, communicabat eum omnibus. Hie vero noster est triumphus. Instituit Christus: obseruarunt Apostoli. Et non tacent aduersarij?

IV. In dicitur Tiletanus. Ex eo haudquam consequens est, vbi refrixit primus populi ardor, non licuisse antilitteri seu presbytero celebrare Missam, & communicare sine populi communione. Iterum. Peccatum est non dicere Paulum, si quando offeret Sacerdos pro populi totius salute, & solus sumat, manducet, bibat, scilicet populo ad communionem non parato, nec communionem requirente, eum contra Christi institutionem facturum. Bellarminus: Non sequitur nos posse unquam sacrificium sine dispensatione off erri.

V. Proh Driatque hominum fidem; quod genus hoc hominum est? Primum, nota Tiletanum præscribere Apostolo verba: quasi non legatis eius scriptis, nihil credat? Quasi ille olim, Si non iminilero digitum in vlera, non credam resurrexisse Christum. Miram pertinaciam aduersus verbum Dei! Quanto molliores in suis commentis? Vnum apicem arripiunt: sollicitant singulas syllabas: torqueat verba: nullam coniecturam respuunt, ut sua placita in tuto constituant. Si legant apud Paulum, ad tempus secedere coniugatos orationis ieiuniique causa: ipsissima lex est cœlibatus. Si semel laudiant; non regenitos Spiritu & aqua, non ingressuros regnum corollorum; nihil habent certius, quam omnes damnundos, qui aquæ elemento non fuerint regeniti. Et mille similia. His, hic ybi habent prolixam, disser-

tam, planam institutionem, & quidem quater repetitam: habent solenam
Apostolorum usum; negant quicquam lequi: negant ullam vim esse: quid
non tandem negant?

VI. Et causam vide pertinaciam. Refixit primus populi ardor: non est populus paratus ad communionem: non requirit communionem. Auspicatum vobis sanè populi frigus Sophistæ, tam commodum vestram audacie velum. At olim Paulus quoddam incrébat, qui dicebant opere fici mala, ut euenirent bona. Quanto iustius in vos detonaret, Sophistæ; qui non ægræ fertis factum esse malum, ut malum facretis? Malum fuit refixisse ardorem populi: Sed hoc frigus vos alacres exceptis; ut malum hoc admireretis mutanda institutionis huiusc sacrosanctæ. Et non veremini Deum?

VII. Atqui si non fuit Apostolis causa idonea; ne vobis quidem esse debuit. Non fuit autem. Probo, quia etiam viuis Apostolus refrigerat idem ardor. Nonne enim Paulus suos accusat Corinthios, non celebrantes Cœnam Dominicam? Scilicet is apud Papistas adhuc ardor est, & quidem pūfissimus. Et tamen non mutauit institutionem Paulus. Quia potius hæc ei causa sotica renouandæ institutionis. Et non pudet, vobis nullam hanc esse causam: ô tempora! ô mores!

VIII. Mentiuntur tamen qui negant Paulum dixisse, contra institutionem Christi facturum, qui solus omnia voret. Nam qui potuit manifestius, quam cum dixit, *Cum conueniatis, hoc non est Dominicam Cenam edere*. Cum dixit, *Alius alium exspectate: ne ad condemnationem conueniatis.*

I X. Sed altius Bellarminus: Cum Paulus opponit Cœnam Domini cœnæ priuatæ, non loquitur de Euch. ristia; sed de conuiuo, quod in Ecclesia olim in pauperum refrigerium fieri solebat. Rationes habet: Vnam, quod aliqui ebij fierent: quod non potest in Eucharistia, quæ cibus mentis, non ventis. Alterum, quia Paulus reprehendat Corinthios, quod illa conuiua non celebrarent amplius, sicut oportebat; sed diuites seorsim lauteque: pauperes seorsim & vix ad satietatem. Itaque mentem esse; illa conuiua non repræsentare amplius Cœnam Dominicam. Cærterum in Eucharistia omnes æquæ sobrie, & laute, cum omnibus daretur corpus Dominicum in modica specie panis.

X. Sed nos agi de Cœna Domini probauimus, c. l. libr. 6. multorum veterum, recentiorumque; atque adeò Papistarum testimoniis; quibus repetitis, nihil nunc opus. Et patet ex toto contextu. Nam manifestum est his verbis, *Ego enim accepi à Domino, quod eum tradidi vobis: nullum describi conviuium institutum pauperibus refrigerandis: sed ipsissimum hoc conviuū diuinum; quo de nunc quæstio est, nec dubitare audent Papistæ. Porro copula, enim, connectit præcedentibus, Quid vobis dicam? laudabo vos? In hoc non laudo. Quis ergo sensus? Thomas, Postquam Apostolus redarguit Corinthiorum inordinations, quas committebant conueniendo ad Eucharistie Sacramentum sumendum, hic agit de ipso Sacramento.* Videlicet quia non potuit melius abusus tolli, quam proposito legitimo vsu, qui totus ab institutione Atqui si non fuisset is abusus, nisi in conviuio cui nihil commune cum Eucharistia; quid opus erat in eum finem Eucharistia formam repnere? Itaque sic connectendæ partus sunt, Non est Dominicam Cœnam edere: Ego enim accepi à Domino, quod eum tradidi vobis. Nempe, quia Cœna Dominicæ ratio longè alia est: talis videlicet, qualem nunc descripimus sum.

XI. Sed non inebriat vinum Eucharisticum. Adde, inquam, moderatè sumptum. Nam alioquin tui omnes magistri, et si omnem vini substantiam excludant, tamen admittunt omnes effectus viæ: ac proinde etiam ebrietatem. Et verò Thomam audi, art. 6. quæst. 77. part. 3. disputantem contra negantes species Sacramentales posse nutrire, *Contra eft, quod Apostolus prioris ad Corinthios undecimo, loquens de hoc Sacramento, dicit, Alius qui- dem ejusrit, aliis autem ebrius est*. Haud aliter Bonaventura in 4. distinc. 12. artic. 2. quæst. I. Vbi notandum hunc ipsum locum exponi de Sacramento Eucharistia: vnde Bellarminus initur probare oppositum. Patet ergo se- lutio. Nimisrum, non inebriare vinum Eucharisticum moderate sumptum; ut fit in legitima eius dispensatione. Sed Paulus loquitur de abusu: & eo ab- usu, quem oportuit coerceri.

XII. Fateor cibum esse mentis non ventris: scilicet quatenus signa non attenduntur quid sint, sed quid significant. Sed non obstat quominus etiam sint cibus ventris: vnde Origenes dixit in Matthaei 15. *Ille cibus qui sanctificatur per verbum Dei, perq; observationem, iuxta id quod habet materiale, in ventre reabitis, & in secessum eicitur.* Et Iustinus Apolog. 2. *πλοι ινταστηθεσσαν τεοφιλοι διτις εγγραφαι σπάσκεται μεταβολη τειφονι ημεν.* Cibus illi super quo gratia acta sunt; ex quo per mutationem sanguis, atque carnes nostra nutriuntur. Quanquam quid opus testibus, iure tam perspicua, & quam omnes Papistæ Theologi habent in confessio?

XIII. Concedo Paulum velle; illa conuiua non repræsentare amplius Cœnam Dominicam; sed illam videlicet institutam in usum Sacramentalem: & non amplius; id est, estimatam ex abuso, qui legírimo yfui successerat: cum tamen alioquin celebraretur in eum finem, aut saltem eo prætextu, ut essent Sacramentum. Quemadmodum nos hodie dicimus Missam Pa-pisticam, nihil retinere de Cœna Dominicâ. Itaque Chrysostomus sic inter-pretatur, Non dixit conuenientibus vobis non licet communiter manducare, non licet inter vos conuiari: sed rursus aliter, οὐ ποτὲ φορέω τοις κο-δακτήσι, & multo terribilius eos tangit, dicens iam non est Dominicam Cœnam manducare. In eis ὁ δογματικὸς αὐτοῦ εἰπεῖν οὐδὲ τὴν κατηχησην, οὐδὲ τὴν φερετὴν μυστήρια παρίδεικτα οἱ χριστιανοὶ, eos ad illam transmittens uesperam, in qua Christus reuerenda tradidit Sacramenta. Propterea & prædictum vocans cœnam. Etenim illa cœna habuit omnes communiter accumbentes. Atque non tantum interest inter dñites & pauperes, quantum inter Magistrum & discipulos. Co-gita quantum interest inter Praeceptorem & proditorum. ἀλλὰ μεταξὺ σπουδαίων αὐτῶν κατεκλίνει, ηδὲ τετέλεται. Σαλεύ, ἀλλά καὶ ἀλών αὐτῷ μετιδοκεῖ, ηδὲ μετεπιφέρειν καὶ πειθεῖν αὐτὸν εἰπεῖν, Sed tamen ille queo, cum eis accumbembut, οὐ νεγ-ειται expulit, sed etiam sale impertinet, & Sacramentorum fecit participem. Occumenius manifestius, καὶ παχοὺς δεῖπνον, οὐ δεῖπνον οὐδὲ μυστήριον δεῖπνον πάντες οἱ μοιάσι μεταλαβάντες, ηδὲ οἱ πινάκους ζωτεῖς, ηδὲ οἱ τάξις ταῦτα καμάρτις, καὶ εἰκόνει. Εἰ δεῖπνον, ηδὲ προσφορτες οἱ δεῖπνοι μοιούνται τοινα καὶ τὰ κριθᾶ τριπλάζεται) πινάκας, ηδὲ τὸν δεῖπνον μυεῖσθαι, ηδὲ τὸν προσφερεῖν ὄψεως, Dominicam Cœnam, Magistri uocat Sacramentum. Huius enim omnes similiter participes sunt; tum qui pauperem vitam degunt, tum qui diuitias superbiant: & famulū

LIBER SEPTIMVS, CAP. XVI.

191

& heret. & sediti. & imperantes. Quare oportuit communes mensas esse communes. & illam Dominicam imitari. quia omnibus & quæ proponitur. Alluci- natur ergo Bellarminus. quem alio vagatur.

XIV. Sed esto, inquit, intelligatur Paulus loqui de Eucharistia: nihil tamen inde sequitur. Nam cœnam priuatam vocat, à qua excluduntur alii; non ad quam non coguntur: At missæ Papisticæ non excludunt communicantes: quia potius optant Papistæ, ut in singulis communicent qui adstant.

XV. At mentitur Sophista. Nam Paulus cœnam priuatam describit, ad quam non exspectantur alij, *Vnde quisque*, inquit, *propriam Cœnam exspectat*, preoccupat, Syriace, **אֲלָמָם אַכְלָה**, ante comedit sibi: Ipsissimum peccatum Sacerdotum Papistarum; qui cum primum consecrarunt; nemine exspectato, nem in uitato, solis sibi omnia sumunt: Cum tamen Paulus, *Cum conuenitis ad vesperandum aliis alium exspectate*.

XVI. De eiusdem Epistola cap. 10. sic philosophatur. Apostolum eo loco non describere ritum Cœnæ Domini, ut declarat quid sit ipsa celebratio huius mysterii, vel in quo præcipue consistat: sed tantum ut ostendat, eos qui Eucharistiam sumunt participes esse mensæ Domini, & socios Christi fieri; quemadmodum sunt socij dæmoniorum, & participes sunt altaris idolorum, qui scienter manducant idolothyta. Ex eo non sequi Missam sine communione populi non esse licitam; vel eos qui Missæ interficiunt, & non communicant, nihil utilitatis capere. Hanc enim affirmantem propositionem esse verissimam. Qui re ipsa Eucharistiam manducet, cum Christo cōiungi: istam vero negantem falsam, nec apud Paulum habeti, qui non sumat re ipsa Eucharistiam, sed solo voto ac desiderio, nullo modo cum Christo iungitur, aut frustra interest sacrificio.

XVII. Non describi ritum Cœnæ, ut declaretur quid sit ipsa celebra-
tio. Quid tum, inquam? An propterea non describi ritum ipsum? Non au-
sus dicere, quantumvis audax Sophista. At nobis hoc sufficit; si verum sit
describi ritum: quicunque sit tandem scopus describentis. Quid enim?
Cum ex Ambroſio Satyrus describirur oratio Eucharistiam inuoluens, ha-
buitne hunc sibi scopum propositum, ut doceret, quo ritu celebraretur
Eucharistia; an potius ut fratriſ ſui laudaret pietatem? Et tamen afflu-
mus est Satyrus in argumentum conſervatæ Eucharistie. Scilicet Paulini,
cum ſe diceret designatum Sacerdotem nullius Ecclesiæ; ſcopus fuit ut do-
ceret priuatas missas in vſa eſſe. Et tamen id Bellarmino argumentum fuit
priuata missa. Itaque nunc id agit quod impostores, ut quæ ſibi liceret vo-
lunt, aliis interdicant.

XVIII. Et tamen nou verum, duntaxat describi ritum Cœnæ: insuper verum declarari quid sit ipsa celebratio. Diserta verba, *Calix benedictio-nis, et i benedicimus, est communio sanguinis: Panis quem frangimus est communio corporis.* Enim vero benedicere calicem, & frangere panem; tam pertinet ad celebrationem, ut utrumque retinuerint Papistæ, qui tamen ritum dispensationis amouerunt. Quare celebrationem ipsam Eucharistia Paulas determinauit esse communionem corporis & sanguinis. Atqui haec nulla, si nulla dispensatio. Sequitur ergo celebrationem Cœnæ Dominicæ, esse dispensationem.

XIX. Quid ad me: Ergo si non exspectauit Paulus dum Iesuitæ nascerentur, Bellarminusque sibi verba præscriberet, ut diceret, qui non reipla, sed solo voto ac desiderio sumperit Eucharistiam, hunc nullo modo Christo iungi? An nobis propterea peire necesse est, quicquid in eius disputatio virtutum est? Evidem vero si consuluerit Paulus quoscumque haereticos, & ad eorum arbitrium verba sua temperasset; quid hodie commodi haberet Ecclesia? Quanquam, quis docuit nullo modo iungi Christo, qui panem Eucharistiaæ nou recipiat? Minime omnium nos: qui Christo arctissime viri fideles asserimus, etiam extra omnem Eucharistiaæ usum. Itaque nihil nisi abducere conabatur Sophista à præsenti questione.

XX. Sed Paulo disertè dictum, poculum esse ~~regiariam~~ sanguinis: panem
esse ~~regiariam~~ corporis: Nam communis sensus est ~~regiariam~~ non dici de vni-
co, sed de pluribus. Vnde nos concludimus, nullam esse missam priuatam;
quia cùm priuatum opponatur ~~regiariam~~, nulla possit dari communico, ybi non
dicitur unus sit.

XXI. Cui argumento tanto vis maior, quanto certius huic Sacramento hoc nominis fuisse semper eximium constat: teste Areopagita, initio 3. de Ecclesiastica Hierarchia, Τὸ κοινὸν ταῦτα δοκιμαῖσσοντες τελετῆς, εἰσερχόμενοι τοῖς λαοῖς αὐτοῖς δεῖται. οὐ γάρ αὐτοὶ ποιοῦσι τὴν σωτηρίαν, Id quod commune est omnibus Hierarchiis ceremonia, huic distincte à reliquo significatur, & peculiariter appellatur Communio & Congregatio. Eius rei ratio subiicitur, εἰ τὸ κοινόν παντας τελεσθέντας εἰσερχόμενοι, μή τοι θεοποιηθεῖσιν τοῖς φαντασίοις τούτοις ἐπεξεργασθεῖσιν πελευθερώσαντος σωτηρίαν, οἷον Ιησοῦς Χριστός. Εἰ τοιούτην εἰρηνήν πελευθερώσαντος αὐτούς τοὺς θεοὺς θεοντανοῦν, Vix enim potest quisquam consecrari consecratione Hierarchica, nisi diuina Eucaristia, accedens ad summam omnium significationis celebratorum, etus qui initiatus sit, congregationem ad unitatem consecreri, & coeternitatem signorum dono divinitatis inservi, perfriciat eius communionem cum Deo. Pachymeres rootla & agnitionis lēzā. Διὰ τοῦτο καὶ νομίζεται μάντειον μυστηγίων, Hanc etiam communionem vocat, quia omnes digni participes siant Sacramentorum.

XXII. Viget hoc argumentum: cui obnuntur dupliciter: Moquotus
adversus *tegum* *lamb*. Supponit, inquit, nullam esse communione nisi plu-
res duobus simul participent ei quod est commune. At hoc falsum: Quia
inter coniugatos, communio est corporum; qui tamen non plures duobus.
Illud probat ex Theodoreti Therapeuticō, dicentis, continentes reieci-
fū. *τον κατα την οργην γενιντας*. Deinde, quia inter duas naturas Christi, *μη γεν-*
νε σι τις μη τις.

XIII. Sed mentitur scurra, à nobis exigi necessariò plures duobus ad missam priuatam hec dnos quidem admittat? Nam ne ij quidem testes, quos habent ex suorum canonum prescripto, partem accipiunt. Cum tamen olim ex Liturgiis certissimum sit à Sacerdote semper distributam Eucharistiam Diacono delaturo ad plebem eistam. Dicimus ergo *in oratione* necessariò ad significare numerum, nec posse consistere in uno singulari, & solitario. Itaque in missis priuatis, cum sit unus & solitarius omnia sibi sumens, nullam esse *concessione*: ac proinde nullam Eucharistiam.

XIV. Numerum cerrum nullum notari, ipsi scimus; & varium esse pro locis, temporibusque. Sed quænam hæc impudentia est, quæso, quia nullus cerrus sit, ideo nullum omnino esse? Deinde pro variis rebus variati etiam communionis rationem. In coniugio diorum esse nec plurim. In familia interdum duorum, interdum pluriū. In vrbe nunquam duorum tantum, sed necessariò plurim: quandoquidem hæc constet ex familiis: familia autem nulla, ut non sint saltem duo. In regno plurim vrbium. Et fortasse, alter. Violari autem communionem in regno, si non omnibus vrbibus pateat: in vrbe, si non omnibus familias: In familia, si non omnibus personis. Iam vero in Ecclesia communionem hanc esse omnium fidelium. Ideo si non omnes fideles admittantur, violari Eucharistiam. Quod non querimur in priuatis fieri missis.

X XV. Hardingus magis ad personam Theologi, negat dici novitiam
quod multi, sive tota Ecclesia simuli in uno loco communicet: sed propter
effectum Sacramenti; videlicet quoniam per illud Deo coniungimur; &
multi qui diuersi sunt inter se, copulentur, vnamque Christi mysticum
corpus fiunt. Itaque nunquam quenquam communicare solum: quando qui-
dem tota Dei Ecclesia una tantum domus sit: adeo ut quicunque eredit de
hoc agno dignus, cum omnibus omnium locorum & regionum Christianis
communicet. Posse ergo aliquam communionem esse, etiam si, qui com-
municant, locorum intervallo disiungantur.

XVI. Dixit Paulus, huic panem esse communionem corporis Christi. Inde nostrum argumentum in promptu. Nulla communio est vniuersaliter; At panis Eucharistiae, est communio: Ergo panis Eucharistiae non est vniuersaliter contra quam sit in priuatis missis. Hardibagus quasi responsum distinguit communioneum; vel cum tota Ecclesia in uno loco communicat: vel cum per Sacramenti effectum Deo coniungimur. Priori modo negar aperire minorem. Altero ergo debet maiorem: si non plus quam incepit nugatur. Quanquam etiam sic plus quam incepit nugatur; qui neget communionem nullam esse vniuersalem.

XXVII. Sed interrogo tamen quare in priore membro vnius meminerit loci. Non enim nos id in quæstione posuimus: qui censēmus etiam illum veterem morem sive deferendi Eucharistiam ad absentes, argentesve, sive eandem asportandi domum ab iis qui in Ecclesia sumerent; & conseruare communionem; & euenterē missam priuatam: quia nimur multi sumerent à Sacerdote panem consecratum. Itaque nisi lateat anguis in herba; debuit prius membrum simpliciter dicere, cum tota Ecclesia communicaret. Quamvis ne totam quidem Ecclesiam, virgēamus; sed tantum impugnemus vnuis ingluviem; cui potest nullus esse locus, etiam si locus vnuis non sit.

XXVIII. Et est verum nihilominus dici panem communionem corporis, poculum languiinis, propter effectum. Non enim aliter potuisse, non communio nudè, sed communio corporis Christi, communio sanguinis Christi. Quid tum autem? An propterea panis ipsius nulla est communio? Nam hoc virginus: & duo obseruamus. Unum, communionem ipsius panis, & communionem per effectum, non esse in oppositus, ut scilicet mucud tollant. Alterum, panem hunc esse communionem per effectum; quia ipse panis communicetur.

XXIX. Hoc probatur tum ex Paulo, tum ex Veteribus. Paulus communionem per effectum dixit, cum dixit, *Vnum corpus nos illi multi sumus*. Omnino quo sensu Hardingus dixit, quoniam per illud Deo consurgimus; et multi, qui diuersi sunt inter e, copulentur, unumque Christi mysticum corpus fiant. Sed idem dixit, *Quia unus est panis, unum corpus, nos illi multi sumus*; omnes enim unius panis sumus participes. Enimvero non obicit simpliciter unum corpus; quod inuenitur etiam extra Eucaristiam: sicut idem dicit eiusdem epist. c. 12. *Per unum spiritum nos omnes in unum corpus baptizati sumus*. Sed diserte proposuit, Panem esse communionem. Et hoc expoluit, eo fieri, quod unus sit panis: & de illo uno pane omnes participant. Quod non sit in missa privata.

XXX. Inde Dionysius, τῇ θεῷ διδότῳ διαρέπεται πλεονεκτῶν μυστηρίων, ἀ-
Deo instituta donatione in initium mysteriorum perfici, τῷ πρώτῃ θεον ιησου-
νίᾳ, communionem cum Deo. Et iterum, ἡ θεοτόκη Θεοῦ καὶ τούτη τῇ αὐτῇ καὶ πρ-
πτερά καὶ καὶ εἰκόνῃ καὶ σύμβολοι ὁμοτύπια αὐτοῖς εργάσεται οὐρανοῖς τοποθετεῖ
Sanctam Unitiνι. Et eiusdem panis ac poculi communis, pacificaq; distributioq;
unitatem morum illis diuinatim sanctit, tanquam simili educatis. Occumentius,
ouenienti τῷ ιησοῦ τῷ κελευθῷ αὐτῷ, αἱ μέλιται τῇ κεφαλῇ, Αὐτὸς τοι μελιτήψιε.
Aptat enim nos Christo ipsius sanguinis, tanquam membra capiti, per participa-
tionem. Et paulo post, εἰ ποδῶν τῷ κεκαριτωμένῳ θεοῖς μετασχέτεσθαι τὸ οὐρανο-
τόπιον, καὶ μετοικεῖσθαι τῷ θεῷ τῷ ιησοῦ ψυχαλατρούσι, μνήμην εἰς σωματικάτι. Et
enim ex multis granis unus panis constans. Et nos, qui multi, eum unum parti-
cipantes sumus unum corpus Christi. In Liturgia Basiliū edita ab Andrea Ma-
fio ex codice Syro, Vt cum testimonio sincero conscientia nostra facti participes
sanctificationum tuarum unitiam corpori Et sanguini Christi tui.

C A P . X V I I .

*Contra primitam Missam, usus Ecclesiae post
Apostolos.*

I. Agnum nobis fundatum Institutio Christi, usus Apostolorum,
Sed accedit magnū documentum Ecclesię post Apostolos multorum
seculorum. Confessus est Bellarminus nusquam expresse legi Veteribus obla-
tum sacrificiū sine communione; ideoque confugit ad tenues coniecturas.
At nos non tenues coniecturas sectati, sed diserta, dilucida testimonia, pro-
fitemur ubique expresse legi Veteribus non oblatum sacrificium absque
communione. Quanto hæc plenior victoria! Et quidem præstò est aduersa-
riorū confitio. Sic enim legimus in Catechismo Tridentino, *Ac tempius qui*
dem olim fuisse, cum fidèles quotidie Eucharistiam aciperent ex Apostolorum
*Actis intelligemus. Paulus post, Eam postea consuetudinem, quæ intermitte-
debatur, Anacletus sanctissimus martyris & Pontifex, aliquæx parte renoua-
uit. Et iterum, Diuiciam in Ecclesia, ille mos fuit, ut Sacerdos peracto sacrificio*
cum Eucharistiam sumpsisset ad populum qui aderat, conuersus, his verbis ad
*sacram mensam fidèles inuitaret, Venite fratres ad communionem. Satis lucu-
lenie quod volumus. Veruntamen interest veritatis distinctiùs annotare*

singula. Nam hæc et filiatè patens, tamen concisa confessio, rem minus illustrarem relinquit.

II. Primo loco constitutam liturgiam. Nam quis dubitet istis exprimit formam, sive ritum celebrandæ Eucharistie? Ast in iis omnibus constans mentio communionis. Iterum dico, nullaliturgia aliter est. **Dionysius** 2. parte c. 3. Ecclesiastice Hierarchiarum, **Tacitus** ierarchas ò ierarchos ò μητρούς, ierarchum **καὶ τὸν ὄψιν αὐτοῦ τὸν εἰποῦντον, Διάκονον** τὸν εἰπόντα τὸν εἰποῦντον, καὶ τὸν διεργάτην τὸν εἰποῦντον, εἰς οὐρανον αὐτὸν εἰρών αὐτὸς τε εἶχε, καὶ τὸν εἰπόντα τὸν εἰποῦντον μέλεσθαι τὸν εἰποῦντον μέλεσθαι τὸν εἰποῦντον, εἰς δικαιοσύνην κατεπλήγη, **Pontifex laudatis sacris Dei operibus**, ea quae diuinissima sunt rite perficit; & quod dixit in appetum prefert per signa sancta proposita: donisque diuinorum operum monstratio; ad eorum sacram communionem cum ipse venit, cum ceteros horratur. **Accepta autem dataque diuina communione definit in sacram gratiarum actionem.** Rursus parte 3. **Eius** διαφορική των περιεργίων αὕτη **εἰπόντος** ζενίδη, καὶ τῇ προσώπῳ χεισθὲν ἀφομοιώσει τὴν τελεότηταν, καὶ **Διδούλου** πανάγιαν, καὶ τὸν εἰρῶν μετέποντας **ιεροπεπτόν** μεταποιεῖν, **ιερεύνην** τὴν τελεότηταν, καὶ τὸν ὄψιν τὸν οὐρανοῦ μέλεσθαι τὸν εἰποῦντον αὐτὸν βολεῖν. **Τὸν δὲ ιεροκαλυπτόν** καὶ αἰδίαστον αἴτιον αἵτινας, καὶ εἰς ποδὰ διελαύν, καὶ τὸν εἰπόντον διπλασίας καπιτερίας, συρροικῆς τῶν ἐνότητας ταῦθασι, καὶ **Διφύμενον.** **Deinde** rogato, ut dignus fiat hac sacra actione ad Dei imitationem instituta; & similis Christo diuina perficiat, ceteraque distribuantur; atque ut participaturi haec sacra, digneparticipent; perficit que maxime sunt diuina: & ea quae hymnis erat prosequuntur profert in appetum per sancte proposita symbola. **Pane enim prius occultato,** & infecto, reuelato dissectoque in plurima. **unicoque poculo cunctis distributo, symbolice unitatem multiplicat, distribuitque.**

III. Clemens Constitut. 8. cap. 12. Missas super hoc sacrificium sanctum
rum Spiritum testem passionis Domini Iesu; ut efficias panem hunc corpus
Christi tui, & calicem hunc sanguinem Christi tui, iuxta omnes iurabentes auctem
ut quemque participarint ad pietatem firmentur. Capite decimotertio, Kaj
misce tamen misericordiam vestram ostendit postea etiже oportet ut
Episcopos, deinde Presbyteri, & Diaconi, & Hypodiaconi, & Lectores, &
Cantores, & Ascetici, & ex seminario Diaconissa, ac virgines, & vidua; postea
pueri: cuius omnis pars est laos, et auctoritas eius, & deinde cunctus populus ordinis, cum
pudore, & reverentia, sine tumultu & strepitu, iuxta eum per episcoporum & dictorum suorum
adversarios, alij quo, non usque hanc eam deinde submittit deus. Amen. Atque Episco-
pus quidem tribuat oblationem, accens corpus Christi: qui accipit dicat, A-
men. O deus dominus noster, et regnans in eternum, cuius imperium non erit finis, cuius uictoria
non erit finis: cuius est dominus regnum aeternum, Amen. Diaconus vero accipito calicem, &
distribuens dicit, sanguis Christi calix vite: qui bibit dico, Amen. cuius omnis
participauerint, sumant Diaconi reliquias. Vbi Turrianus magnus ille anti-
quitatis mystes: & qui toties notat Apostolicas doctrinas contra Calui-
num: magnifice oblitus est notare Apostolicam doctrinam communio-
nis contra Papistam. Quasi videlicet dissimulata vulnera sanarentur.

IV. In Iacobi Liturgia; non tantum illud est, *īā γίνεται πᾶσι τοῖς ιερῶν μελαθαύσιν εἰς αὐθεντικὴν*, ut fiat omnibus ea participantibus in remissionem peccatorum. Sed etiam ista disertiora, ὡρέος λίγη δόξην περὶ μελαθαύσιν, Sacerdos orationem pronuntiat ante communionem; suam vide-licet: preces enim concipit suo unius nomine, οὐ μερικοῖς τὸν καθεδρικὸν εὐαγγελίον, καὶ τὰ εἴματα ἀλλαττάντα τὸν καθεδρικὸν τὸ μυστήριον, peccata in caelum coram te; nee sum dignus partem accipere purissimum tuorum mysteriorum: ἀλλαττόμεν τῷ καθεδρικῷ τὸν μελαθαύσιτον μεταχεῖν εἰς ἄγια σάμων, τοι. Εἰ γάρ τις αὐτῷ, aīgnūm me prestato communicandū citra damnationem, sacrofano corpori τοῦ sanguini. Postea ita, εἴτε μελαθαύσι τῷ κλεψύδρῳ, tum distribuit Cle-
tro. ὅπερ ἐπιτελεῖται εἰς Διάκονους τοὺς δικαιουμένους τῷ μελαθαύσι τῷ λαῷ, λίγης ὁ διάκονος εἴπαντον δικαιον, κυριε ἐνδέχοντος, Cum autem extollunt Diaconi Discos, οἱ Crateras ad communicandum populo, dicit Diaconus ele-
gantissimūndi cum Domine benedicito.

uans primum discum Domine benedicito.
V. In Liturgia Chrysostomi, *μελαμβάνει τὸν ἄρχοντα*, *φρίσως οὐ τὸν ποτὸν*
ποτῆσαι, *καὶ μελαμβάνει τὸν ἀρρένα τηλεοφόρον*, *καὶ μελαμβάνει τὸν ποτολίστην*,
Participant sacram panem, similiterque sacram poculum, Et prior participat Sa-
cerdos cor sorbens unica inclinacione. Tum vocato Diacono, λιγέστιον μελα-
μβάνει τὸ δέλτον τὸ θυσιαριστήριον. Οὐδὲν τὸ πάντα καὶ ἄλλον τῶν εἴδων
καὶ σταύρου ηὔναν. Dicit Sacerdos, Participas tu serue Dei Diacone, N. vene-
ratacum sanctumq; corpus ac sanguinem Domini ac seruans oris nostri. Et post-
tote λαβὼν τὸ ἄγνον δίσκον, οὐ διάκριτον. Tunc accepto Diaconus sacro corbe, deter-
get spongia διπλασιοῦσα; & operit poculum; & disco imponit operculum, καὶ
ποτὴσαι τὸν θυσιαριστήριον οὐδενὶ τοπελού μηδὲ λαβεῖσαι, *τοῦ ποτηλού μηδὲ λαβεῖσαι, καὶ ιρεῖς) εἰς τὸν θυσιαριστήριον, καὶ οὐκέτι τὸ ἄγνον ποτηλού, δεί-*
κουσι αὐτὸν τῷ λαβεῖσαι, οὐδὲ φέρει τὸν οὐρανόν ποτελούτο : Et aperient por-
tam suggestus, ac Diaconus posuisse adorauit semel, poculum accipit cantè,
progrediturq; adianum, eleuatumq; sacram poculum ostendat populo, dicens,
Cum timore Dei, et dilectione accedit.

Cum tunc ore Dei, & dilectione accedite.

VI. In Basiliū, καὶ στοῦν τὸ ἀγρυπνὸν τὸ αὐτὸν τὸ φάντασμα τῆς θεοῦ στόματος εἰρηργίᾳ, ἐδιέγειν καὶ διάγνωσθαι, τὸ τῆς γένους, καὶ τοῦ μελισσῶν, καὶ τοῦ τρεψίδοντος, καὶ προσειπέντος τοῦ τῆς λεπτῆς, επιστήνει πειστούσης τῆς θεοῦ στόματος. Hic tum chorus canit cum Chrysostomi officio: tum Sacerdos, Diaconusque, quā in feruente, (id est, in mixtione aquae feruentis, nisi enim mos Græcorum,) quā in diuīsione, & communione; quā in preibūs & adorationibus, & dicunt & faciunt eadem quae in Chrysostomi liturgia.

VII. In Missa sine Canone vniuersali Æthiopum, Hic Sacerdos sumit corpus & sanguinem: & postea communicat ex eadem hostia, ministris sacrificij corporis. Hoc est corpus: & reliqua. Tum statim, Hoc loco, dum ministratur Sacramentum populo, pallunt docti.

VIII. In Liturgiis Petri, Marci, Romana non est communio tam magnificè expressa: sed non omissa tamen. In Petri, εἰνα λίγα κοινωνικά. οἱ μόνοι τε θεῖοι ἐνώπιοι τοῦ ἀνθρώπου τε κύρσεις εἰλίουν υπέρες, νοῦτροι τε πάντες μελάθεοι, οἱ ἵρεις θυμεῖοι λέγοι, Υψηλῶν ἐπιτάξεων εἰς τὸν θεόν εἰσι ταῖς ταύταις γὰρ οὐδὲν σχέση. Deinde legitur interpretatur Lindanus, *Orationem qua ad sacram Eucharistie participationem populum preparat: melius orationem dum populus communicat*) Agnus Dei qui tollit peccatum mundi, miserere nostri. Et postquam omnes communionem acceperint, hymiana spargit, dicens, Exaltare super cœlos Deum: Iuber omnem terram gloria tua. Sed & prius ita erat oratum, καὶ λέγεται

ταῦτα διεγνωσθέαντα διεκάπειρος ἡγεμόνης τούτου οὐκέτι πλέον συντικατέπιον εἰς ἄποιν
τὸν θείαν μετριαλεπότηλος σεβασμοῖς ἀνδρῶντι οὐκέτε τούτη τοις αὐτοῖς μεταβολαῖς τοῦ
περιεχομένου τοῦ κατὰ τὴν ἀρχήν θεοῦ λαμψάμενην, πεισθεὶς δὲ λογισμῷ καὶ κάτε-
λος ἐμπληκτῶν θεοῦ, In be hac administrari per mentum janitii Angeli tui in illud
sublime altare tuum coram diuina maiestate tua, ut quicunque ex hoc altare
portionem sacram corporis Filii tui, siue etiam sanguinis sumperimus, omni coe-
lesti benedictione et gratia repleamur.

IX. In Marci, οὐα γέλαστον τοῖς ἡξ αὐτῶν μεγάλουσιν εἰς πίνα, εἰς
τὴν Φύην, εἴς ταντον, εἰς τὸν Φροντισμόν, εἰς αἷμασμόν, *Ve sicut omnibus nobis, qui ex his
participamus, in fidem, in sobrietatem, in medelam, in temperantiam.* Et multo
potest, iuxtagesset unde omnes δέσποτοι, καὶ εἰς θεός ημῶν, ἐπὶ τῷ μετελένθετῷ αἵρεσιν,
ἀδικαστον, καὶ εἰς εργατὸν τὸ μετελέσθαι, ὡς ἔδωκες ημῖν, *Gratias agimus tibi,
Dominator, Domine Deus noster, pro perceptione sanctorum, intemperatorum,
immortalium, & cœlestium mysteriorum tuorum, quæ dedisti nobis.*

X. In Canone Romano, hoc tantum, Iube huc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum, in conspectu dinina maiestatis tuae, ut quotquot ex hac altaris participatione sacro sanctum Filij tui corpus, & sanguinem sumperimus omni benedictione cœlesti, & gratia repleamur. Quæ extant in Liturgia Petri. Et aliquanto post, Fiat nobis sumenibus salus mentis, & corporis. Protestetiam hæc addi coniectura: quod post illud, Pax tecum: & cum Spiritu tuo; additur hæc ad populum exhortatio, Habete vinculum pacis & charitatis, ut apertis sacro sanctis mysteriis Christi. Pax Christi & Ecclesia abundet in cordibus vestris, per Spiritum Sanctum, qui datus est vobis. Tum statim preces aliae, Domine Iesu Christe: & post, libera me per hoc sanctum corpus & sanguinem tuum, ab omnibus iniuriaribus meis, & universis malis; & fac me tuu semper obedire mandatis; & a te nunquam separari permittas. Percepio corporis tui Domine Iesu Christe, quod indignus sume propono, non mihi prouenias in iudiciale & condemnationem, Domine no[n] sum dignus ut intres sub rectum meum. Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam meam in vitam eternam, Amen. Quæ ad panem dicuntur, sed postea ad calicem. Quid retribuat Dominus pro omnibus, qua retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Laudans invocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus ero Paulo post. Corpus tuum Domine, quod sumpsi, & sanguis quem potavi, adhaereat vici eribus meis, & praesta, ut in me non remaneat scelerum macula, quem sancta & pura refecerunt Sacra menta. Et statim, Quod ore sumpsimus, Domine, puramente capiamus, & de munere temporali, fiat nobis remedium sempiternum, Amen. Tum postrema clausula, Dominus vobis cum, & cum spiritu tuo. Oremus. Iter missa est Deo gratias. Vbi etsi preces nihil habeant, quod de Sacerdote, etiam solo, dici non possit; tamen si quis attendat, & precedentem exhortationem ad plebem (quis enim tam bardus, ut ipsum de se ipso Sacerdotem dicere putet, habete vinculum pacis; ut situs apti, & reliqua) & subsequenter gratiarum actionem conceptam plurali numero, Quod sumpsimus Domine: si quis, inquam, hæc attendat, vix aliter fateatur accipi posse, quam de communione plebis cum Sacerdore. Itaque Biellectione 81. Aptato Eucharistia & Sacramento ad suis participationem per hostia diuisionem, in hac parte communicaturi uniuntur. Et dividitur in tres particulas. In prima Sacerdos communicaturis pacem optat.

XI. In Germani Constantiopolitani expositione Liturgiæ Græcæ, Cum timore Dei, & fide, & caritate, & accedite ad Christum Deum & regem nostrum. Quæ in uitatio plebis est ad communionem. Tum statim, Recte, qui accepimus partem intaminatorum, immortalium. Idest, recta cognatione cum operibus stemus, qui percepimus, & ei merita gratias agamus, quod dignatus sit, ut nos gustauerimus diuinam mysteria: & in regeneratione cumeo habitemus, Amen. Alter. Nos qui communione viuisici sacrificij aut substantia latamur, à terrenis ad cœlestia mentem dirigamus, & dignè ei placeamus, quia dignatus est nos participes facere pretios corporis & sanguinis sui.

XII. Sic habemus solennia, & authentica testimonia vniuersi orbis Christiani. Cur non igitur legirimè dixerimus, in veteri Ecclesia, semper in actione Cenæ Dominicæ factam esse distributionem?

XII. Non placet Bellarmino: qui, *Contrariis*, inquit, *constat ex tā multis exemplis, quia nos suprā retulimus.* Porro in liturgijs sit mentio distributionis, quia semper fieri potest, ac debet. Sacramenti distributioni in missa, eorum Sacerdotū, qui curā animarum ex officio gerunt, si sunt aliqui parati ad communicandum.

XIV. Egregie; & Papistice. Multa exempla. Et tamen nulla illa fuerunt missæ vlliis priuatæ: sed ex quibas per coniecturas vix vi cliceretur missa priuata. Itaque oportuit: Opponi publicis Liturgiis, tam disertè, tam curatè & comprehendentibus communionis ritum; & eius ritus partes explicantibus; vt vix diligentius panis sumptio & calicis: his, inquam, liturgiis opponi priuata exempla, ex priuatis exemplis exsangues coniecturas? Ex his exemplis, ex his coniecturis sanciri oppositū ritū communionis priuatae, tā frequentis v̄sus, vt iā miraculo sit publica? Neq; enim tā modestē insanierunt Papistæ, vt licere dixerint soli Sacerdoti communicare; atq; ita interdū facerent: sed in naturam verterunt, vt ita dicam: adeò vt cū dicere forte debuerint, posse solum celebrare; nunc contrā dicant: posse Sacramenti distributionem fieri. Nempe ergo ordinaria est missa priuata, communio autem publica, extra-ordinaria. O scelus! posse fieri, quod tam sollicitè prescribunt omnes liturgiæ: quod, inquam, nullæ liturgiæ omiserunt! Cur non itidem posse fieri, vt in pane celebretur? Posse fieri vt recitatis verbis Domini, consecretur?

XV. Et vide: Semper fieri potest, ac debet. Cur non simpliciter fieri debet? In tibi liberalitatem Papiticam. Si fieri debere dicentes; et si non assererent semper fieri: cum non sicut semper, quacunque debent: tamen veriti sunt ne nimis dura lex esset: itaque proinde dictum, potest ac debet. Sed hoc tamen quod potest ac debet; quid est? Totiusne plebis communio? Minime vero. Sed Sacerdotum. Quid? horumne saltus omnium? Ne hoc quidem; sed eorum, qui curam animarum ex officio gerunt. Bene est: apud Papistas multi sunt Sacerdotes, quibus ex officio nulla cura competit animatum. Credo: nam ipsis actu docent sibi tantum esse curam corporum: iuxta illud, edamus bibamus: Pancratia scicē.

XVI. Sed serio. Primum; quid profunt Sacerdotes, siue hi curiones, siue etiam omnes: cum tu diserte audias Diaconos; audias laicos? Imo audiat omnes ordines? Nihil enim omisit Clemens ille auctor Constitutionum, cui nominati Episcopos, Presbyteri, Diaconi, Hypodiacci, Lectores, Cantores, Ascetici, Diaconissæ, Virgines, Viduæ, pueri, plebs vniuersa. Et hi quomodo? ~~lambda~~ ^{autem} ~~autem~~ ^{est} in monachis, Accipito Episcopus; imperando, non permittit.

LIBER SEPTIMVS, CAP. XVIII.

193

tendo. Vide, Ita erat olim. Omnes clerici, omnes laici accedunt. Nunc aliter; Sacerdotes, qui curam gerunt animarum, possunt accedere. Infamis mutatio, omnium in paucos, & imperij in mollissimam permissionem. Et permissionem tam mollem, tam exsanguem, tam languidam, ut non minori sit miraculo horum ipsorum Sacerdotum communio, quam infimae plebeculae.

XVII. Non sunt præparati; autem. Immane piaculum: qui Sacerdotes sunt, ne ipsi quidem ut parati sint; qui & suæ animæ curam gerere debuerunt saltem; & alius exemplo præire. Exspectamus apud Papistas plebem communicationi aptam, apud quos rarissimi Sacerdotes sint? Quid si ne quidem præparati communicent? Testes aduoco missas illas quas festiue Lutherus angulares dicebat. Nam is mos apud Papistas, ut in eadem Ecclesia sint multæ altaria; in quibus singulis possint cadenti die celebrari multæ missæ, & ut Iuellus numerabat, quinque, decem, quindecim, viginti, triginta; non negante Hardingo. Quid ais Bellarmine? Qui sic in eodem templo, eadem die, addit etiam hora; missam celebrant Sacerdotes suntne non præparati ad communicandum? Non negas. Atqui, inquam, isti ita præparati non communicant inter se, sed singuli singulas missas celebrant in suis angulis. Et tu non mentiris, Bellarmine, qui apud tuos dicas, & posse & debere saltem Sacerdotes præparatos communicare? Manifesta res est.

C A P. XVIII.

Contra Messum privatam, de reta antiqua.

I. **I**llustrissima illa fuerit argumenta, Institutio prima; Exemplum Apostolorum, Vsus Ecclesiae. Quibus quis speraret non cedendum? Addamus (ad cumulum: non enim ad momentum) varia. Veterum oracula, si fas dicere. Quanquam his quis speret delatum iri, qui non modò illatum vident publicis multorum seculorum, omnium populorum ritibus: sed etiam Apostolorum exemplum pro nihilo habitum: Christi institutionem etiam ludicram? Sed illudant, irrident, ludificantur quantum velint, quibus Sardonus iactus est perpetuus: arcifideles & Christum instituentem adorabunt; & Apostolos obsequentes venerabuntur, & totas Ecclesias laudabunt exemplo sibi praesentes: denique Veterum apophthegmata amabunt Christi institutionis θεολογια, Apostolorum vsui συμφωνα: Ecclesiarum modestie amantia. Papitis longum plorare dicent.

II. Santo priuilegio Canones. Apostolicus decimus, qui q.apud Zonaram. Πάντες τε εἰσιν θυμός, ἐπειδὴ γραφῶν ἀκέροις, μη διχρήμονες ἐγενέσθαι εἰς τὴν ἄγιαν μετελθῆντες, οὐδὲ αἰχλαῖς εἰσποιεῖσθαι εἰς συκλοπίαν, αἴφοι εἰς τὸν γένον, Omnes introentes fidèles, & Scripturas audientes, non permanentes autem in oratione & sancta communione, velut inordinatum quipiam perturbationem facientes in Ecclesiis, separari oportet. Antiocheni Concilij 2. πατέρων επονοματεῖται καὶ ιεράρχης αἰκένοις, μη περινοματισθεῖσιν δικῆς ἡμέρας τῷ λαῷ, ηδὲ πρεσβυτέροις τῷ μετελθεῖσιν τῷ δικέλεισιν πατέραις, ταύτας δικέλεισις γίνεται τοῖς συκλοπίοις, εἰς τὸν εἰδούσαρθρον καὶ δικαστές παραπομονών, καὶ διφράσιοντες, ταῦτα διωνύσου συγκέντρων. Omnes qui in Ecclesiam ingrediuntur, & sacras Scripturas audiunt; orationi autem cum populo non communicant, vel sanctam Eucaristia participationem propter aliquam insolentiam auferuntur; eos ab Ecclesia expelli, donec postquam confessi fuerint, fructuopere mentis ostenderint, & implorant, veniam assequi possint.

III. Apud Gratianum de Confess. dist. 2. similes canones sunt. Decimus octauus ex Concilio Martini Bracharensis; iisdem verbis cum Aatiocheno, si quis intrat Ecclesiam Dei. Et sacras Scripturas audit, Et pro luxuria sua auertit se a communione Sacramenti, Et in obseruandis mysteriis declinat constitutam regulam disciplinae, illum talem proicendum de Ecclesia Catholica esse decernimus, donec paenitentiam agat, Et ostendat fructum paenitentia sua, ut possit communione percepta indulgentiam promereri. Canonio, ex Anacleto, Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim Et Apostoli statuerunt, Et sancta Romana tenet Ecclesia.

IV. Audite nunc Papisticas præstigias. Primum Bellarminus & Tileanus, hos canones negant Sacerdoti prohibere sacrificia non præsente populo: sed duntaxat iubere plebem communicare in Missa.

V. Mirum acumen. At qui primum etiam sic contra priuatas missas. Nam ha non celebrantur extra conspectum populi : sed omnibus pro arbitrio praesentibus, spectantibus, audientibus, in & currentibus, & quidem magnis additis horum tenoris Sacerdotum, Concionatorum ; apud quos magni est meriti instar interest huic officio. Maximè quoties missa noua cantatur: ita enim appellant, cum quis primum missam canit factus Sacerdos recessus. Tunc enim curiosè etiam inuitatur plebs addita promissione nescio quantæ remissionis peccatorum. Cum tamen præter theatricam spectacionem nihil populus habeat. Itaque non tantum non prohibent Sacerdotem sacrificare non præsente populo: sed ne iubent quidem præsentem populum in Missa communicare. Fit ergo contra eos Canones priuata missa. Et quidem videte discrimen. Olim ita celebrabatur Missa, ut inuitarentur communicati: tum apparatu, quum apponentur altari tot hostiæ, quot essent fastis vniuersæ plebis, unde coribus opus: tum verbis : admonebantur enim ut accederent: tum factis, quia Diaconi deferebant ad eos & panes, & calices. Multa hæc tamen non satisfecerunt vigilantibus Patribus : itaque cum videbant gliscere negligentiam, seueritatem adhibuerunt, & excommunicacionis comminatione terroruerunt: quasi cogerent intrare. At boni isti, tam religiosi antiquitatis obseruatores; non tantum comminatione abstinuerunt; tanquam parum digna sua comitate, sed nullo modo inuitandam pararunt plebem : & quomodo inuitarent tam exiguo apparatu, ut illud Comici exprimant, Paululum obsoni: atque, Olera & pesciculos ferre obolo in cœnam jeni? Et hos aliquis dicat illorum filios?

VI. Præterea, iubent populum communicare in missa: Ergo, inquam, prohibent missam priuatam. Nam si permittunt Sacerdoti missam celebrare sine populo: Ergo impossibile est, ut jubeant populum communicare missam. Exempli gratia, de Consecrat. dist. 1. Canone, *Vt illud, sicut habes, Necessarium duximus instituire, ut ubi temporis vel loci, seu cleri copia sit, fragarur; habeat qui que canens Deo, atque sacrificans post se vicini solamini adiutorem.* Tunc persuadeas nobis his verbis non prohiberi, ne non habens adiutorem cum copia erit, sacrificet? Leuissima profecto canonum foret autoritas, si tam leuis summouerentur calumniis.

Tom. IV.

VII. Peresius sic maluit. Anacletus solum id iubet fieri in solempnioribus diebus, & quando Episcopus cum pompa publicè celebrat.

VIII. Quasi mihi in Antiquis legat quisquam cum pompa Missam: ac fine pompa Missam: & non sit hoc nouitium corruptæ Christianitatis carcinoma. Sed ita solenniter iniunxit Papistæ, ut ex suis moribus, mores æstiment vniuersæ Ecclesiæ. Fateor in contextu meminisse Anacletum solennium dierum: sed pompa profecto nullius. Est autem solennitas diei aliud, quam pompa Missæ. Veruntamen quid de Anacletō profuerit tergiuersari? Nam superflunt alij canones, in quibus neque solennitas vlla diei est; neque pompa vel tenuissima suspicio. Itaque et si laruum Anacletum exsultare iubet, nam larvatum nullus sanus dubitat) tamen affatim autoritatis erit. Balsamio in 9. canonem Apostolicum, ἀλλοι κανόνες παρεγράφωσι διορίζουσι την θέσην την της απειλής της μεταλλεύσεως. Εἰ τὴν τέσσαραν κανόναν την μεταλλεύσεων αἴφεται. Alij canones si milder decernunt, ut omnes sint parati, & digni communione: & qui tribus Dominicis non communicant, regentur. Nimis rursum erant Anacletō solemnes dies.

I. X. Bellarminus, Tiletanus; Dedeonus, Anacletum volunt solos obligare Clericos Episcopo in diebus solennibus sacrificanti solenniter ministrantes: quocirca si die aliquo non solenni; aut sine aliorum clericorum solenni ministerio; quis sacrificet non cogi ex hoc decreto communionem dare.

X. Ergo non satis caute Pterius solam pompa restrictionem obseruat; ut spem faceret saltem in hac solennitatis pompa, concessurum imperatam plebis communionem. Sed hoc ipsum quanquam exiguum, hi videbunt non facere ad suos mores. Itaque noua accessit contractio Clericorum. Veruntamen ne sic quidem elabuntur. Nam primus, ne in his quidem sole-

nitatibus non sunt apud eos priuatae missæ, quæ ne clericos quidem admittant. Secundò, rutsius dico, quid si sic Anacletus senserit? At non profectò Canon Apostolicus non Antiochenus. Zonaram audi, māslac o παράνεγρος ἀνύλει τὸ αγιατικόν μηδέπας θυσία μετέχει τοῖς τελεταῖς κατοχυπερίᾳ τῇ εὐθείᾳ καὶ κατὰ τὴν αγίαν μεταλλήψεων οὐδὲν οὐδενός. Τοτε μεταλλευταί εἰσιν τοις τελεταῖς, Canon præsens exigit omnes, dum janthum celebratur sacrificium, ad finem usque in oratione, janthas communione perseverare. Siquidem tum temporis à laicis exigebarunt, ut frequenter communicarent. Item ad Concilium Antiochenum, Quia huius Synodi Patres decreuerent, nono Apostolico canoni respondent, Αἴτιοι δὲ οἱ θεοφόροι, māslac τοῖς εἰσόδοις μετέσθησαν. Illa namq; gaicunq; fideles Ecclesiam ingrediuntur, & Scripturas audiunt, tum preicatione, janthas communione nondum peracta discedunt, quod ex enim iurum preicationis officiis turbentur, segregari oportere accipiunt. Canones ergo non genus quoddam hominum dicunt, sed omnes fideles: qui, puto, aliquanto latius patent quam Cletici.

XII. Non est satis subtilitatem. Bellarminus, Tiletanus, Salmero : non
damnari eos , qui absoluētē non communicent; sed eos , qui certa de causa :
Etenim Tiletanus illud *ηρμηνείαν*, reddit, secundum propriam aliquam
disciplinam. Salmero, Haresis, vel intemperantia & gratia. Bellarminus, Ob ali-
quam superstitionem aut brauam opinionem.

XIII. Sed Zonaras haud paulo felicius, καὶ πνὰ ἀπεξίαν, οὐ γονικὸν εἶδε αἰτίαν εἰλογεῖ, αἷδις αἴτιος οὐδὲ αἰτίως. Propter aliquam in solentiam, siue non propter instantiam causam, sed in oratione, εἰδη sine causa. Αποστοφίῳ δὲ σύνθετο εἰς πτυχές, εἰ τὸ μονεῖ τὸ δεῖσιν μετάβληται αἰώνιος τόπος, οὐδὲ Δῆμος τὸ αἰνίγχθν τὸ κοντινός, αἵδια τὸ δῶτρον τὴν αὐτὴν διατάξειν τοῖς ζεύς, οὐδὲ οἴον Δῆμος παπιστοφεγούσις, Aversionem porro hoc loco Pates, nō odium erga diuinam communionem nuncupauere, quo impulsū quidam ab ea abstinerent; sed quandam ab ea fugam, &

emperio, quo impetravit quoniam ad canonicum; sed quoniam ad ea fugant, a reverentia fortasse oram, quasi per humilitatem, ei quod est modicūtus regi munoscet. Eiusmodi tunc dūcias pēculiū, ut pēcatorū totū tunc, cuī dūcātū pēculiū, dūcātū dēstacūrū. Et tunc dūcias pēculiū, ut pēcatorū totū tunc, cuī dūcātū pēculiū, dūcātū dēstacūrū. Qui namq; ex odio, & abominatione sacram communionem auferantur, eos non segregatione, sed omnino absoluunt excommunicatione atq; anathemate damnari oportuerit. Ergo amētia non significat propriam disciplinam, non superstitionem, aut prauam opinionem, non hæresin, non intemperantiam, sed prætextum recusentia; atque deiectionis si Zonaram interroges. Sin me, haud procul inde, violationem ordinis, tunc religiosi; vt quicunque non essent communicantur, excederent. Itaque in Canone illo Apostolico, q̄is ē mēlitas ī pēccatiātis tñ cōcclesiātis, ut quē inordinationem inuehītur in Ecclesiam.

XV. Imò Græccè est, μὲν τὸ θρησκεῖον τῆς απότιμης, καὶ τὴν ἀγίαν μεταλλήν.

Itaque sic ad ducem orationem uenit, quomodo ad ducem orationem tamen ad eam ducit. Quid autem est apud preces permanent? Quis audiuit? Et non potius, expectantes orationem? Itaque similiter, expectantes communionem? Quorsum autem orationem? An ut stupidus adstaret: quasi cum asinus ad lyram? An potius ut participes precum? Ergo & communionis: quomodo Chrysostomus dixit impudentem esse, qui permanens, non communicaret.

XVI. Satin Sophistas egerunt; & noui Protei vultus mutarunt in alias, atque alias formas? Frustra tamen Nam Eckius hortul. 33 Colligunt doctores tam ardenter fuisse populi in primitiuâ Ecclesia devotionem, ut quotidie communicarint, quoniam sic ait Papa Sixtus, peracta consecratione, & quæ sequuntur. Itaque tandem frontem perficunt. Tiletanus, Hanc reprobationem tam severam, postea remissam esse infirmitati populi. Bellarminus, Decreta ista, quæ sine dubio non diuini, sed humani iuris erant, si ad populum pertinebant, progressu temporis abrogata fuisse: Perecius, Quamvis generalis esset institutio, cum mores solum concernat, & non fidei dogmata, variabilis res est: & pro loco, & tempore, fidelium infirmitate, & multitudine pensatis, ab Ecclesia mutari potuit.

XVII. Euge! Candorem laudo. Ille dicebat olim; cum leonina non sufficeret, pellem vulpinam esse assuendam. Isti contrà, ubi vulpina breuior est, attexunt leoninam. Non potuit dari ratio, tilior, breuior, expeditior. Nam

qua^m subtilitates inquiruntur; humilis sunt animi, atque deie^ctum autem, aduersariis semper relinquent an^m obiciendi, infirmandi, impugnandi. Denique ut in nodo Gordio; dum capita vestigas, desperatio succedit. At si gladio seces, cedunt omnia. Felices Papistæ! noua audacia: ut quas non possunt leges i^mterpretari, refigant, iubentque non esse leges. Veruntamen cur non eodem modo iussa tacere Institutio? iussa Liturgia? Minoris profecti negotio abrogarentur, quam torquerentur.

XVIII. Sedenim verum est hæc decreta fuisse abrogata. Nam istis cur magis pepercisit audacia, quam alii plurimi? Sed si non abrogata, ideo non fuerunt: & fuerunt priora: & fuerunt optima. Nisi forte aunc prium etiam illud abrogatum, olim celebre, Id verissimum, quod primum. Fruantur sane sua abrogatione Papistæ: nos verò iuuit vera illa antiquitas, quæ ab initio. Et hoc magis, quod abrogationis nullum proferatur decretum, vilius Concilij. Ut omnino factam appareat obreptione; quæ primum negligenter fuit; deinde etiam consuetudo. Hinc autem, quid? nisi veritas erroris? Iniquitatem videte. Nullis disertis Canonibus possumus extorquere, legem fuisse impositam communicandi. At Papistæ nullis prolatis Canonibus sperant se confecturos abrogationem communionis. Quid immanius, quam ut sibi nullis velint testibus credi: nobis quotunque, quantiscunque producatis nolint?

XIX Sed hæc tamen abrogatio, non tam antiqua, quam singunt. *Constat*, inquit Bellarminus, *temporibus Ambrosii, & Chrysostomi, Gracos non nisi post annum communicare solitos fuisse*. Id est, inquam, quarto decum seculo; si verum, satis sero. Sed non verum. Neque enim vniuersalis Ecclesiæ: aut etiam omnino vlliis Ecclesiæ consuetudinem describit aut Ambrosius, aut Chrysostomus: *Quorundam negligentiam corripiunt, qui eam ablegant in* ducebant in Ecclesiam. Ambrosius 4.c.5. de Sacramentis, *Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodum Graci in Oriente facere con*fuerunt? Chrysostomus homilia 17. ad Hebreos, Πολὺ δὲ ἡ θυσία των ἀπόστολων εἰνι τῆς πάντες σιωπή ἐπειδὴ δις, ἀλλοι πολλάκις, *Muli* huius sacrificij semel toto anno sunt participes: alij autem bis, alij sæpe. Inde sumpta occasione prolixa disputatio est aduersus hunc morem, cuius hoc κεφάλαιον. Aut dignus est, aut non. Si dignus; quotidie debet si indignus, ne post annum quidem. Et τῶν τέ λέγοντων τὸ μαῖαν τὸ σιωπήν ποσόδη καλύνων μαῖαν, ἀλλοι βελόποι. Αἱ τέ πάντες οὐδεποτε τοῦ αἵλιος, *Hac dico, non ab hoc unoper annum accessus vos arcessi, sed volens vos perpetuò ad Sancta accedere*. Quid ais, Jesuita? *Æquumne censes priuata mulorum conluerudine: & hac ipsa non laudata, sed improbata legem abrogari?* Non nos quidem: hou sanus quisquam.

Ied improbata; legem abrogari? Non nos quidem: hou lanus quicquam.
X X. Catechismus Tridentinus notauit, Cum caritas & pietatis studium
ad eum refrixisset, ut raro admodum ad communionem fideles accederent, sancti-
tum fuit a Fabiano Pontifice, ut ter quotannis, Natali Domini, & Resurrec-
tione, & Pentecoste, omnes Eucharistiam sumerent. Ad extremum cum eores ad-
ducta esset, ut non modo sancta illa & salutis perceptio non seruaretur, sed in
plures etiam annos saecula Eucharistie communio differretur, decretum est in
Lateranensi Concilio, ut semel ad minus singulis annis in Pascha fideles omnes
sacrum Domini corpus acciperent. Sic ille. Quid censes? Tempus illum fuisse
cum iater Christianos nulla omnino communio esset plurimis annis? Mon-
strum opinionis: Ergo Iesus est, fuisse quidem singulis annis visitatam com-
munionem: sed non omnium tamen fidelium: itaque sanctiendum fuisse,
non ut saltem aliqui, sed ut omnes communicarent. Ad hoc exemplura in-
terpretare Ambrosium, ac Chrysostomum.

XII. Quæ autem abrogandi causa? Seueritatem Tiletanus indicavit: ex Balsamone credo; qui in Apostolicum Canonem, *Præsentis Canonis constitutio est acerbissima*. Sedan molles potius Sophistæ; & nimis indulgentes plebejæ negligientia? Nam acerbitas, quænam illa poruit esse, quæ vnumquæque admonuit officij; quæ ~~et Ecclesiæ~~ verabat induci? Enimvero eorū canonum nentem vel non assequuntur, vel fingunt non assequi. Segregat enim eos, inquit Balsamo, *qui in Ecclesiam conueniunt, & non ad finem usq[ue] exspectant, nec communicant.* Minime vero, inquam. Nemo iussit, qui Ecclesiam intret, exspectare usque ad finem. Licit enim discedere in missa Catechumenorum: sed qui intrauerit, & Scripturas audiuerit, id est, non fuerit egreditus cum Catechumenis, hunc iubent Canones excommunicati, vel exspectare missam fidelium, ac proinde communicare.

X X I I . Addunt; constitutionem fuisse tantum de moribus, non dogmatis: huius autem generis quæ sunt, variari.

X X I I I. Mores igitur dicunt pro ceremoniis, aut ritibus. Nam de his verum, posse constitutiones variari: alioquin minimè; vt de scortatione, de homicidio, reliquis. Sed negamus omnes de consuetudinibus constitutiones, esse variabiles. Nam ipsa Sacra menta in cæmoniis sunt, vel consentientibus Papistis, vt annotatum primo libro. An ergo tolerabile, quascunque de Sacramentis constitutiones esse mutabiles? Minime, sunt enim ceremoniæ perpetuæ in Ecclesia Christiana. At qui Sacramenti Eucharistiae pars est communio, & quidem essentialis: quia nullum aliud in finem instituta Eucharistia, nisi communionis. Itaque aut Eucharistiam cessare oportet, aut continuari communionem.

X X I V . Huiusmodi illa fuerunt decreta , tam difficultis solutionis . Addo vnum , aduersus quod nullam contigit exceptionem videre : ipsum etiam contra priuatas missas : & ideo aequè neglectum Papistis . Apostolicus est Canon 8. alias nonus . Ei nō intulit opus , p̄fessūnēt̄ḡs , η διάνα . Θ . ι. εἰς τὸ καθελόγιον τοῦ πατρικοῦ θρονίου μὴ μεταλλέσθω , τὸν αὐτὸν εποιεῖ τῷ ἡγεμονεῖ , συντομέστερον τηλεγράφων εἰς τὸν λέγον , ἀφορετόν οὐκ εἰς τὸν βλαβερὸν γνωρίζει τὸν λαόν , καὶ τούτουν εἰποιεῖς . Καὶ τοῦτον τὸν εἰποιεῖν . Si quis Episcopus , aut Presbyter , aut Diaconus , aut alius ordinis Ecclesiastici , oblationis facta particeps non extiterit , causam dico : Et si iusta fuerit , veniam consequatur : sin ministris , à consortio segregateur , ut autor offensionis factus populo , & suspicionem prabens in offerentem . In ea verba Zonaras , Et iūnes mār̄los , καὶ ἀξίες αἱ τοῦτον εἰπεῖν μεταφέρεις , οὐ κανὼν βέλει ἔργα , καὶ μεταλιστὰς τὰς ιεραδύνας , Canon dignos & preparatos semper esse vult omnes ad sanctificationis communionem : maximeq; Deo consecratos ministrae .

C A P. XIX.

Contra priuatam Missam varia testimonia.

I. IN Scriptis priuatis Veteres, similes publicis illis fuere Decretis, Liturgiis, Institutioni. Hoc superest nobis aunc laboris. Illi igitur alias factum docent, alias faciendum disputant. Ab illis mihi initium.

II. Ignatius ad Philadelphenses, εἰς ἀρχὴν τοῖς πάσιν ἡδεῖ φθονεῖ ἐπὶ τὸν
πίστον τοῖς ὄλοις διερεψάν, οὐ πάντας omnibus fractus est, ut nūs calix omnibus
distributus. Audin', omnibus? Hoccine, vniꝝ austinus Apologia 2. Εὐχαριστη-
σαι τοῖς πατέρεσσι, καὶ εἰς φυγεῖσαι πατέρες λαός, οὐ καλύπτου πα-
τέρειν διάκρισιν διδόσαντες τοὺς παθόντας μεταλαβεῖν δὲ τὸν χαρισμήν τοῖς
δέταις, καὶ εἴρεις, καὶ ὑδάτοις, Postquam presidens egit gratias; cunctusque populus
fauste acclamauit, qui apud nos Diaconi vocantur, dant cuique adstantium,
ut particeps fiant panis, vini, & aqua, super quibus abla fuerunt gratia. Clemens
Stromat. I. Εὐχαριστίαν της Διαγενερετοῦ, ὡς ἔστι, αὐτὸν διέκαρπον τὸ
λαῖον λαῖον τὸν μοῖραν τοπεῖσκον, Eucharistiam aliqui (id est, Sacerdotes
consecrantes) cum diuiserint, pro more quemcunq; ē populo permittunt eius
accipere partem.

III. Chrysostomus ad Hebreos homilia 17. *Ἄλλο τέτοιο καὶ ὁ διάκονος*
ιππωνίτη τὸς ἀγίου πατέρων, καὶ ἀλλοὶ τὸν Φωνῆσταύτην πατέρα μαρτυρῶντες
Propterea acclamat etiam Diaconus tunc sanctos vocans, ἐπειδὴ per hanc vocem
omnes instar Momi considerat. Post: Ἀλλοὶ τοὺς κεχωνόντας λιώτας τοῦ Φρεγκοβασιλέα
ἢ ιερού τὸς ἀγίου πατέρων καὶ ἔλατον, Hoc clamore tremendo Sacerdos Santos uo-
cat ἢ trahit. μετάδηλη τῷ Φωνῇ Φερεκτῇ ἡ βασιλεὺς καθάπιστες πεπηρευτέοις τοῦ χειρόφρεστον
εἰς τὸ οὐρανόν ψυχής ἑταῖς πάπιται κατεύδητος γεννοντες, καὶ μήτε εἰπεῖν τῇ φε-
ρεκτῇ ή πουχίᾳ αἰρακερευγάδειν τὸν μόρον καλλίτερον ἢ ἀπειρεγεῖν οἱ ιεροί. Magna vox,
terribili clamore, tanquam precom manum tollens in altum, stans excelsius ἢ
omnibus manifestus, ἢ in tremendo illo silentio vehementer vociferans, alios
quidem vocat, alios araret Sacerdos. In poster. ad Corinthios homilia 18. Ἐπειδὴ
ὅτε ἔδει διέπειν οἱ ιεροί ἢ αἴροντες οὐρανούς ἀπολαύσαντες διὰ τὸ Φερεκτὸν μυη-
τούρους τὸ παντελέοντες τῶν αὐτῶν. Est ubi nihil differt Sacerdos à sub-
ditō, ut quando fruendū est horrendū mysteriis: aqua enim omnes ad ea ad-
mittimur: κακερευγέτε τοὺς παταλαῖς, περὶ μόρον ὃ ιερούς οὐδεις, περὶ δὲ αἴροντες θεούς
θεμιτούς τῷ λαῷ μετεργίνοντες τοῖς ιερούς αἷς, τοῦ οὐδαί πατσοντες σῶμα
αποκεντειν καὶ τοῦ θεοῦντες. Non quemadmodum in Veteri Testamento, alia Sa-
cerdos, alia subditus edebat, nec plebi fas erat iis vesci quibus Sacerdos vese-
batur. Nunc enim secus se res habet. Omnibus si quidem unum corpus, unum
poculum proponitur. Theodoretus Dialogi I. cap. II. Καὶ γὰρ τοὺς πλέοντας κομάν-
τας, ηγετούς τε τοῦ δισπότας, ηγετούς τε τοῦ αἴροντος ηγετούς τε τοῦ δισπότας,
καὶ τραπεζατας, καὶ ιδιωτας, καὶ τοὺς τὰ σκηνήτας τοῦ οὐκιμόντος κατέχοντας, μετε-
ποτε κατεπονοῦσθε, μεταποτε δισπότας τοῦ φέρεται, μεταποτε τοῦ θεοῦ οὐδεις
τρέψεις, Nam ἢ diuitiis elatos, ἢ pauperiate conflstantes: ἢ dominos ac ser-
uos: gubernatores item ἢ subditos: praterea milites ἢ priuatos, deniq; sedentes
ad gubernacula orbis terrarum, unus Baptismus abluit, omnibus una doctrina
proponitur, omnibus una mystica mensa instruitur.

IV. Augustinus apud Gratianum Canone, *Quia passus de Consecratio-
ne dist. 2. Et ibi vos estis in mensa: & in calice nobiscum vos estis: simul enim hos
sumimus, simul bibimus: quia simul viuimus.*

V. Pachymeres in 3. Ecclesiastice Hierarchia; Meru tuūq; aūtōs tu pescē-
λαμβάνεις, καὶ τὸς ἀλλού ωρογένετου μελέχων ἐτοῦ μεταδόθεις, εἰς δὲ ταῖς σιναιοῦ λόγοις,
Postea tū ipse particeps fit, tum alios inuitat. Postquam vero accepit, dedit qd;
in gratiarum actionem desinit. Haimo in prioris ad Corinthios. Appellatur,
Et ipse calix communicatio, quasi participatio, quia omnes communicant ex illo,
paremū sumunt ex sanguine Domini, quem continent in se. Anselmus in eun-
dem locum, Panus quem frangimus, est participatio corporis Domini: quia ipse
panis, quem multis diuidimus, est verum corpus Domini. Amalarius in præfa-
tiuncula 3. de Officiis, Satz est sine cantoribus & lectoribus, & ceteris, qua-
ibi aguntur sola benedictio Episcoporum, aut Presbyterorum, ad benedicendum
panem & vinum, quo reficeretur populus ad animarum salutem, sicut primis
temporibus fiebat apud Apostolos. Humbertus contra Graecorum calumnias,
Luce clarius intelligi datur, eundem ritum diuini sacrificij sanctam Hierosoly-
mitanam Ecclesiam obseruasse antiquitus, quem sancta Romana Ecclesia obser-
uare non cessat hactenus. Si quidem tenues oblatae ex similiap; apparatus integras
& sanas sacrissimis altaris nos quoq; superponimus, & ex ipsiis post consecrationem
fractis cum populo communicantur: & tunc demum calice meri & liquidi cruo-
ris potamur.

V. Papistæ agnouerunt etiam ipsi ita factum : sed olim : id est, non ut Veteres, & factum olim, & fieri suo tempore: sed tantum aliter olim factum, aliter suo tempore. Innocentius tertius libri 6. Mysteriorum Missæ cap. 5. In primitiua quidem Ecclesia singulis diebus, qui celebrationi Missarum intererant, communicare solebant : sed ex crescente multitudine fidelium traditur institutum, ut tantum diebus communicarent Dominicis. Postmodum autem, quia nec hoc dignè potuit obseruari, tertia secuta est institutio, ut ter saltem in anno quilibet Christianus debeat accipere Eucharistiam; hoc inuenio remedio, ut singulis diebus oculum pacis daretur pro mysterio unitatis. Durandus Matensis rationalis quarti c. 53. In primitiua Ecclesia omnes qui celebrations missarum intererant singulis diebus communicare solebant, eo quod Apostoli omnes de calice biberunt, Domino dicente, bibite ex hoc omnes. Offerebant enim magnum panem, & omnibus sufficiensem, quod adhuc Grati seruare dicuntur. Sed ex crescente fidelium multitudine, traditur institutum, ut tantum diebus Dominicis communicarent: postmodum autem, quia nec dignè hoc potuit obseruari, tertia secuta est institutio, ut ter saltem in anno quilibet Christianus acciperet Eucharistiam; vel hodie ad minus in Pascha; hoc inuenio remedio, ut uidelicet pro eo, quod singulis diebus communicabatur, singulis diebus oculum pacis daretur, pro ministerio (an potius mysterio) unitatis. Belethus similiter in Explicatione Canonis, cap. 48. Illud certè ignorari non debet, olim in primitiua Ecclesia singulis diebus, qui Canoni Missæ intererant solitos fuisse communicare : sed postea crescente multitudine fidelium, fuisse institutum ut annūm Dominicis diebus communicaretur : quod etiam paulo pōst, quum obseruari non potuit, abiit in defuerendum, ac tertia subsequenda est institutio ut saltem ter in quoque anno, in Natali, Paschæ, & Pentecoste, omnes Christians Eucharistiam sumerent : inuenio tamen triplici remedio, ut singuluni-

mirum diebus osculum pacis daretur, ac Dominicis diebus Eulogia, id est panis benedictus, & consecratus: quod in quadragesima & temporibus abstinentie deputatis salvo ieiunio obseruari non potuit; quare tunc huiusmodi fuit promulgata institutio ut collecta diceretur super populum sub finem Missae. Valerius Strabo de rebus Ecclesiasticis c. 22. Relatio maiorum est, ita primis temporibus missas fieri solitas, sicut modo in parrocchie Pascha (in quo die apud Romanos missa non aguntur) communicationem facere solemus, id est premissa oratione Dominica, & sicut ipse Dominus noster praecepit, commemoratione passionis eius adhibita, eos corpori Dominico communicasse & sanguini, quos ratio permittebat.

VII. Durandus Tholosanus de Ritibus libro 2.c.50. *Antiquitas paten-*
magna conficiebantur, ut Eucharistiam protanta multitudine suscipere capa-
ces essent: hodie minores. Cap. 55. Non solum autem Sacerdos, vel reliqui sacer-
dos ministerii, sed & laici olim communicabant. Initio siquidem liberum erat lai-
*cis, qui in missa sacro aderant, communicare. A dotorum secundo: Persisterantes
cum Apostolis quotidie in oratione, & communione fractionis panis. S. Diony-
sius capite tertio Ecclesiastica Hierarchia ad singula sacra, his verbis Christia-
nos inuitari consuetum. Venite fratres ad communionem. Et apud S. Ignatium
Epistola ad Ephesios, σπουδαὶ τε εἰς πνεύματος οὐνιψεῖται εἰς συνεργείαν εἴη δόξα.
Estimate fratres ad communionem. Cap. 58. In initio nascentis Ecclesia, Christiani
qui celebrationi missa aderant, post acceptam pacem communicare solebant.
Vide item c. 4. Hardius, art. i. contra Iuellum, secl. 7. Si homines ad tantum
pietatem, atq; religionis studium traducit potuissent, ut se; preparare vellent ad
Sacramentum dignum cum Sacerdote quotidie sumendum, quemadmodum in
primitiva Ecclesia facilltarunt, dum mortem ac cruciatus singulis momentis in
persecutione infidelium tyrannorum exspectarent, ne hinc sine viatico discede-
rent, quid tum quo saepe haberent hi homines, quod obiicerent? Iustinianus in 10.
prioris ad Corinthios, Olim enim (quod etiam nunc Graci usurpant) ex uno
eodemque consecrato, delibata particula singulis tribuebantur, ut melius unio,
& coniunctio cum Christo, atq; operius significaretur.*

VIII. Hactenus factum constat: nunc faciendum: Ambrosius in I.ad
Cotiliathos II. Ad inuicem exspectandum dicit, ut multorum oblatio simul ce-
lebretur, & omnibus ministretur, & si quis impatiens est, domi terreno pane
pascatur. Haimo, Inuicem exspectate, ut multorum oblatio simul celebretur,
omnes communiter ex uno pane communicetis: quia illa oblatio unus panis
est, & communis debet esse omnibus. Anselmus, Quandoquidem, quisquis indi-
gena corpus Domini percipit, iudicium sibi percipit, & multi etiam in presenti
seculo propter hanc offendam variis languoribus, aut mortibus plectuntur: itaq;
fratres mei caute iam indignè illud sumere: caute cum schismate ad illud co-
uenire: Sed cum conuenitis ad manducandum illud, per fraternalm dilectionem
expectate inuicem alii alios, ut multorum oblatio simul celebretur, & omnibus
ministretur. Thomas, Ne unusquisq; Cœnam suam præsumat ad manducan-
dum, cum conuenitis, scilicet in Ecclesia ad manducandum, scilicet corpus
Christi, inuicem exspectate, ut scilicet simul omnes sumatis. Lyranus, Inuicem
exspectate, ut simul sumatis: quia Sacramentum est Ecclesiastica unitatis:

IX. Chrysostomus in idem caput; Tò γρ κυριακὴν ἴδωτε τὸ ποσεῖται. Nam quod est Dominicum ipsi faciunt proprium. Quamobrem ipsi sunt primi qui probro afficiuntur & ignominia, qui sua mensa maximam auferunt dignitatem. Quomodo ὅτι τὸ κυριακὸν δέσποτον τετένετο δεσπότης, οὐδεὶς κανεὶς εἰπει, τὸ γρ τὸν δεσπότην, οὐχὶ γένεται μήτε τὸ οἰκεῖται, τὸ γρ σπεῖται, αὐτὸς κανεὶς εἴπει τὸν τελεότητα φησι τὸ κυριακόν. εἰ γρ τὸ δεσπότην τὸν εἰπει, τὸν δεσπότην, οὐδὲ δεσπότην, οὐδὲ τὸν κυριακόν τὸν δεσπότην τὸν κυριακόν πάντα τοιούτου γρ τοιούτου κυριακούν. καὶ δὲ τόπος Φίλιος αὐτῷ εἶναι κυριακούν, μὴ αὔξεις εἶναι κυριακούν, αὐτὸς γρ ιαυτὸν εἰσιώμεθα. Quoniam Dominicā id est Domini Cenā debet esse communis. Nam ea que sunt Domini, non huius quidem sunt famuli, illius vero non sunt, sed communiter omnium. Dominicā ergo hanc dicit esse cōmūnēt. Nam si est Domini, non debet eam tanquam priuatim auertere: sed tanquam quā sit Domini, communiter omnibus proponere. Ea enim est Dominicā. Nunc autem non sicut eam esse Dominicā, ut qui non sicut eam esse cōmūnēt: sed seorsum epularis, Ocumēnius κυριακὸν δέ δεῖ πνεον, τὸν δεσπότην τὸν καλεῖ μαντίγεον. οντινοὶ πάντες ὄφεις μετελεῖταις, καὶ οἱ πειλατοὶ ζῶταις, καὶ οἱ τολάται κοματεῖταις, καὶ οἱ εἰκόταις, καὶ οἱ στόχοταις, καὶ οἱ προβοτεῖταις, τοῖνα καὶ τὰς κανεῖταις, καὶ τὰς δεσπότηκας μαμεῖταις, ή πάντα προκεκταταὶ θρονοί. καὶ δὲ οὐχὶ τὸ δεσπότηται, τὸ γρ τὸ δεῖ πνεον τοιούτον τοιούτον εἰπει τῷ Φαγεῖν. Dominicā Cenā dominicum appellat sacramentum: cuius omnes similiiter participes sunt: tum qui in opere vitam degunt, tum qui diuinis exsultant. & famuli, & heresi: & magistratus, & populus: Oportuit ergo communes mensas esse communes, atque illam Dominicā imitari, quae omnibus aequa prostat. Nunc autem hādū ita facitis: quisq; enim propriam Cenām occūpat sumere inter edendum. Hic rony-
mus, lam non est Dominicā sed humana, quando unusquisq; tanquam Cenām propriam solus inuadit. & alijs, qui non obtulerit, non imperit, ita ut magis properatur itare, quam propter mysterium videamini conuenire. Caterum Dominicā Cenā, omnibus debet esse communis quia ille omnib; disciplinū suis, qui aderant, aequaliter tradidit sacramenta. Ante lms, Quia unusquisq; vestrum presumit in Ecclesia manducare seorsum Cenām suam, id est, oblationem suam, cum Dominicā Cenā communis esse debeat omnib; Christianis, sicut Christianus cum discipulis communiter cenauit. Et paulo post, S; sic, inquit, cēnēnit, ut unusquisq; cibum suum sumat, domi hac agenda sunt, non in Ecclesia, ubi vnitatu & mysterij causa conueniunt, non dissensionis & ventris. Munius enim oblatum coriis populi sit, quia in uno pane orones significantur.

X. Verum Chrysostomus non tantum placitum commentariis explicat Scripturæ verba: sed etiam declamando tonat, ut alias, ita hic; in eorum socordiam, qui nos communicarent cum Sacerdote. Homilia 3. in Epistola ad Ephesios, cuius pars descripta fuit in homiliam 61. ad populum Antiochenum: Multam, inquit, video rei inqualitatem. In aliis quidem temporibus, plerumque ne quidem cum puris istis, acceditis, oīde τοις θεοῖς οὐδένας ὄντας τοις θεοῖς, in Paschate autem etiam si aliquod sceleris a vobis sit admissum, acceditis. Ω τὸν θεόντα! οὐ τοις θεοῖς! O conjectudinem! Operamptionem ieiūniorū τοις θεοῖς εἰναι ταῦτα τούτων τοῦ δυστασίαν οὐδένας ομητέχων, Frustra est quotidianum sacrificium. Frustra adsumus altari. Nemo est qui participet. Hac dico, non ut solum particetis, sed ut vos dignos reddatis. Non ei dignus sacrificio, neq; participatione? Ergo neque prece. Audis praconem stantem, & dicentem. Quicunq; estis in paenitentia, abite. Omnes qui participant, sunt in paenitentia. Ies ex iis qui sunt in paenitentia, nō debet participare. Nam

qui non participat, est in pœnitentia. Cur ergo dicit, Abite, qui non potestis pre-
cari? sed i[n]iqui[ti]tatis tu autem stas impudenter? An non es ex his sed ex iis, qui
possunt participare. Et nihil cur? Rem nihil esse puras? Considera quia so. Adeſt
mensa regia: adjutus Angeli ministrantes: adeſt rex ipse n[ost]ro i[n]iqui[ti]tatis xvi[u]m d[omi]n[u]m;
Et tu stas oicitans? Vestes tibi sunt jerdida: Et nulla a te huic habetur ratio?
Sunt mundi, cœlesti auctiōne, n[on] mihi t[ame]n: Accumbe ergo et participa. Paulo p[ro]dīt;
Hac ergo nunc quoq[ue] dicit nobis omni bus, qui impudenter et inuerecunde staa-
mus. n[on] r[ati]o m[od]i p[er]te[nd]it t[ame]n, ar[ea] q[ui] u[er]o n[on] l[oc]a e[st] n[on] e[st] n[on], Quicunque
enim est, qui mysteriorum non est particeps, impudenter f[ra]t[er]t, et nimis audacter;
Paucis inter politis, Dic mihi si quis ad conuinium iniuitatus manus lauerit,
et accubuerit, et ad mensam paratus fuerit: deinde non fuerit eius particeps,
annon contumelia afficeret eum qui iniuitauit? an non esset melius, eum ne ad-
fuisse quidem? Ita quoque affixisti, hymnum cantasti, cum dignus omnibus
esse professus, eo quod cum indignus non recesseris. Quomodo mansisti, et
mens non es particeps? Sum, inquit, indignus. Ergo illa quoq[ue] communione;
et societate, que est in preciib[us], es indignus. Non enim solum per proposita, sed et
iam per cantica vnde[rum] descendit Spiritus. Homilia 17. ad Hebreos, quium ad-
uersus eos declamasset. qui semel per annum communicantes, aut bis, rela-
beabantur in vita: tunc tamen, inquit, n[on] tis mis[er]ia n[on] ciuiciorum[us] et cotela[rum] e[st] n[on]
i[m]p[re]ciab[il]itas[us] et n[on] be[ne]volēt[us] et n[on] agitato[rum] i[n] p[ar]t[ic]ulariis. Atq[ue] tunc n[on] i[n] die[bus] q[ui]
i[n] p[ar]t[ic]ulariis p[er]tinet, sed i[n] p[ar]t[ic]ulariis n[on] i[n] p[ar]t[ic]ulariis. Hac dico, non ab uno, eodemq[ue] anno accessisse
votarcens, sed volens v[er]o perpetuū ad sancta accedere. Propterea acclamat et
iam Diaconus tunc sanctos vocans, et per hanc vocem in omnibus ea quae sunt
reprehendenda considerans.

XI. Ambrosius s. de Sacramentis c. 4. Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodum Greci in Oriente facere conseruerunt? Accipe quotidie, quod quotidi tibi prosi. Sic viue ut quotidie merearis accipere. Qui non mereatur quotidie accipere, non mereatur post annum accipere. Ergo tu audiis quod quotiescumq; offertur sacrificium, mors Domini, resurrectio Domini, elevatio Domini significetur, & remissio peccatorum: & panem istum vite non quotidianum assumis? Qui vulnus habet, medicinam requirit. Vulnus est: quia sub peccato sumus: medicina est, caeleste & venerabile Sacramentum. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Quotidie si accipis, quotidie tibi hodie est. Ex eodem cap. Si quotiescumq; de Consecrat. dist. 2. Si quotiescumq; effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, deinde merito semper accipere: qui semper pecco, deinde semper accipere medicinam. Ex Hilario Episcopo statim. Si non iunt tanta peccata ut excommunicetur quis, non se debet a medicina corporis & sanguinis Domini separare.

XII Humerius contra Nicetam , Nempe hic in panis fractione, & communicatione non nisi perfectam actionem missa debemus accipere ; quemadmodum & ipsum Dominum legimus, non imperfectam, sed perfectam commemorationem ius discipulis tradidisse, in pane a se benedicto, & mox fractio atque benedictio. Non enim benedixit tantum, & seruauit frangendum in crastinum : nec fregit tantum & reposuit : sed fractum statim distribuit. Vnde B. Alexander Martyr & Papa quintus ab Apostolo Petro, passionem Domini inserens Canonem missa, non ait, hoc quodiescumque feceritis: sed hac quodiescumque feceritis, id est, beneaxxit ita: frigeratio, & distributionis, in mei memoriam facieris, quia quodlibet horum trium, si pro reliquis statiscilicet benedictio sine fractione, aut fractio sine benedictione, & distributione perfectam Christi memoriam non representant, sicut distributione nulla sine benedictione & fractione. Valafridus Strabo de rebus Ecclesiasticis c.22. Quamvis cum solo Sacerdotes Missas celebrant intelligi possit, illos eiusdem actionis esse cooperatores, pro quibus tunc ipsa celebrantur officia, & quorum personam quibusdam responsionibus Sacerdos exsequitur : tamen fatendum est, illam esse legitimam Missam, cu: intersunt Sacerdos respondens, offerens, atque communicans, sicut ipsa compositione precum evidenter ratione demonstrat.

XIII. Hæc suh neque pauca neque indifera: vnde cuius manifestum fit; & quis primus vsus fuerit; & quomodo contra gliscatatem abusum oppositum aliquandiu pugnatum fuerit; & quando tandem hic obtinueris. Nam certe noratu dignum est, quicunque scripsere adiisque tempora Caroli Magni, de communione loqui, ut suis temporibus visitata. At quicunq; olim alter fuisse notatum voluerint, esse posteriores ea ætate. In quibus vindetur primus Valafridus, qui fertur vixisse circa medium seculum bonum. Si tamen in iis illis: apud quem nusquam triste illud: *Fuit Ilium*: sed tantum indicatio iam deteriorati seculi; illud cum solo Sacerdotes celebrarent: sed addita tamen nota, legitimas missas aliter esse: Non tam in remedium, vnde spes esset profligandi abusus: quam in signum propediem expiratur: a sinceritatibus cui posteriores oculos clauerunt; post depositum viderunt: tandem omnes audiuerunt conciamatam esse.

XIV. Iuuabit etiam pios attendere quo ardore, quam viuis censuris tractata sit non communicantium negligentia; vt comparatio fiat corum aduersus quos nunc nobis labor est. Nam hoc tandem seculo cœptum est scribi de frequenti communione: maxime à Iesuitis, qui vehementer affectant, vt in aliis, sic in hac parte deuotionis lauream. Sed lege, & mitare discribem; Salmero tract. 41. tom. 9. summa complexus est, *Si bonum bono componamus, inquit, maius bonus est frequenter bene communicare, quam raro: si vero malum malo conferamus; peius est sapere male, quam raro communicare.* Nempe igitur frequentium communionē haud aliter commendant, quam vt maius bonum: quomodo scilicet votum paupertatis (vt hoc exempli gratia nominem) quod tamen nunquam velint omnibus persuasum: unde enim essent eleemosynæ? Sed veteres non tantum sic, sed longè severius; cum impudentes dicerent, qui adstant, nec communicarent: vt certum sit frequentem communionem laudatam, vt virtutem, contrariam vero damnatam, vt peccatum, & quidem graue.

XV. Nec illepidum vaframentum illud fuit, cum qui conuenerunt ad populi, quam dicunt, negligentiam; compensationis loco obruserunt alias oculum pacis, alias panem benedictum. Sic Deus voluit, ut haberent ab eorum ore proprio, unde sceleris destinati conuicerentur. Quid enim de eo dicas qui puero aurichalcum pro auro reponat? Hunc neque qui & boni retinentem? An potius de industria hoc agentem ut incantum decipiat? Omnia ad id exempli hoc negotium est. Non est verum Papistas Sacerdotes inuitos sacrificare sibi solis: alioquin cur populo sic imponerent? Aut quid erat opus iis qui auerlarentur communionem communioneis supplementum prouidere? Ne infantibus quidem aurichalcum obruditur nisi indi-

gnantibus sibi aurum eripi. Et tu eorum negligentiam accuses in communicando; quibus à te oportuerit os sublitum?

XVI. Deinde duas causas proferunt multitudinem, & indignitatem. Vtramque dico esse falsam; & euinc ab his supplementis, Crescente, inquis, multitudine non potuit quotidie communicari. Cur non, inquam, æque ac patena dari: dari panis benedictus? Nam tu qui hæc excoxitasti in supplementum communionis; aut voluisti, aut certe sperasti, eos omnes osculatum ire patenam, & acceptum panem; qui non conuenirent ad communicandum sacrificium. Eandem ergo multitudinem utrinque supposuisti. Dic ergo cur laboriosius fuerit tanta multitudini distribuere panem consecratum, quam panem benedictum. Aut si non potes, quid causa est, quomodo s' impostor audias?

XVII. Non sunt dignae preparati. Scelus hominis; cur indignos Sacramento dicis, quod os indignos negas pace Ecclesiae. Itane tibi videntur, qui cenculantur in corpore Christi, ut indignos pronuntias, qui vescantur Christo? At Chrysostomus negabat dignos esse qui vel precibus interessent. Quodnam, quæso, ingenuum tuum est? Chrysostomi certe Catholicum: vide ne tuum non Christus sim.

XVIII. Pauca sunt illarum in visu quae suum explicandi labore me-
reantur. Illud Chrysostomi frustra esse sacrificium quotidianum: frusta
adstari ad altare, non significare absolute, sed quatenus ordinetur ad com-
munionem. Sensus est; celebracionem missæ partim ordinari ad sacrificium
Deo offerendum, parvum ad populum sacro illo pane reficiendum. Itaque
cum nulli sint qui communicent, tum frustra ordinari ad istud: non tamen
frustra ad illud. Itaque Chrysostomum ipsum non propterea desisse quoti-
die sacrificare.

XIX. Ego quoque assentior non dicere Chrysostomum absolute fru-
stra fieri Eucharistiam; sed ~~xan~~ verum longe aliter. Nempe quia nun-
quam verum, neminem fuisse, qui communicaret. Nam certe, quia tam se-
uere populum increparerat, suum saltum Clerum non tulisset impune negli-
gentem. Itaque verius, ex viuero populo aliquos communicasse; aliquos,
forte etiam multos abstinuisse: porro sacerdotem adstitisse altari, non tan-
tum dum consecraret, aut dum aliqui communicarent, sed etiam aliquan-
to post, dum videret, an quisquam esset adhuc accessurus. Contra quam
nunc fit apud Papistas, ut subito cum absumpsi sua Sacerdos, statim dic-
at, *Ite Missa est, & vasa colligat.* Horum ergo non communicantium ha-
bitatione ita dictum, frustra fieri Eucharistiam, frustra adstari ad altare.
Vnde etiam vterius progredi licet; nempe ut dicamus absolute fru-
steri si absolute nemo communicaturus accedat.

X X. De Bellarmino distinctione, dico primum, Eucharistiam nullam habere sacrificii rationem, nisi quatenus sit sacramentum, significans Christi passionem: Cum ergo haec Sacramenti institutio non sit absque communione: Ergo absque hac si fiat, nullam habere rationem sacrificii. Quod aliquoties obseruatum nobis, atque confirmatum auctoritatibus Veterum, à quibus solis haec phrasis erita, ut Eucharistia dicatur sacrificium. Quare absurdum est Eucharistiam non esse ioutilem quatenus sacrificium sublata communione; id est sublata ipsa sacrificii ratione.

XI. Præterea, sic scripti Biel in expositionem Canonis, Post aptationem Sacramenti ad sui participationem per eius divisionem, & communicandum unitatem, per pacis triplicem impetracionem, procedit Sacerdos ad principalissimum internum in sacro missa officio, tremendi scilicet sacrificij communione sine sumptione. Vide, quid sit priuata missa: nempe quæ non assequatur principalissimum finem. Quid tum ergo si alium aliquem? Quomodo Alchymia, quæ ars tam multos habet impostores, sibi omnium maximè tanquam proponit, Ελευθέριον; tamen inter operandum $\omega\sigma\epsilon\tau\alpha$ παράγοντα mulca naturalis subtilitas arcana similitudine, ne que ingrata cognitu, neque utilia. Sed tamen quia suum illud περίστατο nunquam poruit assequi; meritò audit inutilis. Sic in Ecclesia frustra fieri dicuntur sacra: Concioves, cum qui audiunt non mutant voluntatem à malo in bonum: etsi alioquin fieri possit, ut nonnullis φιλολόγοι pro sint ad eloquentiam; quomodo credo Libanium Sophistam admiratum esse scripta Baſilij. Imò Chrysostomum vide; oratione tercia de incomprehensibili natura Dcī, quærentem excidisse sibi omnem Concionis fructum, ad quam tamen concursum infinitæ multitudinis factum agnoscat: tantum hanc ob causam, quod non remaneret eadem frequenter ad sive Sacramenti celebrationem. Aπό της φαντασίας των καὶ τρισικαρχών τοῦ εἰπούντος αὐτῷ πείσας διπλῶνται. Facit profecto ista sociordia, ut laudem studij in audiendo omnem amittatur. οὐ γε μὲν καὶ προτελευτῶντα καὶ ιμάτιοτα ἰδεῖ τὸ κράτον τῆς αὐτογάρων οὐδὲν οὐδὲν τοις εἰς ταῦτα απεβουλας περιεχειτο. Καὶ λαζαρίδης, Διονύσιος ἡγεμόνης ἀπεδειξαδεῖ τὴν αὐτοῦ. Quis enim non ἐπειδή νοεῖτο τοις λαζαρίδησι, Διονύσιοις, τοῖς ἡγεμόνεσσι, οὐδὲν τοις εἰπειδή ξαδεῖ τὴν αὐτοῦ. Quis enim non ἐπειδή νοεῖτο τοις λαζαρίδησι, Διονύσιοις, τοῖς ἡγεμόνεσσι, οὐδὲν τοις εἰπειδή ξαδεῖ τὴν αὐτοῦ.

XII. Dixit iterum Chrysostomus, præstare non interesse, quæ non
communicare. Bellarminus explicat per excessum amplificandi gratia: quo-
modo Paulo dictum, *Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, vos constituite ad
iudicandum.*

XIII. Nos verò fatemur Paulum ~~ταπεσολη~~ usum in his vocibus. Sed in illis Chrysostomum; non concedimus. Etenim licebat tunc, licuitque semper non interest sacrificio Eucharistiae: ideo enim gemina missa distinguiebatur; quarum prior in non communicantium gratiam. Sed qui remanebant, ut interest sacrificio, nec communicarent, horum alia ratio fuit. Itaque impudentes vocavit, & docuit non sine scelere facere. Quod autem sit sine peccato, si dicas præstare eo quod non sit sine noxa, nemo vñquam te oqui dixerit hyperbolice.

XXIV. Humbertum & Valafridum eadem fidelia distinctionis debat. Quatenus sacrificium, dummodo Sacerdos consumat, legitimum esse: quatenus autem nutriendus populus spirituali pabulo, negari non posse magis esse perfectam, & legitimam missam, cum communicantes ad-ant.

X X V. Ridiculè, ut prius. Nam veteres, ut dixi, tum significari dixerunt sacrificium Domini peractum in cruce, cum panis frangitur, & sanguis funetur in ora fidelium. Itaque cum non possit esse sacrificium, nisi quatenus ebs communicat; ridiculè disparatur sacrificium à communione. Mitto agitoriam ad delectationem; cum populus spirituali pabulo nutriendus, magis ei-

Se legitimam cum communicantes adsum: quasi aliud sit nutrire populum illo pabulo, aliud communicare. Illud etiam, magis perfectam magis legitimam: quid est? unde est? Nam Valerius dixit legitimam: Humbertus perfectam simpliciter. Quis autem solitus est perfectum, legitimum, opponere minus perfecto, minus legitimo? Et nos potius imperfecto, illegitimo? Et vero sic Humbertus, disputans aduersus imperfectam missam Graecorum. Et dicitur, *Dominum legimus non imperfectam, sed perfectam commemoratorem suis discipulis tradidisse.*

C A P. X X.

De panetradito in minus communicantium.

I. **C**onstat non esse legitimam Eucharistiae celebrationem substitutam communione plurium quam vnius. Itaque distributionem faciendum. Sed quomodo, & cuius rei? Sic enim propositumus. Prior quæstio levicula nec disputata, quod quidem viderim: sed occasionem habens ex vsu Papistico. Nam soler panis distributus tradi immediatè in os latci, non in manus: quæ certè ratio est bruta magis communionis, quam humanæ. Itaque nec Christo usurpata, nec veteri Ecclesiæ.

que nec Christo viam pati, nec vice accendi.
II. De Christo ipsis habeo testes Papistas. Maldonatum in 26. Matthari,
*In manus, an in os dederit, non constat; sed conjectura non leuis est, in manus de-
disse: primum quod dicat. Accipere, quod ad manus potius, quam ad os pertinere
solet: deinde quia calicem in manus dedisse probabimus. Et credibile est eodem
modo dedit corpus: denique quia si in diuidendo pane veteris Iudeorum conser-
tudinis rationem aliquam habuit, non est vero simile Iudeos diuisum panem in
os ingerere consueuisse. Sic Maldonatus: sic Iustinius in II. prioris ad Corin-
thios, pene totidem verbis. Magni adulatores suæ consuetudinis: itaque
problematica inquisitione contenti, cum viderunt non posse contraria obfir-
mare.*

III. Sed alii constantius. Sed in eundem locum. Dedit scilicet, in manus Ianuenis c. 131. Concordiae, Quarto discipulu dedisse dicitur, & dixisse illis, Accipite & comedite. Quod non sic videtur accipiendo, quasi singulis ius manu Dominus porrexerit in os eam partem, quam erat sumpturus, quemadmodum Sacerdos singulis fidelibus in os porrigit Eucharistiam: sed potius quod fractio pane in duodecim buccellas singulis in manus dederit partem a se sumendam aut partibus in patena depositis, patenam tradiderit propinquioribus, & quibus successive sequentes acceperint. Salmero tractatu 12. tom. 9. Apostole primum manibus suis panem sanctum acceperunt, & manducauerunt. Scortiam iuuat describere prolixius disputantem de Misericordia sacrificio libri 4. c. II. art. 10. Sed illud etiam hoc loco quares, an discipuli suis manibus acceperint, & sibi ipsis ministrauerint traditum a Domino Sacramentum: an solum a Christo sumplerint, ut communis Ecclesia vjus nunc obseruat? Et quidem Stephanus Heauenis existimat Dominum, qui venit ministrare, & non ministrari, manus sua ad os discipulorum porrexisse, quod consecrauerat, & manducare praecepisse, sicut modo Ecclesia consuetudo seruat. Mibi tamen non videtur id omnino certum: immo oppositum videtur probabilium: tum quod discipulus in manu datur sit calix ut disuiderent inter se; quare & idem de corpore dicendum est: tum quia accipendi verbum quo Christus vjus est, cum dixit, Accipite, comedite, ad manus potius, quam ad os refertur: tum quia in Ecclesia fuit antiquitus consuetudo ut Eucharistia in manus sumptum daretur, quasi exprimeretur Christus Domini factum in distributione ultima: Cœnærum quia discipuli non more sunt loco, ut ex contextu Euangelij colligere licet; non apparet quomodo a Christo Domino singulis in ore dari potuerit Sacramentum sui corporis pluribus a Christo longe distantibus.

IV. Hoc ita acceptum, diu etiam retentum, fatentur aduersarij. McDonatus iam citato loco, Longo tempore etiam in Ecclesia usitatum fuit, ve sacram Christi corpus in manus fidelibus traderetur. Scottia, item paulo ante, In Ecclesia fuit antiquitus consuetudo, ut Eucharistia in manus sumendum daretur. Durantus Tholosanus, de Ritibus libri 4. cap. 55. art. 17. amplius, Communicaturus ad exceptionem sancta Eucharistia manus porrigebat. Binnius annotatione in 14. Canonem Concilij Toletani, primi, Antiquus Ecclesia mos fuit, dari fidelibus Eucharistiam in manus.

V. Et cur dissimularent? Nam certissima monumenta testantur. Dionysius Alexandrinus Epistola 5.ad Sextum, apud Eusebium historiæ 7.cap.19. editionis Græcæ, describit eum qui aliquandiu vixisset in Ecclesia, διηγείται ἐπικέστωπι, καὶ σωτικῆ φρεγάδρον τὸ Αὐτόν, καὶ ταῦτα προτείχη τοῦ γενεύντος, καὶ χειρας εἰς τοῦδοκίων τῆς αἵρετος προφύτευταντα, καὶ ταῦτα προτείχη αὐτοῦ. καὶ Σωματοῦ καὶ Φανταστοῦ Σκυλείη μὲν ίστος κελεῖ μεταχόντας ικανῷ κρόνῳ, Gratiarum actionem (an potius consecrationem) audiriisse, Amen una pronuntiasse, astitisse mensa, manum ad sanctum illud alimentum capessendum porrexisse, idque recepisse, longo tempore fuisse corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi participem. Apud Theodoretum historiæ 5. cap. 19. Ambrosius Theodosium increpans ob cedem Thessalonicæ paratam: πῶσ' οἵ κέρας εἰνειν δαρεῖσθαι εἴ τοι δίκαια φύνε τοῦ αἵρετος πῶσ' ἡ ζωτικὴς παρατείχης τοῦ αἵρετος, Quomodo manus extendes manus iniuste cadis sanguine stillantes? Quomodo ius manibus suscepimus et sacro sanctū Domini corpus? Chrysostomus de Sacerdotio lib. 3. Οὐτοῦ τῇ πατερὸς ἀνταρτήθη φρεγάδρος, καὶ τὰ ὄφη καὶ λύτρα τοῦ αἵρετου κατέταστο κροτοῖς, Qui cum patre sursum sedet, ea hora omnium tenetur manibus.

VI. Augustinus in quinquaginta homiliis homilia 26. *Quanta sollicitudine obseruamus, quando nobis corpus Christi ministratur, ut nihil ex ipso de nostris manibus in terram cadat.* De tempore, serm. 244. quanquam non dingo tanti viri nomine, *Si erubescimus ac timemus Eucharistiam manibus forditibus tangere.* Item 252. Omnes viri quando communicare desiderant, lauavit manus suas. Cyprianus de lapsis, *Quod non statim Domini corpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto Domini sanguinem bibat.* Sacerdotibus sacrilegus irascitur. Quo loco Pamelius notauit, *Eis terva supra, & rursum infrā hoc eodem libro, ac de bono patientia, & supra Epistola ad Tibaritanos, satu superq[ue] indicat, suo tempore fuisse id obseruatum, ut in manus traderetur corpus Domini.*

VII. Ne omnes colligam, *Cyrillus Catechesis mystagogica*, etiam ge-